

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 834
Παρασκευή
14 Ιανουαρίου 2005
Τιμή: 4 Ευρώ

• Η Ασία των αντιφάσεων

• Τρίτος Κόσμος δεν είναι μόνον η Ασία

• Τα αδιέξοδα του δικομματικού συστήματος

• Όταν ο καθηγητής Δ. Χαραλάμης χορηγεί πιστοποιητικά...

• Μάγδα Κιτρομηλίδου

ISSN 1108-9822

9 771108 982000

02>

ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ

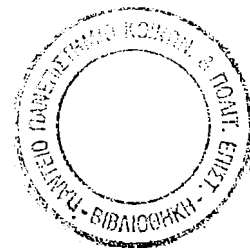
ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΙΤΗ

Ο Γιάννης Πολίτης και οι καλεσμένοι του διερευνούν θέματα της επικαιρότητας, φέρνοντας όλες τις διαστάσεις στο... Προσκήνιο!
Κάθε Δευτέρα στις 23:00

Ενημέρωση: βλέπε

NET

Περίοδος Β' • Έτος 32ο • Τεύχος 834
Παρασκευή 14 Ιανουαρίου 2005

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ANTI - ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημογάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrparou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξομ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξομ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξομ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημογάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ:** Η τραγωδία που μας αφύπνισε 4
- Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία 5
- **ΑΝΤΗΝΩΡ:** Οι άνεργοί μας 527.222... 6
- **ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ** 8
- **E-mail** από τον Απόστολο Διαμαντή 13
- Στρατής Μοσχονήσιος: Τα δάκρυα και η φιλανθρωπία των πλουσιών
δεν φτάνουν για τους φτωχούς του πλανήτη 14
- Αστέρης Χουλιάρας: Δέκα ανακρίβειες για την καταστροφή της Ασίας 16
- Πλάμεν Τόντσεφ: Η Ασία των αντιφάσεων 18
- Αλέκος Τζιόλας: Οι σύγχρονες κοινωνίες έρμαια των ΜΜΕ 21
- Ρεπτόρετ: Το ΕΣΡ και ο ερίτιμος κ. Αντιπρόεδρος 24
- Τ.Κ.Δ.: Ο δικομματισμός ως «φύλλο συκής» 26
- Μ. Στεφανίδης: Όταν το σύστημα αδυνατεί να διαχειριστεί τον εαυτό του 28
- Κώστας Καραβίδας: Εθνικός διάλογος για την Παιδεία 30
- **Αρχίσαν τα ματς** από τον Νίκο Πρωινό 32
- Αφιέρωμα στη Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου (1919-2004) 33-52
- Ερμιόνη Η. Ηλιάδου: Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου 33
- Μαρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου: Η ανθρωπινή πλευρά
της Μάγδας Κιτρομηλίδου 39
- Αγγελική Σιδέρη: Στο Γυμνάσιο Πάφου (1950-1954) 41
- Γιώργος Μύαρης: «...καταστάλαγμα μιας ζωής πολύ δοκιμασμένης» 42
- Θεοδώρα Παυλίδου: Στο Γυμνάσιο της Παλλουριώτισσας 46
- Λεύκιος Ζαφειρίου: Φωτεινού Πανά 22 48
- Πέτρος Παπαπολυβίου: Το τελευταίο της βιβλίο:
Η εφημερίδα «Πάφος» (1921-1950) 50
- **ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ** 53
- Νίκη Τσιλιγκίρογλου: Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Κωνσταντινούπολη 57
- Δημήτρης Χαρίτος: Από την (καλή) ψυχαγωγία, στην πραγματική ζωή 60
- Ειρήνη Μουντράκη: Αστέρια που λάμπουν στη σιά 62
- Γρηγόρης Ιωαννίδης: Μαθήματα εξουσίας 63
- Μάνος Στεφανίδης: Σημειώσεις για τη δεκαετία του '60 64

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΦΥΠΝΙΣΕ

ΔΕΝ ΠΕΡΙΜΕΝΑΜΕ να συμβεί, κανείς δεν περιμένει ότι θα συμβεί το κακό. Συνέβη όμως και ήταν ημέρα Χριστουγέννων. Και ήταν μεγάλο, πολύ μεγάλο, από αυτά που συμβαίνουν σπάνια και σημαδεύουν την πορεία του πλανήτη. Ένας υποθαλάσσιος σεισμός στον Ινδικό Ωκεανό – αρχικά είπαν ότι ήταν 8,9 ρίχτερ, στη συνέχεια όμως τον ανέβασαν στα 9– και αμέσως μετά τα τεράστια κύματα που προκλήθηκαν και τα οποία σάρωσαν κυριολεκτικά όλες τις νησιωτικές και τις παραθαλάσσιες χώρες ολόκληρης εκείνης της περιοχής του κόσμου.

ΒΙΒΛΙΚΗ η καταστροφή και πολλά τα θύματα. Αρχικά 800, μετά 1000 και ξαφνικά 30, 40, 60 χιλιάδες και συνεχιζόταν. Μέχρι τη στιγμή αυτή, στην Ινδονησία, στη Σρι Λάνκα, στην Ταϊλάνδη, στη Σουμάτρα που μετακινήθηκε κατά 30 μέτρα, στην Ινδία και στις άλλες χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας και της ανατολικής Αφρικής, οι νεκροί έχουν φτάσει τις 170.000, ενώ νέα πτώματα ανακαλύπτονται καθημερινά και οι προβλέψεις κάνουν λόγο ακόμα και για 300.000.

ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ της φρίκης, που μας έρχονται συνεχώς από την πρώτη κιόλας ημέρα, συγκλονίζουν, δείχνοντάς μας και το τεράστιο μέγεθος των υλικών ζημιών, σε σπίτια, σε δρόμους, στην αγροτική παραγωγή, στα σκάφη αλιείας, που αποτελεί την κύρια απασχόληση των κατοίκων των περιοχών αυτών, σε δημόσια κτήρια και σε έργα υποδομής. Πάνω από 5 εκ. άνθρωποι χωρίς στέγη και μαζί στο έλεος της πείνας, της δίψας και των ασθενειών που αναπόφευκτα ακολουθούν σε τέτοιες περιπτώσεις, ενώ ο ΟΗΕ προειδοποιεί ότι θα χρειαστούν πάνω από δέκα χρόνια και τεράστια ποσά για την ανοικοδόμηση των περιοχών που χτυπήθηκαν.

ΦΥΣΙΚΑ, δεν είναι η πρώτη μεγάλη καταστροφή που σημειώνεται στη Γη. Πέρα από τους διαρκείς πολέμους που μαστιίζουν την ανθρωπότητα και τις ανιάτες και μολυσματικές ασθένειες που αποδεκατίζουν ολόκληρους λαούς, συχνά βλέπουμε σεισμούς, πλημμύρες και άλλα φαινόμενα, με ανάλογους αριθμούς θυμάτων και υλικών ζημιών. Τελευταία μάλιστα, χάρη και στην παράλογη και εγκληματική, καθαρά κερδοσκοπική, επέμβαση του ανθρώπου στη φύση και στο περιβάλλον, βλέπουμε ολοένα αυξανόμενα ακραία φαινόμενα που πλήττουν τον πλανήτη, προκαλώντας επίσης ζημίες και ανθρώπινα θύματα. Αυτά όμως δεν τρομάζουν και άρα δεν προβληματίζουν τους πολίτες, ούτε βεβαίως τις κυβερνήσεις, ιδιαίτερα των μεγάλων και ισχυρών κρατών, οι οποίες αντίθετα έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης σ' αυτό τον βιασμό του περιβάλλοντος.

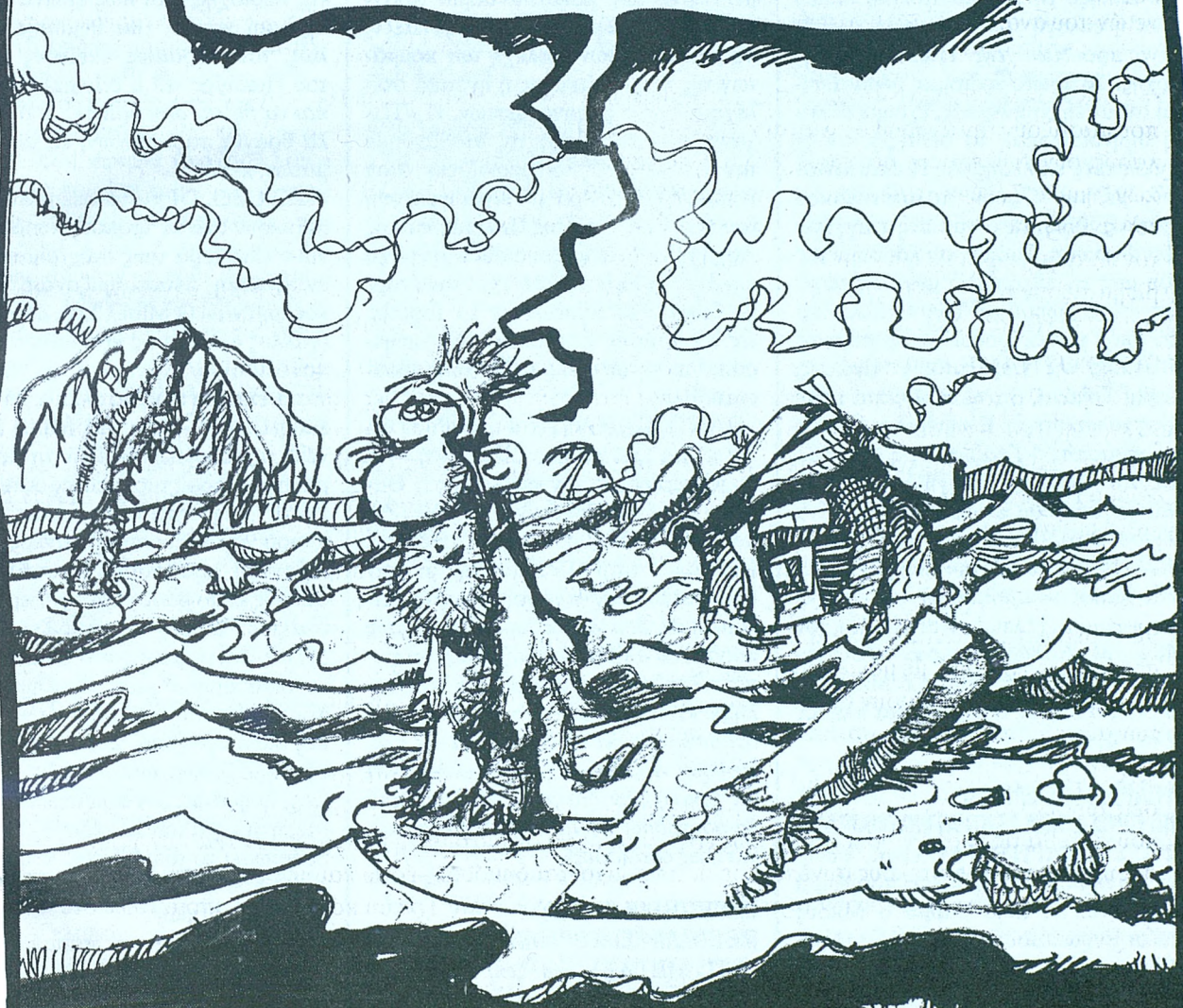
ΤΟ ΤΣΟΥΝΑΜΙ που έπληξε τον Ινδικό, λειτούργησε ωστόσο καταλυτικά, ευαισθητοποιώντας και κινητοποιώντας όλο τον πληθυσμό του πλανήτη. Ίσως ήταν οι γιορτινές ημέρες, ίσως η έκταση που δόθηκε από τα μέσα ενημέρωσης, ίσως το σοκ από τις εικόνες της ανείπωτης φρίκης και του ανθρώπινου πόνου, ίσως η αίσθηση της μικρότητας του ανθρώπου μπροστά στα φυσικά φαινόμενα. Έτσι, εκατομμύρια πολίτες σε όλο τον κόσμο έσπευσαν να επιδείξουν μια συγκινητική ανταπόκριση στα κελύσματα του ΟΗΕ και των άλλων διεθνών οργανισμών και να προσφέρουν ό,τι μπορούσαν για την ανακούφιση των θυμάτων.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ των πολιτών μάλιστα, άδολη και αυθόρμητη όπως εκφράστηκε, μετατρέποντας τη φιλανθρωπία σε πολιτική πράξη, προκάλεσε ασφυκτική πίεση στις κυβερνήσεις, οι οποίες παρασύρθηκαν, καθυστερημένα βεβαίως, σε αντίστοιχες προσφορές, δυσανάλογες στην αρχή, που όμως εξελίχθηκαν σε έναν τραγελαφικό πλειστηριασμό, με μοναδικό στόχο αυτό που ξέρουν πολύ καλά να κάνουν: να εκμεταλλευθούν την περίσταση για να αποκομίσουν στρατηγικά, πολιτικά, αλλά και μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη. Στην πλάτη των αθώων και περισσότερο από φτωχών θυμάτων, όπως πάντα.

ΘΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕ κανείς ότι η διεθνής αυτή κινητοποίηση θα ευαισθητοποιούσε περισσότερο τις κυβερνήσεις των πλουσίων και θα τους έπειθε να συμφωνήσουν σε μια γενναία ανταπόκριση στην τραγωδία του Ινδικού. Ότι θα τις έκανε να σκεφθούν πως είναι καιρός να σταματήσει η υποκρισία έναντι των φτωχών του κόσμου, να φανούν επιτέλους συνεπείς σε όσα υπόσχονται δημόσια –έστω και κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης– και να παραγράψουν τα τεράστια χρέη των χωρών του Τρίτου κόσμου, τα οποία άλλωστε οι ίδιες έχουν προκαλέσει.

ΟΙ ΕΛΠΙΔΕΣ όμως αποδεικνύονται φρούδες. Ήδη στις συνομιλίες των αποκαλούμενων δωρητών γίνεται φανερό ότι οι πλούσιοι διστάζουν να βάλουν βαθύτερα το χέρι στην τσέπη και το ανθρωπιστικό ενδιαφέρον τους διαρκεί μόνο για όσο μένουν αναμμένα τα φώτα της δημοσιότητας, όπως πάντα.

Η ΦΥΣΗ Μ'ΑΦΗΣΕ
ΝΑ ΖΗΣΩ... ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΘΑ ΜΕ ΑΦΗΣΟΥΝ;

ΚΑΚΟΦΩΤΟΡΓΕΩΣ

Οι άνεργοί μας 527.222...

Ελπίδες και προσδοκίες μετά την εκλογή Αμπάς

ΚΑΛΗ ΧΡΟΝΙΑ και πάλι, αφού το τεύχος αυτό του *Αντί* είναι το πρώτο του σωτηρίου έτους 2005... Ασφαλώς, «η» είδηση του *Δεκαπενθημέρου* (αν ξεχάσουμε, προς στιγμή, τη συμφορά που έπληξε τη νοτιοανατολική Ασία) είναι η εκλογή του Μαχμούντ Αμπάς στην προεδρία της Παλαιστινιακής Αρχής. Το πρώτο ερώτημα, βέβαια, είναι αν, με τη νίκη Αμπάς, έχουμε αλλαγή σκηνικού· και, το δεύτερο, αν οι προοπτικές επίλυσης του Παλαιστινιακού, με την ίδρυση παλαιστινιακού κράτους, διαγράφονται τώρα εγγύτερες. Φαίνεται, λοιπόν, αν λάβουμε υπ' όψη μας τις εκτιμήσεις μεγάλης μερίδας του ευρωπαϊκού Τύπου, αλλά και του ίδιου του εκπροσώπου εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Χαβιέ Σολάνα, ότι τα πράγματα πάνε προς το καλύτερο. Εφημερίδες όπως η *Λιμπερασιόν*, ο *Γκάρντιαν*, ο *Φιγκαρό* κ.ά., ταυτίζουν την εκλογή Αμπάς με τη διαπραγμάτευση, ενώ ο ίδιος ο Σολάνα θύμισε στο Ισραήλ πως έχει, τώρα, απέναντί του, «έναν συνομιλητή και διεθνή αναγνώριση». [Όπως είναι γνωστό, τον Μαχμούντ Αμπάς έσπευσαν να συγχαρούν, για την εκλογή του, ο Μπους, ο Πούτιν, ο Σιράκ, ο Μπλερ και πλήθος άλλων ηγετών].

«ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΕΛΠΙΔΑ, ΜΙΑ ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΣΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ...

ΤΑ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ είναι, συνήθως, ευπρόσδεκτα, αλλά το πρόβλημα παραμένει: Σε ποιο βαθμό ο Μπους και οι Ευρωπαίοι ηγέτες είναι αποφασισμένοι να πιέσουν τον Σαρόν, για την επίτευξη μιας λύσης αποδεκτής από τον παλαιστινιακό λαό. Και μπορεί, μάλιστα, ο Μισέλ Ροκάρ (πρώην πρωθυπουργός της Γαλλίας και επικεφαλής

των Ευρωπαίων παρατηρητών) να δηλώνει ότι οι εκλογές που ανέδειξαν νικητή τον Μαχμούντ Αμπάς «ήταν οι πιο δημοκρατικές, στην ιστορία ολόκληρου του αραβικού κόσμου», πλην, από τους μελετητές των παλαιστινιακών πραγμάτων, δεν διαφεύγουν οι επιφυλάξεις που διατυπώνουν στελέχη των κομμάτων της αντιπολίτευσης ή ηγετικά στελέχη των οργανώσεων. Η «Τζι-χάντ» που ο ίδιος δείγματι, αισθάνθηκε την ανάγκη να «διευκρινίσει» στον Αμπάς, το πρόβλημα είναι η εκλογή του στην προεδρία της Παλαιστινιακής Αρχής και η εξουσιοδότηση («την οποία δεν ελάβε ακόμα») για την έναρξη διαπραγματεύσεων με το Ισραήλ. Ως εκ τούτου, απαιτείται δημοψήφισμα, για τη συγκεκριμένη αυτή εξουσιοδότηση.

ΠΑΝΤΩΣ, γενική είναι η αίσθηση ότι «το κλίμα έχει κάπως αλλάξει» ή –για να μεταφέρουμε την εκτίμηση του Θανάση Λεβέντη, βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ που παρακολούθησε τις εκλογές της Κυριακής, στην Παλαιστίνη, με την ιδιότητα του παρατηρητή– «τόσο οι Παλαιστίνιοι, όσο και οι Ισραηλινοί έχουν κουραστεί από τη μακροχρόνια και χωρίς τέλος αντιπαράθεση». Και η κατάληξη: «Υπάρχει μια προσδοκία στην ατμόσφαιρα ότι τα πράγματα θα βελτιωθούν. Αναπτρώθηκαν οι ελπίδες ότι θα ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις που θα οδηγήσουν σε μια ειρηνική λύση και για τους δυο λαούς».

ΜΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕ ΠΟΛΛΑ ΚΕΝΑ ΘΡΑΝΙΑ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, «η ζωή άρχισε να επιστρέφει στους κανονικούς της ρυθμούς» – γράφουν οι εφημερίδες, αναφερόμενες στις χώρες που χτυπήθηκαν από το φονικό τσουνάμι... Αλλά πώς

«επιστρέφει», όταν στην επαρχία Ατσέχ της Ινδονησίας, λόγω χάρη, τα μισά και πλέον πτώματα, από τους 104.000 νεκρούς της επαρχίας, εξακολουθούν να είναι διασκορπισμένα, κατά μήκος της περιοχής; Και πώς ξεκινά μια νέα σχολική χρονιά (θα θυμάσθε, ασφαλώς, τους ωραίους εκείνους στίχους του Παλαμά: «Κι ο δάσκαλος ποιητής και τα βιβλία σαν κρίνα»...), όταν πολλά θρανία παραμένουν, εκ των πραγμάτων, κενά;

ΩΣΤΟΣΟ, ΟΙ πνευματικοί άνθρωποι βρίσκουν πάντα τρόπους να διατυπώνουν ελεύθερα τους στοχασμούς τους, εν ανάγκη ανασταθμίζοντας αξιακά «δεδομένα». Ο Μισέλ Σερ, λόγω χάρη (γάλλος φιλόσοφος και καθηγητής στο πανεπιστήμιο Στάνφορντ της Καλιφόρνιας), εξαίρει το κύμα αλληλεγγύης που εκδηλώθηκε –χάρη στα ΜΜΕ και τις νέες τεχνολογίες– σχεδόν ταυτόχρονα με τη μετάδοση της καταστροφής. Πρόκειται –λέει– για ένα εντελώς πρωτόγνωρο γεγονός, όπου η παγκόσμια αλληλεγγύη προσέλαβε διαστάσεις σύστοιχες με το βάθος και την έκταση του σεισμού. Ο Σερ υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι, τις μέρες αυτές, κατέρρευσε το οικοδόμημα μιας ιδεοληψίας που προσέδιδε, στον επιστημονισμό, μαντικές ικανότητες και, κυρίως, την ικανότητα πρόβλεψης των σεισμών. Ο Μισέλ Σερ, ασφαλώς, δεν πρωτοτυπεί. Άλλωστε, η θεωρία των πλακών ήρθε να επιβεβαιώσει το απρόβλεπτο του χρόνου, του τόπου και της έντασης των υποθαλάσσιων σεισμών.

ΦΥΣΙΚΑ, όλα τα παραπάνω δεν απασχολούν μητροπολίτες ή ιεροψάλτες (τύπου Ανθίμου της Θεσσαλονίκης ή Θ. Ακριδα...), οι οποίοι, όταν δεν φορτώνουν τους σεισμούς στην κακότητα ενός «τιμωρού θεού», ξιφουλκούν

κατά της Δόμνας Σαμίου και της μουσικής μας παράδοσης: «Α, όλα κι όλα, όχι και να επιτρέπουμε λόγω Απόκρως, πιπεράτα ή ελευθεριάζοντα ασμάτια!» Αλλά, επιτέλους, ποιοι είναι αυτοί οι κύριοι, σεβασμιότατοι ή ανθ-υπο-τίποτε (ο δεύτερος υποστηρίζεται, μάλιστα, από τον αρχιεπίσκοπο κ. Χριστόδουλο), οι οποίοι, εν έτει 2005, θέλουν να μας πάνε πίσω στον μεσαίωνα; Ε, λοιπόν, σε πείσμα της αντιδραστικότητάς τους, η Γη κινείται!

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004: ΠΑΜΕ ΚΑΛΑ! ΜΟΝΟΝ 527.222 ΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ ΜΑΣ...

ΚΑΙ ΜΕ τη δική μας «καθημερινότητα», τι γίνεται; – θα ρωτήσετε, ίσως... Όχι σπουδαία πράγματα, καθώς ο αριθμός των ανέργων μας, τον Δεκέμβριο του 2004, έφτανε τα 527.222 άτομα, με τον πρωθυπουργό «ν' αγωνιά –καταπώς έγραψε η *Καθημερινή*– για την οικονομία». Και επειδή πολλά λέγονται και άδονται ως προς την αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων, ο Κ. Καραμανλής φρόντισε να τα ιεραρχήσει, με την ακόλουθη σειρά: *Ανεργία, Ακρίβεια, Υγεία, Παιδεία, Εξυπηρέτηση από το κράτος...* «Δεν κρύβουμε τα προβλήματα –δήλωσε, σχετικά, ο πρωθυπουργός– τα αναδεικνύουμε και παλεύουμε για την επίλυσή τους σε συμμαχία με τους πολίτες». Το ατύχημα, με τους πολίτες, είναι ότι δεν αντιλαμβάνονται εύκολα αυτή την «προσφορά συμμαχίας». Από την άλλη, οι ίδιοι οι «πολίτες» δεν φαίνεται να συμφωνούν μεταξύ τους ως προς το τι είναι «συμμαχία» και τι όχι: Οι αγρότες της βόρειας Ελλάδας, επί παραδείγματι, φέρονται αποφασισμένοι ν' αγωνισθούν για την ενίσχυση της τιμής του βαμβακιού, αλλά διαφωνούν με το αίτημα των Θεσσαλών συναδέλφων τους, για απορρόφηση των περίπου 50.000 τόνων αδιάθετου βαμβακιού, που είναι εκτός του κοινοτικού πλαφόν. [Η κυβέρνηση, πάντως, φρόντισε, από την περασμένη Τετάρτη, να διαμηνύσει (προς άπαντας) ότι δεν τίθεται θέμα «εθνικής ενίσχυσης των βαμβακοπαραγωγών» (λέγε με: άτοκα δάνεια, κ.λπ.) και ότι παρήλ-

του Δημήτρη Πετροπούλου

θον οι χρόνοι εκείνοι όπου οι τσαμπουκάδες απέδιδαν. Συνεπώς: Προτιμητέος ο διάλογος!]

ΑΠΟ ΤΑ ΙΜΙΑ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ ΣΥΝ ΣΧΕΔΙΟ ΚΟΦΙ ΑΝΑΝ...

ΟΛΙΓΟΥ ΔΕΙΝ και δεν θα μνημονεύαμε τη φίλη και γείτονα Τουρκία, η οποία θυμήθηκε και πάλι, τις μέρες αυτές, τα Ίμια και έστειλε, για επίσκεψη, εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων, δυο τουρκικές ακταιωρούς... Η κυβέρνηση διαμαρτυρήθηκε και ενημέρωσε, σχετικά, την Ευρωπαϊκή Ένωση: Η τουρκική αυτή συμπεριφορά «δεν συνάδει (πολύ ωραίο ρήμα!) με τη στάση που θα πρέπει να τηρούν υποψήφιοι χώρες για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Θα πείτε: Τι άλλο έπρεπε να κάνει η «ισχυρή Ελλάδα» – για να θυμηθούμε την ορολογία του πρώην πρωθυπουργού Κ. Σημίτη... Οι νηφάλιοι δεν έχουν λόγους, φυσικά, να εξωθούν τη χώρα σε αντιπαράθεσεις και αναμετρήσεις. Αλλά καλό είναι να θυμόμαστε ότι, πριν από εννέα χρόνια, είχαμε φθάσει στα πρόθυρα του πολέμου με την Τουρκία και ότι, με αφορμή τα Ίμια, σχεδιάστηκε το μεγαλύτερο εξοπλιστικό πρόγραμμα της χώρας, με παραγγελίες πανάκριβων οπλικών συστημάτων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, η «υπό ένταξη Τουρκία» φρόντισε –και φροντίζει– να διευρύνει τις σχέσεις της (οικονομικές, εμπόρικές, πετρελαϊκές) με τη Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν, κατά τον καλύτερο τρόπο. Ήδη η Ρωσία είναι, αυτή τη στιγμή, ο δεύτερος εμπορικός

εταίρος της Τουρκίας και σημαντικός προμηθευτής φυσικού αερίου, ενώ, κατά κοινή παραδοχή, η επίσκεψη Ερντογάν στη Μόσχα έδωσε νέα ώθηση στην ανάπτυξη των ρωσοτουρκικών σχέσεων.

ΦΥΣΙΚΑ, ο τούρκος πρωθυπουργός δεν είχε πρόβλημα να συζητήσει με τον Πούτιν όχι μόνο «ακανθώδη θέματα» (όπως το πρόβλημα της Τσετσενίας, τις τουρκικές βλέψεις στις τουρκόφωνες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, την προσπάθεια «εξαμερικανισμού» της Γεωργίας, τη διέλευση ρωσικών πετρελαιοφό-

ρων από τον Βόσπορο), αλλά και να θέσει –προς επανεκτίμηση– ορισμένες παραμέτρους του Κυπριακού. Το τι, ακριβώς, είπαν, κεκλεισμένων των θυρών, ο Πούτιν και ο Ερντογάν για το Κυπριακό, «εν τω συνόλω του», δεν είναι γνωστό. Γνωστό, όμως, είναι –και αυτό έχει σημασία– το τι δήλωσε ο ίδιος ο Πούτιν, όταν ρωτήθηκε από τούρκους δημοσιογράφους. Τα πράγματα, λοιπόν, είναι πολύ απλά! *Πρώτον, η Ρωσία θα υποστηρίξει, στο μέλλον, το σχέδιο Ανάν.* [Κάποιοι επιμένουν να θυμίζουν ότι η Μόσχα δεν είχε εγκρίνει την έκθεση του γ.γ. του ΟΗΕ στο Συμβούλιο Ασφαλείας, μετά την υποβολή του σχεδίου σε δημοψήφισμα στην Κύπρο...] Και, δεύτερο, ότι «δεν είναι δίκαιη πράξη η απομόνωση των Τουρκοκυπρίων στο βόρειο τμήμα του νησιού», το οποίο –ειρήσθω εν παρόδω– βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή!

ΚΑΙ ΜΕΙΣ όλοι (Έλληνες και Ελληνοκύπριοι) τι λέμε; Μήπως τα γνωστά τρελά περι «ξανθού γένους», «ομοδόξου έθνους», κ.λπ., ή, μήπως, προτιμούμε την καταφυγή σε αποφθέγματα, τύπου: «*Ράβδος εις την γωνίαν, άρα βρέχει*»; Μέχρι στιγμής, σιωπούμε... Με εξαίρεση τον κ. Τ. Παπαδόπουλο, Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο οποίος έσπευσε να μας διαβεβαιώσει –χωρίς να τεκμηριώσει...– ότι όλα βαίνουν καλώς, ότι η υποστήριξη της Ρωσίας στο Κυπριακό παραμένει *οία ήτο*, άρα πρόβλημα ουδέν, άρα tout va très bien...

ANTHNGP

ΠΑΣΟΚΙΕΣ

- Σεισμοί, λιμοί, καταποντισμοί, και το παιντί για διακοπές στην Ευρώπη.
- Την κοπάνησε και ο τύποις γραμματέας του μαγαζιού και (ξανα)έγινε το απόλυτο επικοινωνιακό μπάχαλο.
- Άντε να τα μαζέψουν τα παπαγαλάκια τους στα ΜΜΕ!
- Διαρροή από τους εκουγχρονιστές η είδηση για τη διαμονή του Georgos σε πύργο της Γαλλίας, ή προϊόν δημοσιογραφικής έρευνας της δαιμόνιας ρεπόρτερ Αγγελικής Νικολούλη;
- Ξέρετε την ξανθιά που είχε κάψει κόσμο και τον έβαλε σε περιπέτειες, όταν έδωσε στην αστυνομία ονόματα για τη δήθεν συμμετοχή τους στην τρομοκρατία.
- Κάποιοι μιλούν για δάκτυλο Χαρδαβέλα και των καφετζούδων που φιλοξενεί συχνά πυκνά στο ALTER.
- Διαλέγετε και παίρνετε.
- Από το «πάμ' πλατεία» του Λαζόπουλου στο «πάμ' Γαλλία» του Georgos.
- Ο Ανδρέας Παπανδρέου ο νεότερος, ξέρετε, αυτός που έκαναν καθηγητή στο πανεπιστήμιο... , δήλωσε σε απογευματινή εφημερίδα ότι ο μπαμπάς του δεν ήταν μαρξιστής!
- Σώπα καλέ. Ποιος έλεγε τέτοιες κακές κουβέντες, να του βάλουμε πιπέρι στο στόμα!

ΑΓΡΟΑΜΝΗΣΙΑ

Και ξαφνικά όλοι ξέχασαν: η τέως αντιπολίτευση και νυν κυβέρνηση την άκριτη και συλλήβδην υποστήριξη στους πάσης φύσης αγώνες των αγροτών, «γιατί ήταν δίκαιοι» (και όντως ήταν), στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και το κλείσιμο δρόμων και μάλιστα και εθνικών οδικών αρτηριών. Η τέως κυβέρνηση και νυν αντιπολίτευση ξέχασε τα ΜΑΤ και τα σαμποτάζ στα τρακτέρ των αγροτών στον αφύσικο εκείνο «πόλεμο»... επί των εθνικών οδικών αξόνων. Ξέχασε ακόμα και τον... ύπνο του δικαίου των υπουργών της Γεωργίας, όταν υποτίθεται ότι θα έπρεπε να αγωνίζονται στις Βρυξέλλες υπερασπιζόμενοι το αγροτικό εισόδημα και τις επιδοτήσεις. Έτσι όπως ο Αντίβας βρέθηκε κάποτε προ των πυλών της Ρώμης, έτσι ήταν μαθηματικά βέβαιο ότι και τα αδιέξοδα θα χτύπαγαν την πόρτα μας, αφού κάποτε, όχι πολλά χρόνια πριν, ο αγροτικός πληθυσμός της χώρας ήταν το 35%.

Αμφότεροι όμως είτε από τη μια είτε από την άλλη θέση –εναλλασσόμενοι– δεν έχουν ξεχάσει κάτι (με πρώτη διδάξασα, αν θέλουμε να είμαστε δίκαιοι, τη Δημοκρατική Παράταξη - ΠΑΣΟΚ, η οποία συνεικονείται στο θεάρεστο αυτό έργο της και από μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα): τον λαϊκισμό. Την εκμετάλλευση του προβλήματος στο βωμό της προπαγάνδας, η οποία εξάλλου δεν μπορεί να συμβαδίζει με τη μνήμη.

ΦΛογα

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ

Ενας πατέρας προσπαθεί να κρατήσει όρθιο το άψυχο χέρι του παιδιού του. Έτσι όπως έχει αποτυπώσει την εικόνα ο φωτογραφικός φακός ο ανθρωπίνος πόνος μοιάζει να έχει ξεφύγει μακριά από το φράγμα του ήχου. Ο πατέρας αυτός, εκεί στα παράλια της ΝΑ Ασίας, δεν μπορεί να ακούσει πια τίποτα αφού ο θρήνος έχει σπάσει το τύμπανο του αφτιού. Μια παγκόσμια καταστροφή αναμεταδίδεται σε κάθε γωνιά του πλανήτη με μια πληθώρα σχολαστικών και επίμονων πληροφοριών. Η δυτική κοινωνία μέσα από την κινητοποίησή της είναι έτοιμη να διαφημίσει με τον πιο ηχηρό τρόπο ότι δεν έχει ξεχάσει τη γενναιοδωρία της.

Ο σεισμός στον Ινδικό Ωκεανό συνέπεσε άλωστο και με τις ημέρες των Χριστουγέννων. Ευκαιρία να προτάξει η ενημερούσα καπιταλιστική κοινωνία ότι είναι υποχρεωμένη να θυμάται από καμιά φορά την έννοια της φιλανθρωπίας, κατάλοιπο της χριστιανικής παράδοσης

ΠΑΝΙΚΟΣ

Ήταν να μη γίνει ο σεισμός στην Ασία... Ξαναπήσανε δουλεία οι προφήτες και οι κινδυνολόγοι. Αρχίσανε οι προβλέψεις για το πότε θα γίνουν σεισμοί, ποιας έντασης θα είναι και σε ποιες περιοχές. Ο «εφιάλης» του 1999 ξαναζει. Τότε που μια εφημερίδα μάς πληροφορούσε καθημερινά με πρωτοσέλιδους τίτλους ότι σε μια εβδομάδα, σε ένα μήνα, σε τρεις, κ.ο.κ., επέκειτο μεγάλος σεισμός. Βοήθεια μας!

Σως

του Χρ. Παπανίκου

ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΟΙ

Δεν είναι μόνο οι βαμβάκοπαρωγοί που ανησυχούν για τα προϊόντα τους αλλά είναι και οι ελαιοπαραγωγοί, καθώς το Υπουργείο Γεωργίας είναι ανέτοιμο για το νέο καθεστώς επιδοτή-

σεων της ελιάς. Μάλλον ευσεβείς πόθοι θα αποδειχθούν τελικά οι προσδοκίες ότι η Ελλάδα θα υιοθετούσε το 40% ενίσχυσης στους ελαιώνες (μερική αποσύνδεση) ώστε να περιορίσει στο 60% την

πλήρη αποσύνδεση. Όλα δείχνουν ότι βαδίζουμε ολοταχώς προς την πλήρη, 100%, αποσύνδεση της νέας κοινής οργάνωσης αγοράς ελαιολάδου από την 1η Νοεμβρίου 2005.

Σως

ταστροφή του περιβάλλοντος από ρυπογόνες βιομηχανίες (ακόμη δεν έχουν κλείσει οι «πληγές» από την φοβερή έκρηξη στο εργοστάσιο χημικών της Γιούνιον Καρμπάιτ στο Μποπάλ της Ινδίας το 1984).

Στα παράλια της Ινδονησίας και της Ταϊλάνδης με την συνενοχή της Δύσης συντελέστηκαν οικολογικά εγκλήματα: Οι κοραλλιογενείς εκτάσεις και ένα μεγάλο μέρος από τα δέντρα φυτεμένα κατά μήκος των παραλιών καταστράφηκαν για να διευκολυνθεί το έργο της κατασκευής πολυτελών ξενοδοχείων. Την επόμενη ημέρα όλοι σπεύδουν να συνδράμουν στο έργο της ανοικοδόμησης. Οι όροι των συμβολαίων μπορεί να αποφέρουν μεγαλύτερα κέρδη σε βάθος χρόνου.

Όμως αναρωτιέται κανείς εάν θα φτάσει εγκαίρως η ανθρωπιστική βοήθεια, τα χρήματα της οικονομικής ενίσχυσης που συγκεντρώνουν οι ανά τον κόσμο ανθρωπιστικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Με αφορμή το σεισμό που ση-

μειώθηκε το 2004 στη πόλη Μπαμ του Ιράν συγκεντρώθηκαν περίπου 1,5 δισ. δολάρια για την ανοικοδόμηση της πόλης. Πόσα χρήματα από αυτά έφτασαν τελικά στον προορισμό τους; Εάν πιστέψουμε τις μαρτυρίες ανθρωπιστικών οργανώσεων, μάλλον ούτε το ένα εκατοστό. Το ίδιο ισχύει και για τους σεισμόπληκτους της Αρμενίας το 1988. Χιλιάδες είναι αυτοί που συνεχίζουν να ζούνε κάτω από άσχημες συνθήκες σε προσωρινά παραπήγματα.

Όσοι δεν αναζητούν τους αγνοούμενους συγγενείς τους, αποφάσισαν να συνεχίσουν τις διακοπές τους ξεπαλωμένοι στις αμμουδιές που πριν λίγες ημέρες σκεπάζονταν από πτώματα. Απόδειξη του κυνισμού μιας κοινωνίας που δεν θέλει να διαταραχθεί η ιδεολογία της ευημερίας. Ίσως τώρα να είναι καλύτερα –σκέφτονται– τα πράγματα, δεδομένου ότι σε περιόδους κρίσεων πάντα οι τιμές ακολουθούν φθίνουσα πορεία.

Σωτήρης Λέτσιος

PASOKIES

- Ένα εκατομμύριο δεν έλεγαν τα διαπλεκόμενα ΜΜΕ ότι ψήφισαν αυτοκράτορα τον Georgos;
- Ωραία. Τώρα που τους καλεί να συμμετάσχουν στην παιδική χαρά που φτιάχνει, δεν μπόρεσε να μαζέψει πάνω από 10.000.
- Η διαφορά βέβαια είναι μόνο δυο μηδενικά. Δηλαδή τίποτα, καταπώς θα 'λεγε κι ο μαθηματικός του κινήματος Π. Οικονόμου.
- Από αναβολή σε αναβολή το πάρτι, συγγνώμη, το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Γιατί δεν το κάνουν μέσω διαδικτύου που αρέσει και στον Georgos, να γλυτώσουν και τα έξοδα;
- Δύο κυρίες του μαγαζιού δήλωσαν ότι θα είναι υποψήφιες για το ανώτατο όργανο, για το οποίο ουδείς γνωρίζει πώς θα εκλεγεί, πόσοι θα είναι διορισμένοι και ποιες οι αρμοδιότητές του.
- Α, και αν θα ισχύει η ποσόστωση...
- Βάσανα που έχει η (αντιπολιτευτική) ζωή!
- Έτσι σκέφτηκε η Βασούλα (Παπανδρέου κι αυτή, έστω κι από συνωνυμία) κι έκανε πάρτι στο Μαρούσι με 700 καλεσμένους.
- Για το λογαριασμό δε μάθαμε, αλλά έσκασε μύτη κι ο Σημίτης, που έκανε τράκα τσιγάρα, όπως γράφηκε.
- Τζάμπα φαί και τσιγάρα – γιατί να μην πάει;

PASOKIES

- Τον Κινέζο κι αν τον πλένεις...
- Από τις ειδήσεις της εβδομάδας που πέρασε: (κρατήστε την αναπνοή σας...)
- Ο Georgos ανέβηκε με τα πόδια (πρώτος μεταξύ πολλών) τη σκάλα του Δημαρχείου του Πειραιά, γιατί τον εκνεύριζε η αναμονή του ανελκυστήρα (να δείτε νεύρα με την αναμονή στην αντιπολίτευση).
- Στον Georgos την ίδια μέρα ένα παιδάκι του είπε ότι θα γίνει πρωθυπουργός.
- Από το έγκυρο πρωινό καθεστωτικό φύλλο της Χ. Τρικουπή...
- Ψυχραιμία συνάδελφοι. Τέτοια γράφατε και για τον καταλληλότερο κι είδατε πού κατόνησε ο δυστυχής.
 - Ούτε στις μεσημεριανές κουτσομπολιότικες εκπομπές δεν τον προσκαλούν.
 - Βα-Βα (Βάσω-Βαγγέλας) ανοιχτά και ξάστερα κατά του νομοσχεδίου για το βασικό μέτοχο.
 - Η Βα δήλωσε ότι η Ε.Ε. έχει διαφορετική άποψη, ο Βα σε άρθρο του εξέφρασε την αγνία του για την απορροφητικότητα των πόρων του Γ'Κ.Π.Σ.
 - Τελικά ήμουν καχύποπος με τα κίνητρα για τη στάση των Πασόκων...
 - Ο επονομαζόμενος (από τους συντρόφους του) «φρουτάκιος» παλιός βουλευτής Αχαΐας είδε κι απόειδε ότι δεν τον παίζουν πλέον στο «κίνημα» κι άνοιξε έκθεση επίπλων στην πόλη του.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΑ ΤΣΟΥΝΑΜΙ ΔΙΠΛΑ ΜΑΣ

Είχε έρθει στην Αθήνα από την επαρχία. Τον πρώτο περίπου μήνα της νέας ζωής περπατούσε ώρα δωδεκάμιση το μεσημέρι στην Πλατεία Κάνιγγος. Ήταν από κείνες τις ηλιόλουστες μέρες, τις τελευταίες του φθινοπώρου που η κίνηση ήταν μεγάλη.

Σε απόσταση μόλις λίγων μέτρων ένας άνθρωπος είναι ξαπλωμένος στο πεζοδρόμιο χωρίς τις αισθήσεις του. Στην αρχή τα χάνει, δεν ξέρει τι να κάνει. Αντιλαμβάνεται ότι κανείς άλλος δεν δείχνει να έχει προσέξει καν τον άνθρωπο που είναι ξαπλωμένος στα πόδια των πεζών.

Αμήχανα αρχίζει να ρωτάει αν γνωρίζει κανείς τι του συμβαίνει, χωρίς να λάβει απαντήσεις. Απευθύνεται στον ειδικό φρουρό του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας λίγο πιο κάτω. Του εξηγεί και του ζητά να καλέσει ασθενοφόρο. Ο φρουρός απαντά ευγενικά αλλά αδιάφορα ότι πρόκειται περί ναρκομανούς – «συνηθισμένο φαινόμενο για την περιοχή». Του απαντά ότι έστω κι έτσι πρέπει να έρθει ασθενοφόρο. Ψιλοέκπληκτος από την επίμονη αντίδραση, καλεί το

κέντρο του και το ζητά. Αν και είναι σίγουρος «ότι θα τον μαζέψουν οι δικοί του όταν πάρουν χαμπάρι ότι έρχεται αστυνομία». Και όπως το είπε έγινε. Μέχρι να έρθει ασθενοφόρο «κάποιοι» τον πήραν κι έφυγαν.

Κάποιοι από τους ανθρώπους που αδιάφορα προσπερνούσαν εκείνη τη μέρα τον χρήστη, πιθανόν και να συμμετείχαν στον «Μαραθώνιο Αλληλεγγύης» για όλους εκείνους που επλήγησαν από το τσουνάμι στην Ασία και έχουν την ανάγκη του υπόλοιπου κόσμου. Και καλά έκαναν, αφού υπάρχει η ανάγκη. Ορισμένοι το έκαναν αυθόρμητα, εγκάρδια και αληθινά. Κάποιοι πιθανόν να συμμετείχαν στην ιδιότυπη αυτή κούρσα ανθρωπιάς βλέποντας τα ποσά διαρκώς να ανεβαίνουν και με την πρόθεση –την διάθεση– να... πάρουμε «μετάλλιο» και κάποιοι άλλοι πιθανόν και να το έκαναν για να καθησυχάσουν τη συνείδησή τους ή γιατί το κάνουν και άλλοι πολλοί.

Η συμμετοχή με αυτά τα όντως εντυπωσιακά αποτελέσματα σε ένα μαραθώνιο αλληλεγγύης δεν μας κάνει αυτό-

ματα καλύτερους ανθρώπους ή πιο αλληλέγγυους ή πιο ευαίσθητους και τρυφερούς. Αν αγαπάμε πραγματικά τον άνθρωπο σαν αξία, υπάρχει κάθε ώρα, κάθε μέρα και διαρκώς ένα «τσουνάμι» δίπλα μας.

Άλλοτε είναι τα ναρκωτικά, άλλοτε είναι η φτώχεια –πάντα υπάρχουν πιο φτωχοί από εμάς–, άλλοτε είναι ένα ψυχικό νόσημα, μια μελαγχολία ή μια κατάθλιψη, φαινόμενα συχνά της εποχής. Πάντα υπάρχει ένα «τσουνάμι» δίπλα μας, που αφήνει πίσω του ανθρώπους που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είναι τρωτοί και θύματά του.

Άνθρωποι που περνάμε αδιάφορα από δίπλα τους, τους κοιτάζουμε αλλά δεν τους βλέπουμε, τους αγγίζουμε αλλά δεν τους αγγίζουμε. Ίσως γιατί περιμένουμε έναν άλλο «μαραθώνιο αλληλεγγύης» για να αποδείξουμε –και να καθησυχάσουμε τον εαυτό μας κυρίως– ότι βοηθήσαμε με λίγα ή και πολλά ευρώ, κάποιον κάπου μακριά, αφού δεν μπορούμε να απλώσουμε το χέρι σε εκείνον που είναι δίπλα μας.

Φλόγα

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΗΝΥΤΗ ΨΑΛΤΗ ΤΗΣ ΔΟΜΝΑΣ:

Η παράδοση και ο πολιτισμός –τα ήθη και τα έθιμα, που μας έλεγαν στα σχολεία– συνεχίζεται, μεταλλάσσεται, ή απορρίπτεται αποκλειστικά από το λαό. Όχι από τους εισαγγελείς, ούτε από πάσης φύσης αρχές και εξουσίες. Και πάντως δεν λογοκρίνεται. Αυτό θα έπρεπε να το γνωρίζει

ήδη ο ψάλτης που μήνυσε τη Δόμνα Σαμίου για τα... αθυρόστομα δημοτικά τραγούδια που τραγούδησε από τηλεοράσεως. Αν δεν το γνωρίζει, κάποιος θα πρέπει να του το πει. Κατά προτίμηση ο Αρχιεπίσκοπος που τονίζει στα κηρύγματά του ότι αγαπάει και την παράδοση.

Φλόγα

ΧΤΙΖΕΤΑΙ Η ΑΓΡΟΤΕΡΑ ΑΡΤΕΜΙΔΑ;

Επί σαράντα χρόνια το Κ.Α.Σ. αποφασίζει κατ' επανάληψη: Τουλάχιστον τέσσερις φορές μέχρι σήμερα έχει παρθεί απόφαση να απαλλοτριωθεί η τοποθεσία του Ιερού της Αγροτέρας Αρτέμιδος στο κέντρο της Αθήνας στην οδό Αρδηττού. Και κάθε μια απόφαση από αυτές έχει ήδη επιστημονικά τεκμηριωθεί με επάρκεια.

Επί σαράντα χρόνια το Υπουργείο Πολιτισμού δεν βρίσκει τα χρήματα να προχωρήσει στις απαλλοτριώσεις (193 εκατομμύρια δρχ. επί υπουργίας Μερκούρη). Αν και σε κάποια φάση το έργο είχε προγραμματισθεί να χρηματοδοτηθεί από την Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων.

Έπρεπε να γίνει υφυπουργός Πολιτισμού ο Πέτρος Τατούλης για να γίνει και το εξής καταπληκτικό: Να παραπεμφθεί, μετά απ' όλες αυτές τις διαδικασίες και αποφάσεις και μάλιστα μέσα στις γιορτές, κατά την παλαιά και δοκιμασμένη τακτική αιφνιδιασμού των δημοσίων υπηρεσιών, για πέμπτη φορά το θέμα στο Κ.Α.Σ. με

το αίτημα έγκρισης οικοδόμησης (!!!) από τις οικογένειες ιδιοκτητών του οικοδομικού τετραγώνου Λιβανού, Λιβά, Φύσσα και Ηλιάδη.

Μένει ή το Κ.Α.Σ. να απορρίψει την αίτηση για συζήτηση και να διατηρήσει το κύρος του ή να αποφασίσει απευθείας, αντί να αναδειχθεί μια τοποθεσία τέτοιας ιστορικής σημασίας, να γίνει εστιατόριο και ό,τι άλλο σε διασκεδαστήριο όπως συνηθίζεται στην «κουλτούρα» της σύγχρονης Αθήνας.

Φλόγα

PASOKIES

- Ο γαμπρός του Ανδρέα συνέγραψε πόνημα για τα επαγγέλματα του μέλλοντος.
- Ο Αλογοσκούφης τώρα δικαιώνεται.
- Υπάρχει κινητικότητα στην αγορά εργασίας!
- Ο Λοβέρδος (ο βουλευτής, όχι ο δημοσιογράφος) συντονίζει τους Πασόκους για την εξεταστική με τις λαμογιές που έγιναν στα εξοπλιστικά.
- Δεν βάζει και λίγο πλάτη για τους συντρόφους του στο Πάντειο, που τρέχουν από ανακριτή σε ανακριτή κι έχουν πληρώσει του κόσμου τις εγγυήσεις για να μην βρεθούν πίσω από τα κάγκελα;
- Πού είναι η αλληλεγγύη σας, συναγωνιστές; Μόνο Γιάννος και Άκης υπάρχουν στο μαγαζί; **Μολ.**

«Αντί της διαφάνειας και της αξιοκρατίας (σ.σ. που υπήρξαν επί ΠΑΣΟΚ) επανέρχονται οι στρατιές των κομματικών στη δημόσια διοίκηση». **Georgos. [!]**

ΑΔΙΣΤΑΚΤΟΙ

Ο κόσμος βούιξε με τα διαχειριστικά σκάνδαλα στο Πάντειο και νάσου πετιέται ο πρωταγωνιστής κύριος Κώνστας να μας... «ενημερώνει» σε θέματα διεθνούς πολιτικής από την *Ελευθεροτυπία*. Αντί να κρύβεται, σφυρίζει αδιάφορος. Παρολίγο να γράψω... αδιάφορος.

X.N.

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Στο τχ. 830, σ. 48, στα «Βομβίδια πολιτιστικής αφασίας» ο Μανωλάκης ο βομβιστής έγραψε:

• *Ενδιαφέρουσα πληροφορία: δίπλα στο Μέγαρο Σταθάτου υπάρχει ένα γραφείο που στεγάζει τα αρχεία του πρωθυπουργού. Εκεί διευθυντής είναι ο καθ. Βασίλης Κρεμμυδάς και έχει ως αντικείμενό του τα αρχεία Σημίτη. Ο οποίος Σημίτης πάλι, ανανέωσε την πενταετή θητεία Κρεμμυδά ένα μήνα πριν τις εκλογές.*

• *Τι είπατε; Γιατί δεν παραιτείται; Μα μήπως είναι πολιτική η θέση του διευθυντή αρχείων του πρωθυπουργού;*

• *Η αβάσταχτη παχυδερμικότητα των ιπποποτάμων μέσα στον ποταμό της εξουσίας.*

Ο Βασίλης Κρεμμυδάς έστειλε προς τον εκδότη του περιοδικού το σημείωμα που ακολουθεί:

Αθήνα, 1 Δεκ. 2004

Κύριε Χρήστο Παπουτσάκη,

Όταν κάποιος δεν είναι ενημερωμένος, η «ενδιαφέρουσα πληροφορία» που μεταδίδει ασφαλώς είναι λανθασμένη. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η χυδαία ύβρις εμπίπτει σε ειδική συμπεριφορά.

Βασίλης Κρεμμυδάς

Ο εκδότης, προς τον οποίο απευθύνεται ο Β.Κ. απαντά:

Ο Βασίλης Κρεμμυδάς είναι παλαιός φίλος. Ο τόνος του σημειώματός που λάβαμε δείχνει την βαθιά του ενόχληση για ένα σχόλιο το οποίο ήταν βεβαίως επιθετικό. Αλλά η «ενδιαφέρουσα πληροφορία» δεν είναι λανθασμένη.

Πρώτον: Γράφτηκε ότι ο κ. Κρεμμυδάς είναι διευθυντής των Αρχείων πρωθυπουργού. Από το επιστολόχαρτό του πληροφορούμαστε ότι είναι και

«Υπουργών, Υφυπουργών και της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης». Έκτακτα!

Δεύτερον: Ο Β. Κρεμμυδάς διορίστηκε από τον πρώην πρωθυπουργό Κ. Σημίτη τον περασμένο Γενάρη, δηλαδή λίγο πριν τις εκλογές. Το γραφείο του είναι στην Ηροδότου 1, στο Μέγαρο Σταθάτου, εκεί δηλαδή όπου στεγάζονται τα γραφεία συμβούλων του νυν πρωθυπουργού. Ο κ. Καραμανλής δεν συνεργάζεται με τον Β. Κρεμμυδά. Διαρκής μας απορία: Γιατί ο τελευταίος δεν παραιτείται, αφού δεν τον θέλουν; Δεν είναι χυδαίο να παραμένεις σε πολιτική θέση με πενταετείς συμβάσεις; Και να υπηρετείς τη «νέα τάξη πραγμάτων»;

Αλλά η θέση αυτή εγείρει κι ένα άλλο μεγαλύτερο ζήτημα. Τι πάει να πει Διευθυντής αρχείων πρωθυπουργού; Όλο αυτό το υλικό θα έπρεπε να υπαχθεί στη Διεύθυνση Γενικών Αρχείων του Κράτους και να βρίσκεται στη διάθεση του οποιουδήποτε μελετητή. Όσο για τα προσωπικά αρχεία του κ. Σημίτη, ας τα στεγάσει σε ίδρυμα, όπως συνέβη με όλους τους προκατόχους του πλην Γ. Ράλλη – αν δεν απατώμεθα. Κι εκεί ας γίνει γενικός διευθυντής ο κ. Κρεμμυδάς.

Τέλος, σχετικά με τον τόνο του δικού μας σχολίου στο τχ. 830, δικαιολογείται – από εμάς τουλάχιστον – εάν λάβει κανείς υπόψη ότι ο Β. Κρεμμυδάς περιλαμβάνεται στη σειρά των αριστερών που μεταλλάχτηκαν σε εκσυγχρονιστές. Και που βεβαίως τους βγήκε σε καλό. Ας μας επιτραπεί να είμαστε κι εμείς σκωπτικοί με τις «ειδικές συμπεριφορές». Όλοι κρίνονται.

X.Γ.Π.

ΑΝΤΙ ΘΕΣΕΙΣ

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

- Αν ήταν ο κόσμος ένα μικρό χωριό

«Μπορείτε να δώσετε τούτη την είδηση σε όσους ονομάζετε φίλους. Αν την δώσετε, θα κερδίσετε ένα χαμόγελο από κάποιον. Καλή χρονιά!», προτρέπει και εύχεται ο Θεόδωρος Μαγλογιάννης από την τελευταία σελίδα της ημερησίας εφημερίδας **Εμπρός** του Νουού Λέσβου, ο οποίος βασιζόμενος σε στοιχεία της Unicef, σημειώνει:

«Αν ήταν ο κόσμος ένα μικρό χωριό, εκατό κατοίκων, αλλά διατηρούσε τις αναλογίες των λαών, τότε αυτό το χωριό θα αποτελέτο από: 57 Ασιάτες, 21 Ευρωπαίους, 14 Αμερικανούς και 8 Αφρικανούς. Οι τριάντα κάτοικοι του θα ήταν λευκοί και οι υπόλοιποι 70 όχι.

Θα είχε: –ως προς το φύλλο: 52 γυναίκες και 48 άνδρες, –ως προς τη θρησκεία: 30 Χριστιανούς και 70 μη χριστιανούς, –ως προς τις σεξουαλικές προτιμήσεις: 89 ετεροφιλόφιλους και 11 ομοφιλόφιλους. Επίσης, έξι πρόσωπα θα κατείχαν το 59% όλου του πλούτου και τα έξι θα προέρχονταν από την Αμερική. 80 θα είχαν μη ικανοποιητικές συνθήκες κατοικίας. 70 θα ήταν αναλφάβητοι, 50 θα ήταν υποσιτισμένοι, ένας θα πέθαινε, δύο θα γεννιόνταν, ένας θα είχε κομπιούτερ και μόνο ένας θα είχε πτυχίο πανεπιστημίου.

Αν σήμερα το πρωί ξυπνήσατε υγιείς και όχι άρρωστοι, τότε είστε πιο τυχεροί από ένα εκατομμύριο ανθρώπους, οι οποίοι δεν πρόκειται να ζουν την επόμενη εβδομάδα. Αν δεν ζήσατε ποτέ έναν πόλεμο, ούτε νιώσατε την μοναξιά της αιχμαλωσίας, την αγωνία του τραυματισμού και την πείνα, τότε είστε πιο τυχεροί από 500 εκατομμύρια ανθρώπους του κόσμου. Αν μπορείτε να πηγαίνετε στην εκκλησία χωρίς τον φόβο ότι θα σας απειλήσουν, θα σας συλλάβουν, ή θα σας σκοτώσουν, τότε είστε πιο τυχε-

ροί από 3 δισεκατομμύρια ανθρώπους του κόσμου. Αν έχετε φαγητό μέσα στο ψυγείο σας, αν είστε ντυμένοι, αν έχετε μια στέγη πάνω από το κεφάλι σας και ένα κρεβάτι, τότε είστε πλουσιότεροι από το 75% των κατοίκων αυτού του κόσμου. Αν έχετε λογαριασμό στην τράπεζα, λίγα λεφτά στο πορτοφόλι και λίγα ψιλά σε έναν κουμπάρα, τότε ανήκετε στο 8% των εύπορων ανθρώπων αυτού του κόσμου».

- Η τεράστια κοινωνική σημασία των βλακών εν τω συγχρόνω βίω

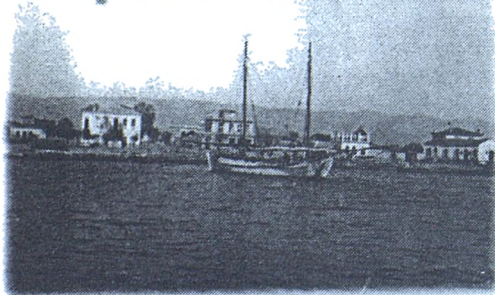
Ο **ΕΡΜΗΣ ΞΩΒΟΥΝΙΟΥ**, τρίμηνη έκδοση στην Κέα, αντιγράφει από το βιβλίο του Ε. Λεμπέση, **Η επαναστατική μάζα** και η τεράστια κοινωνική σημασία των βλακών εν τω συγχρόνω βίω:

«...εις την πολυπληθή κατηγορίαν των βλακών προσάπτεται ασφαλώς άδικος και επιστημονικώς εσφαλμένη μομφή, όταν ούτοι χαρακτηρίζονται είτε ως άχρηστοι και περιττόν βάρος της κοινωνίας, είτε ως παρασιτικοί, εκφράζεται δε συχνά η ανόητος –ως θα ιδώμεν– ευχή όπως ούτοι εκλείψουν. Το πρόβλημα των βλακών δεν είναι εν τούτοις απλούν όταν ληφθή πρώτον υπ' όψιν η στερέα και απολύτως αναγκαία θέσις, ην ούτοι επαξίως κατέχουν εν τω κοινωνικώ διαφορισμώ. Οι βλάκες διαιρούνται ούτως εις δύο όλως αντιθέτους μεταξύ των «ομάδας», διεπομένας όμως αμφοτέρως υπό του αυτού νόμου: του διαφορισμού: η πρώτη εκ τούτων ομάς καταλαμβάνει ως γνωστόν τας υποδεεστέρας εν τη κοινωνία θέσεις, ήτοι ευρίσκειται εις τας κατωτάτας βαθμίδας του κοινωνικού διαφορισμού. Πόσον ευεργετική δια την κοινωνίαν είναι η ομάς αυτή είναι περιττόν να τονισθή, διότι άνευ αυτής δεν θα υπήρχεν εκμετάλλευσις και άνευ εκμεταλλεύσεως δεν θα υπήρχε πολιτισμός».

Καρτ-ποστάλ από το περιοδικό **Πόσιμον ύδωρ** - αναβλύζον, ρέον, καθαρτήριο, μυστηριακόν, Ελευσίανον»:

«Όλοι εμείς, που σήμερα ζούμε σ' αυτήν την πόλη τίποτα δεν έχουμε να θυμηθούμε από την παραλία της; Τίποτα δεν θυμόμαστε απ' την ίδια τη ζωή μας; Πότε ξεπουλήσαμε και με τι αντάλλαγμα οι παλιότεροι την εφηβεία τους και μες σήμερα τα παιδικά μας χρόνια;»

Χρόνια Πολλά

Θα έχει η Ελευσίνα «Χρόνια Πολλά»:

ΜΑΖΕΨΤΕ ΤΟΥΣ!

Τι θα γίνει μ' αυτή την απίστευτη αλαζονεία των «αποκλειστικών μεταφραστών του θεού» όπως οι τηλεοπτικοί κι όχι μόνο παπάδες; Όχι μόνον στην κρατική τηλεόραση τηλεπροβεβλημένοι είπε ότι το τσουνάμι σκότωσε τόσα παιδιά για να μην πέσουν στην παιδεραστία (γιατί όχι τους παιδεραστές; – ρώτησε έντρομος ο δημοσιογράφος), αλλά και πρωτοσύγκελλος σε εκκλησία της Θεσσαλονίκης ισχυρίστηκε από άμβωνος ότι τα 5 φανταράκια που σκοτώθηκαν από ηλεκτροπληξία στον Έβρο δεν είχαν αρκετή ευσέβεια μέσα τους για να σωθούν! Να του ριζούμε... τόνους βολτ μετά από αυτή την προσβολή νεκρού να μας δείξει την ευσέβεια του; **ΕΛΕΟΣ ΠΙΑ!** Προτιμούμε τους αστρολόγους!

E.K.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Ρωτάνε που ρωτάνε –και καλά κάνουν– τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ αν πήραν το μήνυμα της ήττας, δεν ρωτάνε παράλληλα και τον εαυτόν τους για το μήνυμα της νίκης τους οι κυβερνητικοί βουλευτές και υπουργοί;

Οι Έλληνες απέρριψαν την πολιτική της διαφθοράς και της διαπλοκής. Αποτέλεσμα της διαπλοκής ήταν ο νόμος για την ιδιωτικοποίηση της δημόσιας περιουσίας μέσω ΕΤΑ. Στις προεκλογικές δεσμεύσεις της η Ν.Δ. δεν περιελάμβανε την ιδιωτικοποίηση των Σπηλαίων Δυρούς, να παράδειγμα. Ως κυβέρνηση όμως άλλα προωθεί. Αυτό συμβαίνει σιγά σιγά και με άλλα ζητήματα καθώς συνολικά και με το θέμα της ΕΤΑ Α.Ε. Δεν το πήρε το μήνυμα της νίκης των εκλογών φαίνεται. **ΦΛΟΓΑ**

ΠΟΝΗΡΙΑ

Τελευταίως απέχω από τα πολιτικά δρώμενα. Βαριέμαι. Ασχολούμαι κυρίως με τις τέχνες και τα γράμματα, τα οποία εξάλλου αρέσουν και στις κοπέλες περισσότερο. Διότι, ας πούμε, πας σε ένα μπαρ. Τι να πεις; Για τον Μείμαράκη; Κάηκες.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ενώ με Λένα Διβάνη κάτι μπορεί να γίνει. Την είδα προσφάτως στην εκπομπή του Βασιλικού στην ET 3 «Αξιον Εστί». Έβγαλε λέει ένα βιβλίο με γλώσσα εμειλ, του στυλ ase me na figo se parakalo. Το θέμα είναι δυο νέοι που γνωρίζονται από το ίντερνετ, αλλά επειδή δεν είναι όμορφοι στέλνουν φωτογραφία φίλων τους και γίνεται μπέρδεμα.

ΦΙΝΟΣ ΦΙΛΜ

Ξέρετε, είναι το γνωστό θέμα που έχουμε δει κατά κόρον στις ταινίες του Φίνου το '60. Ο Τζανετάκος με τον Πάντζα που αλλάζουν ρόλους. Και

αυτό τώρα λέγεται νεο-ελληνική λογοτεχνία! Ήμαρτον.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ;

Τουλάχιστον στις ταινίες του '60 μιλάγανε ελληνικά. Και όλοι τα κοροϊδεύαμε τότε ως σκουπίδια τα σενάρια εκείνα. Πού να ξέραμε όμως ότι οι σεναριογράφοι του '60 θα μοιάζανε σήμερα Μπαλζάκ μπροστά στα χάλια της σύγχρονης λογοτεχνίας. Ποια λογοτεχνία δηλαδή; Ένας γάτος που δεν κατεβαίνει από το δέντρο, ένα γεύμα με κολιούς πλακί και δυο νεαροί που κάνουν αστεία από το

ίντερνετ. Δεν μπορώ να το καταλάβω αυτό. Άλλη δουλειά δεν έχουνε να κάνουνε;

ΟΡΙΟ

Και για όλα αυτά γίνονται σοβαρές συζητήσεις στην τηλεόραση, παρουσιάσεις βιβλίων με μπουφέ, εκθέσεις, συνεντεύξεις και πάει λέγοντας. Μου λένε στην εφημερίδα που εργάζομαι: Φέρε μας, βρε παιδί μου, έναν συγγραφέα να κάνουμε συνέντευξη. Σκέφτομαι κι εγώ, βάζω και τους φίλους μου να σκεφτούνε και μετά βίας βγάζω δύο ονόματα,

άνω των 80. Τους προλαβαίνεις δεν τους προλαβαίνεις δηλαδή.

ΙΔΕΕΣ

Τι να κάνω όμως; Δεν μπορώ να το λύσω το πρόβλημα. Να κάνω και τον λογοτέχνη μόνος μου; Δεν γίνεται αυτό. Εν ανάγκη βεβαίως και τι δεν κάνει ο άνθρωπος! Σωστό. Αλλά τώρα είμαι απασχολημένος με την ιστορία. Άμα φτιάξω κανένα καλό φαί και αν γνωρίσω καμία μικρή από το ίντερνετ, τότε μάλιστα. Τότε θα εμπνευστώ. Και θα γίνω συγγραφέας.

ΜΑΛΕΑ

Πήγα σινεμά και είδα διαφήμιση με την νέα ταινία της σκηνοθέτιδος Όλγας Μαλέα. Ένα γουρούνη που τρέχει, λουκουμάδες και ζαρτιέρες. Το κάνανε σε διάφορες στάσεις και λέγανε αστεία που συνήθως λένε οι παντρεμένοι και είναι να ξερνάς. Λοιπόν, τι έχουμε εδώ; Από τη μία το *Λιβάδι που δακρύζει* και από την άλλη την Μαλέα με το γουρούνη. Υπερπέραν και υπόνομος. Επίγεια ζωή καθόλου. Άνθρωποι πουθενά.

ΠΑΩ

Συγγνώμη που σας αφήνω, αλλά μου ήρθε ξάφνου μια ιδέα και πάω να γράψω το διήγημα. Βλέπω ένα πουλί που δεν κατεβαίνει από το φράχτη. Είναι ένα πρόβλημα αυτό. Με συγκλονίζει. Φεύγω. Πάω. Με περιμένει ο εκδότης μου.

Σ

Θ Λ Ι Ψ Η

Ε

Ποτέ δεν πάω στο σούπερ-μάρκετ φυσικά. Δεν είναι στο στυλ μου. Ψωνίζω από τη γειτονιά. Έχω έναν ελεεινό στην Έβγα, κυρ-Τάσο τον λένε, από την Άρτα. Συνεχώς κάνει τσιριμόνιες: καλησπέρα σας, παρακαλώ, τι κάνετε, ευχαριστώ και τα τσιούτα. Πας να πάρεις μια ζάχαρη και σε πρήζει. Ξαναπάς για τσιγάρα, ξανά τα ίδια. Πας μετά για μπύρα, φτου κι απ' την αρχή. Αθλιος.

Τ

Ο

Η

Υ

Π

Ι

Τ

Ο

Ο

Ο

Ο

Ο

Ο

Ο

Εκείνο που μου κάνει μεγάλη εντύπωση και με στενοχωρεί είναι όταν βλέπω εγκαίνια μικρού μαγαζιού. Μαζεύονται μπροστά από μία τρύπα που πουλάει δέκα βρακιά μερικοί φίλοι, στρώνουνε και ένα τραπέζι και εύχονται στον μικρέμπορο. Το μαγαζί αυτό σε ένα χρόνο περίπου κλείνει και το πιάνει άλλος. Ξανά τα εγκαίνια, ξανά το κλείσιμο. Θλιβερή εικόνα.

Τώρα σειρά έχει ο σουβλατζής μου. Είναι από τη Μακεδονία και το άνοιξε πριν ενάμιση χρόνο. Το πήρε από τον προηγούμενο σουβλατζή που έμεινε δύο χρόνια κι αυτός. Τον υπολογίζω να μην κάνει Πάσχα εδώ. Πήγα χθες βράδυ να πάρω ένα με πίτα και ήταν μόνος του, μωτρωμένος. Με πίτα μαγαζιτική. Είπαμε κάτι για το ματς και έφυγα. Δεν θα Ξαναπάω.

Τα δάκρυα και η φιλανθρωπία των πλουσίων δεν φτάνουν για τους φτωχούς του πλανήτη

Η τρομερή καταστροφή από το μετασεισμικό θαλάσσιο κύμα στον Ινδικό Ωκεανό, που προκάλεσε τον θάνατο 160.000 περίπου ανθρώπων, με δεκάδες άλλες χιλιάδες τραυματίες και εκατομμύρια άστεγους, σαφώς δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα. Η πείνα, η δίψα και οι αρρώστιες μαστίζουν τους πληθυσμούς των περιοχών που χτυπήθηκαν από το φοβερό τσουνάμι, και ήδη ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών υπολογίζει ότι οι νεκροί μπορεί να φτάσουν ή να ξεπεράσουν τις 300.000. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, ήταν δικαιολογημένη η εκπληκτική ανταπόκριση των λαών όλου σχεδόν του κόσμου στην ανάγκη αποστολής κάθε δυνατής βοήθειας προς τους δοκιμαζόμενους πληθυσμούς του Ινδικού. Ωστόσο, η φυσική αυτή καταστροφή, πέρα από το σοκ και το δέος, μαζί με τα αναπόφευκτα συναισθήματα συμπόνιας, που προκάλεσε –με τη βοήθεια και των μέσων ενημέρωσης– στη διεθνή κοινότητα, έδειξε για μια ακόμα φορά το μέγεθος της αδιαφορίας και της υποκρισίας του αυτάρεσκα αυτοαποκαλούμενου «πολιτισμένου» κόσμου έναντι των άμοιρων, των φτωχών και των αδύναμων του πλανήτη.

Στην τεράστια κινητοποίηση που εκδηλώθηκε από την επομένη της καταστροφής, με πρωτοβουλία διαφόρων φορέων σε πολλές χώρες, κυρίως του δυτικού κόσμου (στην Ελλάδα είχαμε την πρωτοβουλία της ΕΡΤ, την οποία ακολούθησαν ο ραδιοφωνικός σταθμός Σκάι και άλλα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης), οι πολίτες επέδειξαν μια άκρως συγκινητική ανταπόκριση, προσφέροντας σε πολλές περιπτώσεις αντιστρόφως ανάλογα με τις δυνατότητες τους, με αποτέλεσμα να συγκεντρωθούν μεγάλα χρηματικά ποσά για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στους δοκιμαζόμενους πληθυσμούς του Ινδικού.

Σ' αυτό συνέτειναν φυσικά τόσο το σοκ από τις εικόνες που μετέδιδαν τα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα, όσο και η έκταση που δόθηκε στο θέμα, σε συνδυασμό με το κλίμα των εορτών των

Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς.

Το ζητούμενο όμως στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι η ευαισθησία των πολιτών και η συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις που διεγείρουν το θυμικό των απλών ανθρώπων. Είναι η ανταπόκριση των κυβερνήσεων, ιδιαίτερα των ανεπτυγμένων και πλούσιων χωρών, οι οποίες έδειξαν την ανεπάρεχιά τους, για άλλη μια φορά, αποδεικνύοντας αυτό που επισημαίνει σε πρόσφατο άρθρο του στο αμερικανικό περιοδικό *Τάιμ* ο διευθυντής του Ινστιτούτου της Γης, στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, Τζέφρι Σακς: ότι δηλαδή «το σύστημα των φυσικών καταστροφών είναι ταξικό», καθώς «αυτό που στον πλούσιο κόσμο προξενεί απλώς προβλήματα, στους φτωχούς του πλανήτη σκορπίζει μαζικό θάνατο».

Παρασυρμένες από την αντίδραση των μέσων ενημέρωσης και της κοινής

γνώμης των χωρών τους, αλλά και στο πλαίσιο των γεωπολιτικών και οικονομικών συμφερόντων και ανταγωνισμών, οι κυβερνήσεις των πλούσιων χωρών επιδόθηκαν σε έναν άνευ προηγουμένου πλειστηριασμό, στέλλοντας μηνύματα με πολλούς αποδέκτες, που ποικίλλουν από τους δυνάμει ψηφοφόρους τους μέχρι τον πολιτικό ρόλο τους στον ευρύτερο διεθνή τομέα, αλλά και στις ίδιες τις περιοχές προς τις οποίες απευθύνονται οι ανθρωπιστικές προσφορές τους.

Έτσι, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Βρετανία επιθυμούν να δείξουν το σημαντικό ρόλο τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και να διευρύνουν την επιρροή τους στις περιοχές του Ινδικού· η Κίνα, η Ιαπωνία, αλλά και η Ινδία θέλουν να δείξουν τον δικό τους σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη νοτιοανατολική Ασία· η Γερμανία, η Ιαπωνία και η Ινδία θέλουν επίσης να δείξουν ότι αποτελούν υπολογίσιμες δυνάμεις που αξίζουν να καταστούν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ενός οργανισμού ο οποίος όλο και περισσότερο χάνει σε κύρος και αποτελεσματικότητα.

Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ, όπως πάντα, ενδιαφέρονται απλώς να επιβεβαιώσουν για άλλη μια φορά την παγκόσμια κυριαρχία τους. Για τον λόγο αυτό, πέρα από τη βοήθεια των 350 εκ. δολαρίων που έστω και καθυστερημένα υποσχέθηκε η αμερικανική κυβέρνηση (η προσφορά ξεκίνησε από 15 εκ., για να φτάσει αργότερα στα 35, πράγμα που προκάλεσε γενική κατακραυγή των αμερικανικών μέσων ενημέρωσης, με αποτέλεσμα να φτάσει στα 350 εκ., για τα οποία πάντως ο Κόλιν Πάουελ ξεκαθάρισε ότι είναι μια «περισσότερο από γενναϊόδωρη προσφορά», που δεν πρόκειται βεβαίως να αυξηθεί), ο

Τζορτζ Μπους έστειλε και μονάδες του στρατού για τη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας και τον συντονισμό του έργου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκάλεσε το τσουνάμι.

Στο πλαίσιο μάλιστα της αμερικανικής συμμετοχής στο ανθρωπιστικό έργο στην περιοχή του Ινδικού, ο πρόεδρος Μπους επιστράτευσε δύο πρώην προέδρους, τον πατέρα του, Τζορτζ Μπους τον πρεσβύτερο, από τους Ρεπουμπλικάνους, και τον Μπιλ Κλίντον, από τους Δημοκρατικούς, προκειμένου να αναλάβουν τον συντονισμό μιας «μεγάλης» εκστρατείας για τη συγκέντρωση και διάθεση ανθρωπιστικής βοήθειας προς τις πληγείσες περιοχές. Ενέργεια που αποτελεί μια ακόμα προσπάθεια παραγκωνισμού του ΟΗΕ και εντάσσεται σε ένα γενικότερο –ανομολόγητο μεν, ολοφάνερο δε– σχέδιο υποβάθμισης του διεθνούς οργανισμού.

Το κυρίως ζητούμενο όμως είναι αν η βοήθεια που υποσχέθηκαν οι διάφορες πλούσιες χώρες θα είναι αρκετή για να καλύψει όχι μόνο την αποκατάσταση των τεράστιων ζημιών που προκλήθηκαν από το τσουνάμι, αλλά και τις μεγαλύτερες ζημιές, στην εθνική οικονομία των χωρών της περιοχής. Σημασία έχει επίσης αν η βοήθεια αυτή θα είναι ακριβώς όση υποσχέθηκαν –χωρίς τις συνήθεις περικοπές, ή άλλες διαρροές– και ακόμα αν θα φτάσει έγκαιρα στον προορισμό της, καθώς είναι γνωστό, από πάμπολλες προηγούμενες περιπτώσεις δωρεών, ότι αυτές στην τελική μορφή τους δεν ανταποκρίνονται ποτέ στο ποσό που αρχικά είχαν υποσχεθεί οι δωρήτριες χώρες.

Έτσι κι αλλιώς όμως, η βοήθεια αυτή, ως προς το –βασικά μόνο ανθρωπιστικό– περιεχόμενό της, είναι καθαρά υποκριτική και γι' αυτό προκλητική, αφού είναι βέβαιο ότι δεν πρόκειται να αρκέσει για την επούλωση όλων των –παλιών και νέων– ανοιχτών πληγών από τις οποίες υποφέρουν οι πάμπτωχες περιοχές του Ινδικού.

Ήδη ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν ζήτησε επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια ύψους περίπου δυο δισ. δολαρίων, ενώ προειδοποίησε ότι η αποκατάσταση

των ζημιών και η επιστροφή της ζωής των χωρών αυτών σε φυσιολογικά επίπεδα θα χρειαστεί γύρω στα δέκα χρόνια. Και το κρίσιμο ερώτημα είναι πώς θα υλοποιηθεί κάτι τέτοιο.

Είναι γνωστό ότι οι περισσότερες από τις χώρες της περιοχής βαρύνονται με μόνιμα τεράστια χρέη, που τους έχουν επιβάλει οι ίδιοι οι πλούσιοι του πλανήτη και τα οποία πνίγουν κάθε προσπάθεια όχι μόνο για μια έστω στοιχειώδη ανάπτυξη αλλά και για οποιαδήποτε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πληθυσμών τους που ζουν κάτω από κάθε όριο φτώχειας (το παράνομο εμπόριο και η απάνθρωπη εκμετάλλευση των παιδιών στις χώρες αυτές, που πρόσφατα «ανακάλυψαν» οι διεθνείς οργανισμοί, δεν είναι καινούργιο φαινόμενο και φυσικά δεν είναι άμοιρο της πραγματικότητας αυτής).

Ταυτόχρονα, οι περισσότερες από τις χώρες αυτές, με την ανοχή των «μεγάλων», στενάζουν κάτω από σκληρά καθυστερώτα, ή μασιάζονται από εσωτερικούς πολέμους και αυτονομιστικά κινήματα, για τα οποία κανείς δεν ενδιαφέρεται, εκτός αν ενοχλούν ως απειλή για την «παγκόσμια τάξη».

Στοιχεία όλα αυτά που συνηγορούν υπέρ της εκτίμησης, που διατυπώνεται από πολλές πλευρές, ότι οποιαδήποτε βοήθεια και αν υποσχεθούν οι αναπτυγμένες χώρες (ακόμα και αν τη δώσουν τελικά), είναι βέβαιο ότι δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση να είναι αρκετή για να καλύψει τις πραγματικές ανάγκες των χωρών του Ινδικού, όπως

έχει γίνει επανειλημμένως στο παρελθόν, σε αντίστοιχες καταστροφές από τα στοιχεία της φύσης, από πολέμους, ή από ασθένειες στην Ασία, στην Αφρική, στη νότια Αμερική και ακόμα σε χώρες της Ευρώπης.

Αντίθετα, μια πραγματικά γενναία προσφορά θα ήταν να τηρήσουν όλες οι αναπτυγμένες χώρες τη δική τους συμφωνία και να διαθέσουν πραγματικά το 0,70% του ΑΕΠ των χωρών τους υπέρ των υπανάπτυκτων και φτωχών του πλανήτη (για παράδειγμα, οι ΗΠΑ, ως η ισχυρότερη οικονομία, διαθέτουν μόνο το 0,15%), και ακόμα να συμφωνήσουν, τώρα, στη διαγραφή όλων των χρεών που βαρύνουν τις φτωχές χώρες και να συμβάλουν στην στοιχειώδη ανάπτυξή τους. Επιτέλους θα πρέπει να αντιληφθούν ότι η μέχρι τώρα πολιτική τους έναντι των φτωχών καταλήγει σε μπουμέρανγκ για τις ίδιες, αφού κάθε φορά καλούνται εκείνες να πληρώνουν για τις όποιες ζημιές.

Τέλος, μια γενναία απόφαση θα ήταν να σεβαστούν τις μέχρι τώρα συμφωνίες –στις οποίες μάλιστα θα πρέπει να προσθέσουν και νέες, πιο σφιχτές– για την προστασία του περιβάλλοντος, ο διαρκής βιασμός του οποίου, από την θεοποίηση του οικονομικού κέρδους, συσσωρεύει όλο και μεγαλύτερα προβλήματα για ολόκληρο τον πλανήτη, χωρίς διάκριση σε πλούσιους και φτωχούς (ανεξάρτητα αν οι δεύτεροι υποφέρουν περισσότερο από τους πρώτους).

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

Δέκα ανακρίβειες για την καταστροφή της Ασίας

του Αστέρη Χουλιάρα

Τις μέρες που ακολούθησαν τη φοβερή καταστροφή στην Ασία, όπου –πέρα από τους δεκάδες χιλιάδες νεκρούς– 5 εκατομμύρια άνθρωποι έμειναν άστεγοι, ακούσαμε και διαβάσαμε πολλά. Πολλές εντυπωσιακές περιγραφές και αρκετά εύστοχα σχόλια αλλά και πολλές υπερβολές και δυστυχώς αρκετές ανακρίβειες. Το κείμενο που ακολουθεί εξετάζει μερικές από τις τελευταίες.

Ανακρίβεια 1: Είναι η χειρότερη ανθρωπιστική καταστροφή στον κόσμο εδώ και δεκαετίες.

Σε αριθμό νεκρών, η καταστροφή στη νότια και νοτιοανατολική Ασία χωριάζει αν συγκριθεί με την ανθρωπιστική καταστροφή στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (μια χώρα στο κέντρο της Αφρικής), όπου στο διάστημα 1997-2003, 3,8 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους από μια σύγκρουση που έχει εύστοχα χαρακτηριστεί ως ο «Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος της Αφρικής». Και βέβαια υπάρχουν και οι σιωπηλές καταστροφές που δεν ακούμε ποτέ στα δελτία ειδήσεων. Ποιος ξέρει για παράδειγμα ότι στις αρχές του 21ου αιώνα 800 εκατομμύρια πεινούν και ότι εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι (οι περισσότεροι παιδιά) πεθαίνουν κάθε χρόνο από αντιμετωπίσιμες ασθένειες που σχετίζονται με τον χρόνιο υποσιτισμό; Ή ποιος ξέρει ότι στην Αφρική υπάρχουν 15 εκατομμύρια ορφανά που έχουν χάσει τους γονείς τους από το AIDS; Η πικρή αλήθεια είναι ότι οι περισσότερες και σημαντικότερες καταστροφές στο σύγχρονο κόσμο δεν έχουν σχέση με τους σεισμούς και τα τσουνάμι.

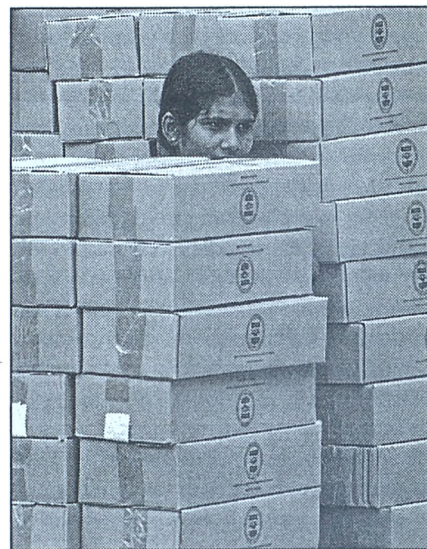
Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου.

Ανακρίβεια 2: Είναι η χειρότερη φυσική καταστροφή τα τελευταία 100 χρόνια.

Ο υποθαλάσσιος σεισμός στο βορειότερο τμήμα της Ινδονησίας ήταν ο μεγαλύτερος σεισμός στην περιοχή τα τελευταία σαράντα χρόνια. Μεγαλύτερος όμως δεν σημαίνει και καταστροφικότερος. Σχετικά πρόσφατοι σεισμοί στην Ασία είχαν πολύ περισσότερα θύματα. Ο σεισμός του 1976 στο Tangshan της Κίνας κόστισε τη ζωή σε πάνω από 600.000 ανθρώπους. Αλλά και άλλες φυσικές καταστροφές είχαν πολύ μεγαλύτερο κόστος σε ανθρώπινες ζωές. Για παράδειγμα, το 1970 οι κυκλώνες που έπληξαν το νεοϊδρυθέν τότε κράτος του Μπαγκλαντές, σκότωσαν περίπου 500.000 ανθρώπους.

Ανακρίβεια 3: Οι φυσικές καταστροφές είναι ολοένα και συχνότερες.

Είναι αλήθεια ότι οι φυσικές καταστροφές έχουν αυξηθεί από 100 το χρόνο στη δεκαετία του '60 σε 500 το χρόνο στις αρχές του 21ου αιώνα. Αυτή η αύξηση όμως δεν οφείλεται στη γεωλογία ή την υδρολογία. Οι σεισμοί δεν εμφανίζονται συχνότερα απ' ό,τι άλλοτε και τα τσουνάμι συνεχίζουν να είναι εξαιρετικά σπάνια φαινόμενα. Αντίθετα, η αύξηση των φυσικών καταστροφών οφείλεται στις επιλογές των ανθρώπων: την αστικοποίηση, τα μοντέλα ανάπτυξης και τους τρόπους διαβίωσης.

Ανακρίβεια 4: Όλες οι χώρες που επλήγησαν έχουν ζητήσει βοήθεια από τη διεθνή κοινότητα.

Όχι όλες. Η Ινδία και η Ταϊλάνδη δήλωσαν ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα χωρίς εξωτερική βοήθεια. Ιδιαίτερα η Ινδία, στην οποία έχασαν τη ζωή τους 7.000 άνθρωποι (κυρίως στο κρατίδιο Tamil Nadu), ήταν από τις πρώτες χώρες που, αντί να λάβουν, χορήγησαν βοήθεια (κυρίως στη Σρι Λάνκα) και ανέλαβαν να παίξουν ρόλο συντονιστή στη διεθνή κινητοποίηση. Η άρνηση της Ινδίας να δεχθεί βοήθεια συνδέεται λιγότερο με τις πραγματικές της ανάγκες και περισσότερο με τη φιλοδοξία της να αυτοπροβληθεί ως μια ισχυρή περιφερειακή δύναμη που διεκδικεί μια θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Ανακρίβεια 5: Η βοήθεια που χορηγούν οι αναπτυγμένες χώρες στις πληγείσες περιοχές δεν έχει προηγούμενο.

Πρέπει να είναι κανείς πολύ προσεκτικός με τους αριθμούς. Οι χώρες-δωρητές έχουν υποσχεθεί πάνω από 2 δισ. δολάρια. Ωστόσο αυτό αποτελεί υπόσχεση. Και γενικότερα στην ιστορία της βοήθειας υπάρχει πάντοτε μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις υποσχέσεις (pledges), στις δεσμεύσεις (commitments) και στις πληρωμές (disbursements). Ένα καλό παράδειγμα είναι η περίπτωση του Τυφώνα Mitch ο οποίος το 1998 έπληξε την Ονδούρα και τη Νικαράγουα σκοτώνοντας 9.000 ανθρώπους και αφήνοντας 3 εκατομμύρια πρόσφυγες. Οι χώρες-δωρητές υποσχέθηκαν 3,5 δισ. δολάρια βοήθειας και η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Ευρωπαϊκή Ένωση άλλα 5,2 δισ. δολάρια. Τελικά διατέθηκε μόλις το 1/3 αυτού του ποσού.

Ανακρίβεια 6: Οι πολίτες ήταν περισσότερο γενναιόδωροι από τα κράτη.

Η βοήθεια που χορήγησαν τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί είναι πολλαπλάσια από τη βοήθεια που συγκέντρωσαν ιδιώτες.

Ανακρίβεια 7: Οι χώρες-δωρητές έδειξαν πόσο γενναιόδωρες είναι.

Οι δωρητές μπήκαν σ' ένα ανταγωνισμό πλειοδοσίας. Η Ιαπωνία αρχικά προηγείτο των δωρητών με υποσχέσεις 530 εκατομμυρίων δολαρίων. Στη συνέχεια η Γερμανία, που όπως και η Ινδία διεκδικεί μια θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ανακοίνωσε βοήθεια ύψους 665 εκατομμυρίων δολαρίων. Οι ΗΠΑ, μετά από μια καθυστερημένη αντίδραση, υποσχέθηκαν 350 εκατομμύρια δολάρια. Η Παγκόσμια Τράπεζα υποσχέθηκε 250 εκατ., η Βρετανία 95 εκατ. και η Σουηδία 75,5 εκατ. δολάρια. Στην πραγματικότητα όμως δεν είναι σαφές αν τα χρήματα αυτά είναι επιπρόσθετα στους προϋπολογισμούς βοήθειας ή αντίθετα οι χώρες-δωρητές μειώνουν τη βοήθεια σε άλλες περιοχές του κόσμου (π.χ. στην Αφρική), όπου οι ανάγκες είναι εξίσου μεγάλες, για να κερδίσουν πόντους σ' αυτόν τον ανταγωνισμό πλειοδοσίας. Γενικά, το πόσο γενναιόδωρη είναι η κάθε χώρα-δωρητής θα φανεί το 2006, όταν θα στείλει τα

σχετικά στοιχεία στον ΟΟΣΑ (ο οποίος συγκεντρώνει τις σχετικές στατιστικές).

Ανακρίβεια 8: Τα χρήματα της βοήθειας πιάνουν τόπο.

Δεν είναι καθόλου βέβαιο. Καθώς όλοι ασχολούνται με το ύψος της βοήθειας, το σοβαρότατο θέμα της αποτελεσματικής διαχείρισής της δεν έχει (ακόμη τουλάχιστον) τεθεί. Πέρα από το πάγιο πρόβλημα έλλειψης συντονισμού των δωρητών, υπάρχει μια τάση να στέλνονται στη νότια και νοτιοανατολική Ασία προμήθειες από την Ευρώπη και την Αμερική. Αυτό είναι συχνά παράλογο. Για παράδειγμα, είναι τελείως αντιοικονομικό να στέλνονται μπουκάλια με πόσιμο νερό από την Ευρώπη στη Σρι Λάνκα, όταν το κόστος μεταφοράς ανά μπουκάλι (4 δολάρια) είναι εικοσαπλάσιο από το κόστος του ίδιου του μπουκαλιού (20 σεντς). Συσκευασμένο πόσιμο νερό και πολλές άλλες προμήθειες μπορεί να αγοραστούν στις ίδιες τις πληγείσες χώρες με χρήματα των δωρητών.

Ανακρίβεια 9: Η επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια λύνει το πρόβλημα.

Δυστυχώς όχι. Η ανθρωπιστική βοήθεια είναι μια προσωρινή ανακούφιση. Πολύ περισσότερο χρήματα θα χρειαστούν για την αποκατάσταση των προσφύγων και την ανασυγκρότηση των

κοινοτήτων. Οι δωρητές συχνά ξεχνούν τις πληγείσες περιοχές όταν το θέμα δεν είναι πλέον στην επικαιρότητα και παρότι οι ανάγκες συνεχίζουν να είναι πολύ μεγάλες. Το μεγάλο ζήτημα δεν είναι τόσο το τρέχον ύψος της βοήθειας αλλά η συνέχιση της βοήθειας στους επόμενους μήνες (και χρόνια). Η αποκατάσταση 5 εκατομμυρίων προσφύγων δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Ανακρίβεια 10: Οι Έλληνες είναι ανθρωπιστές.

Η καταστροφή στην Ασία έφθασε σε κάθε ελληνικό σπίτι μέσω της τηλεόρασης. Αντίθετα πολλές άλλες (και χειρότερες) καταστροφές (όπως αυτή του Κονγκό) δεν απασχόλησαν τα ελληνικά δελτία ειδήσεων και κατά συνέπεια την ελληνική κοινή γνώμη. Τα θεαματικά κύματα, οι μαρτυρίες των ελλήνων παραθεριστών και το timing της καταστροφής (Χριστούγεννα) προκάλεσαν μια χωρίς προηγούμενο ανταπόκριση της ελληνικής κοινής γνώμης. Ναι, οι Έλληνες έδειξαν ότι νοιάζονται. Αλλά μόνον όταν ξέρουν. Και δυστυχώς συνήθως δεν ξέρουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι στον υπόλοιπο κόσμο (ιδιαίτερα στις φτωχότερες χώρες), τουλάχιστον τίποτε περισσότερο απ' ό,τι τους προσφέρει μια εθνοκεντρική τηλεόραση που αναζητά τραγωδίες και σαπουνόπερες.

Η Ασία των αντιφάσεων

του Πλάμεν Τόντσεφ

Τα παλιρροϊκά κύματα του περασμένου Δεκεμβρίου δεν σάρωσαν μόνο τις ειδυλλιακές παραλίες του Ινδικού Ωκεανού στη Νοτιοανατολική και Νότια Ασία. Σάρωσαν και τον εύπεπτο εκείνο μύθο περί του ασιατικού οικονομικού θαύματος που τόσο πολύ μας έχει απασχολήσει τελευταία. Έφεραν δε στο προσκήνιο το μέγεθος των αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν τις περισσότερες χώρες στη μεγαλύτερη ήπειρο του πλανήτη: πρόχειρη ανάπτυξη χωρίς στοιχειώδεις βαλβίδες ασφαλείας, αναντιστοιχία μεταξύ των πλούσιων φυσικών πόρων και της εξαθλίωσης που μαστίζει εκατοντάδες εκατομμύρια κατοίκους, ένοπλες συγκρούσεις (π.χ. στη Σρι Λάνκα και τη Σουμάτρα) που σήμερα δυσχεραίνουν αφάνταστα την παροχή ανθρωπιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας στους πληγέντες, κ.ά.

ΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Το πρώτο πράγμα που εντυπωσιάζει είναι βεβαί-

* Ο Πλάμεν Τόντσεφ είναι επικεφαλής του Προγράμματος Ασιατικών Σπουδών στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

ως τα μεγέθη της Ασίας. Εκτός του ότι είναι η μεγαλύτερη ήπειρος του πλανήτη ως προς την έκταση, η Ασία είναι και η πολυπληθέστερη. Το 2001, οι Ασιάτες αποτελούσαν τα τρία πέμπτα του παγκόσμιου

πληθυσμού. Ενδεικτικά και μόνο αναφέρονται η Κίνα ως η πολυπληθέστερη χώρα με 1,3 δισ. κατοίκους, η Ινδία με πάνω από 1 δισ. πλέον, η Ινδονησία με 230 εκατ., κ.ά. Αλλά ακόμη και το Πακιστάν (145 εκατ.) και το Μπανγκλαντές (140 εκατ.), «μεσαίου» μεγέθους για τα δεδομένα της Ασίας, είναι τεράστιες χώρες και με συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό. Με αυτά τα μεγέθη, δεν προκαλεί εντύπωση ότι στη Νότια και Κεντρική Ασία βρίσκονται οι πλέον πυκνοκατοικημένες περιοχές στον πλανήτη – κατά μέσο όρο, 140 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο το 2001! Στην Ευρώπη, που είναι η δεύτερη πιο πυκνοκατοικημένη ήπειρος, ο αντίστοιχος δείκτης είναι μόλις 33 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο! (βλ. Πίν. 1) Γίνεται αμέσως αντιληπτό τι πιέσεις δημιουργούνται στην αναζήτηση φυσικών πόρων (π.χ. υδάτινων και ενεργειακών) στην Ασία λόγω του υπερπληθυσμού.

Εντυπωσιακά είναι και τα οικονομικά μεγέθη της Ασίας, όπου βρίσκονται μερικές από τις μεγαλύτερες και πιο δυναμικές οικονομίες παγκοσμίως. Η αναμφισβήτητη ηγέτιδα της Ασίας καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής εποχής υπήρξε η Ιαπωνία, η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, με Ακαθάριστο

Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) ύψους 4,2 τρισ. δολαρίων το 2003. Αξιόλογη βιομηχανική δύναμη υπήρξε πάντα και η Νότια Κορέα, με ΑΕΠ ύψους 480 δισ. δολαρίων το 2003. Ωστόσο, ολόένα και περισσότερο αναπτύσσεται η Κίνα που εμφάνιζε το ίδιο έτος ΑΕΠ ύψους 1,3 τρισ. δολαρίων και εικάζεται ότι έως το 2020 μπορεί να γίνει η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως, μετά τις ΗΠΑ. Η Ινδία επίσης αυξάνει συνεχώς το δικό της ΑΕΠ, το οποίο έχει ξεπεράσει ήδη τα 500 δισ. δολάρια. Εδώ όμως χρειάζεται μια διευκρίνιση: τα ΑΕΠ είναι απόλυτα μεγέθη, βάσει των οποίων υπολογίζεται το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα των κατοίκων. Σ' αυτόν τον δείκτη, η Κίνα και η Ινδία δεν παύουν να είναι εξαιρετικά φτωχές χώρες, ή «αναπτυσσόμενες», αν τηρήσει κανείς τον καθωσπρεπισμό της διεθνούς οικονομικής θεωρίας...

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το 2003 οι πλουσιότεροι Ασιάτες ως προς το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα ήταν οι Ιάπωνες (34.510 δολάρια), ακολουθούμενοι από τους κατοίκους του Χονγκ Κονγκ (25.430 δολάρια) και της Σιγκαπούρης (21.230 δολάρια). Στην άλλη άκρη της

Πίνακας 1: Παγκόσμιος Πληθυσμός, 2001 (σε εκατ.)

	Πληθυσμός 2001	Ετήσια μεταβολή 2000-2005 (%)	Έκταση (χλμ ²)	Πυκνότητα (ανά χλμ ²)	Μερίδιο (%)
Ασία	3.728	1,3	31.870	117	60,6
Ανατολική Ασία	1.492	0,7	11.763	127	
Νοτιοκεντρική Ασία	1.512	1,7	10.791	140	
Νοτιοανατολική Ασία	528	1,4	4.495	117	
Δυτική Ασία	196	2,1	4.822	41	
Αφρική	814	2,2	30.250	27	13,2
Ευρώπη	728	-0,1	22.050	33	11,9
Νότια Αμερική/Καραϊβική	528	1,4	20.546	26	8,6
Βόρεια Αμερική	319	1,0	21.776	15	5,2
Ωκεανία	31,0	1,2	8.564	4	0,5
Παγκόσμιος Πληθυσμός	6.148	1,2	136.056	45	100,0

Πηγή: UNFPA

κατάταξης, οι φτωχότερες χώρες ήταν το Αφγανιστάν (180 δολάρια), το Τατζικιστάν (190 δολάρια) και το Νεπάλ (240 δολάρια). Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι οι διαφορές μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών στην Ασία ενδέχεται να είναι έως και 170 φορές! Από την άλλη, ο πραγματικός δείκτης που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι το εισόδημα σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ), ο οποίος ενδεχομένως ανεβάζει κάπως το βιοτικό επίπεδο των φτωχών χωρών. Πάντως, είναι σαφές ότι η εισοδηματική «ψαλίδα» στην Ασία είναι τεράστια και δεν πρόκειται να κλείσει στο ορατό μέλλον.

Ένας άλλος μύθος που συνοδεύει συχνά τις αναλύ-

σεις για την Ασία σχετίζεται με το λεγόμενο «οικονομικό θαύμα» που αναμένεται να συντελεστεί στην περιοχή, κυρίως στα παράλια του Ειρηνικού Ωκεανού. Θα έπρεπε ίσως να είναι κανείς προσεκτικός στις εκτιμήσεις αυτές, δεδομένου του κραχ του 1997, όταν οι οικονομίες των ασιατικών «τίγρεων» κατέρρευσαν σαν χάρτινοι πύργοι. Η κρίση εκείνη απέδειξε ότι δεν αρκούν οι υψηλές επιδόσεις ως προς τη μεγέθυνση του ΑΕΠ και η προσέλκυση κερδοσκοπικών κεφαλαίων, αλλά χρειάζονται επίσης στέρεα θεμέλια και μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή στρατηγική. Αυτές οι προϋποθέσεις παραμένουν και το ζητούμενο σε πολλές ασιατικές χώρες στην πα-

ρούσα φάση.

ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ένα άλλο ζητούμενο για τη σταθερή οικονομική ανάπτυξη της Ασίας είναι η εμπέδωση ενός περιβάλλοντος ειρήνης και ασφάλειας, αλλά αυτό είναι ίσως και το πιο ακανθώδες θέμα. Οι πολεμικές συγκρούσεις στην Ασία συνθέτουν έναν μακρύ και μακάβριο κατάλογο, αν αναλογιστεί κανείς μόνο τις μεταπολεμικές εστίες ανάφλεξης και τις εκατόμβες θυμάτων: στη χερσόνησο της Κορέας τη δεκαετία του '50, στο Βιετνάμ την επόμενη δεκαετία, στο Ανατολικό Τιμόρ το 1975, στην Καμπότζη των Ερυθρών Χμερ, στο Αφγανιστάν την περίοδο 1979-1988 και την εποχή της με-

ταγενέστερης εμφύλιας διαμάχης, τους τρεις πολέμους μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν, κ.ά. Η δε λίστα των πιθανών συγκρούσεων δεν είναι συντομότερη, με την ένταση να διατηρείται σε επικίνδυνα υψηλά επίπεδα σε πολλά σημεία της ηπείρου: μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν, στο θέμα της Βόρειας Κορέας και του πυρηνικού της προγράμματος, στα νησιά Spratly στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, στη Βιρμανία της στυγνής στρατιωτικής χούντας, στη συνεχιζόμενη αντιπαράθεση Ινδίας και Πακιστάν, κ.ά.

Δεδομένων όλων αυτών των κινδύνων και ελλείψεως συλλογικών οργάνων ασφαλείας στην Ασία –οι περισσότεροι οργανισμοί περιφερειακής ολοκληρω-

Πίνακας 2: Στρατιωτικές Δαπάνες στην Ασία, 1994-2003 (σε δισ. δολάρια)

Περιοχή	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1994-2003
Κεντρική Ασία	0.4	0.4	0.4	0.5	(0.4)	0.5	..	(0.5)
Ανατολική Ασία	101	103	107	107	105	105	110	115	121	125	+ 24%
Νότια Ασία	12.0	12.6	12.8	13.4	13.5	14.6	15.2	15.8	15.9	16.9	+ 41%
Ωκεανία	7.3	7.0	7.0	7.1	7.4	7.7	7.7	8.0	8.3	8.5	+ 17%
Παγκόσμιες δαπάνες	742	709	693	699	693	699	727	743	792	879	+ 18%
Μεταβολή (%)	..	-4.4	-2.2	0.9	0.8	0.8	4.0	2.3	6.5	11.0	

Πηγή: SIPRI Yearbook 2004, appendix 10A, table 10A.1, table 10A.3.

σης είναι οικονομικής φύσεως- δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι αυξάνονται ραγδαία οι στρατιωτικές δαπάνες. «Πρωταθλήτρια» σ' αυτήν την κούρσα αναδεικνύεται η Νότια Ασία (Ινδία-Πακιστάν), η οποία είδε τις στρατιωτικές της δαπάνες να αυξάνονται κατά 41% τη δεκαετία 1994-2003, ενώ την ίδια περίοδο σημαντική αύξηση σημειώθηκε και στην Ανατολική Ασία (Κίνα, Ταϊβάν και Ιαπωνία) κατά 24%. Συνολικά, η Ασία «προπορεύεται» στον τομέα αυτό, σε σύγκριση με τον μέσο όρο αύξησης των στρατιωτικών δαπανών παγκοσμίως που ήταν 18% (βλ. Πίν. 2).

Αυτή την Ασία, του υπερπληθυσμού, των αντιθέσεων, της αντιφατικής οικονομικής ανάπτυξης και της ανασφάλειας, σάρωσαν τον προηγούμενο μήνα τα παλιροϊκά κύματα. Βαριά η αποτίμηση των θυμάτων και του οικονομικού κόστους της απαραίτητης ανοικοδόμησης, αλλά όπως επισημαίνει σε πρόσφατο άρθρο του ο πρόεδρος της International Crisis Group¹, η τραγωδία του Ινδικού Ωκεανού και η παγκόσμια συγκίνηση που προκλήθηκε μπορούν να μεταφραστούν σε συντονισμένη δράση της διεθνούς κοινότητας προς όφελος της πολύπαθης Ασίας. Πολύ σωστό, αρκεί η δυναμική αυτή να μη χαθεί μόλις σβήσουν τα φώτα της δημοσιότητας και οι κάμερες μετακομίσουν στο επόμενο θέμα που «γράφει στην τηλεόραση»...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Gareth Evans, "Optimism rises after the tsunamis", *Financial Times*, 11 January 2005.

Διάλογος για τη βοήθεια στους πληγέντες;

Υπέρμετρη αισιοδοξία ή απαισιοδοξία, αφέλεια ή ρεαλισμός, εμπιστοσύνη ή καχυποψία, σεβασμός ή αναίδεια, συγκίνηση ή αηδία, προτάσεις ή απλή παρουσίαση του άδικου κόσμου μας και τελεία, συμμετοχή και έλεγχος ή αποχή από την υποκρισία; Εκ των προτέρων δηλώνω ότι το σημείωμα αυτό υποστηρίζει την πρώτη λύση. Πώς όχι; Και αυτό «το τσουνάμι ανθρωπιάς», όπως ονόμασαν τη βοήθεια, τι άλλο είναι εκτός από έναν έμπρακτο τρόπο να πεις «Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός.»; Πώς γίνεται να διαδηλώνεις και να οραματίζεσαι έναν άλλο κόσμο, να πιστεύεις σ' αυτόν και έπειτα να αηδιάζεις επειδή εκτός από εσένα που μιλάς για την ισότητα, την ανθρωπιά και την αλληλεγγύη, έρχονται ξαφνικά και χιλιάδες άλλοι, κανάλια και επιχειρήσεις, κράτη και πολίτες, φτωχοί και πλούσιοι, υπέρμαχοι του καπιταλισμού και μη, πουλημένοι αστοί και προλετάριοι κ.ο.κ. που θέλουν να θεραπεύσουν τις συνειδήσεις τους, όπως λες και λένε ή πράττουν το ίδιο.

Πού πήγε λοιπόν η ταξική πάλη, γιατί αυτοί να συμπορεύονται, ποιος θα καταλογίσει την ευθύνη, ποιος θα βροντοφωνάξει ή θα υποδείξει την υποκρισία; Και ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω. Μόνο που καμιά φορά στη ζωή, και ευτυχώς, οι άνθρωποι δεν περιορίζουν την επαφή τους στη ρήψη λίθων.

Οι πολίτες του κόσμου ήταν εξάλλου που καθόρισαν το ύψος της βοήθειας και ανάγκασαν τις κυβερνήσεις να προσθέσουν η μία μετά την άλλη, μερικά μηδενικά στο τέλος των προσφορών τους.

Τώρα θα μου πείτε: γιατί τα λέω όλα αυτά; Διότι διαπίστωσα ότι το παραπάνω δίλημμα τίθεται! Και τη συζήτηση την άνοιξε πολύ νωρίς το Δίκτυο κοινωνικής υποστήριξης προσφύγων και μεταναστών, με μια ανακοίνωση με τίτλο «Όχι στην "ανθρωπιστική" υποκρισία για την ΝΑ Ασία» που ανέβασε και στο <http://www.athens.indymedia.com>. (στο link Έντυπα - Αφίσσες - Προκηρύξεις). Ο διάλογος που ακολούθησε διήρκεσε τέσσερις ημέρες. Δύο ήταν οι κυρίαρχες απόψεις, οι υπέρμαχοι του «ναι» και οι υπέρμαχοι του «όχι», με παραλλαγές βέβαια στο ύψος, τον τόνο και τα επιχειρήματα η κάθε κατηγορία.

Οι ανασφάλειες και οι ασκήσεις καθαρότητας ενός μέρους της Αριστεράς και της Αναρχίας βγήκαν δυστυχώς πάλι, και άκαιρα, στο προσκήνιο. Άκαιρα γιατί είναι κάποιες στιγμές που οι αναλύσεις περισεύουν και προέχει η δράση και οι προτάσεις. Και αυτή είναι μια τέτοια στιγμή, καθώς μετράμε πάνω από 170.000 νεκρούς, περισσότερους από 500.000 τραυματίες, πάνω από 5.000.000 άστεγους - και ευτυ-

χώς υπήρξαν αντανakλαστικά και δράση.

Ο Μπιλ Γκέιτς σε μια ανάλυση που συνυπογράφει με τον Μπόνο στη *Le Monde* μιλάει για επαναπροσδιορισμό του πολιτισμού και συγκρίνει αυτή την ιστορική στιγμή με το τέλος της δουλείας ή του Απαρχαίντ, την πτώση του τείχους του Βερολίνου και εύχεται αυτή η τραγωδία να γίνει αφορμή να ασχοληθούμε σοβαρά με το μέλλον των πιο φτωχών ανθρώπων αυτού του κόσμου. Προτείνει τέσσερα βήματα: 1. Να διπλασιαστεί η ξένη βοήθεια. 2. Να διαγραφεί το χρέος των φτωχών χωρών. 3. Να τροποποιηθούν οι άδικοι κανόνες του διεθνούς εμπορίου. 4. Να χρηματοδοτηθεί η Global HIV Vaccine Enterprise.

Οι υπέρμαχοι του «όχι» ωστόσο μας λένε ότι δεν μπορούμε να συμπορευόμαστε με τους υποκριτές, ότι ποτέ δεν θα φτάσουν τα χρήματα και ότι ίσως κάποιοι καρπωθούν μέρος αυτών, ότι δεν μπορούμε να εμπιστευόμαστε ούτε να ελέγχουμε τους θεσμούς (ΟΗΕ, κυβερνήσεις κ.λπ.) και ότι εντέλει υπάρχουν και εκμεταλλευτές. Και συζητώντας κανείς διαπιστώνει ότι δεν είναι μόνο ένα κομμάτι της Αριστεράς που άνοιξε, κακώς κατά τη γνώμη μου τώρα, το διάλογο του «ναι» και του «όχι». Είναι ένα κομμάτι της κοινωνίας, που με αφορμή την τηλεόραση ξεκίνησε για άλλη μια φορά τις θεωρίες της συνωμοσίας.

Γιατί δεν υπάρχει ζήτημα «ναι» ή «όχι». Το ερώτημα είναι ποιοι οι τρόποι για το «ναι». Και το Δίκτυο προτείνει κάποια «ναι» στην κατακλείδα, αλλά βάζει και το «όχι». «Ναι» πρότεινε στα καθ' ημάς και ο ΣΥΝ στην συνέντευξη τύπου που έδωσε (βλ. syn.gr), και όλος ο κόσμος εδώ και παντού. Ας σταθούμε σ' αυτό.

Είτε η φιλανθρωπία λειτουργεί ενίοτε ως δούρειος ίππος ή ξέπλυμα συνειδήσεων είτε είναι βαθιά αλτρουιστική, εξακολουθεί να σώζει ζωές και αυτό είναι ίσως εκείνο που μετράει τώρα, όπως μετράει η διάρκεια και η επέκτασή της και στις χώρες της Αφρικής, που ειδικά τώρα δεν πρέπει να ξεχαστούν ή να ζημιωθούν, και παντού. Και η φιλανθρωπία έτσι θα κριθεί. Μόνον έτσι.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ

Οι σύγχρονες κοινωνίες έρμαια των ΜΜΕ

του Αλέκου Τζιόλα

Η κυβέρνηση κατέθεσε νομοσχέδιο στη Βουλή, με το οποίο μειώνει το ποσοστό συμμετοχής εργολάβων δημόσιων έργων σε τηλεοπτικούς σταθμούς, προκειμένου να περιορίσει τις δυνατότητες παρέμβασης οικονομικών παραγόντων στην πολιτική ζωή. Εάν έτσι ειδωθεί το νομοσχέδιο, είναι θετικό αναμφίβολα, παρόλο που ουσιαστική λύση στο πρόβλημα δεν μπορεί να δώσει, αφού οι νόμοι της ελεύθερης αγοράς είναι και εδώ καθοριστικοί. Πάντως με την κατάθεση του νομοσχεδίου αναγνωρίζονται δύο πράγματα, πρώτον ότι μπορεί κανείς μέσω των ΜΜΕ να ασκεί πολιτική και δεύτερον ότι αυτό ήδη συμβαίνει και ως εκ τούτου προκύπτει η ανάγκη περιορισμού του. Τα ΜΜΕ έχουν ονομαστεί τέταρτη εξουσία, για να υπογραμμιστεί το μέγεθος της «επίδραστικής» τους δύναμης. Όμως θα μπορούσα να ισχυριστώ ότι η ονομασία αυτή όχι μόνο υποβαθμίζει τη σημασία τους αλλά ενέχει και παραπλανητικότητα. Γιατί με την ονομασία αυτή η τηλεόραση τουλάχιστον αδικείται κατάφωρα.

Οι τρεις εξουσίες της Πολιτείας έχουν σχέση με τις θεμελιακές λειτουργίες της και έργο τους είναι η διαμόρφωση των νόμων και η εφαρμογή τους. Ο σκοπός τους προφανής: Η διασφάλιση της έννομης τάξης. Ασκώντας η καθεμιά τους το ειδικό έργο που της έχει ανατεθεί αλληλοσυμπληρώνονται και ρυθμίζουν από κοινού τις συμβιωτικές σχέσεις. Πάντως και οι τρεις καθορίζουν άμεσα και υποχρεωτικά τη συμπεριφορά όλων των πολιτών. Εξαιτίας δε της καθολικότητας, της αμεσότητας και της υποχρεωτικότητας, νομίζουμε, δεν υπάρχει άλλη υπέρτερη εξουσία. Τα ΜΜΕ δεν έχουν καμιά σχέση με τη θεσπιστική λειτουργία της πολιτείας, είτε αυτή αφορά τη

νομοθέτηση είτε την εφαρμογή των νομοθετήσεων. Δεν επιτρέπεται μεθοδολογικά επομένως, εφόσον κριτήριό μας είναι το είδος του ρόλου που παίζουν, να ενταχθούν στην κατηγορία των τριών πολιτειακών εξουσιών, αφού δεν υπάρχει σημείο συσχέτισης, και να τοποθετηθούν στην ίδια αξιολογική κλίμακα με αυτές. Αν όμως πάρουμε ως κριτήριο μόνο τη δύναμη επιρροής και βάσει αυτής κατατάξουμε στην ίδια κλίμακα και τα ΜΜΕ, τότε η σύγκριση είναι δυνατή, όπως συνακόλουθα η πρόταξη τους ή η επίταξη τους σε σχέση με τις εξουσίες. Και μπορεί να μη διαθέτουν τη δική τους αμεσότητα και υποχρεωτικότητα, φτάνει όμως που διαθέτουν την καθολικότητα και τα πρόσθετα δικά

τους χαρακτηριστικά ιδιαίτερης βαρύτητας, για να δικαιολογείται η πρόταξη τους σε δύναμη επιρροής έναντι των εξουσιών και θα ήταν πιο δίκαιο αν ονομαζότανε όχι τέταρτη αλλά πρώτη ή καλύτερα ύπατη εξουσία. Αν ληφθεί υπόψη και η εκτεταμένη χρονικά επαφή των μαζών με την τηλεόραση, τότε ο χαρακτηρισμός τους ως απόλυτου όπλου είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα παρά αυτός της τέταρτης εξουσίας, ενώ το γεγονός ότι η αρχική σχέση κάποιος επαφής, που υπήρχε παλιότερα μεταξύ οικονομικών παραγόντων και ΜΜΕ, τείνει σήμερα σε όλες σχεδόν τις σύγχρονες κοινωνίες να μετατραπεί σε σχέση ταύτισης, δικαιολογεί την πρόταξη.

Αν οι τρεις εξουσίες καθορίζουν αποτελεσματικά τη συμπεριφορά μας, τα ΜΜΕ την προκαθορίζουν με την ίδια, θα μπορούσαμε να πούμε, αποτελεσματικότητα. Γιατί τα ΜΜΕ δεν ενημερώνουν μόνο ούτε μόνο ψυχαγωγούν, αλλά μορφώνουν και διαμορφώνουν συνολικά τον άνθρωπο, το νου και την ψυχή του, τις διαθέσεις, τις αντιλήψεις και τις στάσεις του, τις ροπές όλων των μερών της προσωπικότητας, του «επιθυμητικού», του «θυμικού» και του «λογιστικού», με μια αφοπλιστική μάλιστα δύναμη, στην οποία κανείς δεν μπορεί ν' αντισταθεί. Αυτό που ήταν άλλοτε έργο του σχολείου, το οποίο όμως είχε εξοπλιστεί με πολλές εγγυήσεις για την ποιότητα της επίδρασης, τώρα περιήλθε στα χέρια της τηλεόρασης, που δεν προσφέρει καμιά εγγύηση ποιότητας καθώς λειτουργεί με βάση τους νόμους της αγοράς. Εξαιτίας

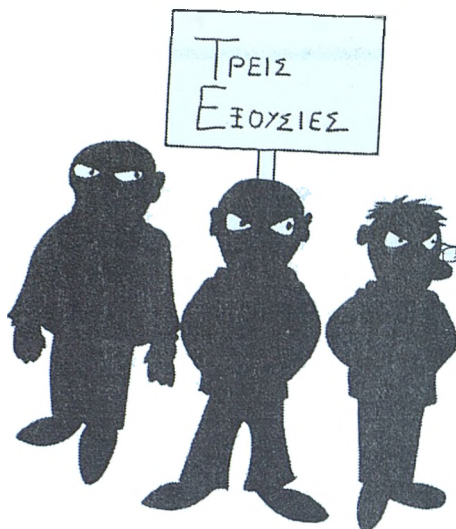
δε βασικών τους χαρακτηριστικών, που αντιβαίνουν στην έννοια της δημοκρατίας, η ύπαρξή τους, ιδίως της τηλεόρασης, λειτουργεί υπονομευτικά προς αυτή, κι αν υποστηρίζεται με έμφαση το αντίθετο. Εννοείται πως, αν δεν ασκούσαν τόση επιρροή, δε θα συζητιόταν η αντινομία τους αυτή προς τη δημοκρατία, όπως δε θα γίνονταν τέτοια συζήτηση πριν από την εμφάνιση της τηλεόρασης, γιατί τα προγενέστερά της ΜΜΕ δεν έχουν την τρομερή ισχύ της δικής τους δύναμης.

Το πρώτο από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι η χρονική προτεραιότητα: Προηγούνται από κάθε άλλο διαμορφωτικό μέσο, ακόμα και από το μηχανισμό της επίσημης εκπαίδευσης, ενώ κατά την παράλληλη λειτουργία τους έχει η τηλεόραση ακατανίκητα πλεονεκτήματα, ώστε η επίδρασή της να ξεπερνά κατά πολύ σε θέματα τουλάχιστον ζωής, σε ό,τι αφορά δηλαδή στάσεις και επιδιώξεις, την εκπαίδευση, όπως και την οικογενειακή αγωγή. Πριν διαμορφώσει το παιδί δική του αντίληψη για τα πράγματα και πριν αναπτύξει μηχανισμούς κρίσης και αυτοάμυνας, η τηλεόραση γεμίζει τον ψυχισμό του και το γνωστικό του κόσμο με τα δικά της προϊόντα και πρότυπα, οπότε μένει τελειώς ανυπεράσπιστο απέναντι σε αρνητικές επιδράσεις, ενώ βρίσκεται σε ηλικία επιδεκτικότητας διάπλασης.

Άλλο χαρακτηριστικό τους είναι η μονοδρομικότητα: Τα ΜΜΕ εκπέμπουν μόνο, και καθώς προηγούνται ως πομποί από τις αντιδράσεις του δέκτη, έχουν τον πρώτο λόγο στη διαμόρφωση του ίδιου και

των αντιδράσεών του. Αν'καμιά φορά ο πομπός γίνεται και δέκτης, παίρνοντας από κάποια άτομα του κοινού απάντηση στο μήνυμα που έχει στείλει, αυτό είναι χωρίς κάποια σημασία, όχι μόνο επειδή είναι ατομικές περιπτώσεις καθόλου αντιπροσωπευτικές ούτε επειδή δεν ανήκουν σ' ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα τουλάχιστον, αλλά επειδή η απάντηση αυτή είναι υστερόχρονη σε σχέση με την εκπομπή του μηνύματος και η επίδραση του μηνύματος έχει ήδη συντελεστεί. Αυτή η μονοδρομικότητα και ο προτερόχρονος ρόλος τους σε σχέση με την αντίδραση του δέκτη του μηνύματος τους εξασφαλίζει τη δυνατότητα να έχουν τον πρώτο και αποφασιστικό λόγο στη διαμόρφωσή του.

Ένας αντίλογος που θα μπορούσε να προβληθεί είναι ότι τα ΜΜΕ, όταν πρόκειται για ειδήσεις ή παρουσιάσεις γεγονότων και ιστορικών ακόμα, δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να αντιγράφουν την πραγματικότητα και να την αναμεταδίδουν, αποτελώντας έτσι αντικατοπτρισμούς των συμβάντων της πραγματικότητας. Συνεπώς είναι πρώτα δέκτες και μετά γίνονται πομποί. Ως δέκτες μάλιστα είναι πιστοί χάρη στα σημερινά τεχνικά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους -κι εννοούμε εδώ τις μηχανές λήψης- να παίρνουν τα γεγονότα κατά τη στιγμή της τέλεσής τους, άρα σε όλο το φάσμα των εξελίξεών τους, γέννηση, εξελικτική πορεία, κατάληξη, όπως και στην ολότητά τους. Όμως το τι θα πάρει ο φακός και τι θα μεταδώσει ο πομπός είναι θέμα του κατόχου του πομπού. Είναι επομένως στο χέρι του ιδιοκτήτη ή της κυβερνητικής βούλησης, αν πρόκειται για κρατικά, η λήψη όλων των γεγονότων και όλων των πτυχών τους όπως και η αυθεντική μετάδοση της συνολικότητας και της ολότητας. Εκτός αυτού στο χέρι τους είναι ο σχολιασμός τους και η πρόσδοση

του Βασίλη Γεωργιάδη

ανάλογης ιδεολογίας. Ο παράγοντας ιδεολογία έχει εμφανιστεί ήδη και κατά τη λήψη είτε ως οπτική γωνία ιδεολογική είτε ως επιλεκτικότητα γεγονότων ή πτυχών τους. Κατά πόσο όμως ο δημοσιογράφος, που είναι ο «λήπτης» της πραγματικότητας και ο «μεταδότης» της, είτε εργάζεται σε κρατικά ΜΜΕ είτε σε ιδιωτικά, δεν κατευθύνεται από την προσωπική ιδεολογία του και προπαντός έχει ανεξαρτησία κινήσεων σε σχέση με τον εργοδότη του; Οι εργοδότες, που είναι οι κάτοχοι του όπλου αυτού και που γνωρίζουν την ισχύ και την κοινωνική του σημασία, ασκούν προς τους δημοσιογράφους πιέσεις εξάρτησης ανάλογα ισχυρές.

ΜΑΖΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΤΕΛΕΙΑ

Τρίτο χαρακτηριστικό τους είναι η μαζικότητα, που εμπεριέχεται ως όρος και στην ονομασία τους. Είναι δε τόση η έκτασή της που όχι απλώς προσεγγίζει τα όρια της καθολικότητας των εξουσιών αλλά και την υπερφαλαγγίζει πολλές φορές, καθώς η εμβέλειά τους είναι συχνά υπερεθνική. Αυτό απλά σημαίνει ότι ο ένας πομπός -δεν έχει σημασία αν υπάρχουν πέντε, δέκα ή και εκατό πομποί- εκπέμπει τα μηνύματά του σε μεγάλο πλήθος ανθρώπων, άρα έχουμε φορά από τον έναν προς τους πολλούς, που στη γλώσσα την πολιτική είναι φορά από πάνω προς τα κάτω, αντιδημοκρατική δηλαδή πέρα ως πέρα. Εδώ έγκειται η βαθιά αντιδη-

μοκρατικότητά τους και η απαραίτητη καθοριστικότητά τους, η οποία βεβαίως έχει και εγγενή διαβάθμιση ανάλογα με το είδος του μέσου ενημέρωσης. Η τηλεόραση φυσικά δε συγκρίνεται. Έχουμε επομένως ένα είδος πνευματικής μοναρχίας. Κι αν είναι περισσότερα τα ΜΜΕ, έχουμε παντού στην κοινωνία διάσπαρτες εδώ κι εκεί πνευματικές μοναρχίες.

Το γεγονός βέβαια ότι οι μάζες ανταποκρίνονται ή και διψούν ν' ανταποκριθούν, για να «καταναλώσουν» το εκπεμπόμενο προϊόν, δεν ενέχει κάποια έννοια δημοκρατίας, διότι ήδη λόγω της προτερόχρονης εκπομπής του μηνύματος η διαμόρφωση έχει συντελεστεί και η ανταπόκριση είναι ως εκ τούτου δική της γέννηση. Κατ' αυτό τον τρόπο το κοινό ή οι μάζες δεν εμφανίζουν καν εκλεκτική ικανότητα και δεν έχουν επομένως εσωτερική επιλεκτικότητα - εξωτερική διαθέτουν αλλάζοντας κανάλι. Κατανάνε έτσι παμφάγα τηλεοπτικά όντα, που καταναλίσκουν με ευχαρίστηση οτιδήποτε τους προσφέρεται για κατανάλωση. Αυτό, σε συνδυασμό και με την επιζήτηση της ευκολίας που χαρακτηρίζει όλους τους έμβιους οργανισμούς, έχει ως αποτέλεσμα να δείχνουν οι μάζες την προτίμησή τους σε «εύπεπτα» προϊόντα, επιβάλλοντας έτσι στα ΜΜΕ τον ευτελισμό των εκπεμπόμενων προϊόντων, οπότε κάθε παρέμβαση του κοινού προς τα ΜΜΕ απο-

βαίνει σε βάρος του, εάν δεχθούμε φυσικά ότι το ευτέλες, που είναι και εύπεπτο προϊόν, το ζημιώνει, ενώ το ποιοτικό, που είναι συνήθως δύσπεπτο, το ωφελεί. Γι' αυτό παρατηρούμε για πρώτη φορά στην ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών άτομα που αντιπροσωπεύουν την ευτέλεια σε οποιοδήποτε πεδίο, να γίνονται ινδάλματα πανανθρώπινα μάλιστα, ενώ καθετί το ποιοτικό είναι εξωθνημένο στο περιθώριο. Άλλωστε εκείνο που «μετράει» σε όλες τις αξιολογήσεις μας και συμπεριφορές είναι η θεαματικότητα της εξωτερικότητας, η ομορφιά, ο πλούτος, η ενδυμασία, η επιφανειακή ευχέρεια λόγου, η επιπόλαιη ευχαρίστηση. Ο αντίλογος επομένως, ο δήθεν δημοκρατικός, ότι «αυτά που θέλει ο κόσμος προβάλλονται», όπως και οι συχνές διερρηνήσεις των διαθέσεών του με τη μορφή δημοσκοπήσεων, δεν είναι τόσο διάθεση «πώλησης» του πιο αγοραίου λαϊκισμού όσο προσπάθεια συγκάλυψης του αφιονισμού που διενεργείται, όπως και έλεγχος του βαθμού επιτυχίας του.

Ο ΕΥΚΟΛΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Εγείρεται όμως κι ένας δεύτερος αντίλογος, η επίκληση του πλουραλισμού τους. Υπάρχουν πολλά τηλεοπτικά κανάλια, λένε, και υπάρχει κατ' επέκταση ανταγωνισμός μεταξύ τους ποιο θα μεταδώσει ποιοτικά καλύτερο προϊόν ή πιο έγκυρη ενημέρωση. Ο ανταγωνισμός όμως αυτός,

που έχει ως βάση τη ζήτηση του διαμορφωμένου ήδη κοινού, είναι ανταγωνισμός προς το ευτελέστερο σύμφωνα και με τους προηγούμενους μας ισχυρισμούς. Η ως τώρα εμπειρία το επιβεβαιώνει. Η πληθώρα τους διευρύνει το φαινόμενο της ευτέλειας. Αν πρόκειται και για θέματα ιδεολογικά, τίποτα δεν αποκλείει την καθολική τους στράτευση προς μια κατεύθυνση. Δε χρειάζεται να πάμε μακριά στην Αμερική και να επαναλάβουμε ότι, αφότου εμφανίστηκε η τηλεόραση, σταμάτησε αυτή η χώρα να εγκαθιδρύει δικτατορίες στις χώρες που θέλει να ελέγχει, γιατί αυτό που επιτύγχανε με την επιβολή δικτατοριών, το πετυχαίνει τώρα μέσω της τηλεόρασης, πράγμα που επιτρέπει στην υπερδύναμη να παρουσιάζεται υποστηρικτής του πολιτεύματος της δημοκρατίας. Στα δικά μας αν έρθουμε, ποιο ελληνικό κανάλι, ιδιωτικό ή κρατικό –γιατί όχι και δημοκρατική εφημερίδα– δεν ευθυγραμμίστηκε στον τελευταίο προεκλογικό αγώνα απόλυτα με τις προθέσεις του κυβερνήσαντος τότε κόμματος, να εκλάβουμε ως μεσοία το νέο αρχηγό του; Ενενήντα έκτακτα δελτία ειδήσεων εκπέμπανε, λέει, πράγμα που εξανάγκασε το ΕΡΣ να επέμβει. Μήπως από «οφειλόμενη ευγνωμοσύνη» αυτό το κόμμα αντιτίθεται σήμερα στο νομοσχέδιο;

Έχοντας λοιπόν υπόψη του κανείς την καταλυτική επίδραση της τηλεόρασης στη ζωή μας θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι έως τώρα το κάθε σύστημα εξουσίας παρουσίαζε μεγάλο έλλειμμα στην προσπάθεια που έκανε να εμφυσήσει την ιδεολογία του στους υπηκόους και γι' αυτό κατέφευγε συχνά σε κατασταλτικούς μηχανισμούς. Σήμερα με την τηλεόραση έχει κατορθώσει να φέρει σε πλήρη σύμπτωση το εποικοδόμημα με τη βάση του, γιατί μπορεί πλέον σταθερά και μαζικά, άρα καθολικά, να εμφυτεύει

χωρίς την παραμικρή φύρα την ιδεολογία του στη συνείδηση του πολίτη και να τη ριζώνει, πριν εκείνη προλάβει ν' ανοίξει τα μάτια της και να διαμορφώσει κρίση. Ο ιδεολογικός ολοκληρωτισμός που χαρακτηρίζει την πολιτική ζωή της Αμερικής αλλά και της Ευρώπης σήμερα είναι σύμπτωμα περισσότερο της τηλεόρασης παρά της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού.

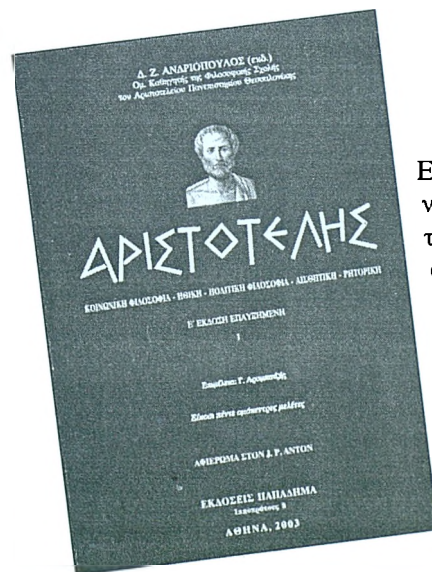
Επειδή δε αυτό το σύστημα, το καπιταλιστικό, θέλει να είναι το άτομο πιο ισχυρό από το κράτος, προβαίνει σε ολοένα και μεγαλύτερη συρρίκνωση, σε κάποιους τομείς και στην κατάργησή του, με το αιτιολογικό ότι έχει συγκεντρωτικό, αυταρχικό, ανορθολογικό τέλος πάντων χαρακτήρα. Αν πράγματι ήθελε δημοκρατικό και εξορθολογισμένο κράτος, θα επιδίωκε τον πραγματικό εκδημοκρατισμό και εξορθολογισμό του και δε θα εφάρμοζε τις «κομπογιαννίτικες» μεθόδους της λαϊκής έκφρασης «πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι». Σε ό,τι αφορά δε

την τηλεόραση –σκόπιμα δεν λέω ΜΜΕ και, πιστεύω, κακώς που δε γίνεται ένας τέτοιος ο διαχωρισμός– δεν είναι νεροπίστολο για να βρίσκεται στα χέρια του οποιουδήποτε και να το χρησιμοποιεί για να του αποφέρει κέρδη. Είναι απόλυτο όπλο και η κερδοφορία μέσω αυτού είναι αισχροκέρδεια στην πραγματική της σημασία, αποκόμιση δηλαδή κέρδους μέσω της προσφοράς αισχρών πραγμάτων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι κοινωνίες μας σήμερα, δεμένες στην τηλεόραση, σύρονται πίσω της άβουλες τελείως και η εικόνα τους μας παραπέμπει σε αιχμαλωτισμένες πνευματικά κοινωνίες παρά σε ελεύθερες. Ούτε «εσωτερική ελευθερία» δεν μπορούν πλέον να διαθέτουν, η οποία, αν εξάλλου υπήρχε, θα βοηθούσε, στην αποτίναξη του ηλεκτρονικού ζυγού. Και αυτό όχι επειδή έχει γίνει το ξεριζώμα της ελευθερίας, αλλά επειδή αυτή δεν προλαβαίνει καν να γεννηθεί. Τη δυναμική θέση της την παίρνει εξαρχής η

ανάλογη διαμόρφωση και η ποδηγέτηση. Είναι όπως ο κατὰ συνείδηση δούλος που, επειδή δεν είχε την ευκαιρία να διαμορφώσει μια μη δουλική, άρα μια ελεύθερη συνείδηση, παρέμεινε δούλος και ως προς τη συνείδηση. Ενοείται βέβαια πως είναι άλλο πράγμα να πολιορκείται κάποιος, ενώ έχει ήδη διαμορφώσει ελεύθερη συνείδηση, οπότε αντιστέκεται και επαναστατεί, και άλλο από γεννησιμιού του να είναι πολιορκημένος. Δε νιώθει καν ότι είναι πολιορκημένος, ιδίως όταν η πολιορκία είναι βαιμμένη με γκρίζο κι όχι με μαύρο χρώμα.

Το σημερινό πολίτευμα της δημοκρατίας και οι συνυφασμένες με αυτό σύγχρονες κοινωνίες δεν κινδυνεύουν ούτε από τους οπαδούς της μοναρχίας ούτε από την τρομοκρατία. Το πολίτευμα είναι ήδη καταλυμένο από τα ΜΜΕ, που το έχουν αντιστρέψει, ενώ οι αντίστοιχες κοινωνίες έχουν μετατραπεί σε αιχμαλωτισμένες εξωτερικά και εσωτερικά κοινωνίες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Δ. Ζ. ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ (εκδ.)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

τόμοι Ι και ΙΙ

Είναι η πρώτη φορά που κυκλοφορεί στην ελληνική γλώσσα συλλογικό έργο για τον θεμελιωτή των επιστημών και της συστηματικής φιλοσοφίας και με επιστημονική υπευθυνότητα καλύπτει το ευρύ φάσμα της φιλοσοφικής προβληματικής του. Η έκδοση αυτή, μάλιστα, πραγματοποιείται σε μια εποχή αναβίωσης της αριστοτελικής φιλοσοφίας σε διεθνή κλίμακα, επανερμηνείας, επαναξιολόγησης και πολλαπλής αξιοποίησής της με την αναζητήση λύσεων των τραγικών αδιεξόδων του σύγχρονου ανθρώπου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr e-mail: papadimas@atp.gr

Το ΕΣΡ και ο ερίτιμος κ. Αντιπρόεδρος

Έγγραφα και... άγραφα που αποκαλύπτουν ό,τι επιχειρήθηκε να συγκαλυφθεί

του Ρεπόρτερ

Βρέθηκε λοιπόν, χάριτι θεία ή μάλλον «θείου», να κρέμεται ολόκληρη η πολιτική ισορροπία της χώρας από τα χέρια, ίνα μη τι χείρον είπω, του περιλάλητου Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου. Η διεκτυστίνδα ανάμεσα στην κυβέρνηση και την αντιπολίτευση, οι ιστορίες της διαπλοκής, τα ποικίλα οικονομικά συμφέροντα και ο εναγκαλισμός του κράτους από τους επιχειρηματίες και αντίστροφα, όλα, συν τα ΜΜΕ και τα πολιτικά τους παίγνια, έφτασαν να εξαρτώνται από τις αποφάσεις –στην αγορά εμείς το λέμε «πιστοποιητικά διαφάνειας»– ενός και μόνου θεσμού, του ΕΣΡ. Το ΕΣΡ πλέον υπερβαίνει τον απλό έλεγχο ή την παρεμβάση και τιμωρία των απείθαρχων ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων και των παραγωγών τους και έχει αναχθεί βάσει του ιδρυτικού του νόμου σε μείζονα ρυθμιστή της πολιτικής μας σταθερότητας.

Φαντάζεστε ποια ευθύνη αλλά και ποια υπερεφάνεια πρέπει να συνέχει τα μέλη του και ιδίως τον αντιπρόεδρό του, τον καθηγητή κ. Δημήτρη Χαραλάμπη! Και θα σας εξηγήσω γιατί.

Ο αριθμός των εκδιδομένων κατ' έτος αποφάσεων ως προς τη δυνατότητα των

ΙΝΤΡΑΚΟΜ Α.Ε. ΙΟΥΝΙΟΣ 2002 - 23/11/2004		
ΑΡ. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ	ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ	ΑΡΧΕΙΟ
1. 9884/10.12.02	ΥΠ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	102
2. 9878/10.12.02	ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ	102
3. 9888/10.12.02	ΥΠ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	123
4. 10055/12.12.02	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1Δ3
5. 10301/20.12.02	ΤΑΧ. ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ	1Μ3
6. 2890/14.3.03	ΕΠΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	1Α4
7. 4231/8.4.03	ΙΚΑ	1Ν4
8. 4287/9.4.03	ΥΠ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	1Τ6
9. 6909/10.6.03	ΔΕΗ	1Χ5
10. 7148/12.8.03	ΥΠ. ΕΜΠΟΡ. ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ	1Γ6
11. 7192/17.8.03	ΓΕΣ	1Ε6
12. 11132/19.9.03 [ΚΞ]	ΔΕΠΑ	1Ε8
13. 15657/15.12.03	ΟΠΑΠ	1Α10
14. 15655/15.12.03	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	1ΣΤ10
15. 18220/22.12.03	ΟΠΑΠ	1Θ10
16. 1134/26.1.04 (Ε.Ε.)	ΙΚΑ	1111
17. 1929/5.2.04	ΗΣΑΠ	1Ζ11
18. 2608/18.2.04 (Ε.Ε.)	ΟΕΟΑ	1Χ11
19. 3052/25.2.04	ΟΕΟΑ	1Β12
20. 3178/28.2.04	ΗΣΑΠ	1Γ12
21. 3508/2.3.04	ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΡΓ. & ΤΕΧΝ.	1Ζ12
22. 10551/23.7.04	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	1 Δ15
23. 10548/23.7.04 [ΚΞ]	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	1 Δ15
24. 10983/3.8.04	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	1 Χ14
25. 11405/17.8.04 [ΚΞ]	ΟΕΟΑ	1 Ζ15
26. 11597/23.8.04 [ΚΞ]	ΟΕΟΑ	1 Η15
27. 12435/15.9.04 [ΚΞ]	ΟΕΟΑ	1 Ρ15
28. 12438/15.9.04	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	1 Σ15

Γι' αυτά τα πιστοποιητικά υπάρχει μόνη η υπογραφή του αντιπροέδρου κ. Δ. Χαραλάμπη.

Γι' αυτά τα πιστοποιητικά γνωμοδοτεί η Ολομέλεια του ΕΣΡ σε συνεδρίασή της στις 12.12.2003.

Πιστοποιητικά που εκδόθηκαν από την Ολομέλεια από 15.6.2004 έως 19.9.2004.

Πίνακας πιστοποιητικών που το ΕΣΡ χορήγησε στην ΙΝΤΡΑΚΟΜ από τον Ιούνιο του 2002 έως τις 23 Δεκεμβρίου 2004. Από τα συνολικά 28 πιστοποιητικά, ο κ. Δ. Χαραλάμπης υπογράφει μόνος του τα 12. Τα υπόλοιπα υπογράφονται από την Ολομέλεια ή το κλιμάκιο του ΕΣΡ.

ΒΕΒΑΙΩΝΕΤΑΙ

ότι, στα πρόσωπα, τα στοιχεία ταυτότητας των οποίων μας γνωστοποιήσατε με το υπ' αριθμ. Πρωτ. 1071331/11236/0005/9.9.02 έγγραφό σας που αφορά την εταιρεία «ΙΝΤΡΑΚΟΜ Α.Ε.» δεν συντρέχουν οι ασυμβίβαστες ιδιότητες, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 3 του ν. 3021/2002.

Αντιπρόεδρος του Ε.Σ.Ρ.
Καθηγητής Δημήτρης Χαραλάμπης

ΒΕΒΑΙΩΝΕΤΑΙ

ότι, στα πρόσωπα, τα στοιχεία ταυτότητας των οποίων μας γνωστοποιήσατε με το υπ' αριθμ. Πρωτ. 1891/65249/13.12.02 έγγραφό σας που αφορά την εταιρεία «ΙΝΤΡΑΚΟΜ Α.Ε.», δεν συντρέχουν οι ασυμβίβαστες ιδιότητες, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 3 του ν. 3021/2002.

Αντιπρόεδρος του Ε.Σ.Ρ.
Καθηγητής Δημήτρης Χαραλάμπης

Φαρδιά πλατιά υπογράφει αλλά και σφραγίζει τα πιστοποιητικά που βεβαιώνουν ότι «δεν συντρέχουν ασυμβίβαστες ιδιότητες» της ΙΝΤΡΑΚΟΜ. Η ημερομηνία και των δύο πιστοποιητικών είναι η 20.12.2002. Το ένα με αρ. πρωτ. 9884, το άλλο με αρ. πρωτ. 10301. Τόσο πολλή δουλειά είχε πέσει που ο ευσυνείδητος κύριος καθηγητής εργάζεται μόνος για να προλάβει όλες τις υποθέσεις...

επιχειρήσεων να παίρνουν δουλειές απ' το Δημόσιο, αυξάνει αλματωδώς. Το 2003 είχαν εκδοθεί 300 (sic) αποφάσεις και το 2004 περισσότερες από 400. Ως γνωστόν τα κρίσιμα θέματα –σε απλά ελληνικά, οι γνωστές και διαπλεκόμενες επιχειρήσεις– πρέπει βάσει του κανονισμού να ελέγχονται όχι απλώς από το οικείο κλιμάκιο αλλά από την Ολομέλεια. Ε, όπως δείχνει ο πίνακας 1 που δημοσιεύουμε και αφορά σε έγγραφο που προσκόμισε ο ίδιος ο αντιπρόεδρος Δ. Χαραλάμπης, επί ενάμιση περίπου χρόνο την ευθύνη των πιστοποιητικών διαφάνειας της Intracom συμφερόντων Κόκκαλη (Flash, TVmagic κ.λπ.) υπέγραφε μόνος του ο κ. αντιπρόεδρος χωρίς να φέρνει το θέμα ούτε στην Ολομέλεια, ούτε καν στο αρμόδιο κλιμάκιο διαφανειών. Ένα μέλος του κλιμακίου αυτού σε έγγραφό του προς τον πρόεδρο του ΕΣΡ κ. Ιω. Λασκαρίδη, που υπεβλήθη τέλος Δεκεμβρίου του 2004, αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής:

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε

Παρακαλώ, εν όψει της καταθέσεώς μου στην Πταιματοδίκη και για ενημέρωσή μου, να δώσετε εντολή στο τμήμα Διαφάνειας να με ενημερώσει αν από τον Ιούνιο του 2002 ως σήμερα έχουν εκδοθεί πιστοποιητικά διαφάνειας για την εταιρεία Intracom. Στην περίπτωση που έχουν εκδοθεί τέτοια πιστοποιητικά να μου δοθούν αντίγραφα τους σε φωτοτυπία και ν' αναγράφεται σ' αυτά ο αριθμός του πρακτικού συνεδρίασης της Ολομέλειας, στην περίπτωση, που η Ολομέλεια έχει ασχοληθεί μ' αυτά.

Με εκτίμηση

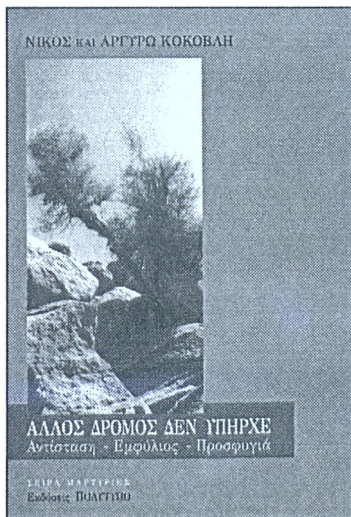
Όπως άλλο μέλος του κλιμακίου διαφάνειας καταγγέλλει στον ανακριτή, από 12 Ιουνίου ως τις 22 Οκτωβρίου του 2002 δεν συνεκλήθη ποτέ το κλιμάκιο, ενώ ο κ. αντιπρόεδρος υπέγραφε μόνος του σωρηδόν τα πιστοποιητικά διαφάνειας, άλλοτε για την εταιρεία ΑΚΤΩΡ και την εκδοτική «Πήγασος» –επί ενάμιση χρόνο κανονικά!– και άλλοτε για την Intracom. Και όμως. Ο

ισχύων κανονισμός ορίζει ρητά τις υποχρεώσεις και του αντιπρόεδρου και των κλιμακίων και της Ολομέλειας. Τι έσπρωχνε τον κ. Χαραλάμπη ν' αναλαμβάνει τόσο επικίνδυνες πρωτοβουλίες που τον εκθέτουν ανεπανόρθωτα; Μα, φαντάζομαι, η επιθυμία του να μην κουράσει τους υπολοίπους. Εξάλλου ποιος αμφισβητούσε επί εποχής εκσυγχρονισμού και επί πρωθυπουργίας Σημίτη τη διαφάνεια της Intracom και το ανεπίληπτο του ΑΚΤΟΡΑ;

Τέλος φρονούμε ότι τον κ. αντιπρόεδρο είχε τυφλώσει η τόση εξουσία και η δυνατότητα παρέμβασης τόσο ωμά στην πολιτική ζωή του τόπου. Άλλοι πάλι υπαινίσσονται, ακόμη πιο ωμά, ότι ο κ. Χαραλάμπης πλήρωνε και πληρώνει γραμμάτια.

Τώρα πάντως, που έχουν επιληφθεί της υπόθεσης εισαγγελείς και ανακριτές, ελπίζουμε και η υπόθεση να φωτιστεί πλήρως και κάποιος, επιτέλους, να πληρώσει για το όργιο παρανομιών που σοβεί και στο ερίτιμο ΕΣΡ.

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ε Ι

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΆΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία που πρέπει να γνωρίζει κάθε πολίτης.

Ένα μάθημα εγκαρτέρησης και ανθρωπιάς.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21

τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr

Ο δικομματισμός ως «φύλλο συκής»

Σε συνθήκες συγκρούσεων αλλά και αναγκαίας συναίνεσης πέρασαν ήδη στο 2005 τα δυο μεγάλα κόμματα -ΝΔ και ΠΑΣΟΚ- που όπως διαφαίνεται ήδη, στον υπόλοιπο χρόνο θα ακολουθούν μια παράλληλη διαδρομή, στην οποία οι Κ. Καραμανλής και Γ. Παπανδρέου θα επιδιώξουν: ο πρώτος, την εφαρμογή μιας αποτελεσματικότερης πολιτικής που θα αποφέρει πειστικό κυβερνητικό έργο και θα τον εδραιώσει στην εξουσία· ο δεύτερος, την υλοποίηση των αλλαγών που έχει διακηρύξει ότι θα επιβάλει και οι οποίες ουσιαστικά θα του επιτρέψουν να φέρει το κόμμα του στα δικά του μέτρα.

Ήδη, η πρώτη καθοριστική συναίνεση φάνηκε με την απόφαση του πρωθυπουργού να προτείνει τον Κ. Παπούλια για νέο Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ενέργεια που αποτέλεσε μια σημαντική «γέφυρα» του κυβερνώντος κόμματος προς την αξιωματική αντιπολίτευση, όχι μόνο για να αποτραπεί το ενδεχόμενο πρόωγων εκλογών, τις οποίες έτσι κι αλλιώς δεν ήθελε κανένας, αλλά και σαν μια επένδυση για το μέλλον.

Το κλίμα της συναίνεσης αρχίζει να διαφαίνεται εξάλλου και στο θέμα της εξεταστικής επιτροπής για τους εξοπλισμούς, το οποίο σιγά σιγά γίνεται προσπάθεια να «πέσει στα μαλακά», αν και δεν συμβαίνει το ίδιο και με το περίφημο νομοσχέδιο για τον «βασικό μέτοχο», στο οποίο, παρά την αρχική συμφωνία του κ. Παπανδρέου και ορισμένων στενών συνεργατών του, τελικά δόθηκε περισσότερο βάρος στην ανάγκη να επιδείξει το κόμμα «δυναμική» -και άρα αρνητική- αντιπολιτευτική στάση.

Η «γέφυρα» του Κ. Καραμανλή προς το ΠΑΣΟΚ έχει και μια ιδιότυπη διάσταση, με την έννοια ότι ο πρωθυπουργός προτιμά ως αντίπαλο τον Γ. Παπανδρέου, καθώς θα ήθελε να του δοθεί μια άνετη χρένου, προκειμένου να εδραιωθεί στο κόμμα του, πράγμα που φυσικά εκμεταλλεύεται ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Είναι φανερό ότι οι δυο πολιτικοί αρχηγοί, έχοντας αμβλύνει τις ιδεολογικές διαφορές του παρελθόντος, συμφωνούν σε βασικά θέματα πολιτικής και επίσης τα «βρίσκουν» σε ό,τι αφορά το δικομματικό παιχνίδι. Γι' αυτό, στο πλαίσιο και των τάσεων που διαμορφώνονται διεθνώς, επιδιώκουν να το απαλλάξουν από τις όποιες ανεπιθύμητες παρεμβολές και να το επιβάλουν σαν μοναδική πολιτική έκφραση, εγκλωβίζοντας σ' αυτό το εκλογικό σώμα και περιθωριοποιώντας όλες τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις της χώρας.

Η αποτελεσματική λειτουργία της «γέφυρας» αυτής όμως θα εξαρτηθεί από διάφορους παράγοντες, μεταξύ των οποίων κυρίαρχη θέση έχει η πολιτική που προτίθεται να ασκήσει ο πρωθυπουργός στον δεύτερο χρόνο της θητείας του, με δεδομένο ότι από τον πρώτο χρόνο, οπότε εξ αντικειμένου είχε να αντιμετωπίσει μια σειρά αρνητικών στοιχείων που άφησαν πίσω τους οι κυβερνήσεις Σημίτη και παράλληλα έπρεπε να εκτελέσει έναν προϋπολογισμό με τον οποίο ποτέ δεν συμφώνησε, δεν έχει να παρουσιάσει κανένα αξιόλογο επίτευγμα, πλην της καλής διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων. Για τους οποίους πάντως η ελληνική κοινωνία φησίστηκε ένα αρκετά μεγάλο

πρόσθετο οικονομικό κόστος που θα την βαραίνει για τα επόμενα χρόνια.

Η περίοδος χάριτος ωστόσο, στην οποία οι αδυναμίες της νέας κυβέρνησης μπορούσαν να δικαιολογηθούν με την επίκληση των λαθών της περιόδου Σημίτη, τέλειωσε. Ο πρωθυπουργός θα πρέπει τώρα να βιαστεί και να καταστήσει την κυβέρνησή του πιο αποτελεσματική, ώστε να παραγάγει έργο και να πείσει τους ψηφοφόρους του ότι εννοεί αυτά που λέει και υπόσχεται.

Στο πλαίσιο αυτό, κυρίαρχη θέση έχουν φυσικά τα προβλήματα στην οικονομία και η ανάγκη βελτίωσης της καθημερινότητας των πολιτών - πεδίο όμως στο οποίο η κυβέρνηση μέχρι τώρα δείχνει να προχωρεί κάθε άλλο παρά αποφασιστικά, ή, κατά το κοινώς λεγόμενο, να μην τραβάει.

Αιτία γι' αυτό είναι φυσικά η απειρία της κυβέρνησης, ως προϊόν της μεγάλης απουσίας της ΝΔ από την εξουσία, αλλά και η εμφανής έλλειψη ικανών στελεχών που θα αναλάβουν το βάρος μιας ουσιαστικής προσπάθειας για την έξοδο της χώρας από την κρίση στην οποία έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια. Η περίφημη απογραφή ήταν μια γενναία απόφαση και να μπει μια τάξη στη δημοσιονομική πραγματικότητα. Τώρα όμως θα πρέπει η χώρα να αντιμετωπίσει τις άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις από την κακοδιαχείριση των προηγούμενων χρόνων και παράλληλα να αρχίσει η «τάξη» που επιδιώχθηκε να λειτουργήσει προς όφελος του κράτους και των πολιτών.

Μια άλλη αιτία είναι η «παράδοση» της ελληνικής πολιτικής, που θέλει κάθε νέα εξουσία να «βολεύει» δικούς της

του Γεωργιοπάλη

ανθρώπους σε δημόσιες θέσεις -αυτό δεν αφορά τις θέσεις «κλειδιά», στις οποίες λίγο ως πολύ η αντικατάσταση προσώπων θεωρείται απαραίτητη- δημιουργώντας έτσι μπερδέματα, αναπόφευκτες αντιδράσεις, κατηγορίες για «πογκρόμ» κ.ά. Επίσης την θέλει να ακυρώνει πολιτικές που έχουν δρομολογηθεί από τους προκατόχους της και, αντί της προσπάθειας διόρθωσής τους με κατάλληλες παρεμβάσεις, να αντικαθίσει τον εξ αρχής σχεδιασμό τους, χάνοντας τελικά χρόνο -και χρήμα ακόμα- με αμφίβολο τις περισσότερες φορές αποτέλεσμα.

Στην πρακτική αυτή της κυβέρνησης το ΠΑΣΟΚ αντιδρά με την επίσης γνωστή -«παράδοσιακά»- αντιπολιτευτική τακτική, αν και το ίδιο παραμένει εγκλωβισμένο στα δικά του εσωτερικά προβλήματα, ενώ μέχρι στιγμής δεν έχει πείσει για την ορθότητα των όποιων επιχειρημάτων του, στο βαθμό που πολλά από όσα συμβαίνουν σήμερα στον δημόσιο τομέα έχουν τη ρίζα τους σε δικές του επιλογές και πρακτικές.

Πέρα από αυτό όμως, ο Γ. Παπανδρέου έχει ρίξει όλο το δυναμικό του σ' αυτό που εδώ κι ένα χρόνο ο ίδιος αποκαλεί εκ βάθρων ανανέωση του ΠΑΣΟΚ, πράγμα που σημαίνει τη δημιουργία ενός νέου κόμματος, με εντελώς διαφορετικές από τις γνωστές μέχρι τώρα δομές, ενός κόμματος πε-

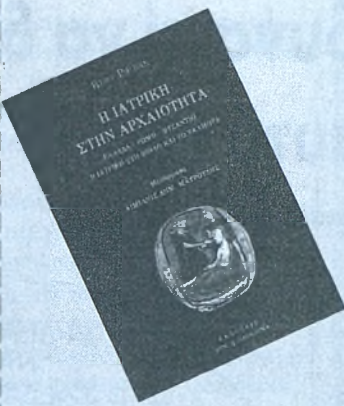
ρισσότερο αρχηγικού, προσαρμοσμένου στις αρχές που φέρεται να διέπουν την πολιτική του σκέψη. Μια διακήρυξη που αναμένεται να τεθεί επί τάπητος στο Συνέδριο του κόμματος, το οποίο μετά από συνεχείς αναβολές ορίσθηκε τελικά για την 3η Μαρτίου.

Βεβαίως, ιδέες όπως εκείνη της «συμμετοχικής δημοκρατίας», μέχρι τη στιγμή αυτή παραμένουν ακαταλαβίστικες για τη βάση του κόμματος, ενώ πολλοί δεν έχουν ξεπεράσει το σοκ από τις «ρηξικέλευθες» επιλογές προσώπων για τις λίστες των ψηφοδελτίων στις εκλογές του περασμένου Μαρτίου, οι οποίες μπέρδρισαν τον πολιτικό προσανατολισμό των οπαδών του και συνέβαλαν σημαντικά στα αρνητικά για το κόμμα αποτελέσματα τόσο στις εκλογές εκείνες, όσο και στις ευρωεκλογές του Ιουνίου.

Από την άλλη πλευρά, οι ιδέες που προωθεί ο κ. Παπανδρέου αναφορικά με την αναδιάρθρωση του ΠΑΣΟΚ τον έχουν φέρει αντιμέτωπο με μια σειρά αποκαλούμενων «ιστορικών» στελεχών, αλλά και με την ομάδα των μελών που είχαν δημιουργήσει στενότερες σχέσεις ή είχαν συνδεθεί με τις κυβερνήσεις Σημίτη, που σημαίνει ότι ο νέος αρχηγός δεν έχει πετύχει ακόμα να αποτελέσει τον συνεκτικό κρίκο κόμματος. Αντίθετα, είναι φανερό πως αντιμετωπίζει φαινόμενα αμφισβήτησης, καθώς και συχνές κόντρες με στελέχη που δείχνουν φανερά τις αρχηγικές διαθέσεις τους.

Με δεδομένο το σκληρό ανάμεσα στα δυο μεγάλα κόμματα όμως, ένα σημαντικό ερώτημα είναι πώς προτίθενται να κινηθούν τα κόμματα της Αριστεράς, τα οποία τα τελευταία χρόνια, παρά τις ουσιαστικές παρεμβάσεις τους σε επίπεδο κριτικής της ασκούμενης πολιτικής, ιδιαίτερα στις κυβερνήσεις Σημίτη, έδειξαν αδυναμία να δράσουν αποφασιστικά για την αλλαγή του κλίματος που επιβάλλει ο δικομματισμός.

T.K.A.

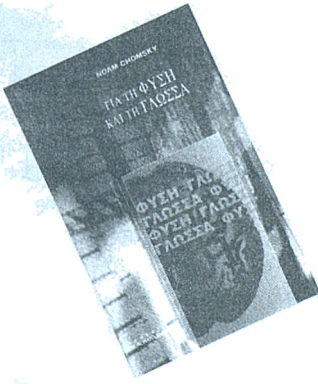
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
KURT POLLAK
 Ιατρός - Καθηγητής - Συγγραφέας
Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ
ΕΛΛΑΔΑ - ΡΩΜΗ - ΒΥΖΑΝΤΙΟ. Η ΙΑΤΡΙΚΗ
ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΛΜΟΥΔ
 Μετάφραση - επιμέλεια Αιμίλιος Δημ. Μαυρουδής, Καθ. Α.Π.Θ.
 Σχ. 8°, δεμένο, σελ. 600 με 16 εικόνες εντός κειμένου

Αυτή η παραστατική και διδακτική αναδρομή στην ιατρική του παρελθόντος μάς οδηγεί στην Αρχαιότητα (στην Ελλάδα, τη Ρώμη, το Βυζάντιο και στη Βιβλική ιατρική), τότε που η επιστήμη της ιατρικής γνώρισε μια μακρά περίοδο ακμής και προόδου. Η εξιστόρηση αρχίζει με την πρώιμη φάση της ελληνικής ιατρικής. Απαριθμούνται οι αρχαιότερες σχετικές μαρτυρίες από την κρητομυκηναϊκή εποχή και γίνεται λόγος για τους ομηρικούς γιατρούς. Έτσι μαθαίνουμε ότι ο Ασκληπιός, μυθικός αρχηγός των Ελλήνων γιατρών, ίσως ήταν ιστορικό πρόσωπο. Ο μέγας Ιπποκράτης απέκτησε τη διαρκέστερη φήμη από οποιονδήποτε άλλο γιατρό στον κόσμο. Αργότερα οι Αλεξανδρινοί έδωσαν νέα ώθηση στις ιατρικές μελέτες. Στη Ρώμη η ιατρική διείσδυσε με τους Έλληνες σκλάβους-γιατρούς, και μετά τη διάρρηση του ρωμαϊκού κράτους βρήκε νέα πατρίδα στο Βυζάντιο. Το βιβλίο κλείνει με την παρουσίαση της ιατρικής στη Βίβλο και το Ταλμούδ, με τέτοια πληρότητα χρονολογιών και γεγονότων, ώστε η ανάγνωσή του να προσφέρει πραγματικό θησαυρό γνώσεων στον αναγνώστη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
 Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318
 www.papadimasbooks.gr • papadimas@atp.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
NOAM CHOMSKY
 Καθηγητής Γλωσσολογίας και Φιλοσοφίας του MIT
ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ
 Μετάφραση: Γιώργος Κοτζόγλου
 Πρόλογος και επιμέλεια: Χριστόφορος Χαραλαμπίκης,
 Καθηγητής Γλωσσολογίας του Παν. Αθηνών
 Σχ. 8°, σελίδες 303 με πλούσια βιβλιογραφία και ευρετήριο

Ο Noam Chomsky αναπτύσσει το στοχασμό του για τη σχέση ανάμεσα στη γλώσσα, το νου και τον εγκέφαλο, εισάγοντας τη σύγχρονη γλωσσολογική έρευνα στο αναπτυσσόμενο επιστημονικό πεδίο της νευροεπιστήμης. Το βιβλίο αποτελεί σημαντικό ορόσημο στην ανάπτυξη της γλωσσικής θεωρίας.

«Απ' όσο γνωρίζω, το βιβλίο αυτό είναι η πιο περιεκτική πρόσφατη ανασκόπηση της σκέψης του Chomsky πάνω σε ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων. Τα κεφάλαια για τη γλωσσική θεωρία, πιο συγκεκριμένα, προσφέρουν πολύτιμο υπόβαθρο για το εξαιρετικά σημαντικό μινιμαλιστικό πρόγραμμα, το οποίο ασκεί μεγάλη επιρροή στις μέρες μας.»
Ian Roberts, University of Cambridge

«Με τη χαρακτηριστική του σαφήνεια και οξύτητα, ο Chomsky ρίχνει φως στη μελέτη της γλώσσας και του νου με φόντο την ιστορία της επιστήμης και την πρόσφατη νευροεπιστήμη και αναλύει τη γενική φύση και την ανάπτυξη του Μινιμαλιστικού Προγράμματος, που είναι πιθανότατα η πιο επαναστατική πρόταση στην ιστορία της γλωσσολογίας.»
Robert Freidin, Princeton University Press

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
 Ιπποκράτους 8 Αθήνα. Τηλ.: 210.36.27.318
 www.papadimasbooks.gr • papadimas@atp.gr

'Όταν το σύστημα αδυνατεί να διαχειριστεί ΤΟΝ ΕΑΥΤΌ ΤΟΥ

του Μάνου Στεφανίδη

Πού βαδίζομεν αδελφοί; Ρητορική η ερώτησις. Το τοπίο εξακολουθεί να είναι θολό σαν πλάνο του Αγγελόπουλου και το μέλλον αμφίσημο σαν χρησιμός της Πυθίας. Πώς θα βιώσουμε τον καινούργιο ενιαυτόν εμείς οι έσχατοι της βαλκάνιας εσχατίας της Ευρώπης και οι τελευταίοι της καπιταλιστικής μηχανής της Δύσης; Τα πράγματα εμφανίζονται στριμώκωλα, όπως θα έλεγε και η σοφή –αν και αγράμματη– μήτηρ μου. Το πατροπαράδοτο κρατικοδίαιτο πολιτικοοικονομικό μας σύστημα θέλει να γίνει ανανεωτικά κρατικοδίαιτο οικονομικοπολιτικό σύστημα και απορεί κι από πάνω γιατί δεν τα καταφέρνει. Βέβαια, προϊόντος του χρόνου, αντιλαμβάνονται και οι πλέον αφελείς συμπολίτες μας, με πρώτο τον υπογράφοντα, ότι τίποτε δεν μπορεί να κερδηθεί με μόνη την (εν)αλλαγή προσώπων στην εξουσία και με αποκλειστική τη διατύπωση ευσεβών επιθυμιών εν είδει στόχων ή οραμάτων. Το παιχνίδι του καπιταλισμού είναι απλό, δοκιμασμένο και γι' αυτό επιτυχές (για όσους τουλάχιστον επωφελούνται απ' αυτό). Τα όποια κοινωνικά ανοίγματα ορίζουν από την άλλη τις εν πολλοίς ιστορικά ασήμαντες διαφορές ανάμεσα στον νεοφιλελευθερισμό και την σοσιαλδημοκρατία. Τι λοιπόν συμβαίνει στα καθ' ημάς;

Φοβάμαι ότι το σύστημα που οικοδομήθηκε με την Μεταπολίτευση και απετέλεσε τη βελτιωμένη εκδοχή του προδικτατορικού δίπολου ΕΡΕ-Ένωση Κέντρου, δηλαδή η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ, έχουν αυτοεξαντληθεί αντιγράφοντας ο ένας τον άλλο ως συστήματα εξουσίας και έχουν πτωχεύσει και ως προς τις ιδέες και ως προς τα προγράμματα. Αυτή η ανησυχητική έως επικίνδυνη άπνοια που ζούμε μετεκλογικά δεν δηλώνει τίποτε το αισιόδοξο. Άνθρωποι κουρασμένοι και έμφοβοι πριν ακόμη προλάβουν να δράσουν, τακτικές παμπάλαιες που δύσκολα πείθουν μεταμφιεζόμενες σε σημερινές, προκλητική λειψανδρία και χειροπιαστή αδυναμία για να λυθούν τα χρόνια προβλήματα του τόπου. Το προσωποκεντρικό ΠΑΣΟΚ, ανδρείκό πρώτα εκσυγχρονιστικό έπειτα, αντικαταστάθηκε από μια εξίσου ανθρωποκεντρική Ν.Δ. που θέλει να είναι κεντρώα και να καλύπτει τον μεσαίο χώρο αλλά και που δεν αντιλαμβάνεται ότι τ' αδιέξοδα του τόπου δεν αντιμετωπίζονται με τοπογραφικές ανακατατάξεις ή θεωρητικές αποστροφές.

Ως τώρα έχουμε διαπιστώσει ότι όλος ο μηχανισμός της Ν.Δ. έχει έτσι προγραμματιστεί ώστε να θωρακίζει τον αρχηγό του από κάθε εξωτερική επιβολή και να τον στήνει άτρωτο πάνω στ' άλογο σαν τον El Cid. Ας πέφτουν οι άλλοι, ας γελοιοποιούνται οι υπουργοφύπουργοπατρατρεχάμενοι και λοιποί στύλοι του καθεστώτος. Όσο ο αρχηγός παραμένει

αλώβητος, τόσο το σύστημα αντέχει. Κι ας μαίνεται έξω η απίστευτη οικονομική ύφεση κι ας κορώνει ανεξέλεγκτη η ανεργία κι ας καλπάζει ανοικονόμητο το εξωτερικό χρέος κι ας βοούν οι σώφρονες ότι έως τώρα έχει ακολουθηθεί μια πολιτική άκρως αντιπαραγωγική· δηλαδή, μια πολιτική καταστροφική.

Το ΠΑΣΟΚ έχοντας μιαν επαγγελματική πλέον σχέση με την εξουσία κατάφερε να μην εκτίθεται εξαιρετικά και να δημιουργεί βραχύβιες μαγικές εικόνες μέσω της δημιουργικής λογιστικής του. Το ότι αυτό απέτυχε παταγωδώς και ότι στο υφιστάμενο δίπολο δεν θα υπάρχει για πολύ καιρό άλλη επιλογή πλην της Ν.Δ., δεν καθιστά τα πράγματα πιο αισιόδοξα ούτε ανακουφίζει τα χαμηλόμισθα στρώματα ή το κατευθείαν προλεταριάτο που έχει δημιουργηθεί και στη χώρα μας. Εξάλλου οι αντιφάσεις ως προς την κοινωνική διαστρωμάτωση είναι κατ' εξοχήν γνώρισμα του καπιταλισμού είτε αυτός ενδημεί στην Ταϊλάνδη είτε τζιράρει μαύρο χρέυμα σε τριτογενείς τομείς της οικονομίας στο Αιγαίο. Το σύστημα κατά το κοινώς λεγόμενο «τα 'φτυσε», ήγουν έκλεισε τον ιστορικό του κύκλο προσφέροντας στη χώρα ό,τι στρεβλό ή ευθυτενές είχε να προσφέρει. Το ναυάγιό του δεν απηχεί μιαν ακόμη οίμωγή της άπραγης, για πολλούς και ευεξήγητους λόγους, Αριστεράς αλλά μιαν αδήριτη ιστορικοκοινωνικά πραγματικότητα. Η Ελλάδα πληρώνει τώρα τα λάθη δε-

καετιών και η πολιτική της ηγεσία κοιτάει το είδωλό της στον καθρέφτη για να επιρροίσει τις ευθύνες. Ιδού η ποιητική εκδοχή του αδιεξόδου μας:

Ποιος, τάχα, φέρει την ευθύνη;

Μήπως εμείς, μήπως εσείς, μήπως εκείνοι;

Κανείς δεν φέρει την ευθύνη

Ούτε εμείς, ούτε εσείς, ούτε εκείνοι.

Το σύστημα ως τώρα ήξερε να τρέφεται από τον εαυτό του υποσιτίζοντας όλους εμάς τους υπόλοιπους. Η Ν.Δ. έφερνε το ΠΑΣΟΚ, το ΠΑΣΟΚ την Ν.Δ. και πάει λέγοντας. Τώρα όμως και ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. ως φυσικές ηγεσίες και ως πολιτικοί μηχανισμοί εμφανίζονται να αντιλαμβάνονται ελάχιστα ή καθόλου τη ζέουσα ελληνική πραγματικότητα. Ο Γιωργάκης στηρίζει τον Κώστα και τούμπαλιν, αλλά αμφοτέροι, παρότι εμφανίζονται ως αδιαπραγμάτευτοι φορείς του καινούργιου, δύσκολα υποκρύπτουν την ιδεολογικοπολιτική τους ένδεια πίσω από τα φραστικά σχήματα της συμμετοχικότητας, της επανίδρυσης του κράτους, των μαχαιριών που φτάνουν στο κόκκαλο κι όλα τα συναφή.

Ως νοήμονες άνθρωποι αντιλαμβανόμαστε το αδιέξοδο. Ως υποκείμενα της ιστορίας θέλουμε να ελπίζουμε σε μίαν υπέρβαση. Έστω και εντός του συστήματος –κι αυτό δεν είναι αφελής βολονταρισμός– κάποιος ή κάποιοι να θελήσουν να γράψουν ιστορία, αδιαφορώντας για το κόστος ή τα προσωπικά τους οφέλη. Ήδη το ΠΑΣΟΚ έχει κάνει ένα καλό. Ότι όλο και περισσότεροι σιχαίνονται τις τακτικές της μονόδρομης αρπαχτής και του αερωστημένου καριερισμού εφόσον η όποια «ευτυχία» των ατόμων αντιστρατεύεται ευθέως την επιβίωση των πολλών. Κι αυτό δεν είναι αριστερά θρηνωδία αλλά μικροαστικότητα λογική.

Το σύστημα λοιπόν ξεπεράστηκε, αφού αδυνατεί το ίδιο να διαχειριστεί τον εαυτό του. Άρα τι μέλλει γενέσθαι; Το σύστημα το ίδιο θα επιδιώξει να υπερβεί το αδιέξοδο ανοίγοντας δρόμους προς άλλους χώρους και ζητώντας κοινωνικές συναινέσεις.

Οι άλλοι χώροι να θεωρήσουν εαυτούς μέρος της λύσης του προβλήματος κι όχι, μεταφυσικό ή μη, πρόβλημα. Και οι «άλλοι χώροι» ονομάζονται βέβαια Αριστερά. Στις σημερινές μεταβιομηχανικές κοινωνίες της πληροφορίας, όπως πιστεύει ο Lyotard, μπορεί να υπάρξει η δυνατότητα «μικρών αφηγήσεων» με τοπική εμβέλεια οι οποίες θα λειτουργούσαν ως το αντι-μοντέλο του σταθερού συστήματος. Κι αφού το ισχύον σύστημα τρώει τον εαυτό του χωρίς όμως και να παράγει βιώσιμη πολιτική παρά μικροδιαχειρίσεις, δεν επέστη ο καιρός για μια κοινωνική αφύπνιση της άλλης Αριστεράς ως ενός αντιθετικού-παραγωγικού συστήματος;

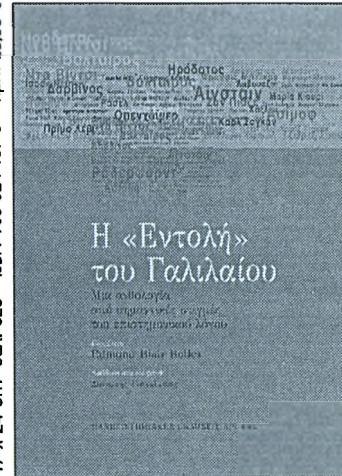
ΥΓ.: Ο Καραμανλής με την πολιτική του περί βασικού μέτρου απέδειξε ότι ακόμη επιμένει στους αρχικούς πολιτικούς του στόχους. Κατά τη γνώμη μας βρίσκεται στο σωστό δρόμο. Τουλάχιστον ως προς αυτή την κατεύθυνση. Η λυσώδης αντίδραση εντός και εκτός ως προς τη «λογική» ή την «νομιμότητα» του συγκεκριμένου νόμου μάς πείθει ακόμη περισσότερο ως προς την ορθότητά του. Δεν φτάνει όμως μόνον αυτό.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

Μόλις κυκλοφόρησε

17 x 24 cm σελ. 820 ISBN 960-524-187-0 Τιμή: 25,00 €

Ε' Blair Bolles

Η «Εντολή»
του Γαλιλαίου

Μια ανθολογία
από σημαντικές
στιγμές
του επιστημονικού
λόγου

Στο έργο του Μπρεχτ «Η ζωή του Γαλιλαίου», ο Γαλιλαίος λέει: **“Η επιστήμη γνωρίζει μία και μόνη εντολή: να συμβάλλεις στην επιστήμη”**. Στην περίπτωση του ίδιου του Γαλιλαίου, η συμβολή του ήταν μοναδικών διαστάσεων. Ξεπέρασε σε πολλά σημεία τα σύνορα της φαντασίας. Οι περισσότεροι επιστήμονες δεν μπορούν να συμβάλουν στην επιστήμη στον βαθμό που το έπραξε ο Γαλιλαίος, ακριβώς όπως οι περισσότεροι δραματουργοί δεν μπορούν να πλησιάσουν τον Σαίξπηρ. Παρ’ όλα αυτά, επικεντρώνοντας την προσοχή τους στη φύση και προσπαθώντας να την κατανοήσουν από τη δική της πλευρά, πολλοί συνέβαλαν στην επιστήμη· και όποιος συγγραφέας εκπλήρωσε αυτήν τη μία εντολή ικανοποιούσε και τα κριτήρια επιλογής για τη συγκεκριμένη ανθολογία.

Ο αναγνώστης θα βρει εδώ κείμενα του Ηρόδοτου, του Ντα Βίντσι, του Γαλιλαίου, του Νεύτωνα, του Βολταίρου, του Δαρβίνου, του Χάξλεϋ, του Αϊνστάϊν, του Παβλόφ, του Πιαζέ, του Οπενχάιμερ, του Σαγκάν, του Λέβι και πολλών άλλων, τα οποία διαβάζονται αβίαστα, και μάλιστα με όποια σειρά επιθυμεί. Ένα πολύτιμο απόσταγμα, προσιτό και συναρπαστικό για όποιον που δεν έχει ιδιαίτερη σχέση με την επιστήμη, αλλά συνάμα αρκετά διεισδυτικό ώστε να ικανοποιήσει και τους μυημένους.

ΜΑΝΗΣ 5, 106 81, ΑΘΗΝΑ. ΤΗΛ. 210 3818372, FAX. 210 3301583
e-mail: pek@physics.uoc.gr • www.cup.gr

Αλλαγή ναι, αλλά σε ποια κατεύθυνση

του Κώστα Καραβίδα

Με τον πολυθρύλητο «εθνικό διάλογο» για την παιδεία στα σκαριά, δίνεται η ευκαιρία για έναν τελευταίο προβληματισμό. Σε λίγες μέρες αρχίζει η συζήτηση (που την είπαν «εθνικό διάλογο») για την παιδεία, μεταξύ των εκπροσώπων των κομμάτων και των φορέων. Το περιεχόμενο του διαλόγου, προκαθορισμένο εδώ και καιρό και ανεπτυγμένο στη Βουλή από τους πολιτικούς αρχηγούς, αλλά και οι κυβερνητικές προθέσεις για αλλαγές στον καταστατικό χάρτη της ανώτατης εκπαίδευσης, προκαλούν αναμφισβήτητα το κοινό ενδιαφέρον.

Ακόμα και αν η παιδεία, με το ευρύτερο πολιτισμικό και διαμορφωτικό της υπόβαθρο, δεν ασχολεί τα μέσα και τους πολίτες (τουλάχιστον στο εύρος και στο βάθος που της αρμόζει ως κοινωνικής ανταξίας), ακόμα κι αν δεν «ενοχλεί» την καθημερινότητά μας ο θεωρητικός στοχασμός γύρω από το μέλλον, τις προκλήσεις και τις αντινομίες της, σίγουρα αφορά πολλούς (γονείς, σπουδαστές και εκπαιδευτικούς) το πρακτικό περιεχόμενο των επικείμενων μεταρρυθμίσεων στα λύκεια και τα πανεπιστήμια της χώρας.

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

Ένα κοινό σημείο όλων των μέχρι σήμερα εκπαιδευτικών πολιτικών είναι η προσπάθεια των εκάστοτε υπουργών να βάλουν την προσωπική τους σφραγίδα στο Υπουργείο Παιδείας με μια, ας την αποκαλέσουμε, «προσωπική μεταρρύθμιση». Είναι ωστόσο και πολύ ζωντανές οι μνήμες εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που κράτησαν λίγους μήνες έως ότου ανατραπούν από την επόμενη, του συνήθως από την ίδια κομματική παράταξη προερχόμενου υπουργού. Αρκεί να θυμηθούμε τις ενδεικτικές περιπτώσεις Κοντογιαννόπουλου-Σουφλιά και Αρσένη-Ευθυμίου, με την κοινωνική και κυβερνητική αναταραχή που προκάλεσαν. Μεταρρυθμίσεις που συντάχτηκαν εν κενώ για να ικανοποιήσουν προσωπικές ματαιοδοξίες και να

αποτινάξουν το φόβο κάθε υπουργού έναντι της υστεροφημίας του. «Έφυγε από το Υπουργείο χωρίς να κάνει τη δική του μεταρρύθμιση».

Ένας δεύτερος κοινός τόπος των μέχρι σήμερα πρακτικών είναι το γεγονός ότι οι εκάστοτε υπουργοί ασχολούνται με τα θέματα της παιδείας μόνο κατά τη διάρκεια της θητείας τους στο υπουργείο. Μόλις φεύγουν ξεχνούν τι έκαναν και τι έλεγαν και τους μένει ίσως η εικόνα της ωραίας θέας απ' τον τελευταίο όροφο των γραφείων της οδού Μητροπόλεως. Πόσους υπουργούς Παιδείας του παρελθόντος βλέπετε σήμερα ως τομάρχες στα κόμματά τους, πόσους βλέπετε να συμμετέχουν στις ανάλογες συζητήσεις στη Βουλή, να θέτουν ερωτήσεις, να αρθρογραφούν και να αντιπαρατίθενται. Μόνον οι τώως αντιπαρατίθενται με τους εκάστοτε νυν και για μικρό διάστημα αμέσως μετά την ανάληψη καθηκόντων από τους δεύτερους. Ο καιροσκοπισμός και η υποκρισία σε όλο τους το μεγαλείο!

Με την πεποίθηση ότι οι πολιτικές κρίνονται πάντοτε εκ του αποτελέσματος, αλλά και με δεδομένο ότι πάντοτε αξίζει να κρίνονται οι προθέσεις και τα κίνητρα των πράξεων, ένα πρώτο σχόλιο όσον αφορά τις επικείμενες αλλαγές στην εκπαίδευση είναι ότι για πρώτη φορά δεν διαφαίνονται οι ματαιοδοξίες βλέψεις του παρελθόντος από την κ. Γιαννάκου, αλλά μια στενότητα επιλογών και κινήσεων. Θα μπορούσε να της

προσάψει κανείς κάμποσα, αλλά τα περιθώρια που έχει, ή μάλλον δεν έχει, από τις πιέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι εξαντλητικά μικρά. Στην ουσία, όσα πρόκειται να συζητηθούν στο διάλογο είναι κατά κύριο λόγο, και ειδικά σε ό,τι αφορά την ανώτατη εκπαίδευση, υπαγορευμένα με τη μορφή εντολής από τις γνωστές διακηρύξεις της Μπολόνια και της Σαλαμάνκα, προς τις οποίες αναμένεται να προσαρμοστεί και η Ελλάδα. Νεοφιλελευθερισμός σε άκρατες δόσεις.

ΕΛΛΙΠΕΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Οι οκτώ θεματικές ενότητες που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα του διαλόγου αφήνουν πολλά περιθώρια για έναν αρνητικό χαρακτηρισμό που αφορά στην απουσία απ' τον κατάλογο των προς συζήτηση θεμάτων, βασικών αξόνων και κατευθύνσεων της σύγχρονης εκπαίδευσης. Το σύνολο του προβληματισμού φαίνεται να αναλώνεται στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Λες και η μορφωτική προσπάθεια του νέου ανθρώπου ξεκινά από τη στιγμή που πατάει το πόδι του στο λύκειο και προσπαθεί να μπει στο πανεπιστήμιο. Παρά τα διδάγματα και την αναγνωρισμένη στον εκπαιδευτικό κόσμο σημασία της προσχολικής αγωγής, δεν διαφαίνεται καμία προσπάθεια αλλαγής στον ευαίσθητο χώρο της βρεφονηπιακής εκπαίδευσης που βρίσκεται συντριπτικά σε ιδιωτικά χέρια εξαιτίας της κρατικής αδιαφορίας. Το στοιχείο αυτό και μόνο φανερώνει την έλλειψη σχεδιασμού και την απουσία μιας ολοκληρωμένης αντίληψης για την εκπαίδευση του μέλλοντος.

Αλλά και στο χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μολοντί δρομολογούνται εξελίξεις με την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από 9 σε 12 χρόνια και αλλαγές στην τύποις σήμερα δωρεάν παιδεία, φαίνεται να εγκαταλείπονται ιδέες για επέκταση του θεσμού του ολοήμερου σχολείου στο γυ-

μνάσιο και το λύκειο, καθώς το μεγαλύτερο ζητούμενο φαίνεται να είναι ο τρόπος εισαγωγής των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Καμία αναφορά στα θέματα της παιδαγωγικής κατάρτισης και του εξορθολογισμού των κριτηρίων επιλογής και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών. Ουσιαστική αλλαγή στο περιεχόμενο της παρεχόμενης από το κράτος εκπαίδευσης δεν μπορεί να υπάρξει με την υποχρηματοδότηση που πλήττει το χώρο, παρά τις κυβερνητικές διακηρύξεις για 5% του ΑΕΠ για την παιδεία ως το τέλος της τετραετίας.

ΟΙ ΛΕΠΤΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΕΙ

Όμως η κριτική προς το περιεχόμενο δεν αφορά μόνον τις ελλείψεις, αλλά και τα όσα αναμένεται να συζητηθούν και είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσουν μεγάλες αντιδράσεις. Δεσπόζον θέμα, που σύμφωνα με τις πληροφορίες των ρεπορτάζ αναμένεται πρώτο να απασχολήσει το συμβούλιο, είναι το ζήτημα της αξιολόγησης των ΑΕΙ. Αν και κανείς δεν μπορεί να διαφωνήσει με την αναγκαιότητα της αξιολόγησης, μιας και δεν υπάρχει κανείς που να πιστεύει ότι όλοι οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι πραγματοποιούν ιδανικά την αποστολή τους, ωστόσο εγείρονται σοβαρές απορίες γύρω από ζητήματα όπως: ποιος θα αξιολογεί ποιον, με ποια κριτήρια και σύμφωνα με ποιες διαδικασίες.

Οι πανεπιστημιακοί ζητούν εσωτερική αξιολόγηση των ιδρυμάτων με πρόσωπα και διαδικασίες που αυτοί θα ορισουν. Το Υπουργείο αναμένεται να προωθήσει συμβιβαστική λύση, ώστε να μην έρθει σε απευθείας ρήξη με τους πανεπιστημιακούς. Πιθανολογείται ότι θα προτείνει έναν συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης, με πρόσωπα που θα είναι και πανεπιστημιακοί αλλά και προσωπικότητες κύρους εκτός πανεπιστημίων.

Το μεγάλο ζήτημα όμως είναι να φανεί με τις προτάσεις της Πολιτείας για αξιολόγηση ότι ο στόχος είναι να ενισχυθούν τα πανεπιστήμια και ο δημόσιος χαρακτήρας τους και όχι να υπονομευθεί ο ρόλος και η αξία τους. Αν και ίσως κακεντρέχης ως σκέψη, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι η αξιολόγηση των

του Βασίλη Γεωργιάδου

ΑΕΙ, είτε αποβλέπει είτε όχι προς αυτή την κατεύθυνση, προετοιμάζει το έδαφος για τον σιγματισμό ιδρυμάτων, που πλέον θα είναι και με τη βούλα της αξιολόγησης «κακά». Και βέβαια, σύμφωνα με τη συναινετική σκέψη της εποχής, ένα «κακό» δημόσιο πανεπιστήμιο μπορεί να αντικατασταθεί από ένα μη κρατικό, δηλαδή ιδιωτικό!

ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΑΙΔΕΙΑ ΧΩΡΙΣ ΟΡΑΜΑ;

Όποιος ευαγγελίζεται αλλαγές θα πρέπει να υποδεικνύει και την κατεύθυνση προς την οποία αυτές θα κινηθούν. Πάνω στην κοινή συνισταμένη ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα πάσχει από χρόνιες ασθένειες που απαιτούν ρήξεις και ανατροπές, πρέπει να διατυπωθεί ευθέως και χωρίς υπεκφυ-

γές ο προσανατολισμός μιας σύγχρονης εκπαίδευσης με κέντρο τον νέο άνθρωπο και με διάθεση επένδυσης πάνω σε αυτόν και τις ικανότητές του. Εν τέλει το όραμα για μια παιδεία υψηλής ποιότητας είναι το όραμα για μια κοινωνία περισσότερο ανθρώπινη και δημοκρατική.

Για οτιδήποτε στη ζωή το όραμα αποτελεί κινητήριο μοχλό και δύναμη. Πολύ περισσότερο για το οικοδόμημα της παιδείας, που δεν μπορεί να στηριχτεί μόνο στη δύναμη της λογικής και των τεχνοκρατικών αντιλήψεων, αλλά απαιτεί φαντασία, έμπνευση, οίστρο και διαίσθηση. Και όλα αυτά πολύ δύσκολα τα συναντά κανείς σε αποστειρωμένα από ζωή γραφεία υπουργών και καθ' ύλην αρμοδίων.

Αλητείας εγκώμιον

του Νίκου Πρωινού

☞ Μαύρη, κατάμαυρη η Κυριακή που μας πέρασε, για το ελληνικό ποδόσφαιρο, με τα όσα έγιναν στη Νέα Σμύρνη στον αγώνα Πανωνίου-Ολυμπιακού, ο οποίος όμως δεν έγινε ποτέ!

☞ Αιτία η εισβολή των «γνωστών-αγνώστων» χούλιγκαν στον αγωνιστικό χώρο, ο οποίος μετατράπηκε σε πραγματική αρένα.

☞ Τετρακόσιοι επίδοξοι κατσέρ με σιδηρολοστούς, τσιμεντόλιθους, σπασμένα καθίσματα, σιδηρογροθιές και άλλο «πολεμικό» εξοπλισμό επιδόθηκαν σε μια ακόμα μάχη.

☞ Χωρίς νικητή, για άλλη μια φορά, αλλά με μέγα ηττημένο τον ελληνικό αθλητισμό και το δημοφιλέστερο άθλημα. Το ποδόσφαιρο.

☞ Οι απώλειες των αντιπάλων(;) καταμετρήθηκαν στα σπασμένα κεφάλια, χέρια, πόδια και σ' αυτούς που οδηγήθηκαν στα νοσοκομεία.

☞ Η ιστορία επαναλαμβάνεται για άλλη μια φορά.

☞ Το πολεμικό σκηνικό είχε ξεκινήσει από την προηγούμενη Δευτέρα με τους «σαμπονιάδες» του αξιότιμου φιλάθλου κ. Μπέου και τις απαντήσεις των οπαδικών εκπομπών του Κοκκαλοκάλου, αλλά και τις φίλα προσκείμενες στον Πρόεδρο αθλητικές φυλλάδες.

☞ Όλα μύριζαν μπαρούτι και όλοι περίμεναν ότι κάτι θα γινόταν.

☞ Όλοι. Πλην αστυνομίας και του επίσημου κράτους.

☞ Εδώ σε κάθε πορεία του Πολυτεχνείου υπάρχουν τρεις-τέσσερις εισαγγελείς μην ξεφύγει κάποια ατάκα και θίξει τους Αμερικανούς, επειδή είναι ευαίσθητοι και θα τους δημιουργήσουμε ψυχικά τραύματα. Στη Νέα Σμύρνη, ούτε ένας!

☞ Ο κ. φιλάθλος έδωσε τελικά τα 322 εισιτήρια (5%) που τυπικά δικαιούνταν ο Ολυμπιακός. Αλλά στο γήπεδο μπήκαν –με εισιτήριο– άλλα τόσα μπουμπουκία στη Θύρα 7.

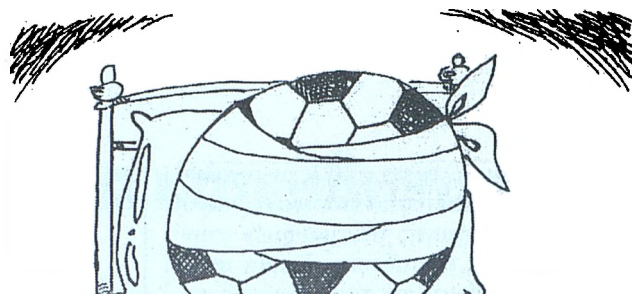
☞ Πού τα βρήκαν; Πολλές οι εκδοχές. Μια από τις πιθανότερες είναι ότι τα αγόρασαν στη μαύρη αγορά (σε πολλαπλάσια τιμή) από Πανιώνιους.

☞ Κάποιοι πέρασαν και στη ζούλα και το κρηνητικό κοκτέιλ ήταν έτοιμο.

☞ Ας μην ξεχνάμε και τα επεισόδια στον αγώνα πόλο Ολυμπιακού-Πανωνίου, όπου τιμωρήθηκε ο πρώτος, άρα υπήρχε προηγούμενο, όπως και πέρυσι, μετά την καρπαζιά των 7 γκολ στην Ιταλία, όπου οι «επιστήμονες» τα έκαναν λαμπόγυαλο στο κλαμπ του Πανωνίου, ως εύκολο θύμα.

☞ Πολλά ακούστηκαν και θα ακουστούν αυτές τις μέρες. Όμως υπάρχουν κάποια δεδομένα που δεν πρέπει να ξεχνάμε, αν θέλουμε να κοιτάμε το δάσος και όχι το δέντρο.

☞ Η αντίληψη για την απαγόρευση των φιλάθλων της φιλοξενούμενης ομάδας είναι φάρσα και κανένα πρόβλημα δεν λύνει. Κλασικό παράδειγμα το ντέρμπι Ολυμπιακού-Παναθηναϊκού, όπου στα χτυπήματα κόρνερ ο Μπασινιάς έπρεπε να παίρνει άδεια από τον επίσης «φιλάθλο - δημοσιογράφο» κ.

Τσουκαλά και ο Μιγγιγιά μετρά τα θραύσματα από τα δυναμικά που του έριχναν άλλοι, εξίσου αξιότιμοι «φιλάθλοι».

☞ Ούτε το 5% δίνει λύση, κάτι που φάνηκε την Κυριακή.

☞ Ούτε είναι τρύπιο το θεσμικό πλαίσιο, όπως συνηθώς ακούγεται μετά από επεισόδια. Απλά δεν εφαρμόζεται γιατί απουσιάζει η πολιτική βούληση. Τόσο απλά.

☞ Εξεγείρεσαι όμως διαβάζοντας τις δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου, που μεταξύ άλλων λέει: «Η κυβέρνηση έχει προωθήσει ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της βίας στα γήπεδα οι οποίες έχουν οδηγήσει σε αποτέλεσμα!»

☞ Ή γελάς με τις δηλώσεις του αρμόδιου υφυπουργού κ. Ορφανού: «Δεν διαπραγματευόμαστε αυτό που έχουμε βάλει ως στόχο. Θα πετύχουμε».

☞ Η βία μπορεί να εκλείψει από τα γήπεδα.

☞ Αρκεί να υπάρχει βούληση εκ μέρους της πολιτείας και των παραγόντων. Οι παράγοντες μπορούν να διαχειριστούν, εάν το επιθυμούν, τους οπαδούς των ομάδων τους.

☞ Όμως τους χρειάζονται όπως είναι, για να λειτουργούν ως μοχλός πίεσης, ιδιωτικούς στρατούς για την εξυπηρέτηση των επιχειρηματικών τους συμφερόντων.

☞ Ας μην ξεχνάμε ότι εκλέγουν δικούς τους βουλευτές (όπως τα εκδοτικά συγκροτήματα).

☞ Από την άλλη η πολιτεία εξακολουθεί να χρηματοδοτεί τις ανομίες τους. Χάρισε χρέη δισεκατομμυρίων (Ολυμπιακός, Πανιώνιος, ΑΕΚ, ΠΑΟΚ, ΑΡΗΣ), τους δίνει γήπεδα (Καραϊσκάκη) και συνεχώς επιχορηγήσεις, από τον κρατικό κορβανά βεβαίως, στη λογική οπαδός = ψήφος, χαϊδεύοντας τους προέδρους-κομματάρχες.

☞ Η διαιτητική παράγκα ζει και βασιλεύει διαμορφώνοντας αποτελέσματα κατά το δοκούν ή ορθότερα σύμφωνα με τις επιθυμίες ορισμένων αφεντικών.

☞ Η αθλητική δικαιοσύνη αποτελεί στην κυριολεξία ανέκδοτο.

☞ Και ο αθλητικός «τύπος» βάζει καθημερινά μπουρλότο, χωρίς να ιδρώσει το αφτί κανενός συνδικαλιστικού (sic) δημοσιογραφικού οργάνου.

☞ Δεν είναι καθόλου τυχαίο λοιπόν που οι δύο ΠΑΕ λίγο ως πολύ ρίχνουν τις ευθύνες στην ανεπάρκεια της αστυνομίας.

☞ Αλλά και η αστυνομία με τη σειρά της είδατε αποτελεσματικότητα που επέδειξε;

☞ Μόνο δυο συλλήψεις έκανε!

☞ Τα συγχαρητήριά μας, κύριε Βουλγαράκη μας!

☞ Σε οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα θα έπρεπε και οι δυο ομάδες να μηδενιστούν, να αφαιρεθούν 3 βαθμοί και να αποκλειστούν για κάμποσες αγωνιστικές οι έδρες τους.

☞ Αναμένουμε με ενδιαφέρον την εξέλιξη της ιστορίας μέρες που 'ναι, χωρίς να έχουμε ψευδαισθήσεις γι' αυτά που θα ακολουθήσουν.

☞ Ας μην ξεχνάμε ότι γίνονται και οι εκλογές της ΕΠΑΕ σε λίγες μέρες.

ΜΑΓΔΑ
Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ
(1919 - 2004)

Στις 26 Ιανουαρίου 2004 η Κύπρος έχασε μια «δασκάλα του γένους», μια «μεγάλη δέσποινα των γραμμάτων», όπως χαρακτηρίστηκε, τη Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου. Σ' αυτό το αφιέρωμα φίλοι, μαθητές και εκτιμητές του έργου της καταθέτουν τις μαρτυρίες τους για την προσωπικότητα, το έργο και την προσφορά της Μάγδας Κιτρομηλίδου στην παιδεία, την καλλιέργεια της πνευματικής παράδοσης και τους αγώνες του κυπριακού ελληνισμού. Στο αφιέρωμα αναδεικνύεται η ανθρώπινη πλευρά και η προσωπικότητα μιας εξαιρετης παιδαγωγού. Όσοι δεν είχαν την τύχη να συναντήσουν τη Μάγδα Κιτρομηλίδου, θα αναγνωρίσουν στις σελίδες που ακολουθούν τους δασκάλους τους που στάθηκαν παραδειγματικοί και άφησαν στις καρδιές τους μια θετική εικόνα και ένα υπόδειγμα ζωής.

Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου

της Ερμιόνης Η. Ηλιάδου

Η Κύπρος έχασε στις 26 Ιανουαρίου 2004 έναν πολύ σημαντικό άνθρωπο, μια μεγάλη κυρία των γραμμάτων, τη Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου. Μια γυναίκα με δικό της πρόσωπο, με δική της φωνή, μια γυναίκα προικισμένη, που έδωσε πολλά στον τόπο της, χωρίς υπολογισμούς και ιδιοτέλεια. Γνήσιος πνευματικός άνθρωπος, εκπαιδευτικός με υπεύθυνο προβληματισμό, η Μάγδα Κιτρομηλίδου εργάστηκε αθόρυβα και θεωρούσε χρέος της αυτό που έκανε. Η κυπριακή Παιδεία της οφείλει πολλά.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου γεννήθηκε στην Πάφο (Κτήμα) το 1919, από πατέρα Μικρασιάτη, τον φιλόλογο Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη από τη Βιθυνία, και μητέρα Κυπρία, τη Χριστίνα Νικολαΐδου από την Πάφο, της γνωστής οικογενείας Νικολάου Ι. Νικολαΐδη. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών φιλολογία (1936-1942). Έζησε και εργάστηκε στην Ελλάδα, στην Αθήνα, στο Αναμορφωτικό Σχολείο Θηλέων Αθηνών τα έτη 1943-1945. Κατά τα έτη 1945-1947, 1950-1954 εργάστηκε ως καθηγήτρια στο Γυμνάσιο της Πάφου και κατά τα έτη 1947-1949 στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Ακόμη, στο Γυμνάσιο Παλλουριωτίσσης και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο τα έτη 1954-1960. Υποδιευθύντρια Παραρτήματος Θηλέων Φανερωμένης (1960-1961) και Παγκυπρίου Γυμνασίου Θηλέων Παλλουριωτίσσης (1961-1963). Διευθύντρια Γυμνασίου Θηλέων Φανερωμένης (1963-1967) και Παγκυπρίου Γυμνασίου Θηλέων Παλλουριωτίσσης (1967-1981).

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου είχε πατέρα έναν φωτισμένο άνθρωπο που μεγάλωσε τα παιδιά του –τρεις κόρες– με αρχές, με αγάπη για την πατρίδα και χριστιανική πίστη. Η ίδια η Μάγδα λέει για τον πατέρα της: ήταν προσηλωμένος στις αρχές του χριστιανισμού και της ηθικής, μα δεν ήταν μονολιθικός κι απαρχαιωμένος. Ήταν προοδευτικός

στις κοινωνικές του αντιλήψεις κι επαναστάτης (*Η άλλη εποχή*, σ. 175). είχε ηθικές αρχές, όμως υποστήριζε τη χειραφέτηση της γυναίκας και τη μόρφωσή της μέσα στα πλαίσια όπου θα αξιοποιούσε τις δυνατότητές της και θα στήριζε την αξιοπρέπειά της. Σταθερή επιδίωξή του όχι μόνο για τις κόρες του, αλλά και για όλα τα κορίτσια που περνούσαν από το χέρι του (ό.π., σ. 214). Αυτός ο άνθρωπος, ο Πασχάλης Πασχαλίδης, που έφτασε στην Κύπρο για να εργαστεί, δεν ξέχασε τη μικρασιατική καταγωγή του και όσα δεινά πέρασε η οικογένειά του και ο ελληνισμός· έτσι στο Γυμνάσιο της Πάφου έδωσε όλες του τις πνευματικές δυνάμεις στα δύσκολα χρόνια της αποικιοκρατίας και στάθηκε ασυμβίβαστος απέναντι στην προσπάθεια των Άγγλων να αφελληνίσουν τους Κυπρίους με επεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα. Με αυτές τις αρχές μεγάλωσε και τις κόρες του. Το λέει η ίδια η Μάγδα: «από μικρή ένιωθα πολύ Μικρασιάτισσα και βίωνα μαζί με τον πατέρα μου τον πόνο της χαμένης πατρίδας».

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ανέπτυξε τις καταβολές αυτές και διαμόρφωσε μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Είναι μόλις δεκαεπτά χρόνων όταν φεύγει για σπουδές στην Αθήνα, το 1936. Στα χρόνια αυτά φαίνεται ότι η Μάγδα διαβάζει πολύ, είναι αποσιωπημένη στα μαθήματά της, αλλά δεν μένει αδιάφορη και σε όσα συμβαίνουν γύρω της, και συμ-

Ο Μίκης και η Μάγδα Κιτρομηλίδη, Λευκωσία 1949.

βαίνουν πολλά. Καταλαβαίνουμε ότι η Μάγδα Κιτρομηλίδου κρατάει μέσα της όλες τις δημοκρατικές πεποιθήσεις που της μετέδωσε ο πατέρας της και έχει την ικανότητα να κατανοεί τα πράγματα. Η κρίση της την οδηγεί στο δρόμο του ελεύθερου ανθρώπου. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν γράφτηκε στην ΕΟΝ και έδειξε την αντίθεσή της. Και στα χρόνια που ακολούθησαν, στα χρόνια της γερμανικής κατοχής, η Μάγδα Κιτρομηλίδου έμεινε όρθια παρά τις δυσκολίες των καιρών. Καμιά επικοινωνία με το νησί, την Κύπρο, και η Μάγδα αγωνίζεται να τελειώσει τις σπουδές της, να επιβιώσει – η πείνα θερίζει –, να μη χάσει την ανθρωπιά της. Είναι μια συνείδηση ξύπνια, και είναι μόλις 20-22 χρόνων η Μάγδα, και από την Κύπρο. Αυτή της η στάση, η πατριωτική, η δημοκρατική, φάνηκε στο εκπαιδευτικό της έργο. Το βιβλίο της *Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας 1974-1981. Η ιστορία ενός Ακριτικού Γυμνασίου μέσα από τις λογοδοσίες της διευθύντριας κ. Μάγδας Κιτρομηλίδου*, Λευκωσία-Κύπρος 1981, είναι πραγμα-

τικά σημαντικό· περιέχει επτά λογοδοσίες, επτά σχολικά έτη λειτουργίας του Γυμνασίου της Παλλουριώτισσας, που ήταν ένα πολύ σημαντικό σχολείο με την παράδοση του Παγκυπρίου, από το οποίο και προήλθε, με πολύ μεγάλο αριθμο μαθητών, ένα σχολείο που κράτησε την εκπαίδευση της Κύπρου σε υψηλό επίπεδο.

Στο βιβλίο αυτό βλέπεις κανείς τα κύρια σημεία της πορείας της Μάγδας Κιτρομηλίδου, όχι μόνο ως εκπαιδευτικού αλλά και ως υπεύθυνου πολιτί. Στην τελευταία λογοδοσία (1980-1981), που είναι η χρονιά της αφυπηρέτησης και τελειώνει η εκπαιδευτική σταδιοδρομία 37 χρόνων, γίνονται και γενικότερες αναφορές (ό.π., σ. 147-164). Έχει μεγάλο εν-

διαφέρον ο λόγος αυτός. Η στάση της στα κρίσιμα χρόνια της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα και της μετά την απελευθέρωση περιόδου, όταν εργάστηκε στο Αναμορφωτικό Σχολείο Θηλέων Αθηνών, στη γραμμή αντιπαράταξης των Αμπελοκήπων, συνδέεται με τη θέση που πήρε μετά στην Κύπρο στα δύσκολα χρόνια της προπαγανδιστικής του αγώνα 1955-59 – εργαζόταν τότε στο Γυμνάσιο της Πάφου, ένα σχολείο που δοκιμάστηκε από την αποικιοκρατία όσο κανένα άλλο Γυμνάσιο της Κύπρου. Στα χρόνια εξάλλου του απελευθερωτικού αγώνα βρίσκεται πλάι στην τουρκική συνοικία, εργάζεται στο παράρτημα Αγίου Κασσιανού του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ενώ το 1974 ως την ημέρα της αφυπηρέτησής της εργάστηκε ως Διευθύντρια του Γυμνασίου Παλλουριώτισσας, πάνω στην πράσινη γραμμή, και έζησε όλο το δράμα της Κύπρου. Η ίδια τονίζει ότι «ο άνθρωπος δεν μπορεί να θεωρείται άνθρωπος κι αχρηστεύεται, όταν περιχαραινώνεται στο άτομό του και δε γνοιάζεται για το κοινό καλό».

Κάνει εντύπωση πως ήδη από τότε, από το 1981, μιλάει για πραγματικά διακοινοτικά αισθήματα και αναφέρει προσπάθεια που έκανε το σχολείο αυτό για προσέγγιση με τουρκικό σχολείο, αλλά δεν βρήκε ανταπόκριση. Περιγράφει μάλιστα μια σκηνή με στρατιώτη φρουρό γερμένο στον τοίχο να ακούει μουσική που ερχόταν από γειτονικό τουρκικό φυλάκιο: «η νοσταλγία της ανθρωπίνης ψυχής για την αδελφοσύνη και την ειρήνη», σχολιάζει (ό.π., σ. 149).

Όταν ένας εκπαιδευτικός βλέπει από αυτή την οπτική γωνία τα πράγματα, καταλαβαίνει κανείς τι έργο έχει κάνει, όχι μόνο στον τομέα της μετάδοσης γνώσεων αλλά κυρίως στη διαμόρφωση μιας στάσης ζωής. Και όλα αυτά λέγονται την ημέρα της λογοδοσίας από το στόμα της Διευθύντριας· αντιλαμβανόμαστε ότι βοηθούσε τα μέγιστα να προσδιορίσει όχι μόνο ο μαθητής, αλλά και ο καθηγητής τη στάση του στο καθημερινό έργο. Δεν ξέρω πόσο μπόρεσε να ανοίξει ορίζοντες και να βοηθήσει πολλούς να δουν τα πράγματα με ανοιχτό μυαλό· το βέβαιο είναι ότι η Μάγδα Κιτρομηλίδου, η Διευθύντρια που μιλά και σκέπτεται έτσι, είναι ένας εξαιρετος εκπαιδευτικός, ένας φωτισμένος άνθρωπος, ένας άνθρωπος με σημασία.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου θεωρεί ως τα πιο μεστά χρόνια της τριανταεφτάχρονης εκπαιδευτικής της σταδιοδρομίας τα χρόνια μετά τη δοκιμασία του 1974, και απευθυνόμενη στα παιδιά αυτά, τα πρώτα που τόλμησαν και φοίτησαν μετά τα τραγικά γεγονότα στο ακριτικό σχολείο και τώρα, δηλαδή το 1981, αποφοιτούν, τους αναγνωρίζει γενναιότητα και θάρρος, γιατί βοήθησαν να κρατήσουν το σχολείο ανοιχτό και έτσι η περιοχή να μείνει ζωντανή. Θέση της Μάγδας Κιτρομηλίδου ήταν από την αρχή το σχολείο αυτό το ακριτικό να μη μείνει κλειστό και παρά τις δύσκολες, τις πολύ επικίνδυνες καταστάσεις, να λειτουργήσει, για να μην ερημώσει ο τόπος – γι' αυτό πάλαιψε να γίνει δεκτή η πρότασή της.

Στο λόγο της επανέρχεται συχνά η λέξη *αγάπη* και το τονίζει απευθυνόμενη προς τα παιδιά αυτά που αποφοιτούσαν το 1981: «βαδίστε ενάντια στο ρέμα της πολλής κακότητας και προχωρήστε

μαζί με όσους αγαπούν τον άνθρωπο, με όσους δεν μπορούν να βλέπουν τον φόβο στα μάτια των παιδιών, με όσους θέλουν να διώξουν μακριά τη φρίκη του πολέμου, με όσους ονειρεύονται να απλώσουν σ' όλο τον κόσμο τη χαρά» (ό.π., σ. 163) και στην ίδια πάλι σελίδα: «Σεις να γίνεται άνθρωποι σωστοί, που παραδέχονται το δίκαιο του άλλου· άνθρωποι δημοκρατικοί, ελεύθεροι, που θα ταχθείτε με όσους αγωνίζονται για την ελευθερία· γιατί ο αγώνας τούτος του ανθρώπου είναι το μέτρο της αξίας της ζωής του». Τους μίλησε ακόμη για την επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού, με το ίδιο πάντα πνεύμα, με τον ίδιο τόνο. Δείχνει την πίστη της στους νέους και αυτό φαίνεται στα γραπτά της. Όλα λέγονται χωρίς μεγαλοστομίες και πάντα με την αναγνώριση του δίκιου του άλλου. Η προτροπή της «να μη σταθείτε αδιάφορες μπροστά στη συμφορά του τόπου μας» δείχνει τη βαθύτερη σκέψη της. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ανησυχεί για την εξέλιξη των πραγμάτων πολύ. Μόνιμη έγνοια της η τύχη της Κύπρου. Στον επίλογο του βιβλίου της *Το μικρασιατικό ζήτημα στην εφημερίδα ΠΑΦΟΣ* της Κύπρου, γραμμένο το 1994, λέει: «Και η Κύπρος μοιρασμένη στα δύο βρίσκεται ανάμεσα στις εμπλοκές των επικίνδυνων γεγονότων. Το κυπριακό ζήτημα βρίσκεται στο κρισιμότερο σημείο, που δημιουργεί προοπτικές βασιανιστικής αμφιβολίας και αγωνίας».

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου, αυτό το προικισμένο και ανοιχτό μυαλό, είχε αληθινή πίστη στο Θεό: «Μέσα στο δρόμο του Θεού ένας νόμος αγέραστος κι αλάθευτος βασιλεύει που εναρμονίζεται με ό,τι μπορεί να κάνει τον άνθρωπο καλύτερο. Όλα αυτά καταστάλαγμα μιας ζωής πολύ δοκιμασμένης» – έτσι κλείνει την ομιλία της προς τις μαθήτριες που αποφοίτησαν το 1981, την χρονιά και της δικής της «αποφοίτησης». Ο λόγος της μεστός και συγκινητικός, χωρίς ρητορείες και μεγαλοστομίες.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ήταν αληθινή, έπαιρνε θέση, δεν κοιτούσε να φανεί αρεστή, ενώ κρατούσε πάντα τη σύνεση και τη γλύκα του ολοκληρωμένου ανθρώπου. Επιβαλλόταν χωρίς φωνές και έφτανε στο στόχο, στην ουσία των

Με δυο στενούς οικογενειακούς φίλους, τους ζωγράφους της Κύπρου Τηλέμαχο Κάνθο και Αδαμάντιο Διαμαντή.

πραγμάτων, γιατί δεν είχε δεύτερες σκέψεις. Ένας άνθρωπος ξεκάθαρος, ανιδιοτελής και πολύ εργατικός. Απόδειξη το έργο που έχουμε μετά το τέλος της εκπαιδευτικής της σταδιοδρομίας. Αυτή η γυναίκα δεν κάθησε, δεν αναπαύθηκε· ετοίμασε μια δεύτερη σταδιοδρομία. Είναι να θαυμάζει κανείς πόση δουλειά έκανε μετά το 1981, έργο που αναγνωρίστηκε με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών το 1998 και το Αριστείο των Γραμμάτων, Τεχνών και Επιστημών της Κυπριακής Δημοκρατίας, που δυστυχώς ήλθε πολύ αργά, το 2004. Έχουμε στα χέρια μας σοβαρό έργο, τελειωμένο και δημοσιευμένο, που το διακρίνει επιμέλεια και επιστημοσύνη.

• Μίκη Ι. Κιτρομηλίδη, *Κείμενα*, Λευκωσία 1983. Είναι συγκεντρωμένο το έργο του Μίκη Ι. Κιτρομηλίδη (εκείνο που ο ίδιος παρέδωσε στη δημοσιότητα κατά τη διάρκεια του βίου του και άλλες πέντε ακόμη εργασίες από τα κατάλοιπά του). Δεν συμπεριλαμβάνεται το λογοτεχνικό του έργο. Είναι ένα χρέος της οικογένειας. Το περιεχόμενο του τόμου μας το δίνει ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης, ο γιος του, και τα βιογραφικά η Μάγδα Κιτρομηλίδου, η γυναίκα του. Σε τρεις σελίδες τα στοιχεία τα συγκε-

κριμένα για τη ζωή και το έργο του. Εντελώς επιγραμματικά, και αυτό δείχνει το ήθος του λόγου της. Για τις σπουδές του, τις καταπληκτικές επιδόσεις του, τις διακρίσεις και τους επαίνους από τους καθηγητές στο πανεπιστήμιο. Παράλληλα αναφέρεται στη στάση του κατά τα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Και βέβαια μιλάει για το εκπαιδευτικό έργο του Μίκη Κιτρομηλίδη, αλλά και για την άλλη του πνευματική και εθνική του δράση. Στην Πάφο βρισκόταν ο Μίκης Κιτρομηλίδης την περίοδο της μυστικής προπαρασκευής του αγώνα εναντίον της αποικιοκρατίας· συμμετέχει στον αγώνα (1955) με άρθρα για τον παράνομο τύπο ή άλλα που κυκλοφορούσαν σε παράνομα φυλλάδια ή μεταδόθηκαν από το μυστικό σταθμό του ραδιοφώνου Αθηνών, *Φωνή της πατρίδας*. Ήθος και ικανότητα να αντιλαμβάνεται τα πράγματα διέκριναν τον Μίκη Κιτρομηλίδη και αυτά τα εξετίμησε ο Μακάριος ώστε να ακούει τη γνώμη του κατά την εποχή του αγώνα της ανεξαρτησίας. Όλα αυτά μας τα λέει η Μάγδα και τονίζει ακόμα πόσο καλός φιλόλογος ήταν ο Μίκης Κιτρομηλίδης, και είναι αλήθεια ότι ο άνθρωπος αυτός από το έργο του φαί-

νεται προικισμένος ερευνητής. Οι συνθήκες εργασίας του εκπαιδευτικού –και ιδίως εκείνη την εποχή– αλλά και η υγεία του δεν άφησαν να πραγματοποιήσει τους στόχους του. Στις 11 Ιουνίου 1961 πρόωρα σταμάτησε η επιστημονική του σταδιοδρομία και έκλεισε ο κύκλος της ζωής του. Στο βιβλίο αυτό υπάρχει ένα επίμετρο: μαρτυρίες για τον άνθρωπο. Αυτοί που καταθέτουν τις μαρτυρίες τους, μεγάλα ονόματα της τέχνης και των γραμμάτων της Κύπρου, όπως ο Κ. Μόντης, ο Τ. Κάνθος, ο Α. Διαμαντής, ο Ν. Κρανιδιώτης κ.ά.

• Η Μάγδα Κιτρομηλίδου τιμά τη γυναίκα με κάθε τρόπο. Το πόνημά της «Η Τριανταφυλλιά Οικονόμου και το βιβλίο της *Φυσικαί Μελέται* (1869)» στην *Επιστημονική Επετηρίδα της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, τόμος Β', Λευκωσία 1994, σελ. 63-94, θέλει να ανασύρει από την αφάνεια μια ενδιαφέρουσα γυναικεία μορφή που βρέθηκε να υπηρετεί στην Κύπρο ως Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Λευκωσίας το 1876, όπως μαρτυρεί το σχετικό συμβόλαιο. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου είχε ασχοληθεί και άλλοτε με τη μορφή αυτή, που αγνοήθηκε και ξεχάστηκε, κατά τη γνώμη της μάλιστα για τη γνώση και τις προοδευτικές της ιδέες γύρω από κοινωνικά θέματα, την παιδαγωγική και την ανατροφή των παιδιών, αλλά ήταν πολύ δύσκολο να εντοπίσει με ακρίβεια τα σχετικά με το βιβλίο της. Έτσι όταν ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης εντόπισε στο ΕΛΙΑ ένα αντίτυπο του βιβλίου της Τ. Οικονόμου, η Μάγδα Κιτρομηλίδου επανήλθε και, όπως λέει, προσπάθησε να δώσει όσο το δυνατό πιο πολλά από το περιεχόμενο του βιβλίου αυτού, για να διευκολύνει κάποια προσέγγιση του δυσεύρετου έργου της πρώιμης νεοελληνικής γυναικείας πεζογραφίας.

• Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου, *Το Μικρασιατικό ζήτημα στην εφημερίδα ΠΑΦΟΣ της Κύπρου*, Λευκωσία 1994.

Είναι μια συμμετοχή στις εκδηλώσεις που γίνονται στην Ελλάδα με τη συμπλήρωση εβδομήντα χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Τα δημοσιεύματα της εφημερίδας *Πάφος* (πρώτη έκδοση 2/15 Σεπτεμβρίου 1921) είναι απόδειξη του ενδιαφέροντος του

κυπριακού ελληνισμού για το μικρασιατικό ζήτημα, και προσπάθησε, όπως λέει η ίδια στον πρόλογο του βιβλίου, να παρουσιάσει τον έντονο ψυχικό παλμό της πόλης και της επαρχίας Πάφου μπροστά στην τραγική υπόθεση του μικρασιατικού ελληνισμού. Από το προγραμματικό άρθρο και άλλα δύο άρθρα του πρώτου φύλλου της εφημερίδας, γραμμένα από τον Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη, πατέρα της Μάγδας Κιτρομηλίδου, φαίνεται ότι η μικρασιατική υπόθεση θα αποτελούσε μία από τις συνιστώσες του σκοπού της έκδοσης της εφημερίδας. Το άρθρο του Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη «Η σημασία της Μικράς Ασίας διά την Ελλάδα» παρατίθεται ολόκληρο σε παράρτημα στο τέλος της μελέτης αυτής. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου με πολλή προσοχή και σαφήνεια δίνει το περιεχόμενο των σημαντικών άρθρων και επιγραμματικά αναφέρεται στις άλλες στήλες. «*Με αυτή την ύλη η εβδομαδιαία εφημερίδα Πάφος εγκαινιάζε την εθνική της αποστολή σε μια απόκεντρη, παραμελημένη ελληνική γωνιά*». Στο β' φύλλο, 9/22 Σεπτεμβρίου 1921, το κύριο άρθρο είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στις μάχες που δίνει ο ελληνικός στρατός, υπογραμμίζεται η γενναιότητα και η αυτοθυσία του, η νικηφόρος πορεία προς την Άγκυρα, αλλά επισημαίνονται και οι δυσκολίες. Στο τέλος του άρθρου εκκλήση προς τους Κυπρίους για βοήθεια προς την αγωνιζόμενη πατρίδα. Η έρευνα απλώθηκε ως το φύλλο Β', 67, της 8ης Δεκεμβρίου 1922. Γενικά η μελέτη αυτή, γραμμένη με επιμέλεια και επιστημοσύνη, είναι πολύ χρήσιμη πηγή για τον ιστορικό που ενδιαφέρεται για το μικρασιατικό ζήτημα. Έργο καλογραμμένο, διαβάζεται και από τον μέσο αναγνώστη άνετα. Ο επιλογος της μελέτης δείχνει για άλλη μια φορά την ικανότητα της Μάγδας Κιτρομηλίδου να αντιλαμβάνεται τις καταστάσεις και την ουσία των πραγμάτων. Το τραύμα των χαμένων πατρίδων δεν επουλώθηκε, αντίθετα αναζωπυρώθηκε στη συμφορά της Κύπρου. Τα γεγονότα της Μέσης Ανατολής δείχνουν, λέει η Μάγδα Κιτρομηλίδου, πως οι καταβολές του Ανατολικού ζητήματος δεν έχουν ξεριζωθεί.

Σεμνός άνθρωπος, προσεκτικός ερευνητής, δηλώνει: «*Με την έρευνά μου αυτή δεν φιλοδόχησα να φωτίσω την Ιστορία, παρά μονάχα να μεταδώσω κάθε λεπτομέρεια που γράφτηκε σε μια απόμωρη ελληνική γωνιά γύρω από τη μεγάλη συμφορά του ελληνισμού*».

Πρέπει να προσθέσει κανείς ότι οι υποσημειώσεις είναι διευκρινιστικές και διατυπωμένες με σαφήνεια. Είναι χρήσιμες. Τούτο πρέπει να λεχθεί: τίποτε περιττό, ούτε μεγαλόστομο δεν έχει η μελέτη αυτή. Γενικά στο έργο της Κιτρομηλίδου δε θα βρεί κανείς μεγάλες κουβέντες, λέξεις ηχηρές, καμία επιτήδευση. Είναι απλός ο λόγος της, χωρίς καλωπισμούς· γι' αυτό και είναι αποτελεσματικός. Είναι όπως και η ίδια, παρούσα απλή, απροσποίητη, ευγενική.

• Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου, *Η άλλη εποχή*, Λευκωσία 1995. Αυτό το βιβλίο ξεκινά από την ημέρα που μπήκαν οι Γερμανοί στην Ελλάδα, 27 Απριλίου 1941, αλλά μας λέει πολλά και για τα χρόνια της Μεταξικής δικτατορίας, όπως και τα χρόνια της γερμανικής κατοχής, που είναι τα χρόνια των σπουδών της. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου με τη ζεστή της μνήμη και το απέριπτο ύφος της γραφής της μας δίνει πολλές λεπτομέρειες για την αντίσταση των Ελλήνων, για το ΕΑΜ και τους στόχους του: «*ήταν ηρωικός, μα ματωμένος ο δρόμος του ΕΑΜ, που δεν ξέχασε ότι καλούσε ένα λαό πεινασμένο να τον πορευθεί*», γράφει για την πρώτη εκδήλωση αντίστασης του ΕΑΜ. Μιλάει ακόμη για τους προδότες, για τους μαυραγορίτες και τους βιομηχάνους που πουλούσαν την παραγωγή τους στους κατακτητές. Εκείνοι πλούτιζαν και ο λαός πεινούσε (ό.π., σ. 58-59).

Η Μάγδα με την αδερφή της την Αγγελική (Πασχαλίδου-Πιερίδου, σύζυγος του γνωστού λογοτέχνη Γιώργου Φιλίππου Πιερίδη) ζουν στην Αθήνα, φοιτήτριες και οι δυο στη Φιλοσοφική, όπου τις βρίσκουν τα γεγονότα, μακριά από την Κύπρο και την οικογένειά τους. Αυτή την εποχή μας τη δίνει η Μάγδα με την ειλικρίνεια μιας νέας που χρειάστηκε να αγωνιστεί πραγματικά για να επιβιώσει, καθώς η επικοινωνία με τους δικούς τους ήταν πια αδύνατη. Μέσα από τις σελίδες, που είναι αυτο-

βιογραφικές, μαθαίνουμε πολλά για την εποχή και βλέπουμε την Μάγδα, πώς σκεφτόταν, ποια πραγματικά ήταν. Γιατί, είναι αλήθεια, τότε ο άνθρωπος φαίνεται καλύτερα ποιος είναι, στις δύσκολες μέρες. Την Κατοχή την ζουν οι δυο νέες με πλήρη επίγνωση της σημασίας των καιρών. Έμειναν τότε στο Πολύδροσο, προάστιο των Αθηνών. Μας δίνει την αγωνία και το βουβό πόνο τους την πρώτη μέρα που τα στρατεύματα κατοχής πάτησαν το πόδι τους στην Αθήνα. Αλλά πολλά πράγματα μας λέει και για τα προηγούμενα χρόνια, τα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά, την έλλειψη ελευθερίας και την παρακολούθηση, την καταδίωξη και κακοποίηση φοιτητών. Οι αναφορές στην αδερφή της συχνές, αποκαλύπτουν μια μεγάλη αγάπη μεταξύ τους, ταυτόχρονα όμως βλέπει κανείς ότι και η Αγγελική είναι μια πολύ καλή φοιτήτρια, μια πολύ δυνατή γυναίκα, ένας σημαντικός άνθρωπος. Στο έργο αυτό η Μάγδα Κιτρομηλίδου κάνει μια σύνδεση του αγώνα κατά του φασισμού με την απελευθέρωση της Κύπρου· μιλώντας για τους κύπριους φοιτητές που αυθόρμητα γράφτηκαν εθελοντές το 1940, λέει: «ελπίζανε πως με μια νίκη των συμμάχων θα ελευθερωνόταν και η μικρή μας πατρίδα» (σ. 16). Για τον Μεταξά συχνές αναφορές: «ο Μεταξάς έσπειρε το σπόρο της γερμανοφιλίας στους στρατιωτικούς, που δεν πήγε χαμένος. Αρκετός ριζοβόλησε κι άνθισε, όταν άρχισε η γερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδας και καρποφόρησε στην Κατοχή». Στη σελίδα 18 βλέπει κανείς πόσο καταλαβαίνει τι περιμένει τον τόπο και τις ίδιες που είναι πολύ νέες και αμάθητες να αντιπετωπίσουν την αποκοπή από την οικογένεια. Η οικογένεια τις σπούδαζε, και οι ίδιες ήξεραν μόνο να διαβάζουν, αυτά τώρα όλα ανατρέπονταν. Στη σελίδα 19 η αγάπη για τον Μίκη φαίνεται καθαρά και πόσο την στήριζε ο άνθρωπος αυτός, ο μετέπειτα σύζυγος και πατέρας των παιδιών της, που δυστυχώς τον έχασε πολύ νωρίς για να κρατήσει η ίδια τον διπλό ρόλο. Και τα κατάφερε με αξιοπρέπεια. Μεγάλωσε τρία παιδιά, που σπούδασαν και είναι σήμερα άτομα καταξιωμένα: ο Γιάννης Κιτρομηλίδης,

Με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στο ακριτικό Γυμνάσιο της Παλλουριώτισσας.

γνωστός ψυχίατρος, που ζει και εργάζεται στην Κύπρο, στη Λευκωσία, η Χριστίνα Κιτρομηλίδου-Ζήρα γιατρός επίσης, ενδοκρινολόγος, με μεγάλο ενδιαφέρον για την επιστήμη της, εργάζεται στη Λευκωσία και ο πολύ γνωστός Πασχάλης Κιτρομηλίδης, καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθυντής του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών, του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Αναρωτιέται κανείς γιατί η Μάγδα με την αδερφή της δεν έφυγαν για την Κύπρο, αμέσως μόλις πήραν το πτυχίο τους. Δίνει η ίδια μια εξήγηση: είχαν ελληνική υπηκοότητα από τον μικρασιάτη πατέρα τους και έτσι το αγγλικό προξενείο δεν βοήθησε να φύγουν, αλλά, όπως λέει, δεν το επεδίωξαν και πολύ οι ίδιες. Φαίνεται και από εδώ ότι ένιωθαν και ήταν δυνατές να αντιμετωπίσουν τα δύσκολα. Έτσι έζησαν την Κατοχή και τα μετέπειτα γεγονότα και δεν ήταν αδιάφορες, μετείχαν σε αυτά. Κρατώ κάτι που γράφει η Μάγδα: μετράει τι χάσανε όσοι έφυγαν και δεν ζήσανε ακριβοπληρωμένες εμπειρίες του αγωνιζόμενου ανθρώπου, το θεωρεί απώλεια: «διαισθανόμαστε ν' ανοίγεται μπροστά μας μια τραγική, μεγάλη όμως εποχή και μας συνέπαιρνε η ιδέα ότι θα μας δινόταν η ευκαιρία να τη ζήσουμε από κοντά» (ό.π., σ. 21). Δείχνει και αυτό το πνεύμα με το οποίο βλέπανε τη ζωή η Μάγδα και η Αγγελική, δύο πολύ νέες γυναίκες. Η ματιά και η σκέ-

ψη στο σύνολο πάντα, στην πατρίδα, την Κύπρο και την Ελλάδα. Στη σελ. 34 εκφράζεται με πικρία γιατί οι Άγγλοι ξεγέλασαν τους Έλληνες της Κύπρου. Τους κάλεσαν να σταθούν στο πλευρό τους κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, να καταταγούν στον αγγλικό στρατό για την Ελλάδα και την ελευθερία. Και πολλοί Κύπριοι προσέτρεξαν και έδωσαν και τη ζωή τους.

Την πείνα την έζησαν και οι φοιτητές από την Κύπρο, όπως όλοι οι Αθηναίοι και οι Έλληνες (σ. 35-41). Η Μάγδα και η Αγγελική έβρισκαν κάποια μαθήματα να κάνουν και έτσι εξασφάλιζαν το φαγητό, το όποιο φαγητό. Η αλληλεγγύη μεταξύ τους μεγάλη, μοιράζονταν και το πιάτο το φαγητό όχι λίγες φορές. Αναφέρεται ακόμη συχνά στην αγωνία με την οποία παρακολουθούσαν τα γεγονότα του μετώπου και τις πληροφορίες που μάθαιναν φίλοι από τα νέα του BBC.

Σε αυτό το βιβλίο χαίρεται κανείς την περιγραφή και την ικανότητα της Μάγδας Κιτρομηλίδου να λέει τη λεπτομέρεια χωρίς να κουράζει. Είναι αλήθεια ότι αυτές οι λεπτομέρειες πραγματικά είναι πολύτιμες, γιατί δίνουν την ατμόσφαιρα και την κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την εποχή. Μπορεί να πει κανείς ότι περιστατικά και σκηνές που συγκράτησε και περιέγραψε απλά και χωρίς επιτήδευση ή διάθεση επίδειξης συγγραφικού ταλέντου, διαφωτίζουν τα γεγονότα. Είναι η μνήμη ζεστή. Από

το αφήγημα αυτό μαθαίνουμε πολλά και ενδιαφέροντα από την καθημερινή ζωή την εποχή κείνη, τη στάση και τη θέση πολλών ανθρώπων και αναφέρονται όλα αυτά όχι αόριστα και γενικευμένα, αλλά με ονόματα και ημερομηνίες, είναι μαρτυρίες, μαρτυρίες σημαντικές.

• Μάγδα Μ.Κιτρομηλίδου, *Τα Ελληνικά Γράμματα στον Αλύτρωτο Ελληνισμό. Μεταξύ Μικράς Ασίας και Κύπρου*, Λευκωσία 1998. Παρουσιάζεται το συγγραφικό έργο του Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη, διευθυντή του Ημιγυμνασίου Πάφου (1915-1924) και πρώτου γυμνασιάρχη του Γυμνασίου Πάφου (1924-1943). Μια εκτενής εισαγωγή (σελ. 9-78)· Λογοδοσίες - Δραστηριότητες (1915-1942) (σελ. 80-277)· Πανηγυρικοί λόγοι, Επιμνημόσυνοι και Επικήδειοι Λόγοι (σελ. 279-347)· Μελέτες - Ομιλίες (σελ. 351-429)· Ερευνητικοί Προβληματισμοί (σελ. 431-510)· Επίμετρο (σελ. 513-546)· Λεξιλόγιο (σελ. 549-557). Είναι ένας τόμος ογκώδης, μαρτυρεί μόχθο και επιμέλεια, αλλά θα έλεγε κανείς ότι είναι πραγματικά ένα χρήσιμο έργο. Η ιστορία ενός σχολείου μέσα από τις λογοδοσίες του διευθυντή και γυμνασιάρχη του, πολύ σημαντικές, καθώς τα χρόνια είναι κρίσιμα, Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος, Μικρασιατική Καταστροφή, Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος. Μια μαρτυρία πολύτιμη για την ιστορία της εκπαίδευσης του αλύτρωτου ελληνισμού, και καθώς η Μάγδα Κιτρομηλίδου στρέφεται και προς τον Τύπο τον κυπριακό της εποχής εκείνης για να συμπληρώσει κενά, έχουμε ένα πόνημα ολοκληρωμένο. Μέσα στις λογοδοσίες βλέπει κανείς τον Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη, τον εκπαιδευτικό, τον φιλόλογο με τη στέρεη γνώση και τη σωστή αντιμετώπιση της διδασκαλίας των αρχαίων κειμένων. Η θέση του: *η γραμματική και το συντακτικό δέον να διδάσκονται βεβαίως αλλ' ουχί ως μαθήματα αυτοτελή αυτά καθ' εαυτά, αλλά μόνον ως μέσα διά την κατανόησιν των αρχαίων κειμένων, ... πρέπει να αποβλέψωμεν εις τας ιδέας του συγγραφέως και ουχί εις τον τύπον* (σ. 82). Και λέγονται αυτά το σχολικό έτος 1915-1916. Για το σκοπό του σχολείου και «μάλιστα παρ' ημίν τοις υποδούλοις» τονίζει ότι πρέπει να συν-

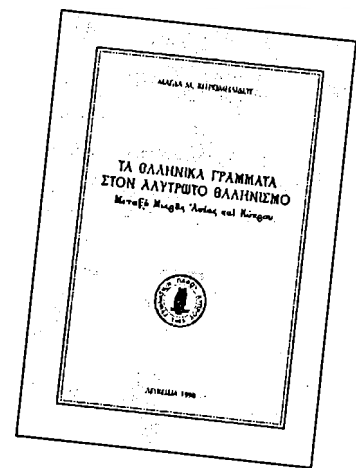

Με τον αγαπημένο της δάσκαλο Ι. Θ. Κακριδή και τη ζωγράφο Ελένη Χαρικλείδου στην Αίθουσα Τέχνης του Γυμνασίου Παλλουριωτίσσης, 5 Φεβρουαρίου 1977.

δέεται η σχολική μόρφωση με το εθνικό αίσθημα των μαθητών («Υπέρ της Ένωσης», σ. 123). Μιλώντας στα εγκαίνια της «Νεοφυτείου Αστικής Σχολής» τονίζει τη σημασία που είχε το έργο, αφού κατά τον Κοραή από την εκπαίδευση προέρχεται η ελευθερία, άρα και αυτός που δωρίζει στο έθνος σχολεία προπαρασκευάζει την μέλλουσα ελευθερία (σ. 118). Πολλά ακόμα και πιο σημαντικά μπορεί να επισημάνει κανείς στο βιβλίο αυτό, και όχι μόνο μπορεί να γνωρίσει τη σκέψη του φημισμένου ανθρώπου, του Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη, αλλά να μάθει και να παρακολουθήσει πώς ένα κομμάτι του αλύτρωτου ελληνισμού αντιμετώπιζε και πώς αντιλαμβάνονταν τα μεγάλα γεγονότα που συνέβησαν τότε. Η δουλειά της Μάγδας Κιτρομηλίδου πολύ σημαντική, ο σχεδιασμός, η παρουσίαση ενός έργου μεγάλου και ποικίλου δεν είναι εύκολη υπόθεση και εδώ έχουμε το καλύτερο αποτέλεσμα.

• Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου, *Κυπριακά Δημοτικά Θρησκευτικά Ποιήματα από το ανέκδοτο χειρόγραφο του Εμμανουήλ Χριστοδούλου - Χατζηφιλιππου, Χουλιώτη*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2001. Αφιερωμένο το έργο στη μνήμη του Μίκη, του άνδρα της. Μια πολύ επιμελημένη και καλαίσθητη έκδοση, με πρόλογο (σ. 11-13) και εκτενή εισαγωγή (σ. 15-92), τα ποιήματα (σ. 95-137), επίμετρο (σ. 141-169), βιβλιογραφία (σ. 187-189) και εικονογράφηση πολύ ενδιαφέρου-

σα που συμπληρώνει την έκδοση (σ. 171-185). Ο πρόλογος έτσι αρχίζει: *Από τους Τουρκοκυπρίους που τραγουδούσαν τα Ακρτικά ως τους Ελληνοκυπρίους που έψαλλαν από τον μιναρέ το Κοράνι*. Και τα γράφει η Μάγδα Κιτρομηλίδου, η οποία λέει ακόμη στον πρόλογο πως οι καλύτεροι πληροφορητές της στην λαογραφική της έρευνα (καλοκαίρι του 1937) ήταν οι Τουρκοκύπριοι, περβολάρηδες και γναφιάδες (γναφιάς σημαίνει βυρσοδέψης) της περιοχής, οι οποίοι μιλούσαν μόνο ελληνικά και ήξεραν πιο καλά τα Ακρτικά τραγούδια. Και τονίζει: *Έτσι ζούσαν οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι ως τις μέρες που δημιουργήθηκε το καταλυτικό μίσος, συνέπεια της όξυνσης του Κυπριακού ζητήματος*. Είναι πολύ χρήσιμος ο λόγος της και επίκαιρος μαζί.

Η ανδρώπινη πλευρά της Μάγδας Κιτρομηλίδου

της Μαρίας Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου

Άλλοι, αρμοδιότεροι, μιλούν στο αφιέρωμα αυτό για το εκπαιδευτικό, συγγραφικό, κοινωνικό και εθνικό έργο της Μάγδας Κιτρομηλίδου. Αξίζει όμως να αναφερθούν και λίγα λόγια για την ανδρώπινη πλευρά αυτής της αξιόλογης μορφής, για ορισμένες όψεις της προσωπικής και οικογενειακής ζωής της που ήταν χαρακτηριστικές και συμπληρώνουν την εικόνα του δημόσιου βίου της.

Την πρωτογνώρισα την άνοιξη του 1978. Χαμογελαστή, με καλωσόριζε στα σκαλιά του σπιτιού της, ανάμεσα στις καταπράσινες και ανθισμένες γλάστρες της, μπροστά από την όμορφη βαριά σιδερένια πόρτα με τα στριφογυριστά γεωμετρικά σχέδια στην οδό Φωτεινού Πανά 12 (τώρα 22). Φορούσε ένα σκουρόχρωμο εμπριμέ μεταξωτό φόρεμα και είχε τα μακριά γκριζα μαλλιά της μαζεμένα σε μια σφιχτή μπούκλα στον αυχένα με τρόπο αυστηρό και συντηρητικό. Τα μεγάλα όμορφα καστανά μάτια της ανέδιδαν καλοσύνη και τα απλά εγκάρδια λόγια της έσπαζαν τον πάγο. Επρόκειτο να συγγενέψουμε. Από τότε και για πάνω από ένα τέταρτο του αιώνα η κυρία Μάγδα, η «μάμμα» όπως τη φωνάζαμε, έγινε μέρος και της δικής μου ζωής στη Λευκωσία και την Πάφο, στην Αθήνα, την Κρήτη και άλλα μέρη της Ελλάδας, σε πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής.

Η κυρία Μάγδα ήταν ένας ευθύς, σταθερός και εξαιρετικά υπεύθυνος άνθρωπος, με λογική, αποφασιστικότητα, πρόγραμμα, υπομονή, επιμονή, μεγάλη ψυχική δύναμη και γενναιοσύνη. Δίδασκε και εφάρμοζε το σωστό, το ηθικό και το μέτρο. Σοβαρή, αυστηρή μάλιστα όταν έπρεπε, δίκαιη και επεικλής όπου χρειαζόταν, ήταν αγαπητή ως καθηγήτρια και άνθρωπος στις πολυπληθείς μαθήτριάς της και απέλανε ιδιαίτερης

εκτίμησης από τους συναδέλφους της. Το αυστηρό παρουσιαστικό της, που όμως φωτιζόταν συχνά από ένα γλυκύτατο χαμόγελο, έκρυβε επιμελώς μια μεγάλη ευαισθησία. Το πρόσωπο της εργαζόμενης γυναίκας, που κρατούσε μια απαιτητική και υπεύθυνη θέση στη δουλειά της και είχε την αποκλειστική φροντίδα τριών παιδιών, φαινόταν κάποτε ανέκφραστο, ενώ η συμπεριφορά της ήταν συγκρατημένη. Την ευαισθησία της μπορεί κανείς να αντιληφθεί μέσα από τις χαραμάδες που αφήνουν οι σκέψεις και τα συναισθήματά της στο βιβλίο της *Η άλλη εποχή* (1995), που είναι βασισμένο σε πραγματικά περιστατικά της ζωής της.

Ως ευαίσθητο άτομο αγαπούσε τη φύση και απολάμβανε ιδιαίτερα τους περιπάτους στο βουνό. Δεν έχανε ευκαιρία να παρατηρεί με ενδιαφέρον τη βλάστηση και να θαυμάζει παράξενα φυτά αλλά και το παραμικρό λουλουδάκι που άλλοι ίσως να προσπερνούσαν. Όμως και ο περίπατος στην παραλία της ήταν αγαπητός τα καλοκαιρινά απογεύματα, όταν παραθερίζαμε μαζί στην Κάτω Πάφο. Θαύμαζε το ηλιοβασιλέμα, ατένιζε τον φάρο και καμιά φορά περπατούσε μέχρι το βενετσιάνικο κάστρο και το λιμανάκι που τόσο είχε αλλάξει από τα χρόνια που το θυμόταν όταν ζούσε εκεί. Της άρεσε να διηγείται παλιές ιστορίες από την παιδική ηλικία της στην Πάφο, με τον Μικρα-

Με τα αγαπημένα της λουλούδια στον κήπο της και στη Βεράντα του σπιτιού της, Φωτεινού Πανά 22, στη Λευκωσία.

σιάτη πατέρα της, τον γυμνασιάρχη του Ελληνικού Γυμνασίου Πασχάλη Πασχαλίδη, την οικογένεια της μητέρας της, τις δύο αδελφές της. Μας διηγούνταν για τις καλοκαιρινές τους διακοπές στα μοναστήρια της Χρυσοροιάτισσας και της Τροοδίτισσας, στις Πλάτρες, στην Κακοπετριά, για τα περιπετειώδη ταξίδια τους με όλα τα πράγματα, ρουχιισμό και τρόφιμα, φορτωμένα σε καμήλες.

Άτομο με γνήσια θρησκευτική πίστη και ευλάβεια, εκκλησιαζόταν τακτικά. Παρακολουθούσε ανελλιπώς τις παρακλήσεις του Δεκαπενταύγουστου στην Παναγία Θεοσκεπάστη στην Πάφο, ενώ πολύ συχνή ήταν η επίσκεψη, καμιά φορά με την εξαδέλφη της Αγγελική Νικολαΐδου-Σμυρλή, στο ιστορικό μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου, στην εγκλείστρα και στο καθολικό, όπου ο ηγούμενος και οι μοναχοί την εκτιμούσαν και την υποδέχονταν πάντα με χαρά.

Στη βιβλιοθήκη της στη Λευκωσία πολλά ήταν τα θρησκευτικά βιβλία. Το γραφείο της, όπου μελετούσε μαζί με τον αγαπημένο της σύντροφο, τον επίσης φιλόλογο, πρόωρα χαμένο, Μίκη Ι. Κιτρομηλίδη, συγκεντρώνει την προσωπική μικροϊστορία μισού αιώνα. Διατηρημένο ανέπαφο μέχρι σήμερα, αποπνέει τον αέρα μιας ξεχωριστής πνευματικότητας. Μεγάλες ως το ταβάνι βιβλιοθήκες φιλοξενούν φιλολογικά βιβλία, ιστορικές μελέτες, φιλοσοφικά δοκίμια, λογοτεχνικές εκδόσεις. Περιλαμβάνουν όμως πίσω από τα τζάμια τους και τα ενθυμήματα μιας ζωής, από γλυκές στιγμές χαράς και αγάπης αλλά και πικρές περιστάσεις οδύνης και πό-

Οι δύο τελευταίες φωτογραφίες στη βιβλιοθήκη της, Ιούνιος 2003: Αριστερά, με τον εγγονό της Μίκη Κιτρομηλίδη και δεξιά με τη φίλη της εκδότρια Βούλα Κοκκίνου.

νου. Παλιές φωτογραφίες, αγαπημένα πρόσωπα, μικροαντικείμενα με τη δική του ιστορία το καθένα, όμορφες κάρτες, αναμνηστικές πλακέτες από συλλόγους και ομάδες για ποικίλες όψεις της εκπαιδευτικής και κοινωνικής προσφοράς της Μάγδας Κιτρομηλίδου, τιμητικά δώρα, που αποτελέσαν στιγμές ικανοποίησης για την αφοσιωμένη εκπαιδευτικό. Στους τοίχους πορτρέτα του πατέρα της και του συζύγου της αλλά και έργα τέχνης, πίνακες, χαρακτηριστικά, χάρτες. Περνούσε ώρες στο γραφείο της, καθισμένη στην παλιά δερμάτινη πολυθρόνα. Συχνές επισκεπτήριες οι στενές φίλες της Ζωή Κάνθου και η αιώνια εξαδέλφη της Πόλυ Αριστοδήμου. Δούλευε σεμνά, αθόρυβα, υπομονετικά, με ευσυνειδησία, επιμονή και στόχο. Απτό αποτέλεσμα τα βιβλία και τα άρθρα που δημοσίευσε. Την διέκρινε γνήσια αγάπη για την έρευνα και ασίγησθη περιέργεια πνεύματος. Δεν άφηγε ανεξερεύνητο κανένα θέμα, θέλοντας να κατανοήσει όλες τις πλευρές του.

Παρακολουθούσε την επικαιρότητα, ενδιαφερόταν για την παγκόσμια πολιτική κατάσταση, διάβαζε τις εφημερίδες, κυπριακές και ελληνικές, σχολίαζε, ρωτούσε, ανησυχούσε, αδημονούσε για μια λύση στο κυπριακό ζήτημα. Με θάρρος και γενναίωση είχε υπερνικήσει πολλές αντιξοότητες. Χαρακτηριστικό είναι ότι τον Ιούλιο του 1974 συνόδεψε με το αυτοκίνητό της τον μεγάλο της γιο στο στρατόπεδο όπου θα παρουσιαζόταν, οδηγώντας η ίδια το παλιό γκριζο Βώξολ της, ανάμεσα από τα στρατιωτικά πυρά που έπεφταν, καθώς η Λευκωσία βομβαρδιζόταν. «Ποι-

ος ξέρει αν θα τον ξαναδώ τον Πασχάλη», σκέφτηκε, όπως μας ομολόγησε αργότερα, αλλά δεν δειλίασε.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου αγαπούσε την τέχνη. Γνώριζε πολλά για την αρχαιολογία και τη λαϊκή τέχνη της Κύπρου. Είχε επισκεφθεί πλήθος μνημείων και μουσείων, παλιά με την αγαπημένη της αδελφή Αγγελική Πιερίδου, αρχαιολόγο και πρωτοπόρο του ενδιαφέροντος για τον κυπριακό λαϊκό πολιτισμό, και μεταγενέστερα με άλλους συγγενείς και φίλους. Αγαπούσε τα παλιά αντικείμενα και κεντήματα, κάθε λαογραφικό αντικείμενο, τη λαϊκή ποίηση, για την οποία μάλιστα συγκέντρωσε πολύ υλικό και δημοσίευσε μελέτες. Τη θυμάμαι να τραγουδά στον μικρό εγγονό της Μίκη: «Περπάτα γερο-κάμπε να πάμε στα Βαρόσια, να φέρουμε του Μικελή μαντήλια με τα κλόσσια». Εκτιμούσε ιδιαίτερα τη ζωγραφική και ήξερε να θαυμάζει τα καλά έργα. Είχε οικογενειακή φιλία και στενή επαφή με καλλιτέχνες που σφράγισαν την κυπριακή και την ελληνική ζωγραφική, τον Αδαμάντιο Διαμαντή, τον Τηλέμαχο Κάνθο και ακόμη την Ελένη Χαρικλειδου και από τους νεότερους τον Γιώργο Κοτσώνη και τον Γιώργο Νικολαΐδη. Πίνακές τους κοσμούσαν το παλαικό σαλόνι της με τα ξυλόγλυπτα οικογενειακά έπιπλα. Ξεχωριστή επίσης ήταν η φιλία που τη συνόδευε με τη φιλόλογο Σοφία Αναστασιάδη, κοινή φίλη της Μάγδας Πασχάλιδου και του Μίκη Κιτρομηλίδη από την εποχή των σπουδών τους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και με τον σύζυγό της ζωγράφο Γιώργο Μανουσάκη, που κά-

θε Χριστούγεννα της έστειλε τις ευχές του με τις ωραίες χειροποίητες κάρτες του. Ιδιαίτερο σύνδεσμο είχε και με τη συμφοιτήτριά της και μετέπειτα συνάδελφο στο Παγκύπριο Γυμνάσιο Φυλλίτσα Κωφού-Λούκου, με την οποία, όταν βλέπονταν στην Αθήνα, συζητούσαν ζωηρά ατέλειωτες ώρες για πικρές αναμνήσεις αλλά και χιουμοριστικά στιγμιότυπα, με τα οποία προσπαθούσαν να διώξουν την πείνα των χρόνων της κατοχής στη γερμανοκρατούμενη Αθήνα.

Τις πολλές οικογενειακές και επαγγελματικές φροντίδες της κυρίας Μάγδας διασκέδαζε η ενασχόληση με τον κήπο που τριγύριζε το σπίτι και με τις γλάστρες της, που φρόντιζε ιδιαίτερα, μαλώνοντας υπομονετικά τον συμπαθή σκύλο της οικογένειας, τον κανελή Ρήγα, όταν αυτός σκάλιζε τα χώματα. Στην είσοδο υποδέχονταν τον επισκέπτη οι υπέροχες φουντωτές ορτάνσιες, οι βιγόνιες, το γιασεμί, το φούλι, τα ανθισμένα παχύφυλλα και οι κάκτοι, η λεπτεπίλεπτη δαντέλα (αράχνη), τα σπαράγγια, ενώ πίσω στον κήπο άνθιζαν οι γαριφαλιές, οι τριανταφυλλιές, τα γεράνια, τα χρυσάνθεμα, τα κυκλάμινα, τα ματαικόριδα (νάρκισσοι) ανάλογα με την εποχή. Εκεί ήταν και οι μοσχοβολιστές μανταρινιές, ενώ ανάμεσα στα δέντρα ξεχώριζε μια μεγάλη γλυκολεμονιά (υπάρχει ακόμη), που με κατάλληλο μπόλι στους κλώνους της έκανε τρία είδη εσπεριδοειδών, φράπες, γκρέιπφρουτ και τα σπάνια πλέον γλυκολέμονα.

Μια άλλη πλευρά της προσωπικότητάς της ήταν η αγάπη για την καλή κου-

ζίνα, που είχε δείξει από τα μαθητικά χρόνια. Η μαγειρική την ενδιέφερε και την ευχαριστούσε. Τα εύγευστα φαγητά και τα εξευγενισμένα γλυκά που παρασκευάζε έχουν αφήσει αξέχαστες γεύσεις σε όσους τα δοκίμασαν, Κύπριους και ξένους, συγγενείς και φίλους, γνωστούς και φίλους των παιδιών και των εγγονών της. Πολλοί που θα διαβάσουν αυτές τις γραμμές σίγουρα θα θυμηθούν την κρεατόπιτα, τη χαλουμόπιτα, την ελιόπιτα, τα περίφημα μακαρόνια φούρνου (παστίτσιο), το ψάρι με δική της μαγιονέζα, τις ντομάτες γεμιστές με τόνο, το κοτόπουλο με πορτοκάλι, το μοσχάρι με κυδώνια, τις πατάτες με κόλιαντρο, τις κολοκωτές, τους κουραμπιέδες, τις περίφημες παστούδες (κουλουράκια) με το κερασάκι, την πάστα φλόρα με δική της μαρμελάδα χρυσόμηλο (βερίκοκο) ή δαμάσκηνο, την καρυδόπιτα, το κατείφι (κανταΐφι), το γλυκό σιαρλότα, την κρέμα με τα μήλα, την τούρτα με κεράσι ή με φράουλες, το πολύπλοκο και πλούσιο χριστουγεννιάτικο κέικ με τους ξηρούς καρπούς ή τις γευστικότερες φλαούνες που έφτιαχνε κάθε Πάσχα με την επί χρόνια βοήθό της Πολυξένη Γεωργίου από την Πέγεια, την αγαπητή Ξενού. Η κουζίνα της κυρίας Μάγδας ήταν ναός υψηλής μαγειρικής είτε επρόκειτο για παραδοσιακά κυπριακά εδέσματα είτε για ευρωπαϊκά που είχαν εισχωρήσει με την Αγγλοκρατία είτε για νεότερες συνταγές, τις οποίες, όταν της άρεσαν, φρόντιζε πάντα να ζητά από τις καθηγήτριες οικοκυρικών του σχολείου της. Τηρούσε πάντα με σχολαστικότητα όλες τις οδηγίες και τις αναλογίες για τα υλικά και την εκτέλεση. Μέχρι τα τελευταία της χρόνια δεν έπαυε να ενδιαφέρεται για νέα ή περίεργα φαγητά και γλυκίσματα και να δοκιμάζει τη γεύση τους, έχοντας πάντα κάποιο σχολίο να κάνει. Έδειχνε και στον τομέα της μαγειρικής την ίδια αφοσίωση και σοβαρότητα με την οποία αντιμετώπιζε κάθε εργασία της. Ταυτόχρονα η ενασχόλησή της αυτή ικανοποιούσε την τάση της για φιλοξενία αλλά και την επιθυμία της για προσφορά στους άλλους, πράγμα που χαρακτήριζε γενικότερα την πολύπλευρη προσωπικότητα της Μάγδας Κιτρομηλίδου.

Στο Γυμνάσιο Πάφου (1950-1954)

Το κείμενο τούτο το γράφω όχι ως η εξαδέλφη της αείμνηστης Μάγδας Κιτρομηλίδου αλλά ως μαθήτριά της εις το ελληνικό Γυμνάσιο Πάφου από το 1950 έως το 1954. Η πράξη μου εκφράζει, πιστεύω, και όλες τις άλλες συμμαθήτριάς μου.

Είχαμε το προνόμιο να διδαχτούμε τα ελληνικά γράμματα από μια εξαιρετική φιλόλογο και μια άριστη παιδαγωγό. Δεν θέλω όμως να μιλήσω γι' αυτό. Για την κατάρτιση και την ευσυνειδησία της, την ευγένεια και τη σοβαρότητά της έχουν καταθέσει άλλοι τη μαρτυρία τους. Προσωπικά εγώ θέλω να καταθέσω τη μαρτυρία μου για τη μεγάλη Ελληνίδα που μας δίδαξε ηθικές αρχές και τις υψηλές ιδέες του ελληνικού πνεύματος και που την είδαμε στην περίοδο εκείνη να τις κάνει πράξη στη ζωή της.

Η χρονιά του 1953-1954 ήταν πολύ δύσκολη χρονιά για το ελληνικό γυμνάσιο Πάφου. Τον Ιούλιο, μετά την μαχητική αντίδραση των μαθητών στους εορτασμούς της στέψης της Ελισάβετ, οι Αγγλοι έπαυσαν τον γυμνασιάρχη και την σχολική εφορεία και τους αντικατέστησαν με κυβερνητικούς υπαλλήλους. Σκοπός τους ο αφελληνισμός του Γυμνασίου. Με ποικίλους τρόπους αγωνίστηκαν να αποπροσανατολίσουν τους μαθητές από την εθνική ιδέα. Και οι μαθητές θα αισθάνονταν απορροφημένοι, αν ανάμεσα στους καθηγητές που παρέμεναν στις θέσεις τους δεν ήταν η Μάγδα και ο σύζυγός της Μίκης Κιτρομηλίδης. Αυτοί και μαζί τους μερικοί ακόμα καθηγητές και καθηγήτριες κράτησαν όλο το βάρος της αντίστασης.

Θυμούμαι την αξιοπρέπεία της εμπρός στην νέα διοίκηση. Απροσκύνητη. Συνέχισε με το ίδιο σθένος, με την ίδια χαρακτηριστική της σταθερότητα, την εθνική της διαπαιδαγώγηση.

Η Μάγδα ήταν κόρη του Πασχάλη Πασχαλίδη, του μικρασιάτη εκείνου δάσκαλου του γένους, που έφτασε ως διευθυντής του Γυμνασίου Πάφου το 1915 και το ανέδειξε εις σχολείον περιωπής.

Ήταν ο γυμνασιάρχης που το 1936, μπροστά στον κίνδυνο να επιβληθεί το πρόγραμμα του γραφείου παιδείας, για να εξασφαλισθεί η κυβερνητική επιχορήγηση, είπε το γνωστό στους παλαιότερους «θα πεινάσωμεν οι καθηγητές αλλά θα κρατήσωμεν ελληνικήν την παιδείαν μας». Ο γυμνασιάρχης που τον ενθυμούνται μέχρι σήμερα οι μαθητές του ως πατέρα, και τον μακαρίζουν, γιατί τους δίδαξε το ευ ζην.

Είχεν αυτή την οικογενειακή παράδοση η Μάγδα, και φάνηκε αντάξιά της στην δύσκολη εκείνη χρονιά του γυμνασίου. Το γυμνάσιο έμεινε ελληνικό και στον απελευθερωτικό αγώνα που ακολούθησε η προσφορά του ήταν μεγάλη. Δεν είναι τυχαίο ότι ο μόνος μαθητής που έφθασε μέχρι την αγχόνη, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης ήταν μαθητής της.

Στις μνήμες των μαθητριών της, εκείνης της εποχής, η Μάγδα θα μένει πάντα ως υπόδειγμα αρετής και ευψυχίας. Ας είναι αιωνία η μνήμη της.

Αγγελική Σμυρλή

Στην ακρογιαλιά της Πάφου. Η Μάγδα και η αδελφή της Αγγελική με οικεία πρόσωπα. Δεκαετία του 1930.

«...καταστάλαγμα μιας ζωής πολύ δοκιμασμένης»¹

Ιχνηλατήσεις της εκπαιδευτικής δράσης της Μάγδας Κιτρομηλίδου

του Γιώργου Κ. Μύαρη

Η κοινωνική και πνευματική προσφορά της Μάγδας Κιτρομηλίδου (Κτήμα Πάφου 1919-Λευκωσία 2004) εμπειριέχει ως βασική συνιστώσα τη δραστηριοποίησή της στον εκπαιδευτικό χώρο. Η ίδια ως ξεχωριστή προσωπικότητα ανέπτυξε παράλληλα πολύπλευρη δράση για εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά ζητήματα, διατηρώντας και επαυξάνοντας την επιστημονική και παιδαγωγική σκευή που από τα χρόνια της νεότητας και των πανεπιστημιακών σπουδών προσέλαβε και επεξεργάστηκε. Άλλωστε οι βασικές σκέψεις, αποφάσεις, στοχεύσεις, οραματισμοί ανιχνεύονται στη ζωή της (και σε αυτοβιογραφικές σελίδες των γραπτών της), ιδίως μετά την αποφοίτησή της από τη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών και την εργασία της στο Αναμορφωτικό Σχολείο Θηλέων της Αθήνας (1943-1945) στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής και της αντίστασης των Ελλήνων.

Αξίες, ιδανικά και κυρίως η διάθεση προσφοράς στην κοινωνία και στην πατρίδα τη συνοδεύουν ολοζώης ως καθηγήτρια στο Ελληνικό Γυμνάσιο Πάφου και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1945-1963), ως διευθύντρια του Παγκυπρίου Γυμνασίου Θηλέων Φανερωμένης (1963-1967) και του Παγκυπρίου Γυμνασίου Θηλέων Παλλουριώτισσης (1967-1981). Αγωνιστική, δραστήρια

και αποτελεσματική – σύζυγος, μητέρα, εκπαιδευτικός, αναδεικνύει τη μαχητική φύση της τόσο στα χρόνια της ΕΟΚΑ όσο και στους μετέπειτα δύστηνους καιρούς έως την εισβολή του τουρκικού στρατού το 1974 και την προσπάθεια ανοικοδόμησης της εκπαίδευσης της ρημαγμένης Κυπριακής Δημοκρατίας.

Έτσι, είναι αναγκαία η σφαιρική διερεύνηση των δραστηριοτήτων της στην προσπάθεια ορθής αποτίμησης αυτών, από την οπτική της κοινωνικής ιστορίας και της ιστορίας της ελληνικής παιδείας στην Κύπρο. Σ' αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του έργου που δημοσίευσε αφορούσε θέματα ιστορίας της εκπαίδευσης και της παιδείας του μείζονος Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και στην Κύπρο. Αλλά λόγω μεθοδολογίας και οικονομίας του κειμένου με περιορίζουν σε όσα αφορούν μια μόνο πτυχή της δράσης της: αυτή που ανέπτυξε ως διευθύντρια του Παγκυπρίου Γυμνασίου Θηλέων Παλλουριώτισσης (από το 1979-80 Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας).

Είναι δηλωτικό των εργασιακών και άλλων βαρών που είχε επιφορτιστεί το γεγονός ότι η πρώτη συστηματική (και συγκεντρωτική συνάμα), έκδοση που πραγματοποίησε η σεβάσμια φιλόλογος γυμνασιάρχης Μάγδα Κιτρομηλίδου –σε όσους ασχολούνται με την κυπριακή βιβλιογραφία είναι γνωστές οι προγενέστερες δημοσιευμένες μελέτες της φιλολογικού και παιδαγωγικού περιεχομένου– συνέπεσε με τη χρονιά αφυπηρέτησής της από τη μέση εκπαίδευση της Κύπρου το 1981. Τότε ολοκληρώνει τον κύκλο της στην εκπαίδευση, παραδίδει τη σκυτάλη στους νεότε-

ρους συναδέλφους της και επιμελείται μια συναγωγή των πολύπλευρων πεπραγμένων της από τη διευθυντική θέση του Γυμνασίου Παλλουριώτισσας: πεπραγμένα ιδίως των δύστηνων χρόνων ανάμεσα στα 1974 και 1981. Αναφέρομαι φυσικά στην έκδοση *Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας 1974-1981. Η ιστορία ενός Ακριτικού Γυμνασίου μέσα από τις λογοδοσίες της διευθύντριας κυρίας Μάγδας Κιτρομηλίδου*, Λευκωσία 1981.

Ακολουθούν δικές της πυκνές δημοσιεύσεις και εκδόσεις επιστημονικού προσανατολισμού: η έκδοση λαογραφικού υλικού, συλλεγέντος από την ίδια και την αδελφή της Αγγελική Πιερίδου, φιλολογικά βιβλία, ιστοριογραφικές αναδιφήσεις και μελέτες, όπως και η επιμέλεια εκδόσεων με δημοσιευμένο και αδημοσίευτο υλικό του συζύγου της Μίκη Κιτρομηλίδη και του πατέρα της Πασχάλη Πασχαλίδη έως το υστερότερο τευχίδιο *Ολυμπιακοί Αγώνες* (2004). Πρόκειται για ένα ευρύ και σημαντικό έργο, το οποίο επί σειρά ετών παρέμενε στη φάση της επεξεργασίας ή συγκέντρωσης στον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο που άφηναν τα βαριά εκπαιδευτικά καθήκοντα.

Γι' αυτό και η έκδοση *Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας* με τις 165 πυκνοτυπωμένες σελίδες αποκτά μια συμβολική διάσταση, καθώς βρίσκεται στο μεταίχμιο της ενεργού εκπαιδευτικής ζωής και δράσης της Μάγδας Κιτρομηλίδου και περιλαμβάνει τις λογοδοσίες των σχολικών ετών 1974-75 (σελ. 3-26), 1975-76 (σελ. 27-51), 1976-77 (σελ. 52-71), 1977-78 (σελ. 72-91), 1978-1979 (σελ. 92-119), 1979-1980 (σελ. 120-146), 1980-

1. *Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας 1974-1981. Η ιστορία ενός Ακριτικού Γυμνασίου μέσα από τις λογοδοσίες της διευθύντριας κυρίας Μάγδας Κιτρομηλίδου*, Λευκωσία 1981, σ. 153.

1981 (σελ. 147-164). Μάλιστα, δεν συμβαίνει με τις λογοδοσίες των πεπραγμένων του Γυμνασίου Παλλουριώτισσας από το 1974 έως το 1981 αυτό που ισχύει με τις λογοδοσίες των διευθυντών σχολείων ως είδος του γραπτού λόγου· σε κανονικές συνθήκες αυτές έχουν για τον ακροατή (ή τον αναγνώστη μεταγενέστερης έντυπης μορφής) ένα αρκετά τυποποιημένο περιεχόμενο απολογιστικό, με ανάλογο ύψος. Ειδικά, οι λογοδοσίες των ετών 1974-75 και 1980-81 της Μ. Κιτρομηλίδου μπορούν δίκαια να αποτελέσουν μέρος των πηγών της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας για τους μελλοντικούς ερευνητές και νέους.

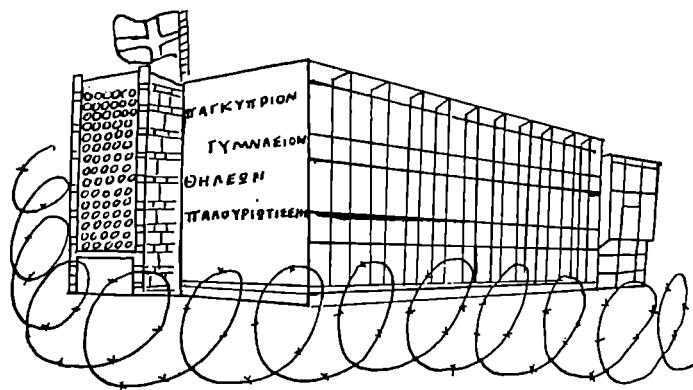
Οι σελίδες του αναφερόμενου εντύπου με τις λογοδοσίες της διευθύντριας Μάγδας Κιτρομηλίδου αντανακλούν ηθικές αρετές και πνευματικές αρχές, επιστημονικές προσεγγίσεις και διοικητικές ικανότητες, συμπυκνωμένη σοφία παιδαγωγική και προπαντός συστηματικές πράξεις, εμπνευσμένες από ένα ανεξάντλητο αγωνιστικό φρόνημα για την επιβίωση της μικρής πατρίδας, του κυπριακού ελληνισμού, των μαθητριών και, κατόπιν, των μαθητών της. Μέσα από τις απολογιστικές περί εκπαιδευτικών πεπραγμένων ομιλίες της επανασυνδέεται με την παράδοση ενός πηγαίου είδους του λόγου, που έχει αποφοιωθεί από τον πατέρα της Πασχάλη Πασχαλίδη και τον σύζυγό της Μίκη Κιτρομηλίδη, λαμπρούς εκπαιδευτικούς και διανοητές του μείζονος ελληνισμού.

Εντυπωσιακός πλούτος πληροφοριών που αφορούν διοικητικές και εκπαιδευτικές διαδικασίες, τις πνευματικές πρωτοβουλίες, το φανερό και το «κρυφό» αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και δράσεων του εξατάξιου γυμνασίου, συμπυκνώνονται στις λογοδοσίες: από τις εγγραφές μαθητριών και τη συγκρότηση προγράμματος, το συντονισμό και τη λειτουργία των τριών κατευθύνσεων που παρακολουθούν οι μαθήτριες (κλασικό, θετικό, οικονομικό) έως τους εκκλησιασμούς, τις εκδρομές, τις ομιλίες και τις επιμορφωτικές εκδηλώσεις, τις επισκέψεις, τους εράνους υπέρ αναξιοπαθούντων, τις υποτροφίες και τα βοηθήματα σε άπορες μαθήτριες, τις

εκδηλώσεις και πρωτοβουλίες για την επικοινωνία με ελληνικά ιδρύματα και σχολεία, για την αγωγή υγείας, τις επισημάνσεις για την ύλη και την ποιότητα των μαθημάτων ή και για των εξεταστικών αποτυχιών τα ποσοστά και προπάντων τις εναγώνιες νουθεσίες, την απώλεια μαθημάτων και τις προσπάθειες αναπλήρωσης τους, για το μαθητικό περιοδικό και τις επιτυχίες ή μη πρωτοβουλίες των μαθητικών συμβουλίων και των ομίλων δραστηριότητας που λειτούργησαν σταδιακά και σταθερά παρά τις δυσκολίες που προκάλεσε η εισβολή και ο πόλεμος.

Αλλά εκείνο που καταλαμβάνει φανερά κεντρικό ρόλο είναι το παιδαγωγικό έργο: πρωτοβουλίες επαιούνται, σκέψεις, προβληματισμοί και εισηγήσεις (σ. 33, 39, 40: πρόταση για διαφοροποιήσεις των τύπων του σχολείου, σύμφωνα με τα μαθησιακά δεδομένα και τις προσληπτικές ικανότητες των μαθητών), που, διατυπωμένες τόσο από την ίδια και από το διδακτικό προσωπικό, όσο και από γονείς ή μαθήτριες και μαθητές, ενσωματώνονται και αναλύονται ακροθιγώς στις λογοδοσίες. Τολμηρή αυτοκριτική (σ. 150) και ζυγισμένη κριτική στις ελλείψεις (σσ. 149-150), σε κακώς κείμενα του σχολείου μα και του κυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος ή των ολιγοριών των προϊσταμένων της εκπαίδευσης (σσ. 67, 74), ευμενής προς τις μεταρρυθμίσεις που σχετίζονται με τη γλώσσα και τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας από μετάφραση (σσ. 35, 40, 56 κ.α.), επισημαίνει προβλήματα και κινδύνους.

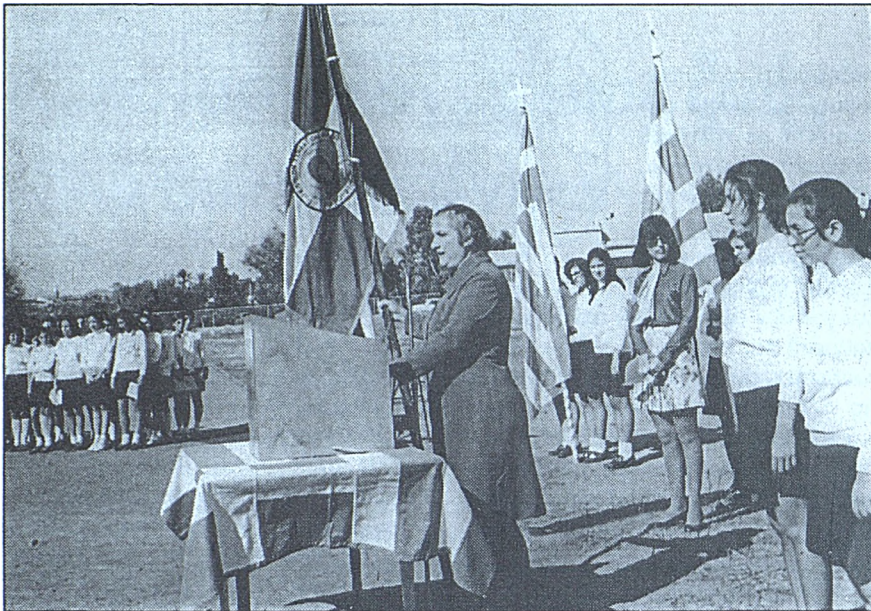
Συχνά-πυκνά εντοπίζεται η έγνοια για την πορεία των μαθητριών μέσα στη ζωή και ιδιαίτερα των τελειοφύτων, για τις οποίες πάντα αφιερώνει το καταληκτήριο τμήμα της λογοδοσίας – ίσως και το πιο κρίσιμο και μεστό σε νοήματα. Το ενδιαφέρον για τόνωση της θρησκευτικότητας των μαθητριών είναι γνήσιο και όχι απότοκο παλαιομοδίτικου συντηρητισμού· πηγάζει από την αναζήτηση της πνευματικότητας (σσ. 81, 118) και ως αντίδοτο στους κιν-

δύνους της ηθικής φθοράς που ελλοχεύουν· διακρίνεται η προσπάθεια για να βελτιωθεί η κοινωνική αγωγή και να αντιμετωπισθούν οι αρνητικές επιρροές του σπιτιού και του εξωσχολικού περιβάλλοντος (σ. 68). Είναι σαφώς δηλωμένη η «αυστηρότητα» της διευθύντριας για την υπεράσπιση βασικών αρχών αξιοπρεπούς παρουσίας και ενεργοποίησης «των μαθητριών της», για την «προαγωγή της ηθικής ακεραιότητάς» τους, ιδίως μέσα στις συνθήκες διάλυσης του κοινωνικού ιστού και συρρίκνωσης της ηθικότητας και της ομαλής ζωής στην κυπριακή κοινωνία από τη διαβρωτική δύναμη του πολέμου και των επακόλουθων του (σ. 161).

Θλιβεται για την αδυναμία του σχολείου να βοηθήσει σε πολλές περιπτώσεις μαθητριών σε θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού ή οικογενειακού προγραμματισμού. Είναι σαφής η αντίθεσή της σε διαδεδομένες πρακτικές, ιδίως όταν διαπιστώνει ότι λόγω της αποτυχίας να προσαρμοσθούν στο σχολείο ή να εξεύρουν εργασία «παρατηρείται πρόωγη τάση για οικογενειακή αποκατάσταση», γεγονός που υποχρεώνει το σχολείο στην υπόδειξη «ότι σε οποιαδήποτε ενέργειά τους στην επίδωξη αυτή δεν πρέπει ποτέ να θυσιάζουν την προσωπική τους αξιοπρέπεια. Η υπόδειξη αυτή γίνεται γενικά σ' όλη τη διάρκεια της μαθητικής τους ζωής, για να αποτελέσει το θεμέλιο της ηθικής συγκροτήσεως της προσωπικότητάς τους» (σσ. 67, 138).

Επιχειρεί να κατανοήσει τη συμπεριφορά των νέων: «Γενικά πρέπει να δεχτούμε και την αλλαγή νοοτροπίας των νέων στη σημερινή εποχή. Είναι ανάγκη να προσαρμοζόμαστε κι εμείς τη συμπεριφορά μας και τις απαιτήσεις μας με βάση τα σύγχρονα δεδομένα (...). Ας κάνουν ό,τι νομίζουν οι νέοι, φτάνει αυτό που κάνουν να μη ζημιώνει τον εαυτό τους, τον άνθρωπο» (σ. 68). Έτσι,

Εορτή της Σημαίας στο Γυμνάσιο Παλλουριωτίσσης, 27 Οκτωβρίου 1971.

«σπρωγμένη όχι από σεμνοτυφία», αλλά από την κατανόηση της ανάγκης «να κρατήσουμε ψηλά την παιδεία του τόπου μας, που θα παίξει το σπουδαιότερο ρόλο στο θέμα της επιβιώσής μας ως κυπριακού ελληνισμού», επιμένει ότι οφείλουν «οι νέοι να περιορίσουν τις εκδηλώσεις τους μέσα στα όρια της σύνεσης και της αξιοπρέπειας: είναι ανάγκη για ένα καλύτερο μέλλον του ανθρώπου και του τόπου μας ειδικά, που περνά τις πιο κρίσιμες στιγμές της ιστορίας του, που η αίσια έκβασή τους εξαρτάται στο μεγαλύτερο μέρος της από την αρετή, που θα μπορέσουν οι νέοι να συντηρήσουν στην ψυχή τους» (σσ. 150-151).

Ο ιστορικός της εκπαίδευσης και της κοινωνίας της Κύπρου δε μπορεί να προσπεράσει αβασάνιστα σελίδες στις οποίες ανάγλυφα αποδίδεται η προβληματική κοινωνική ζωή, η καταστροφική επίδραση του πολέμου του 1974 πάνω στη ζωή των ανθρώπων της Κύπρου, ιδίως των μαθητών – στο σχολείο αυτό πάνω από τις μισές μαθήτριες προέρχονται από οικογένειες προσφύγων ή και εγκλωβισμένων: «Το σχολείο μας βρέθηκε σε μια από τις πιο επικίνδυνες ζώνες της Λευκωσίας. Πολύ κοντά στα τουρκικά φυλάκια της πράσινης γραμμής, έγινε επανειλημμένα στόχος των εχθρικών επιθέσεων. Το σχολικό κτήριο έπαθε αρκετές ζημιές, ιδιαί-

τερα ο πρώτος όροφος (...). Βρεθήκαμε στην ανάγκη να εγκαταλείψουμε ένα τόσο άνετο διδασκτήριο, εφοδιασμένο με όλες τις εκπαιδευτικές διευκολύνσεις» (σ. 3). Γι' αυτό και τη χρονιά 1974-75 συστεγάστηκε με το Παγκύπριο Γυμνάσιο Αρρένων, σε απογευματινή βάρδια.

Την επόμενη χρονιά επανήλθε στο παλιό εκπαιδευτήριο: «η λειτουργία του σχολείου εδώ, αναζωογόνησε την ακριτική αυτή περιοχή, που πέρσι είχε ολότελα απονεκρωθεί: πολλές οικογένειες που είχαν εγκαταλείψει τα σπίτια τους ξαναγύρισαν και όλα τα καταστήματα της περιοχής έχουν ανακλύσει από τον οικονομικό μαρασμό. Το σχολείο κράτησε ζωντανή την ελληνική παρουσία και υψώνεται εμπόδιο στην πιο κάτω προέκταση των ξένων κατακτητών» (σσ. 27-28). Το 1980-81 στον απολογισμό σημειώνει: «Για έκτη κατά συνέχεια χρονιά το σχολείο μας λειτουργήσε κανονικά πάνω στην πράσινη γραμμή της Λευκωσίας. Η λειτουργία του δεν επηρεάστηκε ούτε φέτος από το γειτόνέμα του με τα τουρκικά φυλάκια. Μόνο σε μια περίπτωση έπεσαν πυροβολισμοί προς την κατεύθυνση του σχολείου, ήταν όμως νύχτα και φρόντισα να μη γίνει καμιά διάδοση και να δημιουργηθεί πανικός. (...) Μπορούμε τώρα να χρησιμοποιούμε και το δρόμο μπροστά στην κύρια είσοδο και να περ-

νούμε το πρόχωμα που τοποθετήθηκε για την ασφάλεια του σχολείου» (σ. 148).

Η αγωνία για τον τόπο «που τόσα σκληρά χρόνια παραδέρνει μέσα στη δίνη των αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων των δυνατών της γης» συνοδεύεται από αισθήματα αγωνιστικότητας για το δίκαιο του ελληνισμού. Τα βιώματα της αντίστασης απηχούν οι συγκινητικές σκέψεις απολογισμού (σσ. 162-163), όταν αποχαιρετά τις τελειόφοιτες μαθήτριες του 1981, οι οποίες εξαρχής ακολούθησαν το σχολείο στην περιπετειώδη λειτουργία του μετά το 1974, «στο καμίνι της φρικτής δοκιμασίας». Χαιρετίζει τη «νεανική ψυχή», που δε φοβήθηκε και πίστεψε στην επαναφορά του σχολείου στο παλιό βομβαρδισμένο κτήριο, «τότε που σας συγκλόνισε ο ηρωισμός να φοιτήσετε σε τούτο το σχολείο, για να βοηθήσουμε να μη χαθεί κι αυτό για την κυπριακή ελληνική παιδεία», για να γίνουν το «παράδειγμα και στους μεγάλους που φοβούνται». «Σώσατε τότε την πίστη μας για σας, το νέο άνθρωπο».

Η αγάπη και η εμπιστοσύνη προς τους νέους ξεχειλίζει από τα βάθη της καρδιάς: «σ' όλο τον κόσμο οι νέοι δεν έπαψαν ν' αγωνίζονται με πάθος για να υπερασπίσουν τις ιδέες τους». Επιμένει ότι «στους νέους που είχαν τη δύναμη και τη θέληση να κρατήσουν τ' αγνό και ειρηνικό του ιδεολογικού τους κόσμου, στηρίζουμε τις ελπίδες μας πως θα επαγρυπνούν και θ' αγωνιστούν για την υπόθεση του τόπου μας». Δε λησμονά να συμβουλέψει για τον «σκληρό αγώνα της ζωής» ότι πρέπει να βαδίσουν «ενάντια στο ρέμα της κακότητας» και να προχωρήσουν «μαζί με όσους αγαπούν τον άνθρωπο», να πολεμήσουν «την απάθεια και την αδιαφορία μπροστά σε τόσους κινδύνους που καθιστούν αμφίβολο το μέλλον του τόπου μας και δημιουργούν οδυνηρές προοπτικές για την επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού». Επιμένει να συμβουλεύει ότι οι «σωστοί άνθρωποι» οφείλουν «να παραδέχονται το δίκαιο του άλλου», να είναι άνθρωποι «δημοκρατικοί, ελεύθεροι», ταγμένοι δίπλα «σε όσους αγωνίζονται για την ελευθερία», υπενθυμίζοντας ότι «δεν

Αντιφώνηση στη μεγάλη εκδήλωση για την αφυπηρέτησή της παρουσία του Προέδρου Σπύρου Κυπριανού στο αμφιθέατρο της Σχολής Τυφλών, Ιούλιος 1981.

Κύπρος: Ιούνης 76

Στο προάστειο της Λευκωσίας Παλλουριώτισσα το μεγάλο γυμνάσιο θηλέων βρέθηκε πάνω στην «πράσινη» διαχωριστική γραμμή. Είναι από τα πιο μεγάλα και καλοσχεδιασμένα σχολεία της Κύπρου με γυμναστήριο, στάδιο, εργαστήρια, βιβλιοθήκη και παρεκκλήσι δικό του. Στις 45 μεγάλες αίθουσές του σπούδαζαν 1600 κορίτσια της Παλλουριώτισσας, πριν από τα «γεγονότα». Η γυμνασιάρχης, μια ήρεμη μεσόκοπη γυναίκα που η κατατομή της θυμίζει τ' αρχαϊκά πώρινα αγάλματα του νησιού, αποφάσισε με την έγκριση του κράτους να ξανανοίξει το Γυμνάσιο παρά τις ζημιές και την επικίνδυνη γειτνίαση. Από το σχολικό έτος 1975-76, λειτούργει πάλι με 1500 κορίτσια, λιγότερα από πριν γιατί μόνο 29 αίθουσες έχουν παραμείνει άθικτες μετά τις επιχειρήσεις. Οι άλλες, οι διάδρομοι, το γυμναστήριο, η βιβλιοθήκη και όλοι οι χώροι που είναι εκτεθειμένοι στους Τούρκους, φέρουν ακόμα τα σημάδια του πολέμου, σπασμένα τζάμια, τρύπες μικρές και μεγάλες στους τοίχους, οι μεγαλύτερες κλεισμένες με σάκκους άμμου. Με σάκκους προστατεύονται και τα δυο φυλάκια της Εθνοφυράς που στρατωνίζονται μέσ' στα χίτσια, με τα παρατήριά τους, τα ράντζα και το οπλοστάσιό τους, αμερικανικά μπαζούκας, ρωσικά πολυβόλα, γερμανικά και βελγικά τουφέκια, τα 7-8 παιδιά των 22 χρόνων χαμογελαστά μάτια που φυλάνε βάρδια και κοιμούνται μέσ' στο σχολείο.

Απ' τις πολεμίστρες βλέπεις στα 100 μ. το φυλάκιο -μοιάζει αδειανό- των ΟΗΕδων, 100 μ. παρακάτω το τούρκικο φυλάκιο με την τεράστια σημαία και πολλά οχήματα γύρω του. Από τότε που άνοιξε η κυρία Μάγδα το σχολείο της, κ' επιστρέψανε στα θρανία τους οι περισσότερες από τις κοπέλες και αρκετές προσφυγοπούλες, ξεθάρρεψαν και οι περίοικοι που είχαν εξαφανιστεί κ' εγύρισαν ξανά στα σπίτια τους. Το ήρεμο κουράγιο της κυρίας Μάγδας ξανάφερε τη ζωή σ' όλη τούτη την περιοχή.

Α. Γ. Ξύδης

Απόσπασμα άρθρου
από τη *Σοσιαλιστική Πορεία*, φ. 48,
Αθήνα, 19-25 Ιούνη '76

μπορεί να προοδεύσει και να ευτυχήσει ο άνθρωπος σε μια πατρίδα που κλονίζεται μέσα στο πέλαγος των συμφορών της» (σ. 163).

Προειδοποιεί για τη στάση των κατοχικών στρατευμάτων: «Οι Τούρκοι δεν έχουν αποβάλει την καχυποψία τους απέναντι στο σχολείο, που παρακολουθούν πολύ στενά τις κινήσεις του. Αυτό το διαπίστωσα ακόμη πριν λίγες μέρες, όταν όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες ξεχύθηκαν στο γυμναστήριο, για να βγάλουμε την τελευταία αναμνηστική φωτογραφία. Οι Τούρκοι στρατιώτες από απέναντι παρακολουθούσαν με τα κιάλια τους όλες τις κινήσεις μας. Γι' αυτό δεν πρέπει να ξεχνούμε ποιες συνέπειες μπορεί να έχει η τουρκική καχυποψία. Ούτε πρέπει να ξεχνούμε ορισμένες σωβινιστικές τουρκικές τάσεις, που στρέφονται προπάντων εναντίον του ελληνισμού» (σ. 148).

Ωστόσο, χωρίς να έχει αυταπάτες για το ρόλο του κατοχικού στρατού, αποκαλύπτει ότι ενδιαφέρεται για τη βελτίωση των σχέσεων με τους Τουρκοκύπριους: «Σε προηγούμενο χρόνο το σχολείο έκανε προσπάθεια προσέγγισης με τουρκικό σχολείο, που βρίσκεται όχι σε μακρινή απόσταση από το δικό μας, αλλά δε βρήκε καμιά ανταπόκριση». Επιπλέον, όσον αφορά στην αντίληψή της για το κυπριακό πρόβλη-

μα, χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα όπου διακρίνεται ότι κριτήριό της δεν υπήρξε η ακρότητα του εθνικισμού: «Μακάρι να μπορούσε να πείσει για τα πραγματικά διακοινοτικά αισθήματα η σκηνή που αντίκρυσά ένα απόγευμα από το σχολείο κοιτάζοντας προς το αντικρυνό ελληνικό φυλάκιο, που είναι κτισμένο πάνω στο μεσαιωνικό προμαχώνα' το φρουρό με το όπλο του να είναι γεμμένος στον τοίχο του φυλακίου του και ν' ακούει μέσα στο γλυκό φως του δειλινού τη μουσική που ερχόταν από γειτονικό τουρκικό φυλάκιο' μια σκηνή που δημιούργησε η νοσταλγία της ανθρώπινης ψυχής για την αδελφοσύνη και την ειρήνη. Αν μπορούσε αυτή η σκηνή να μιλήσει στην ψυχή αυτών που ρυθμίζουν με την ψυχή λογική της πολιτικής και της συμπερονοτολογίας τη μοίρα των ανθρώπων, θα μπορούσαμε πολύ να ελπίζουμε για τον τελικό θρίαμβο της δικαιοσύνης» (σσ. 148-149).

Πόση ουσιά αλήθεια και πόση λογοτεχνική δύναμη κρύβεται στα λόγια αυτά που απηύθυνε προς τους μαθητές της η Μάγδα Κιτρομηλίδου ήδη από το 1981. Σε στιγμές κρίσιμες το χρέος της εκπαιδευτικού, συμπορεύτηκε με το χρέος της ελευθερίας, αλλά και με το χρέος προς τις επερχόμενες γενιές για ένα ειρηνικό μέλλον στην Κύπρο.

Στο Γυμνάσιο της Παλλουριώτισσας

της Θεοδώρας Παυλίδου

Αποφοίτησα τη σχολική χρονιά 1977-78 από το Γυμνάσιο Θηλέων Παλλουριώτισσας στη Λευκωσία. Είμαστε η γενιά που τα γεγονότα της εισβολής βάρυναν καθοριστικά την εφηβεία μας. Η τάξη μου, Στ' 1 Κλασικού, είχε στα παράθυρα τσιμεντόλιθους και σακκούλες με άμμο στο δικό μας ύψος, γιατί ήταν απέναντι από τα πολυβολεία του Αττίλα και δίπλα στη νεκρή ζώνη. Έτσι, δεν μπορούσαμε ποτέ να χαζέψουμε από τα παράθυρα στην αυλή και προς το γήπεδο του σχολείου. Όταν ήμασταν καθισμένες στα θρανία, νιώθαμε τους τσιμεντόλιθους ακόμα περισσότερο να μας πνίγουν και να μας καθηλώνουν. Το μόνο φυσικό φως έμπαινε από ψηλά και από την πόρτα της τάξης που άνοιγε σε ανοικτό διάδρομο. Από εκεί έμπαιναν όλοι οι καθηγητές μας κρατώντας τα βιβλία και τα τετράδιά τους. Από δω έμπαινε και η Μάγδα Κιτρομηλίδου, διευθύντρια τότε του Γυμνασίου, που μας δίδασκε Αρχαία Ελληνικά.

Μέχρι την πέμπτη τάξη την ξέραμε ως τη διευθύντρια του Γυμνασίου μας. Την ακούγαμε που μιλούσε στις τακτικές συγκεντρώσεις του σχολείου, τη βλέπαμε από μακριά να κυκλοφορεί στους διαδρόμους – με σκούρα πάντα ρούχα και τα σφιγμένα προς τα πίσω μαλλιά της. Δεν τη γνωρίζαμε. Φάνταζε σε μας απόμακρη, αυστηρή, πειθαρχημένη και απόλυτα προσηλωμένη στο καθήκον της. Παρ' όλα αυτά, στο μυαλό μας ήταν απόλυτα ταυτισμένη με το Γυμνάσιό μας. Καμιά κατοπινή διευθύντρια ή διευθυντής του Γυμνασίου Παλλουριώτισσας δεν ταυτίστηκε με το σχολείο αυτό όσο η Μάγδα Κιτρομηλίδου.

Αλήθεια, ποια άλλη διευθύντρια θα τολμούσε ένα χρόνο μετά την εισβολή να λειτουργήσει ένα γυμνάσιο θηλέων με 1500 μαθήτριες, λίγα μέτρα μακριά από τα φυλάκια και τα πολυβολεία του Αττίλα; Ποια άλλη διευθύντρια θα αναλάμβανε την ευθύνη να λειτουργήσει ένα γυμνάσιο θηλέων στο οποίο θα συστεγάζονταν στρατιώτες που επάνδρωναν φυλάκια της Εθνικής Φρουράς;

Το Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας ήταν πολύ κοντά στην πράσινη γραμμή και το

γήπεδο του σχολείου ήταν νεκρή ζώνη. Το καλοκαίρι του 1974 χρησιμοποιείτο από την Εθνοφρουρά και είχε γίνει επανειλημμένα στόχος τουρκικών επιθέσεων. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου τότε, όταν όλοι εγκατέλειπαν τη Λευκωσία, πήγε στο σχολείο και περιέσωσε τα αρχεία και άλλα πολύτιμα αντικείμενα από τις συλλογές αρχαίας και λαϊκής τέχνης και πίνακες ζωγραφικής που είχε το σχολείο, μεταφέροντάς τα σε ασφαλή μέρος. Το κτήριο όμως είχε πάθει αρκετές ζημιές και τον πρώτο χρόνο μετά την εισβολή δεν λειτούργησε εκεί, αλλά στο χώρο του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Από την αρχή όμως η Μάγδα Κιτρομηλίδου τόνιζε την αναγκαιότητα της επιστροφής στο σχολείο μας. «Όσο μένει το σχολικό κτήριο αχρησιμοποίητο, όλο κάτι χάνεται, όλο και κάτι καταστρέφεται. Είναι γι' αυτό ανάγκη το σχολείο να επαναλειτουργήσει. Είναι μεγάλη απώλεια για την εκπαίδευση να χαθεί μια τόσο μεγάλη σχολική περιουσία», ανέφερε στη λογοδοσία της σχολικής χρονιάς 1974-75.

Η επιστροφή στο σχολείο την επόμενη χρονιά, όπως αναφέρει στη λογοδοσία της το 1975-76 λακωνικά, «δεν ήταν εύκολη ούτε έγινε χωρίς αντιδράσεις». Μπορεί ίσως να φανταστεί κανείς τις δυσκολίες, τις συγκρούσεις, τις διαφωνίες, τους δισταγμούς από κρατικούς φορείς, μέχρις ότου ληφθεί η απόφαση.

Για μια διευθύντρια ενός γυμνασίου θηλέων που με βάση τα δεδομένα της εποχής έπρεπε να μας συμβουλεύει να απομακρυνόμαστε από τα κάγκελα του σχολείου, για να μη συγχρωτιζόμαστε με τα αγόρια της Τεχνικής Σχολής απέναντι, ήταν πραγματικά ξεπέρασμα του εαυτού της το να δεχθεί συστέγαση του σχολείου, των μαθητριών της, με την Εθνική Φρουρά. Ήταν όμως τόσο η επιθυμία της να σώσει το σχολείο, που δεν δίστασε, όσο και αν γνώριζε τους κινδύνους, να υποστηρίξει ένθερμα την ανάγκη επαναλειτουργίας του.

Φυσικά, είχε λάβει όλες τις δεσμεύσεις από τους στρατιωτικούς αρμόδιους της περιοχής για να μην υπάρξουν οποιαδήποτε προβλήματα. Προσπάθησε όσο

ήταν δυνατό να μη συναντούμε οι μαθήτριες τους φαντάρους, που περιορίστηκαν στον πρώτο όροφο του σχολείου. Οι οδηγίες προς τους στρατιώτες όσο και προς εμάς ήταν αυστηρότατες. Θυμάμαι ακόμα τους στρατιώτες που τύχαινε κάπου κάπου να συναντήσουμε στην αυλή, οι οποίοι είχαν ρητές οδηγίες από το λοχαγό τους όχι μόνο να μη μας μιλάνε, αλλά ούτε να μας κοιτάζουν. Τις ίδιες οδηγίες είχαμε και εμείς, αλλά πολλές μαθήτριες, μέσα στην ατμόσφαιρα ενός γυμνασίου θηλέων, έμπαιναν στον πειρασμό και προκαλούσαν τα καημένα τα φανταράκια, που έσκυβαν ή γυρνούσαν από την άλλη για να μην απαντήσουν στις προκλήσεις.

Η αίθουσα Ιστορίας είχε μετατραπεί σε φυλάκιο της Εθνικής Φρουράς και δεν λειτούργησαν η βιβλιοθήκη καθώς και αίθουσες στον πρώτο όροφο του σχολείου. Δεν μπορούσαμε επίσης να χρησιμοποιήσουμε τις αίθουσες γυμναστικής και το γήπεδο, που βρίσκονταν στη νεκρή ζώνη κάτω από τα πολυβολεία των Τούρκων. Τα σχέδια της Πολιτικής Άμυνας δεν ήταν καθόλου τυπικά τότε και αισθανόμασταν πραγματικά ότι η φοίτησή μας στο σχολείο «ήταν μια μορφή αντιστάσεως στα επεκτατικά σχέδια των κατακτητών». Σιγά σιγά λήφθηκαν όλα τα μέτρα ασφάλειας και προσαρμοστήκαμε στις νέες συνθήκες χωρίς κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα.

Το αποτέλεσμα δικαίωσε τη Μάγδα Κιτρομηλίδου, που διέσωσε ένα από τα μεγαλύτερα σχολεία της Κύπρου, αλλά και αναζωογόνησε την ακριτική περιοχή, η οποία είχε ολότελα απονεκρωθεί. Πολλές οικογένειες που είχαν εγκαταλείψει τα σπίτια τους ξαναγύρισαν και καταστήματα είχαν ανακάμψει μετά τον οικονομικό μαρασμό. Όπως αναφέρει στη λογοδοσία της του σχολικού έτους 1975-76, «το σχολείο κράτησε ζωντανή εδώ την ελληνική παρουσία και υψώνεται εμπόδιο στην πιο κάτω προέκταση των ξένων κατακτητών».

Το 1977-78, όταν πια γνωρίσαμε από κοντά τη Μάγδα Κιτρομηλίδου ως καθηγήτρια, μπορέσαμε να δούμε από πού αντλούσε όλη τη δύναμη, το κουράγιο να

Ο καθαρισμός του γυμναστηρίου του Γυμνασίου Παλλουριωτίσσης, Φεβρουάριος 1978.

αγωνίζεται ασταμάτητα. Ο μύθος της αυστηρής διευθύντριας κατέρρευσε, όταν γνωρίσαμε την παιδαγωγό που πίστευε με πάθος στον άνθρωπο και τις αξίες του. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου γοητευόταν σαν έφηβος όταν δίδασκε «Επιτάφιο» και «Απολογία». Προσπαθούσε να μας μεταδώσει τόσο την ομορφιά του αρχαίου λόγου όσο και τα υψηλά νοήματα των κλασικών κειμένων. Δεν χρειαζόταν φυσικά και ιδιαίτερη προσπάθεια μέσα σε μια σκοτεινή τάξη απέναντι από τα πολυβολεία των Τούρκων να διδάξεις το «εὐδαίμον το ελεύθερον το δε ελεύθερον το εὐψυχον». Για τη Μάγδα Κιτρομηλίδου, όμως, και το Στ' 1 Κλασικού, ο λόγος του Θουκυδίδη είχε πάρει σάρκα και οστά, με ένα συγκεκριμένο γεγονός που χαραχτηκε στη μνήμη μας ως πράξη θάρρους και αντίστασης.

Το γήπεδο του σχολείου μας, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ήταν ακόμα στη νεκρή ζώνη ακριβώς δίπλα στα τουρκικά φυλάκια και δεν μπορούσαμε να το χρησιμοποιήσουμε, όπως και τις αίθουσες γυμναστικής δίπλα σε αυτό. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ήρθε στην τάξη μας και μας ρώτησε αν θα θέλαμε να ηγηγόμαστε μαζί της -κάτω από την επίβλεψη των Ηνωμένων Εθνών- στο γήπεδο. Θα αρχίζαμε να το καθαρίζουμε, με στόχο να μπορέσουμε να το χρησιμοποιήσουμε και πάλι. Μας είπε ότι το γήπεδο είναι μέρος του σχολείου μας, είναι δικό μας και πρέπει να το διεκδικήσουμε. Φυσικά αποδεχθήκαμε με ενθουσιασμό την πρόταση. Δεν ξέρω αν η νεανική μας ορμή μας ενέπνευσε όλο αυτόν τον ενθουσιασμό ή αν η ψύχραιμη και ήρεμη στάση της Μάγδας Κιτρομηλίδου μας έκανε να μη νιώθουμε φόβο. Τότε δεν αισθανθήκαμε ότι κάναμε κάτι ηρωικό ή κάτι επικίνδυνο. Διεκδικούσαμε απλώς κάτι που ήταν πολύ φυσικό και δίκαιο, ένα αναπόσπαστο μέρος του σχολείου, το γυμναστήριο.

Συζητώντας το γεγονός αυτό χρόνια αργότερα με την κ. Κιτρομηλίδου, συνειδητοποίησα την τεράστια ευθύνη που είχε αναλάβει μόνη της εντελώς, για να κερδηθεί έδαφος στη νεκρή ζώνη. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου, σε συνεννόηση με το λοχαγό της περιοχής που υπέδειξε ότι ήταν πολύ σημαντικό να αξιοποιηθεί το γήπεδο και να μειωθεί η νεκρή ζώνη, ανέλαβε προσωπικά την ευθύνη να οδηγήσει μαθήτριες για να καθαρίσουν το γυμναστήριο και ουσιαστικά να το... ανακαταλάβουν. Τίποτε τότε στη συμπεριφορά της δεν έδειχνε φόβο ή ανησυχία. Σίγουρα όμως η αγωνία της πρέπει να ήταν μεγάλη, καθώς τότε ακόμα τα ήπεισόδια στην πράσινη γραμμή και η ανταλλαγή πυρών ήταν συχνό φαινόμενο. Τίποτε δεν έδειξε. Αντίθετα, ένιωθε περηφάνεια για τα παιδιά της, τις μαθήτριάς της, που σε αντίθεση με τους μεγάλους, που είχαν ένα σωρό αντιρρήσεις και αναστολές, στήριξαν την προσπάθειά της. Και όπως έκανε πάντα για κάτι που θεωρούσε σημαντικό, το ανέφερε στο τέλος του χρόνου στη λογοδοσία της: «Στο δικό μας σχολείο τουλάχιστον σε πολλές περιπτώσεις οι μαθήτριάς μας έδωσαν δείγματα αρετής και μας συγκίνησαν με το θάρρος τους και την αφοσίωσή τους στο σχολείο στην ακριτική αυτή περιοχή. Θάρρος παραδειγματικό και για τους μεγάλους. Απόδειξη η προθυμία τους κι ο ενθουσιασμός τους ν' αναλάβουν να καθαρίσουν κάτω από την επίβλεψη της ειρηνιστικής δύναμης των Η.Ε. το γυμναστήριο του σχολείου, που από το 1974 έμεινε αχρησιμοποίητο, γιατί βρίσκεται στη νεκρή ζώνη, ακριβώς δίπλα από τα τουρκικά φυλάκια. Την πρώτη μέρα που κατεβήκαμε μαζί στο γυμναστήριο, ο ενθουσιασμός τους ήταν πραγματικά συγκλονιστικός. Σε τέτοιες νεανικές ψυχές ο τόπος μας μπορεί ακόμη να ελπίζει».

Όταν λειτούργησε το γυμναστήριο

ήταν ένα περίεργο αίσθημα. Κάναμε γύρους μέσα στο γήπεδο, κάτω ακριβώς από τα μάτια των Τούρκων στρατιωτών, κάποτε τους ακούγαμε που μας φώναζαν ή σφυρούσαν, αλλά δεν απαντούσαμε. Ήμασταν ώριμες. Και νιώθαμε ότι κατηγογάμε νίκη. Αισθανόμαστε μια ανωτερότητα απέναντι στον κατακτητή, κάνοντας γυμναστική κάτω από τη μύτη του. Πήραμε αυθεντικά μαθήματα πατριωτισμού και ελληνικής παιδείας από αξίες διδασκάλισσες, προτού όλα αυτά συγχυστούν και η ελληνική παιδεία θεωρηθεί εθνικισμός και έγκλημα καθοσιώσεως για τους Κυπρίους, διότι δεν εξυπηρετεί τα σχέδια που εξυφαίνονται εδώ και δεκαετίες εις βάρος της.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ανήκει σε μια εποχή της κυπριακής εκπαίδευσης που γυναίκες διευθύντριες αφιέρωναν πλήρως τη ζωή τους στην υπηρεσία της δημόσιας εκπαίδευσης και σήκωσαν στους ώμους τους την ευθύνη της παιδείας στη νεοσύστατη κυπριακή δημοκρατία, στα πρώτα χρόνια των δυσχερειών και των κλυδωνισμών της και στα κατοπινά των αβάστακτων τραγωδιών της. Η Μάγδα Κιτρομηλίδου, χωρίς κανένα σεμινάριο επιμόρφωσης για διοίκηση σχολείων διηύθυνε από το 1967 μέχρι το 1978 το εξατάξιο Γυμνάσιο Θηλέων Παλλουριωτίσσης (ένα σχολείο μαμούθ, αφού ο αριθμός των μαθητριών κυμαινόταν στις 1700 ένα χρόνο πριν από την τουρκική εισβολή) και από το 1978 μέχρι το 1981 το μικτό σχολείο του Γυμνασίου Παλλουριωτίσσης. Ζήσαμε την προσπάθειά της να ξαναλειτουργήσει το σχολείο. Ο μύθος της αυστηρής διευθύντριας ήταν κυρίαρχος. Έπρεπε τελικά να γίνουμε μαθήτριάς της για να δούμε καθαρά μια γυναίκα που πάλευε αντρίκεια στις αντιξοότητες της ζωής, μια γυναίκα με πολλή αγάπη για το παιδί, με πολλή πίστη στον άνθρωπο και τις αξίες του.

Φωτεινού Πανά 22

του Λεύκιου Ζαφειρίου

Δεν θυμάμαι συγκεκριμένα πώς είχα γνωρίσει τη Μάγδα Κιτρομηλίδου (1919-2004). Μέσα στη δεκαετία του 1980, ύστερα από την αφυπηρέτησή της, το σπίτι της στην οδό Φωτεινού Πανά 22 στη Λευκωσία ήταν για μένα ένας χώρος οικείος και όπου είχα περάσει μαζί της στιγμές ευφρόσυνης μαθητείας.

Ό,τι κράτησα από τη μακρόχρονη φιλία μας είναι η πολύτιμη μορφή της που συναιρούσε ένα σπάνιο ήθος με το καλοδεχούμενο χαμόγελό της και τη βαθύτατη αίσθηση μιας ανθρώπινης συμπεριφοράς που σε απόπλιζε. Ήταν φορές που διέκρινες στο πρόσωπό της την αδιόρατη θλίψη μιας ζωής δοκιμασμένης. Ο λόγος της ωστόσο αναιρούσε αυτή τη φευγαλέα εντύπωση και σε οδηγούσε σ' ένα ταξίδι απρόβλεπτης περιδιάβασης στα περιστατικά του βίου της και σε συζητήσεις πάνω σε ποικίλα θέματα.

Την κυρία Μάγδα τη θυμάμαι πάντα με συγκίνηση να μου ανοίγει την πόρτα του σπιτιού της με εκείνο το ευγενικό καλωσόρισμα «γεια σου», και το συγκρατημένο χαμόγελό της, ενώ την ίδια στιγμή απόδιωχνε τον Ρήγα, το σκυλί του σπιτιού που γάβγιζε μόλις με έβλεπε. Δίσταζα: μου 'λεγε να περάσω μέσα και να μη φοβάμαι γιατί δεν δαγκώνει.

Μπαίνοντας στην αυλή ήταν ένας κήπος πανέμορφος, το πράσινο σ' όλες τις αποχρώσεις. Δεξιά ήταν η ροδιά, οι γαρδένιες κι οι ορτανσίες και τ' άλλα λουλούδια του κήπου, οι μπιγόνιες, τα παφίτικα φτερίκια, οι τριανταφυλλίες και το γιασεμί, οι γλάστρες στη σειρά

με τ' άλλα λουλούδια. Όλα αυτά τ' αγαπούσε ξεχωριστά και τα φρόντιζε τις ώρες τηςσχόλης. Τη ρωτούσα για τις ονομασίες των λουλουδιών, τα ονομάτιζε ένα ένα και χαμογελούσε, καμιά φορά μαλώνοντας τον Ρήγα, για να μην αρχίσει πάλι να γαβγίζει.

Τη θυμάμαι να κάθεται στο γραφείο της και πάνω σ' αυτό η ξύλινη κουκου-

βάγια και το αμπαζούρ. Απ' το παράθυρο, στα δεξιά όπως κοιτούσα από το κάθισμά μου, έξω στην αυλή ήταν ένα κυπαρισσόπευκο σε έντονο πράσινο που έδενε με το ανοιχτό χρώμα της κουρτίνας. Σ' αυτό το δωμάτιο-γραφείο κυριαρχούσε η τάξη του δικού της κόσμου. Τα έπιπλα, τα βιβλία –πολλά βιβλία– τα διάφορα αντικείμενα κι οι φωτογρα-

φίες αποτελούσαν ένα σύνολο αδιάσπαστο στο χώρο και στο χρόνο. Οι φωτογραφίες του συζύγου της, του φιλόλογου Μίκη Κιτρομηλίδη, του πατέρα της κι οι άλλες στο τραπεζάκι, λοξώς δεξιά, με τα αγαπημένα της πρόσωπα – τη Χριστίνα, τον Πασχάλη, τον Γιάννο και τα εγγονάκια της, είναι μια εικόνα που μένει στη μνήμη μου από τότε.

Σ' αυτό το χώρο σκέφτηκε, πόνεσε κι αποφάσισε ότι πρέπει να επαναλειτουργήσει το Γυμνάσιο Παλλουριώτισσας, κάτι που έγινε πραγματικότητα στις 26 Σεπτεμβρίου 1975 χάρη στη δική της πρωτοβουλία. Με τα τουρκικά φυλάκια μόλις λίγα μέτρα από τις αίθουσες διδασκαλίας. Και τις μαθήτρες συγκεντρωμένες σε απόσταση βολής να ακούνε τη διευθύντριά τους να τους λέει πως η επαναλειτουργία του σχολείου στη νεκρή ζώνη της Λευκωσίας θα αναζωογονήσει την ακριτική αυτή περιοχή και θα βοηθήσει να ξαναγυρίσουν οι άνθρωποι που με τη βία εγκατέλειψαν τα σπίτια τους.

Την επισκεφτόμουν πολύ συχνά, είχε μια αμεσότητα στο λόγο της, την άκουγα ώρες να μου αφηγείται περιστατικά του βίου της στην Πάφο, στην Αθήνα και στη Λευκωσία. Αλλά δεν έμενε μόνο σ' αυτά. Μιλούσε με γνώση και αγάπη για τη φιλολογία, τη λογοτεχνία, την πολιτική και τον κόσμο της Κύπρου. Ο λόγος της γινόταν οικείος, λιτός, όταν αναφερόταν με λύπη για όσα τραγικά συνέβησαν στο νησί.

Ο προφορικός της λόγος είχε χάρη, μιλούσε ώρες για τα χρόνια της Κατο-

Με τα μικρότερα εγγόνια της, την Κλειώ και τον Μίκη στην είσοδο του σπιτιού της, Οκτώβριος 1997.

χής στην Αθήνα, τον ΕΛΑΣ, τη Φιλοσοφική Σχολή και τους καθηγητές που θυμόταν με ευγνωμοσύνη και αγάπη – κυρίως τον Νικόλαο Βέη και τον Γιάννη Κακριδή. Οι περισσότερες από αυτές τις αφηγήσεις υπάρχουν τώρα, σχεδόν αυτούσιες, στο βιβλίο της *Η άλλη εποχή*.

Θυμάμαι το συγκλονισμό μου από τις προφορικές αφηγηματικές ψηφίδες για το Αναμορφωτικό Σχολείο Θηλέων στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 1944, το ανθρώπινο πρόσωπο μιας νεαρής γυναίκας από τη μακρινή Κύπρο στις μάχες της Αθήνας, τα κορίτσια του Αναμορφωτηρίου που βρισκανε καταφυγή ακόμη και στα δάκρυα της κυρίας Μάγδας.

Ήταν στιγμές που οι αφηγήσεις σαν να έρχονταν από έναν άλλο κόσμο τον οποίο ο οικείος τόνος του προφορικού της λόγου μεταμόρφωνε επιδέξια: η πένθιμη τραγική πομπή των Ελλήνων αιχμαλώτων στην Ιερά Οδό τον Αύγουστο του 1944 που τους πήγαιναν στο Χαϊδάρι και οι γυναίκες, χορός αρχαίας τραγωδίας· ο Γερμανός στρατιώτης, φοιτητής της Μουσικής Ακαδημίας του Αμβούργου στο ημίφως του κεριού να παίζει πιάνο στην κατεχόμενη Αθήνα· ύστερα οι μέρες του νόστου στην Κύπρο, η «Τριπολιτάνια» που προσορμί-

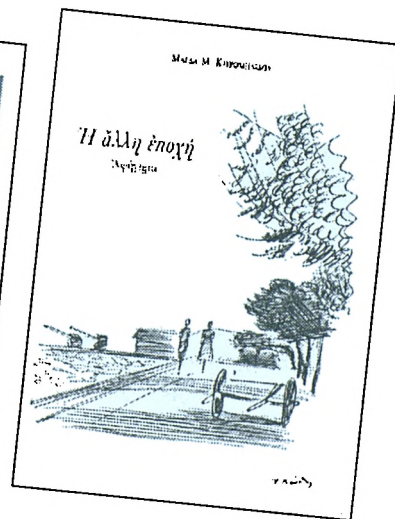
ζεται στην Αμμόχωστο, οι μέρες της καραντίνας στη Λάπηθο, η απουσία του πατέρα...

Είχε το δικό της τρόπο να φεύγει από τον ιδιωτικό χώρο και να κινείται στο χώρο της συλλογικής μνήμης. Ένωθε από μικρή την ευθύνη για τους ανθρώπους γύρω της, κάτι που χαρακτήριζε και το Μικρασιάτη πατέρα της, τον φιλόλογο Πασχάλη Δ. Πασχαλίδη (1884-1943), διευθυντή του Ημιγυμνασίου Πάφου από το 1915 και διευθυντή του Ελληνικού Γυμνασίου Πάφου από το

1924 ως το θάνατό του. Δεν είναι τυχαία η ενασχόληση της Μάγδας Κιτρομηλίδου και της αδερφής της, της αρχαιολόγου Αγγελικής Πιερίδου, με την καταγραφή-συλλογή δημοτικών τραγουδιών.

Ήταν ένας άνθρωπος σπάνιας ειλικρίνειας, χωρίς μίσος για όσους δυσκόλεψαν τη ζωή της. Αντιμετώπιζε με αξιοπρέπεια τη μικρότητα ανθρώπων –ευτυχώς λίγων– που δεν σεβάστηκαν τα όσα προσέφερε με μεράκι στην παιδεία του τόπου μας, και της συμπεριφέρθηκαν «χωρίς αιδώ» λίγο πριν από την αφυπηρέτησή της. Δεν κρατούσε κακία, ήξερε να υπερβαίνει με την καλοσύνη της καθετί που ήταν αντίθετο με το ήθος και το ύφος της, καθώς και τη νηφαλιότητά της.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου ήταν ένας άνθρωπος χαμηλών τόνων αλλά και με αποφασιστικότητα για ό,τι έκρινε σωστό να υλοποιηθεί ως προσφορά στην ελληνική παιδεία. Την διέκρινε ένα ύφος πηγαίας απλότητας. Νομίζω ο δίκαιος λόγος μιας μαθήτριάς της αποδίδει εύστοχα τον έπαινο που της αρμόζει: «*Επρεπε όμως να γίνουμε μαθήτρές της, για να καταρρεύσει εντελώς ο μύθος της αυστηρής διευθύντριας. Μόνο τότε μπορούσαμε να δούμε καθαρά τη γλυκύτητα στους ευγενικούς της τρόπους, την ηπιότητα του χαρακτήρα της, την επιείκεια που πήγαζε από την πίστη της ότι πιο πολύ χρειάζεται η αγάπη του εκπαιδευτικού για το μαθητή, παρά η αυστηρότητα και η τιμωρία*». ❏

Το τελευταίο της βιβλίο: Η εφημερίδα «Πάφος» (1921-1950)

του Πέτρου Παπαπολυβίου

Η στροφή του ενδιαφέροντος των ερευνητών στη μελέτη του τοπικού τύπου της περιόδου της Αγγλοκρατίας χαρακτηρίζει την κυπρολογική βιβλιογραφία των τελευταίων ετών. Έχουν εκδοθεί αρκετά ειδικά έργα, ενώ γίνεται εκτεταμένη χρήση και συστηματική αξιοποίηση των εφημερίδων της περιόδου 1878-1950 ως βασικής πηγής σε εργασίες που αφορούν την πολιτική, εκπαιδευτική και εκκλησιαστική ιστορία της Κύπρου, αλλά και τη νεότερη φιλολογική της παραγωγή. Οι κυπριακές εφημερίδες υποκαθιστούσαν την έλλειψη κομμάτων και στοιχειώδους κοινοβουλευτικής λειτουργίας και ήταν το σημαντικότερο βήμα για την προβολή πολιτικών απόψεων και ένα ανοικτό παράθυρο για όσα συνέβαιναν στον υπόλοιπο κόσμο. Για τον ιστορικό αποτελούν ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών, που συμπληρώνει τις «επίσημες» αρχειακές πηγές (που για την Κύπρο αφορούν κυρίως συλλογές της Αποικιοκρατίας) και ανατρέπει κατεστημένες και στερεότυπες εντυπώσεις και λανθασμένες κοινοτοπίες.

Η Μάγδα Μ. Κιτρομηλίδου κατέχει με το συγγραφικό της έργο εξέχουσα θέση ανάμεσα στους πρώτους συστηματικούς μελετητές του κυπριακού τύπου της Αγγλοκρατίας. Τα βιβλία της *Το μικρασιατικό ζήτημα στην εφημερίδα Πάφος της Κύπρου* (1994), και *Τα Ελληνικά γράμματα στον αλύτρωτο Ελληνισμό: Μεταξύ Μικράς Ασίας και Κύπρου* (1998), έχουν ως βασική πηγή την εφημερίδα *Πάφος* και αποτελούν, αντίστοιχα, δύο σημαντικές συλλογές πηγών για τον απόηχο της Μικρασιατικής Καταστροφής στην Κύπρο και την εκπαιδευτική ιστορία της Πάφου της περιόδου 1915-1943. Η υπό έκδοση μελέτη της Μ. Κιτρομηλίδου *Η εφημερίδα Πάφος (1921-1950)*, ολοκληρώνει ουσιαστικά και συμβολικά μια πολύχρονη ερευνητική εργασία, στην οποία αφιερώθηκε ολόψυχα η συγγραφέας τα τελευταία χρόνια: Τα τελικά κείμενα του βιβλίου παραδόθηκαν από τη Μάγδα Κιτρομηλίδου λίγες μόνο εβδομάδες πριν από την τελευταία μεγάλη περιπέτεια της υγείας

της, που οδήγησε στο θάνατό της.

Η *Πάφος*, μια από τις σημαντικότερες εφημερίδες που κυκλοφόρησαν στην Κύπρο, όπως δείχνει εύγλωττα ο τίτλος της, εκδιδόταν στην πέμπτη πληθυσμιακά πόλη του νησιού, την πιο απομονωμένη και υποανάπτυκτη οικονομικά κατά την Αγγλοκρατία. [Στην απογραφή του 1946 στην πόλη της Πάφου (Κτήμα και Κάτω Πάφος) καταμετρήθηκαν 5.803 κάτοικοι: 3.617 Έλληνες και 2.147 Τούρκοι.] Το πρώτο φύλλο της *Πάφου*, με υπότιτλο *Εβδομαδιαία πολιτική και φιλολογική εφημερίς*, κυκλοφόρησε στις 2/15 Σεπτεμβρίου 1921. Σύμφωνα με τη Μάγδα Κιτρομηλίδου, μέχρι την τελευταία βδομαδιαία έκδοση, στις 17 Αυγούστου 1950, λίγες ημέρες μετά το θάνατο του Λ. Φιλίππου, κυκλοφόρησαν 1.154 φύλλα της εφημερίδας. Υπήρξαν ολιγόμηνες ή μεγαλύτερες περιόδους αναστολής της κυκλοφορίας της εφημερίδας, με κυριότερο το διάστημα Μαρτίου 1926 - Μαΐου 1931. Η *Πάφος*, για λόγους κυρίως γεωγραφικούς, δεν είχε μεγάλη κυκλοφορία, καθώς δεν ξεπέ-

ρασε ποτέ το φράγμα των 1.000 φύλλων.

Διευθυντής και ψυχή της εφημερίδας ήταν ο Λοΐζος Φιλίππου (1895-1950), μια από τις μεγαλύτερες μορφές των ελληνικών γραμμάτων κατά την Αγγλοκρατία. Πτυχιούχος της Νομικής Αθηνών, δικηγόρος στην Πάφο από το 1921, έτος έκδοσης της εφημερίδας. Λόγιος και συγγραφέας με σημαντική προσφορά στις κυπριακές σπουδές, δεν περιορίστηκε μόνο στην έρευνά του, που απέφερε σπουδαίο έργο υποδομής, αλλά αναμίχθηκε στα κοινά σε πολλούς τομείς, εξέδωσε το ανάλογης σπουδαιότητας φιλολογικό περιοδικό *Πάφος* (1935-1947) και διατηρούσε άριστες σχέσεις με τους περισσότερους Ευρωπαίους επιστήμονες που ασχολούνταν με την Κυπριολογία.

Από τους στενότερους συνεργάτες του Φιλίππου στον τριαντάχρονο βίο της *Πάφου*, αναφέρονται εδώ οι Σωτηράκης Μαρκίδης (1894-1975), δικηγόρος και βετεράνος πολεμιστής των Βαλκανικών πολέμων, Πασχάλης Πασχαλίδης (1884-1943), γυμνασιάρχης Πάφου, από το Χουδί Βιθυνίας, που υπέγραφε στην εφημερίδα και με το ψευδώνυμο «Ερευνητής», Ανδρέας Παυλίδης (1903-1980), γνωστότερος με το λογοτεχνικό ψευδώνυμο «Άντης Περγάρης» και ο φιλόλογος Ιωάννης Τσικνόπουλλος (1897-1972). Όπως γίνεται αντιληπτό, στην *Πάφο* συνεργάστηκαν οι σημαντικότεροι διανοούμενοι της πόλης στην περίοδο 1920-1950, μια εποχή πνευματικής ανάπτυξης, όταν, μετά τα «Οκτωβριανά» του 1931, αναστάλησαν οι συνταγματικές και πολιτικές ελευθερίες του κυπριακού λαού. Ο σημαντικότερος λόγιος και πολιτευτής της πόλης που απουσίαζε από τον κατάλογο των συνεργατών της εφημερίδας ήταν ο Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (1902-1953), αιρετός Δήμαρχος Πάφου από το 1943, πολιτι-

κός και προσωπικός αντίπαλος του Φιλίππου στον τοπικό μικρόκοσμο από την εποχή των επαναληπτικών βουλευτικών εκλογών του 1931. Η αντιπαράθεση των δύο μεγάλων προσωπικοτήτων της Πάφου κορυφώθηκε στη δεκαετία του 1940, όταν ο Φιλίππου συμπαράταχθηκε με το ΑΚΕΛ, ενώ ο Γαλατόπουλος ηγήθηκε της αντιακελικής παράταξης.

Η Μάγδα Κιτρομηλίδου συγκεφαλαιώνει μέσα σε μερικές εκατοντάδες σελίδες τη βασική θεματογραφία της Πάφου στις τρεις δεκαετίες κυκλοφορίας της, παρουσιάζοντας τη στάση της εφημερίδας στα μεγάλα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα της περιόδου 1921-1950. Μεγάλο μέρος της ύλης της Πάφου των δύο πρώτων χρόνων έκδοσής της (1921-1923) καταλαμβάνουν σχόλια, ειδήσεις και αρθρογραφία για το Μικρασιατικό ζήτημα, αλλά και για την τραγική κατάσταση των διερχομένων προσφύγων από το νησί. Η αρθρογραφία για τις κυπριακές πολιτικές εξελίξεις έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς καταγράφονται και σχολιάζονται οι ειδήσεις για τις προσπάθειες προώθησης του ενωτικού ζητήματος και την εσωτερική πολιτική οργάνωση, ενώ αποτυπώνονται οι πραγματικές συνθήκες διαβίωσης του αγροτικού πληθυσμού, ένα κοινωνικό πρόβλημα που αποδείκνυε και την αποτυχία της βρετανικής διοίκησης. Μέσα από τις σελίδες της Πάφου η Μ. Κιτρομηλίδου παρουσιάζει τα γεγονότα των «Οκτωβριανών», την αντεπανάσταση της «Παλμεροκρατίας», τα νέα δεδομένα που έφεραν στο νησί ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος και η κυπριακή ομόθυμη συστράτευση στη συμμαχική υπόθεση, και τέλος, την αναζωπύρωση του ενωτικού αγώνα και την οξύνση των κομμουνιστικών παθών. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι θέσεις της Πάφου των ετών 1945-1950, όταν η κυπριακή κοινή γνώμη μετακυλιέται από τον ενθουσιασμό της προσδοκώμενης «εθνικής αποκατάστασης» στην απογοήτευση, και όταν ο ελληνικός Εμφύλιος μεταφέρεται και στην Κύπρο, με τις αντιπαραθέσεις στις τρεις αλληπάλληλες αρχιεπισκοπικές εκλογές, το ζήτημα της

συμμετοχής στη «Διασκεπτική» και τις αιματηρές εργατικές διεκδικήσεις. Μόνο φωτεινό διάλειμμα ενότητας η συναινετική εκδήλωση της καθολικής ενωτικής αξίωσης στο Δημοψήφισμα του Ιανουαρίου 1950. Η προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη οριοθετείται πια ως ο βασικός στρατηγικός στόχος και η μοναδική διέξοδος, με συνέπεια η διστακτικότητα των ελληνικών κυβερνήσεων για την προώθηση του κυπριακού αιτήματος

Πασχάλης Δ. Πασχαλίδης

στον ΟΗΕ να επιφέρει πικρόχολα σχόλια εναντίον του «εθνικού κέντρου».

Η εμφάνιση του κομμουνισμού στην Κύπρο απασχόλησε την Πάφου στις αρχές της δεκαετίας του 1930, περισσότερο από την πλευρά της ανασκευής των δημοσιευμάτων ή προκηρύξεων του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (ΚΚΚ). Η εφημερίδα, ενταγμένη στο γενικό αντικομμουνιστικό κλίμα της εποχής, που οφειλόταν και στις εξωπραγματικές θέσεις των πρώτων Κυπρίων κομμουνιστών εναντίον της ενωτικής αξίωσης και της θρησκείας, χαρακτήρισε «τον Μπολσεβικισμό (...) ως την νέα κακόδοξο αίρεση της εποχής». Μετά τα «Οκτωβριανά» του 1931 η αστυνομική και ποινική καταδίωξη του κομμουνι-

σμού εντάθηκε και στην Κύπρο. Αντίθετα, στις σελίδες της Πάφου είναι εμφανής η σταδιακή μεταστροφή της εφημερίδας: στη δεκαετία του 1940 η εφημερίδα προσχωρεί πια στην κυπριακή Αριστερά, ενώ ο Φιλίππου, χωρίς ποτέ να ενταχθεί επίσημα στο ΑΚΕΛ, γίνεται ένας από τους επιφανέστερους «συνδοιπόρους» του νησιού.

Οι ελληνικές εσωτερικές εξελίξεις παρακολουθούνταν στενά από την Πάφου (η εφημερίδα εξασφάλιζε τακτικές ανταποκρίσεις από την Αθήνα, σχεδόν πάντα από Κύπριους φοιτητές), με έκδηλη την απογοήτευση από την πολιτική ασάθεια του Μεσοπολέμου, τα αλληπάλληλα στρατιωτικά κινήματα και την αποχώρηση του Ελ. Βενιζέλου από το πολιτικό προσκήνιο. Τον Ιούλιο του 1924 οι Έλληνες πολιτικοί της «πρώτης Ελληνικής Δημοκρατίας» καταγγέλλθηκαν ως «συγγενεύοντες με τον φασισμό και τον κοτζαπασισμό», ο Αλ. Παπαναστασίου ονομάστηκε «πολύ ιδεολόγος και η μεγαλύτερη σήμερα πολιτική μορφή» αλλά «άβουλος και δειλός», ενώ ο Γ. Κονδύλης χαρακτηρίστηκε λόγω της αντεργατικής του πολιτικής «φασίστας, ανισόρροπος και αιμοβόρος». Αμέσως μετά το κίνημα του Μαρτίου 1935 η εφημερίδα ευχήθηκε για τη «δημιουργία μιας τρίτης καταστάσεως, πέριξ της οποίας να συσπειρωθούν όλα τα υγιή στοιχεία της χώρας», ενώ το Νοέμβριο του 1935 το δημο-

ψήφισμα που επικύρωσε την επιστροφή του βασιλιά Γεωργίου χαρακτηρίστηκε απερίφραστα νόθο. Μετά την επιβολή της Μεταξικής δικτατορίας, το πρώτο σχόλιο της Πάφου ήταν ότι το καθεστώς δεν μπορούσε να εμφανιστεί ως «ενσάρκωση εθνικών ιδανικών ή ως εκδικητής, όπως ο Χίτλερ», με αποτέλεσμα να επιδιώξει να μεγαλοποιήσει τον «κομμουνιστικό κίνδυνο». Το Δεκέμβριο του 1944 ο Λ. Φιλίππου (φ. 7-12-1944) θρήνησε για τον εμφύλιο σπαραγμό, κρατώντας εμφανώς αποστάσεις και από τις δύο πλευρές: «Αιμάσει κάθε ελληνική καρδιά για την τροπή που πήραν τα πράγματα εις την μαρτυρική μας πατρίδα. (...) Οι κομματικοί κόρακες κρῶζουν επί των ερειπίων και ζη-

τούν ένας έκαστος τους υπευθύνους αναλόγως των συμπεριόντων και των αντιλήψεών των. Η αγνή όμως εθνική ψυχή αιμάσσοσα σκεπάζει το πρόσωπον μπροστά στο σπαραξικάρδιον θέμα και συντετριμμένη αναφωνεί: “Ο Θεός σώζει την Ελλάδα”».

Για τα εξωτερικά γεγονότα, σε κάθε φύλλο της *Πάφου* υπήρχε πλήρης ενημέρωση. Ξεχωριστή προβολή αναλογούσε στις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, στην Ευρώπη και στις βρετανικές αποικίες. Οι ειδήσεις από τον αγώνα του Γκάντι στην Ινδία ή τον ισπανικό Εμφύλιο προβλήθηκαν ιδιαίτερα, το κυρίαρχο ζήτημα όμως, στη δεκαετία του 1930, ήταν η κυριαρχία του ναζισμού στη Γερμανία και τα σύννεφα του πολέμου που άρχισαν να συγκεντρώνονται απειλητικά.

Η *Πάφος* έδινε έμφαση στις λογοτεχνικές στήλες, με τη δημοσίευση έργων Ελλαδιτών, ξένων και Κυπρίων λογοτεχνών (ξεχωρίζει οπωσδήποτε η δημοσίευση ανέκδοτων ποιημάτων του Δ. Λιπέρτη). Στη δεκαετία του 1940 παίρνει προβάδισμα η «στρατευμένη» ποίηση, εις βάρος, συνήθως, της ποιότητας. Παράλληλα, δημοσιεύονταν σημαντικές κυπριολογικές μελέτες, κυρίως των Α. Φιλίππου και Π. Πασχαλίδη. Η ευαισθησία του διευθυντή της *Πάφου* στα φιλολογικά, ιστορικά, λαογραφικά, και αρχαιολογικά θέματα διατηρήθηκε σε όλη τη ζωή της εφημερίδας με τον σχολαστικό εντοπισμό άρθρων ή αναφορών σε ξένα επιστημονικά περιοδικά για την ιστορία και την αρχαιολογία της Κύπρου, τη σχολιασμένη αναδημοσίευσή τους και την αναγγελία, με συνέπεια βιβλιογραφικού οδηγού, των νέων εκδόσεων στο νησί. Όπως φαίνεται στο υπό έκδοση βιβλίο της Μ. Κιτρομηλίδου, εκτός από τις σημαντικές διαλέξεις που γίνονταν στο Κτήμα, την θεατρική δραστηριότητα και τις ειδήσεις για τα νέα αρχαιολογικά ευρήματα, καταγράφονταν οι ειδήσεις για την αθλητική κίνηση, με έμφαση στις νίκες του πρωταθλητή Στέλιου Κυριακίδη, από το χωριό Στατός της Πάφου, και την οργάνωση των τοπικών συλλόγων.

Η μελέτη της Μ. Κιτρομηλίδου εστιάζεται στο συνεχές ενδιαφέρον της *Πάφου* για τα προβλήματα των Κυπρίων εκπαιδευτικών, αλλά και στις τολμηρές

Στην ακρογιαλιά της Πάφου. Η Μάγδα (πρώτη από δεξιά) και η Αγγελική (πρώτη από αριστερά) Πασχαλίδου με φίλες. Δεκαετία του 1930.

προτάσεις του Α. Φιλίππου για την επέκταση της διδασκαλίας της Δημοτικής, την ενίσχυση της γυναικείας εκπαίδευσης, τη στροφή προς την πρακτική ή γεωργική εκπαίδευση, την ανανέωση των αναλυτικών προγραμμάτων κ.ά. Είναι αξιοσημείωτη η παρηγορία με την οποία η *Πάφος* κατήγγειλε τους εκπαιδευτικούς νόμους της «Παλμεροκρατίας», που επισημοποίησαν την επιβολή ασφυκτικού κυβερνητικού ελέγχου στην κυπριακή εκπαίδευση.

Το βιβλίο της Μάγδας Κιτρομηλίδου ολοκληρώνει την πολύχρονη συγγραφική ενασχόλησή της με την πνευματική δημιουργία στην Πάφο του πρώτου μισού του 20ού αιώνα. Πυρήνας των νέων αναζητήσεων και της πολιτικής / πολιτιστικής δραστηριότητας αποδείχθηκε η εφημερίδα *Πάφος* και ο κύκλος των ανθρώπων της. Μετά από μια επίπονη εργασία η Μάγδα Κιτρομηλίδου παρουσιάζει τη σημαντική αυτή εφημερίδα, αναδεικνύοντας την παγκύπρια σημασία και εμβέλειά της. Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου ο αναγνώστης θα παρακολουθήσει αναλυτικά τις εξελίξεις στο κυπριακό πολιτικό ζήτημα, από την εποχή της μικρασιατικής εκστρατείας μέχρι τις παραμονές του αγώνα της ΕΟΚΑ, και θα πληροφορηθεί άγνωστες λεπτομέρειες για την πλούσια πνευματική δραστηριότητα, που κράτησε εναργές το αντιστασιακό πνεύμα στη δεκαετία της «Παλμεροκρατίας». Ξεχωριστή σημα-

σία έχουν για τον μελετητή της νεότερης κυπριακής ιστορίας οι πολλές αναφορές και η αρθρογραφία, που δείχνουν την υποδοχή και την πρόσληψη από την κοινή γνώμη της πιο αυτομονωμένης πόλης της μεγαλονήσου, των μεγάλων ιστορικών γεγονότων τα οποία συγκλόνισαν την Ελλάδα, την Ευρώπη και την ανθρωπότητα στην περίοδο 1920-1950. Τέλος, για την τοπική ιστορία η εφημερίδα *Πάφος* και η πολυσέλιδη εργασία της Μάγδας Κιτρομηλίδου είναι μία κιβωτός γνώσεων και πληροφοριών, που συμπληρώνει τις ελλιπέστατες διαθέσιμες βιβλιογραφικές μαρτυρίες.

Με το τελευταίο της βιβλίο, που η μόρα θέλησε να κυκλοφορήσει ύστερα από τον θάνατό της, η Μάγδα Κιτρομηλίδου ολοκλήρωσε μια τριλογία (με την παρένθεση του αφηγήματος *Η άλλη εποχή* (1995), με μνήμες από τη σκληρή ζωή στην κατοχική Αθήνα) αφιερωμένη στις βιολογικές και πνευματικές της καταβολές: Στη Μικρασία και στην Πάφο, στον πατέρα της Π. Πασχαλίδη και στον Α. Φιλίππου (συγγενή της από τη μητέρα της), στα ελληνικά εκπαιδευτήρια της γενέτειράς της πόλης και στην *Πάφο*, την σημαντικότερη εφημερίδα της. Ήταν, ουσιαστικά, οι καταβολές και η κληρονομιά που επηρέασαν καθοριστικά την Κιτρομηλίδου σε ό,τι υπηρέτησε ακούραστα μέχρι το τέλος της ζωής της: *Τα Ελληνικά γράμματα και τον αλύτρωτο Ελληνισμό*.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Η οδυνηρή απώλεια του λαϊκού

Ξέρετε τι σημαίνει glocalisation, ethnic, folk-art; Είναι η διαχείριση των τοπικών πολιτισμών, των cultures του Lyotard, εντός των ορίων του συστήματος, δηλαδή της παγκοσμιοποιημένης εκδοχής του κόσμου μας. Το global συγκρούεται με το local και ο λαϊκός πολιτισμός είτε μουσειοποιείται καθιστάμενος folk art –έντεχνη παρουσίαση του λαϊκού που αποσπάται απ' τον φυσικό του χώρο και την αυθόρμητή του έκφραση– είτε γίνεται ethnic, δηλαδή εμπλουτίζεται από στοιχεία άλλων τεχνών (jazz, rock, ambient κ.λπ.) σ' ένα πολιτιστικό mixage.

Η glocalisation είναι η χειροπιαστή αμηχανία μας να υπερασπιστούμε ένα παρελθόν που όσο κι αν μυθοποιείται δεν επαρκεί για τις σύγχρονες ανάγκες κι ένα παρόν που πλέει στο αμνιακό υγρό του χρόνου χωρίς ταυτότητα. Στην πατρίδα μας, η κυριαρχία του «λαϊκοέντεχνου» λαϊκισμού μ' όλα του τα πολιτικά και πολιτιστικά συμφραζόμενα και η ταχύτατη εξαφάνιση ενός υψηλόφρονος αστισμού δημιούργησαν το κοινωνικό εκείνο ζήτημα το οποίο περιέχει νεόπλουτους αγράμματους, μικροαστούς ζηλόφθονους και λούμπεν στοιχεία χωρίς δυστυχώς συνείδηση της ιδιαιτερότητάς τους. Και όσον αφορά στην εξαφάνιση της αστικής παιδείας όπως την εξέφεραν ένας Εμπειρικός, ένας Τσαρούχης ή ένας Σεφέρης με τον κοσμοπολιτισμό τους, μικρό το κακό –κακό πάντως– γιατί εκπροσωπούσε μια μικρή πλην δυναμική μειονότητα. Το μέγα κακό προήλθε από την εξαφάνιση –καλύτερα ισοπέδωση– του λαϊκού χάριν κάποιων «εκσυγχρονισμένων» συμπεριφορών και μιας ιεροποιημένης μικροαστικής συνείδησης. Η τηλεόραση συμβάλλει καίρια στην επιβολή του λαϊκίζοντος εις βάρος του λαϊκού και στην ομογενοποίησης ενός πληθυσμού του οποίου οι διαφορετικές προελεύσεις εγγυώνταν κάποτε την αυθεντικότητά του. Η εμπορευματοποίηση του λαϊκού σε φολκλόρ, η εξαφάνιση των αγροτικών κοινωνιών και η χύδην ζωή στα αστικά κέντρα, έδωσαν τη χαρακτηριστική βολή στον πηγαίο λαϊκό άνθρωπο. Στους πρωταγωνιστές του «Δράκου» του Κούνδουρου, στον λοχία –δεν έχει όνομα!– της «Ευδοκίας», στους αεικίνητους Βέγγο και Χατζηχρήστο των «ταινιών γέλιου». Η λαϊκότητα πλέον θα γίνει κατ' εξοχήν αξία της κουλτούρας της αριστεράς και σταδιακά από τα Μακρονήσια θα περάσει στη δισκογραφία και τις συναυλίες. Ο «Επιτάφιος» των Ρίτσου-Θεοδωράκη με τον ασκητικά εμβληματικό Μπιθικώτση εκφράζει περισσότερο ένα ήθος και μια στάση ζωής και λιγότερο μίαν ιδεολογία ή μίαν αισθητική.

Έκτοτε η αριστερά γραπώθηκε απ' αυτές τις κυτταρικές μορφές ώσπου τις εξήντησε αυτοεξαντλούμενη. Σήμερα ο πολλαπλός Θεοδωράκης στο Μέγαρο είναι η ακραία συνέπεια μιας φόρμας που κατέληξε σε φολκλόρ. Η απώλεια του λαϊκού είναι το ισχυρότερο πολιτιστικό πλήγμα που δέχτηκε μεταπολεμικά ο τόπος και εν πολλοίς αυτό που προκάλεσε διαλεκτικά και την απίσχναση του όποιου μοντέρνου στην ίδια εποχή. Η εξίσωση μοιραία καταλήγει σε ψευδολαϊκότητα, που συνεπάγεται ψευδομοντερνισμό. Πιο απλά δεν μπορεί να υπάρξει ο Κανιάρης χωρίς τον Τσαρούχη και εκείνος χωρίς τον Κόντογλου και τον Παρθένη. Ο Τσιτσάνης και ο Βαμβακάρης δεν εξισώνονται προς τον Σκαλκώτα αλλά αποτελούν την αναγκαία, περιρρέουσά του ατμόσφαιρα διαμορφώνοντας αισθητικά έναν ολόκληρο λαό. Η λογική τους συνέχεια είναι οι Χατζιδάκις-Θεοδωράκης και η αναιρέσή τους ο σημερινός φασισμός του «λαϊκοέντεχνου» και η δεσποτεία των έθνικ ατάλαντων. Στις ΗΠΑ, ανάλογα, η jazz και τα blues, ο Cole Porter και ο Duke Ellington αποτελούν το έδαφος για να στηριχθούν συνθέτες όπως ο Aaron Copland ή ο Gershwin και ο Charlie Parker. Το επόμενο βήμα είναι η παγκοσμιοποιημένη pop Madonna της ασύστολα βιομηχανοποιημένης διασκέδασης και ο αγοραίος εκχυδαϊσμός του όποιου προσωπικού ύφους. Για εμάς πάντως η απώλεια του λαϊκού πληρώνεται ακόμη με πανάκριβα λύτρα πολιτιστικής εξαθλίωσης χωρίς τουλάχιστον να κερδίζεται το ελάχιστο αυτοκριτικής ή αυτογνωσίας.

Μάνος Στεφανίδης

ΥΓ.: Περισσότερα στο κείμενό μου για την δεκαετία του '60, κατάλογος έκθεσης ΕΝΤΟΣ-ΕΚΤΟΣ, Συλλογή Μπέλτσιου, 2005.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Μία πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση χαρακτηριστικής γίνεται τις ημέρες αυτές και έως 28/1 στο Μέγαρο Εύνάρδου (Αγ. Κωνσταντίνου & Μεγάνδρου, στην Ομόνοια): Έχει τίτλο «50 χρόνια του εργαστηρίου Barbarà» και διοργανώθηκε

από το Ινστιτούτο Θερβάντες σε συνεργασία με το MIET· παρουσιάζει χαρακτηριστικά σημαντικών καλλιτεχνών (Miro, Dali, Hartung, Hernandez, Vasarely, Taries, Schultze, Beuys και πολλών ακόμη) που συνεργάστηκαν με τον Ζοάν Μπαρμπάρ και παρήγαγαν πολλαπλά έργα τους στο εργαστήριό του. Ο Μπαρμπάρ, που δημιούργησε και δικά του χαρακτηριστικά έργα, συνέβαλε ιδιαίτερα στην ανάπτυξη και την τελειοποίηση της τέχνης της χαρακτικής.

• Από σήμερα και έως 20/1 μπορείτε να απολαύσετε την Σελέστε Ροντρίγκεζ –αδελφή της ευρύτερα γνωστής Αμάλια, επίσης προικισμένη και αισθητική– σε ένα πρόγραμμα με παλιά και καινούργια φάντορ μαζί με τον Helder Moutinho: στο Half Note Jazz Club (Τριβωνιανού 17, Μετσ).

• Την ερχόμενη Τρίτη 18/1 εγκαινιάζεται στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών η έκθεση του γνωστού ζωγράφου Βαγγέλη Δημητριά, ο οποίος στη νέα του δουλειά πειραματίζεται με διάφορα υλικά που ενσωματώνει στους ζωγραφικούς πίνακές του, προσπαθώντας να διερευνήσει τον τρισδιάστατο χώρο.

• Μια κατσαρίδα εξόριστη στο Θέατρο του Νέου Κόσμου: Άλλη μια έκπληξη του θεάτρου του Νέου Κόσμου το ντανταϊστικό μιούζικαλ του Βασίλη Μαυρογεωργίου, «Κατσαρίδα». Μια ξέφρενη κωμωδία με ανατροπές και δυνατούς διαλόγους, εκπλήξεις, σάτιρα και συμβολισμούς. Ξεχάστε το θέατρο κονσέρβα και σπεύσατε να απολαύσετε τους Κ. Γάκη (μουσική) και Β. Μαυρογεωργίου (κείμενο-σκηνοθεσία) που είναι και οι ηθοποιοί της παράστασης (Δευτέρα και Τρίτη, ώρα 21.15).

ΚΑΤΣΑΡΙΔΑ

ένα ευρωπαϊκό ντανταϊστικό μιούζικαλ

25ο Συμπόσιο ποίησης - Ποιητικός Διαγωνισμός

Η Οργανωτική Επιτροπή του Συμποσίου Ποίησης με αφορμή τη συμπλήρωση 25 χρόνων ζωής του Συμποσίου προκηρύσσει για το 2005 Διαγωνισμό Ποίησης στον οποίο μπορούν να λάβουν μέρος όλοι όσοι ζουν στην Ελλάδα και την Κύπρο, καθώς και Έλληνες και Κύπριοι πολίτες που διαμένουν στο εξωτερικό, ανεξαρτήτως ηλικίας. Τα ποιήματα, όχι περισσότερα των τριών (3), θα πρέπει να είναι δακτυλογραφημένα (σε γραφομηχανή ή ηλεκτρονικό υπολογιστή), στην ελληνική γλώσσα.

Οι συμμετοχές σε πέντε (5) αντίγραφα,

να σταλούν έως και την 30ή Απριλίου 2005, (σφραγίδα ταχυδρομείου) στη Διεύθυνση:

Συμπόσιο Ποίησης, Τ.Θ. 1142, Πάτρα, Τ.Κ 26110, είτε ηλεκτρονικά στη διεύθυνση:

skartsis@upatras.gr,

siskartsis@yahoo.gr

Η κριτική επιτροπή που απαρτίζεται από τους: Σωκράτη Σκαρτσή, Λύντια Στεφάνου, Κυρία:ο Χαραλαμπίδη, θα ανακοινώσει τα αποτελέσματα του διαγωνισμού και τα τρία πρώτα βραβεία, στη διάρκεια της απογευματινής Συνε-

δρίασης του 25ου Συμποσίου Ποίησης, το Σάββατο 2 Ιουλίου 2005 και ώρα 6 μ.μ., στο Συνεδριακό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών, στο Ρίο. Τα βραβεία θα δημοσιευθούν σε χωριστό παράρτημα των πρακτικών του 25ου Συμποσίου Ποίησης, με εισαγωγικό σημείωμα και σύντομο βιογραφικό των βραβευθέντων.

Η Οργανωτική Επιτροπή

Για οποιαδήποτε πληροφορία:

Σωκράτης Σκαρτσής τηλ.: 2610276157, 2610991343.

Π Ο Λ Ι Τ Ι Σ Τ Ι Κ Α

Βομβίδα

(ΑΜΑ ΛΑΧΕΙ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΧΑΡΟΥΛΗ)

• Ρε παιδιά, μπήκε ο νέος χρόνος; Ούτε που τον κατάλαβα απορροφημένος με τον παλιό. Αφήστε που του μοιάζει κιόλας (ο νέος του παλιού εννοώ)!

• Σκίζει ο νέος μας συνάδελφος Χάρυ Κλυνν αυτοσχεδιάζοντας κάθε βράδυ στο «Περοκέ». Και αποδεικνύει πως το λαϊκό μπορεί να κρύβει και αισθητική και σοφία. Ακόμη κι όταν είναι μπρούτο ή απροκάλυπτο.

• Σε αντίθεση με το λαϊκίστικο που παρά τα όποια εκσυγχρονιστικά τερτίπια του, δεν μπορεί να κρύψει την ένδεια και την ηλιθιότητά του.

• Θέμος και Μάκης ανοίγουν εφημερίδα! Όταν ανοίγουν τέτοιου είδους εφημερίδες, πρέπει να κλείνει εξ άπαντος ένα πανεπιστήμιο.

• Για λόγους οικονομίας (πνεύματος).

• Έτσι ο Ντερμπεντέρης και ο Λάλας θα παραμείνουν αναμφισβήτητοι αφέντες της κυριακάτικής μας

διασκέδασης. Σοβαροφανείς και επαγγελματίες της ατάκας αμφότεροι, εκπροσωπούν ό,τι πιο αστείο υπονοούσαμε πιο πάνω μιλώντας για τον Χάρυ Κλυνν.

• Απίστευτο! Ο Λάλας αδυνάτισε εβδομήντα κιλά. Είναι πλέον σαν Βενιζέλος με πρόσωπο Μιλένας Αποστολάκη. Μιλέν-Θανάσι!

• Αλλά και ο Εν. Venizelos έχασε περί τα τριάντα κιλά, το μανάρι μου!

• Δεν ανησυχώ πάντως. Θα τα βρει εξάπαντος. Κάπου γύρω από την περιφέρειά του θα βρίσκονται.

• Εξάλλου την είπτε την αθάνατη ρήση σχετικά ο Μαυρογιαλούρος: Οι πολιτικοί και τα μοντέλα πρέπει να προσέχουν τις περιφέρειές των!

• Πάνω στη σύγχυση κατέφθασε καταϊδρωμένος και ο κατάλογος «Το Φως του Απόλλωνα», αν ενθυμείσθε, που τυπώθηκε στην Ιταλία και πωλείται στην Ιταλία και πωλείται –τρόπος του λέγειν– στην Αθήνα με δύο χρόνια μόλις

καθυστερήση.

• Σπεύσατε γιατί έχουν πλημμυρίσει τα υπόγεια της Πινακοθήκης από το αδιάθετο stock. Κι εδώ δεν μπορεί να συνδράμει το πνεύμα της Eurobank.

• Αλλά ούτε και η «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» η οποία αρνείται –και δικαίως– να καλύψει οικονομικά τις απίστευτες υπερβάσεις των διενεργηθεισών εκθέσεων. Και βέβαια δεν φτουράνε τα δάκρυα της Μπερνάρντα.

• Σήμερα μάλιστα ο Τατούλης παρίσταται στη συνεδρία του Δ.Σ. του Ιδρύματος υπό τον Παναγιώτη Τέτση για τον πολιτιστικό σχεδιασμό του Μουσείου. Με απουσία –εκκωφαντική ως συνήθως– των επιμελητών.

• Και κλάμα ξανά η Κυρία! (Αλλά και πείσμα –πείσμα ως προς τον Στεφανίδη, που εξακολουθεί να έχει στο ψυγείο παρά τις επανειλημμένες διαμαρτυρίες του τελευταίου).

• Είπαμε: Το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ! Η Ν.Δ. πάλι χάθηκε μαζί με τις περιφέρειες του κ. Βενιζέλου. Ο ευρών αμειφθήσεται.

• Το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ και μάλιστα αδυνατισμένο. Ο Χριστοδουλάκης κάνει

τζόκινγκ στην Καισαριανή και ο Πάγκαλος γυμναστική στο Χίλτον.

• Παιδιά, σας έβαλε ο θείος Απόστολος γυμναστήριο στη Βουλή, αν ευθυμείστε. Μπας και πηγαίνετε και λίγο και σε εκείνο το μαγαζί. Για να 'χετε ένα κίνητρο δηλαδή.

• Ο Γιωργάκης πάλι κάνει γυμναστική παντού και όλες τις ώρες της ημέρας. Στο Παρίσι, στην Αθήνα, στο Καματερό, στο Καστρί.

• Το κακό έτσι είναι ότι δεν κάνει τίποτε άλλο: Ρε σύντροφοι, όσο το καλύτερο, μήπως έτσι είναι καλύτερα;

• Μια συμμετοχική ιδέα λέω. Εξάλλου δουλεύουνε πολύ οι κολλητοί του: Δαμανάκη και Βούγιας! Μην είμαστε και πλεονέκτες.

• Κύριε διευθυντά, γύρισε ο Διαμαντής απ' τον Βόλο; Λάβαμε κανένα καινούργιο εξώδικο; Καμιά μήνυση έστω, για το καλό της χρονιάς; Τι διάβολο Αντί είμαστε αν δεν ενοχλούμε τους «συγκατανευσιφάγους»!

• Μου λένε αυτοί που ξέρουν, ότι πάει πολύ καλά φέτος το θέατρο. Σε αντίθεση με την περσινή κατρακύλα. Ίσως αυτό να οφείλεται στον συνασπισμό των καλλιτεχνικών

Δέκατος Πανελλήνιος Ποιητικός Διαγωνισμός της «ΤΕΧΝΗΣ» Κιλκίς

Η Μακεδονική Καλλιτεχνική Εταιρία «ΤΕΧΝΗ» του Κιλκίς προκηρύσσει τον Δέκατο Πανελλήνιο Ποιητικό Διαγωνισμό με τίτλο «Κούρος Ευρωπαίου». Οι ποιητικές συλλογές που θα σταλούν για το διαγωνισμό πρέπει:

- 1) Να μην έχουν εκδοθεί
- 2) Να είναι δακτυλογραφημένες σε τρία αντίτυπα
- 3) Να είναι 20 έως 30 σελίδες
- 4) Οι συλλογές θα στέλνονται με ψευδώνυμο. Σε δεύτερο κλειστό φάκελο αλληλογραφίας ο υποψήφιος εξωτερικά θα αναγράφει πάλι το ψευδώνυμό του και

μέσα τα πραγματικά του στοιχεία (όνομα, επίθετο, διεύθυνση, τηλέφωνο). Ο δεύτερος αυτός φάκελος θα ανοιχθεί από την επιτροπή του διαγωνισμού μόνο σε περίπτωση βράβευσης της συλλογής.

Οι υποψήφιοι μπορούν να υποβάλουν τα έργα τους από την 15η Ιανουαρίου έως την 30η Απριλίου 2005 στη διεύθυνση: «ΤΕΧΝΗ» Μ.Κ.Ε. Κιλκίς, 25ης Μαρτίου 20, Κιλκίς Τ.Κ. 61100, τηλ. 2341024217 και 2341028340

Η μη τήρηση έστω και ενός από τους παραπάνω όρους του διαγωνισμού συνεπάγεται τον αποκλεισμό του υποψηφίου.

Η κρίση των έργων θα γίνει από 7μελή κριτική επιτροπή, την οποία αποτελούν οι:

1. Ζωή Σαμαρά, Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ., Πρόεδρος
2. Δημήτρης Γουινιάς, Αναπληρωτής Καθηγητής Α.Π.Θ.
3. Κική Δόγια Πλόχουρα, Φιλολόγος
4. Σταύρος Ζαφειρίου, Ποιητής
5. Πηγή Κουτσογιαννοπούλου, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών
6. Σόνια Λευκίδου, Φιλολόγος
7. Αφροδίτη Σιβιετίδου, Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

δυνάμεων και στην εγκατάλειψη του one man show.

- Όπως μας εξομολογήθηκε η Θέμις Μπαζάκα, τα περισσότερα θέατρα είχαν τον Δεκέμβρη πληρότητα 100%!
- Πάνε πολύ καλά, όπως πληροφορούμαστε, οι «Τρεις Αδελφές» του αδελφού μας Μιλιβόγιεβιτς στο θέατρο «Δανδουλάκη», το «Απλό Θέατρο» του Αντύπα, ο Μολιέρος του Βογιατζή –συνεχώς sold out– αλλά και ο «Αίας» του θεάτρου «Άτις» του πολύτιμου Θόδωρου Τερζόπουλου.
- Ο οποίος ετοιμάζει μια ποιητική έκπληξη από την βόρεια Αφρική, έναν θρήνο γραμμένο από μια γυναίκα και παιγμένο από την πρώην συνεργάτιδα του Bob Wilsso, την νεαρή Καβαλιεράτου.
- Την γνωστή όσο και αθόρυβη οικογένεια των καλών, αθόρυβων καλλιτεχνών...
- Οι οποίοι καταφέρνουν, παρότι τόσο κοντά στο δήθεν, να παραμένουν, εκτός κλίμακας και ίντριγκας.
- Είδατε αυτές τις μέρες τηλεόραση; Καλύτερα! Είτε γλεντάνε και πίνουνε –η νέα μόδα– έτσι ώστε να ξεδίνει με τα μάτια το πόπολο και να χορταίνει την πείνα του

–παλιά μόδα και αλάνθαστη τακτική που εφημέριζε και ο προπάτορας των συγχρόνων επιγόνων του Καραγιούζης– και ο πάσα πεινασμένος...

- ...Είτε μιλάνε σοβαρά για πολιτισμό με τους αδελφούς Διονυσίου –αθάνατη Παναγιωταρέα– και την Πέγκυ Ζήνα (την αυθεντική)! Οι αδελφοί Κατσάμπα σταθερά στο Τελε-Άστρ, καθ' όσον χρόνον ο πρόεδρος με τον Περικλή Περάκη είχαν πεταχτεί για Θεοφάνεια στην Πόλη.
- Έτσι είναι αδέρφια. Άμα δεν πάνε οι γνήσιοι, οι veritable δεξιοί στην Πόλη, ποιοι θα πάνε; Ο Χαρίλαος ή η Αλέκα; (Α propos αδυνάτισε και η Λιάνα –την είδαμε στον Θέμο σε βαρυσήμαντη συνέντευξη– και της πάει). Άντε βρε συντρόφισσα, και γενική γραμματέας!
- Έκανε μάλιστα και μια πολύ σωστή γλωσσική παρατήρηση. Μίλησε για τον πληθυντικό του τσουναμιού που είναι τα «τσουνάμια». Κι όχι τα «τσουνάμεις» που λένε οι αγγλομαθείς!
- Δεδομένου ότι οι ζωντανές γλώσσες οικειοποιούνται αβίαστα τις ξένες λέξεις και δεν ντρέπονται να τις προφέρουν κατά το έθος

τους.

- Συμπληρώνω, Λιάνα, ότι «τσουνάμια», σύμφωνα με τον αείμνηστο Σπύρο Μαρινάτο, από το ηφαίστειο της Θήρας κατέστρεψαν τον μινωικό πολιτισμό. Έτσι τα πρόφερε –και τα έγραφε– ο ίδιος.
- Δεν είχε βέβαια τις γνώσεις ενός Χατζηνικολάου, ενός Τερέντιου του ταχύ ή ενός Αιμιλίου του Λιάτσου. Άσχετο: Λείπει απ' την τηλεόραση, όπου επιπολάζουν –κυριολεκτικά– πολλές ξανθιές απ' έξω κι από μέσα, η έντιμη φιγούρα του Νάσου Αθανασίου.
- Παρένθεση: Αληθεύει ότι ο δήμαρχος Πειραιά Αγραπίδης, μέλος του Δ.Σ. του ΟΠΕΠ (Οργανισμού Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού), ζήτησε από την «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» να χρηματοδοτήσει συναυλία της Πέγκυς Ζήνας (της αυθεντικής) στην πλατεία του Δημαρχείου;
- Αληθεύει!
- Κάτι καλό τώρα. Την περασμένη Δευτέρα οργανώθηκε στην Ελληνοαμερικανική Ένωση ημερίδα με θέμα «Η Ταυτότητα του Σύγχρονου Ελληνικού Χορού» από το Σωματείο Ελλήνων Χορογράφων.

- Η εκδήλωση ξεκίνησε με χαιρετισμό του Πέτρου Τατούλη –που πάει παντού!– και αφιέρωμα στη μνήμη της Ζουζούς Νικολούδη.
- Σημιώνεται ότι φέτος συμπληρώνονται σαράντα χρόνια από την ίδρυση των «Χορικών», του συνόλου δηλαδή εκείνου που ανανέωσε τον χορό στον τόπο μας, υπερβαίνοντας το ελληνικό χορόδραμα της Ραλλούς Μάνου.
- Ο Ανδρέας Ρικάκης υπογράμμισε το μπουμ που συνέβη στο τέλος του '80 με την εμφάνιση των πρωτοποριακών ομάδων Οκτάνα, Sine Qua Non, Ομάδα Εδάφους, Λάθος Κίνηση, Ενάλια κ.ά.
- Το '90 καταμετρούνται περί τα 70 σύνολα χορού! Φαντάζομαι πως η πρωτοβουλία Μικρούτσικου σχετικά με το Φεστιβάλ Καλαμάτας έχει δώσει έναν υγιή θεσμό που μπορεί να υποστηρίξει αυτήν την τόσο περιθωριοποιημένη και συκοφαντημένη έκφραση.
- Στο συνέδριο βέβαια υπογραμμίστηκε για μια ακόμη φορά η ανάγκη για σωστή, ανωτάτης βαθμίδας, χοροθεατρική παιδεία, που ν' αρχίζει μάλιστα απ' την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι παρήγορο πάντως ότι στις νεότευκτες επιτροπές

Διεθνές Συμπόσιο για τον Θερβάντες

Το Εργαστήριο Συγκριτικής Γραμματολογίας του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ινστιτούτο «Θερβάντες», το Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ., το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μετάφρασης και Μεταφρασεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και την Εταιρεία Ελλήνων Ισπανιστών οργανώνει διεθνές Συμπόσιο με θέμα : «*Η απήχηση του Δον Κιχώτη στα γράμματα και στις τέχνες*» επ' ευκαιρία της συμπλήρωσης των 400 ετών από την πρώτη έκδοση αυτού του σημαντικού λογοτεχνικού έργου.

Άξονες του Συμποσίου είναι :

- ο Δον Κιχώτης και η θέση του στο έργο του Θερβάντες.
- η πρόσληψη του Δον Κιχώτη στο σύγχρονο μυθιστόρημα.
- μεταφράσεις, αποδόσεις και προσαρμογές του Δον Κιχώτη.
- η θέση του Δον Κιχώτη στα σχολικά εγχειρίδια.

- η εξέλιξη του «μπαρόκ» στις σύγχρονες ευρωπαϊκές γραμματείες.

- η παρουσίαση του «Δον Κιχώτη» στην τέχνη (πλαστική, μουσική, όπερα, κινηματογράφος, κινούμενο σχέδιο).

- η επίδραση του Θερβάντες στην ευρωπαϊκή γραμματεία.

Το Συμπόσιο θα λάβει χώρα στη Θεσσαλονίκη, από τις 3 έως και τις 6 Νοεμβρίου 2005 και όσοι επιθυμούν να συμμετάσχουν με ανακοίνωση, πρέπει μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου 2005 να καταθέσουν το θέμα τους. Επικοινωνία: Εργαστήριο Συγκριτικής Γραμματολογίας Α.Π.Θ. - Τ.Θ. 81 541 24 Θεσσαλονίκη, είτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση : freris@frl.auth.gr

Γλώσσες του Συνεδρίου είναι η ελληνική, η ισπανική και η γαλλική.

Η Επιστημονική Επιτροπή θα απαντήσει τέλη Απριλίου για το αν η πρόταση έγινε αποδεκτή.

του ΥΠΠΟ για τον χορό μετέχουν γνώστες του χώρου και δημιουργοί επιπέδου όπως η Αποστολία Παπαδαμάκη και ο Κωνσταντίνος Ρήγος.

- Αλλά και το Δ.Σ. του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων το απαρτίζουν παθιασμένα μέλη όπως η Νατάσα Ζούκα, ο Κωνσταντίνος Μίχος, ο Πέτρος Γάλλιας (πρόεδρος), η Τέτη Νικολοπούλου και η αυτού εξοχότης ο αντιπρόεδρος Κωνσταντίνος ο Εζωβρακάκης!

- Το καλύτερο που ακούσαμε στην εκδήλωση αυτή: «Το σώμα αποτελεί μια κεντρική μεταφορά για τον πολιτικό λόγο». Σωστό! Ρωτήστε και τους έγκλειστους, άνευ κατηγορίας στο Γκουαντάναμο ή το Άμπου Γράμπι.

- Θα συμπληρώναμε ότι όπως υπάρχει άσπρο και μαύρο δέρμα, ανάλογα υπάρχει και λευκός και μαύρος χορός. Παρένθεση: Πώς ονομάζονται τα ποικίλα γκρουπούσκουλα που μιμούνται –με την καλή έννοια– την Pina Baush; Πείνα Μπάους και των γονέων τους!

- Γιατί αργεί η ανακοίνωση για τη φετινή ελληνική συμμετοχή στη Biennale

Βενετίας; Επειδή μαγειρεύεται! Βλέπετε, κάποια συμμετοχή υπεσχέθη ότι όλο το κόστος της θ' αναλάβει μεγάλη τράπεζα.

- Κάτι τέτοιο όμως είναι πολλαπλώς παράνομο. Αν το ελληνικό δημόσιο αδυνατεί ν' ανταπεξέλθει στις τυπικές –όσο και ουσιαστικές– του υποχρεώσεις, ας μην συμμετάσχει!

- Έχει και ο καπιταλισμός τις αρχές του (κατ' αρχάς).

- Ή ας εκποιήσει την Biennale στον μεγαλύτερο πλειοδότη κι ας εκχωρήσει αρμοδιότητές του στην Alpha Bank.

- Αλλά και η Alpha Bank, αν όντως λειτουργεί χορηγικά και ενδιαφέρεται για την ελληνική τέχνη δεν πρέπει να υποστηρίζει μόνο την πρότασή της αλλά όποια πρόταση κριθεί ως η καλύτερη.

- Για λόγους ισορροπίας!

Τι λέει επ' αυτού η ευαίσθητη Άννα Κωστοπούλου;

- Έχουμε και λέμε λοιπόν.

Έχουν προταθεί κατά πληροφορίες μας οι εξής: Κοσκινά με Χατζημιχάλη, Σαββόπουλος με Ξονογλου-Φωκά, Στεφανίδης με Κύριλλο Σαρρή, Ζενάκος με Βελώνη, Κοτελετζίδου με Σπηλιόπουλο-Χρυσίδου,

Καμπουρίδης με Φασιανό κ.ά.

- Αν κάνουμε κάποιο λάθος, συγχωρείστε μας. Εξάλλου Κυριακή κοντή γιορτή.

- Αχ κύριε Βασίλη Αγγελικόπουλε, γλυκύτατέ μας συνοδοιπόρε (με την καλή έννοια, του Μάλερ), γιατί κάνετε μια εκπομπή με λαϊκά –πολύ καλά– τραγούδια στο Γ' Πρόγραμμα και όχι στο Β' ή το Α' της ΕΡΤ ή στον Sky, τον Flash κι οπουδήποτε αλλού;

- Γιατί να μην μείνει το Γ' Πρόγραμμα μια νησίδα για τη σοβαρή μουσική που δεν παίζεται πουθενά αλλού στα ερτζιανά;

- Η μουσική των συνθετών που επιλέγετε μπορεί ν' ακουστεί σ' οποιοδήποτε άλλο καλαίσθητο πρόγραμμα. Η μουσική όμως του Σκαλκώτα, του Αδάμη, του Τραυλού κ.λπ. πουθενά!

- Εκτός κι αν συμφωνείτε με την υποδορία πολιτικής της εντεχνολογικοποίησης του ιστορικού Τρίτου μέσω «ποιτικών» επιλογών συνθετών που κινούνται στα όρια αγοράς και αταλαντοσύνης –μελοποιούν όμως Κωστή Παλαμά!– αλλά και εκπομπών λόγου που τις μελό πρόζες τους αντιλαμβάνονται μόνον οι

συγγραφείς τους.

- Το Τρίτο θα μπορούσε να είναι ένα μετερίζι ελεύθερου λόγου και υψηλής αισθητικής. Δυστυχώς το ΠΑΣΟΚ το υπαλληλοποίησε και η Ν.Δ. δεν σέβεται καν τη μνήμη και την άποψη του Μάνου Χατζιδάκι.

- Είναι κι αυτό μια άποψις. Νοιώθεται. Που θα 'λεγε κι ο ποιητής.

- Απ' την άλλη ετοιμαζόμαστε να γιορτάσουμε ολοσούμπιτοι τα ογδόντα χρόνια του Μίχη με Μπέζο, Φίλιππιδη, Ρέμο κ.λπ. – πού αλλού; στο Μέγαρο.

- Τώρα γιορτή είναι αυτό το πράγμα ή κάτι άλλο; – θα σας γελάσω.

- Ως τη στιγμή αυτή ο Μπιθικώτσης δίνει τη δική του μάχη της αξιοπρέπειας και της μνήμης. Ούτως ή άλλως τα τραγούδια του δεν μπορεί να ξαναπεί κανείς μετά απ' αυτόν. Το μόνο που μπορεί ίσως είναι να τα εκτελέσει.

- Ακούω τον Γιάννη Κότσιρα να μιμείται την ανεπανάληπτη, ξύλινη φωνή του Γρηγόρη και θλίβομαι.

- Απορία: Έχει εκπομπή ο Ρέμος στο Τρίτο ή ακόμη; Είπαμε: Όχι στους φασιστικούς αποκλεισμούς του ποιητικού!

Μανωλάκης ο μελωδός

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Κωνσταντινούπολη

Στεφανωμένο από ένα τζαμί και από το άνοιγμα του Κεράτιου κόλπου με θέα το Τόπκαπι, την Αγία Σοφία, το Σουλταναχμέτ και τη Σουλεϊμανιγιέ, που υψώνουν απέναντί του τους αναγνωρίσιμους όγκους τους, στην περιοχή με τις αποθήκες του λιμανιού, σε κοντινή απόσταση από την Ακαδημία Καλών Τεχνών, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Istanbul Modern είναι γεγονός. Το «όραμα» της ΕΕ επέσπευσε τα εγκαίνια κατά πέντε μήνες. «Θα βοηθήσω να λυθούν τα γραφειοκρατικά ζητήματα που αντιμετωπίζετε, αρκεί να είστε έτοιμοι για τα εγκαίνια πριν από τις 17 Δεκεμβρίου που θα συζητηθεί η ημερομηνία έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την ΕΕ», είπε ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Οι υπεύθυνοι του «Ιδρύματος Πολιτισμού και Τέχνης της Κωνσταντινούπολης» δεν είχαν άλλη επιλογή, καθώς έπρεπε το κτήριο να απελευθερωθεί από τα γραφειοκρατικά δεσμά του από διάφορα υπουργεία και υπηρεσίες. Μεγάλο, 8.000 τετραγωνικά, με φωτεινές αίθουσες και ψηλοτάβανο, έχει τις προδιαγραφές να στεγάσει σύγχρονα έργα τέχνης.

Ο Ταγίπ Ερντογάν κατάφερε να έχει στα εγκαίνια ευχετήρια μηνύματα από τον γάλλο Πρόεδρο Ζακ Σιράκ, τον γερμανό Καγκελάριο Γκέρχαρντ Σρέντερ και τον

βρετανό πρωθυπουργό Τόνι Μπλερ. «Χαίρομαι που συνεισφέραμε ώστε να αποκτήσει η Κωνσταντινούπολη ένα πολιτιστικό κέντρο που εμπλουτίζει τη μοναδική κληρονομία της πόλης με την αρχιτεκτονική του ομορφιά. Ελπίζω το μουσείο, που θυμίζει το Κέντρο Ρομπρίδου, να δυναμώσει την πολιτιστική συνεργασία των χωρών μας», δήλωσε ο Ζακ Σιράκ, ενώ ο Σρέντερ δεν δίστασε να το παρομοιάσει με «το MoMa της Νέας Υόρκης, την Tate Modern, το Κέντρο Ρομπρίδου», τα ίχνη των οποίων θεωρεί ότι θα ακολουθήσει το νέο μουσείο. Πρόσθεσε επίσης ότι νιώθει ικανοποίηση που θα στεγάσει σύντομα τη συλλογή Deutsche Bank Collection. Ο Τόνι Μπλερ στο μήνυμά του θεωρεί ότι «το Istanbul Modern συμπληρώνει ένα κενό στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομία αυτής της υπέροχης πόλης. Καθώς προσβλέπουμε στην προοπτική της Τουρκίας να προσχωρήσει στην ΕΕ, είναι σημαντικό να μάθει ο κόσμος περισσότερα γι' αυτά που μπορούν να μας προσφέρουν η Τουρκία και οι Τούρκοι».

Μιλήσαμε με την Ογιά Ετζζατζίμπασι, τη δυναμική πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος, για την πορεία μέχρι τα εγκαίνια, και με την επιμελήτρια Ρόζα Μαρτίνεζ –επιμελήτρια και της Μπιενάλε στη Βενετία– για τις προοπτικές του Μουσείου.

ISTANBUL MODERN

Η πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Istanbul Modern, Ογιά Ετζατζίμπασι.

Η Βιβλιοθήκη στην είσοδο του Μουσείου.

Ογιά Ετζατζίμπασι

• Πότε γεννήθηκε η ιδέα για το Istanbul Modern;

— Είναι ένα σχέδιο που άργησε πολύ να πραγματοποιηθεί. Αρχικά η ιδέα ξεκίνησε το 1987, οπότε πραγματοποιήσαμε την πρώτη Μπιενάλε στην Κωνσταντινούπολη. Οι εργασίες είχαν αρχίσει ήδη το 1986 – από τότε το σκεφτόμασταν. Ο ιδρυτής του Ιδρύματος Πολιτισμού και Τέχνης της Κωνσταντινούπολης, ο Νεζάτ Ετζατζίμπασι, βλέποντας τη ζωντάνια και την επιρροή της Μπιενάλε στους καλλιτεχνικούς κύκλους, σκέφτηκε την ίδρυση ενός τέτοιου μουσείου. Διοργανώσαμε σε αυτό το κτήριο την όγδοη Μπιενάλε: τότε όλοι ξέραμε ότι είναι το ιδανικό κτήριο. Το θέμα ήταν να το αποκτήσουμε παρακάμπτοντας τις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Απευθυνθήκαμε στον υπουργό Οικονομικών, που μας απάντησε μέσα σε 24 ώρες λέγοντας ότι μπορούμε να το... νοικιάσουμε. Τέλεια, αλλά όπως καταλαβαίνετε, όταν νοικιάζεις ένα σπίτι σημαίνει ότι σε ένα χρόνο μπορεί να σε βγάλουνε... Ευτυχώς επενέβη ο πρωθυπουργός και διευκόλυνε την κατάσταση. Μας άνοιξαν και έναν μικρό δρόμο δίπλα από το τζαμί, γιατί δεν υπήρχε πρόσβαση παρά μόνο από τις άλλες αποθήκες. Αμέσως μετά βρήκαμε χορηγούς και ξεκινήσα-

Ο εκθεσιακός χώρος του ισόγειου.

με την ανακαίνιση.

• Η ημερομηνία των εγκαινίων συνέπεσε τυχαία με την εβδομάδα που θα δινόταν ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων στην Τουρκία;

— Όχι, δεν ήταν τυχαίο. Εμείς προγραμματίζαμε τα εγκαινία για τον Απρίλιο. Όταν ήρθε ο πρωθυπουργός εδώ, μας είπε «Θα σας βοηθήσω σε ό,τι μου ζητήσετε, αλλά θα ανοίξετε το μου-

σείο πριν από τις 17 Δεκεμβρίου».

• Ήταν κάτι που το ζητούσε το ευρύ κοινό; Υπήρχε έλλειψη ενός χώρου όπως αυτός ή μήπως ήταν μία δική σας ιδέα, εννοώ του Ιδρύματος;

— Χθες, στα εγκαινία, προσήλθαν σχεδόν πέντε χιλιάδες άτομα. Αυτό σημαίνει ότι ήταν κάτι που το περίμεναν όλοι. Το θέλαμε βέβαια και εμείς, αλλά υπήρχε έντονα η ανάγκη να δημιουργηθεί.

• Τα μελλοντικά σχέδια σας;

Το καφενείο, με εξαιρετική θέα στον Κεράτιο κόλπο.

Η αποθήκη που ανακαινίσθηκε και στεγάζει το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.

— Τον Σεπτέμβριο θα έχουμε μία διεθνή έκθεση, αλλά θα έχουμε και εκθέσεις με συλλογές από μουσεία της Ευρώπης.

• *Πιστεύετε ότι θα έχετε αρκετούς επισκέπτες;*

— Ναι, το πιστεύω. Σε μία περιοχή που περικλείει ένα πολιτιστικό τρίγωνο όπως είναι το Τοπχανέ, στην καρδιά της Κωνσταντινούπολης, με φθινό εισιτήριο και με μια εξαιρετική θέα, έχουμε όλες τις προδιαγραφές. Επίσης η πρόσβαση είναι εύκολη.

• *Ποια μουσεία σάς ενέπνευσαν όταν ξεκινούσατε;*

— Έκανα μάστερ στην Αγγλία στη Διοίκηση Μουσείων. Στη διάρκεια των σπουδών μου το Museum of London άλλαζε το λογότυπό του, οι επιμελητές του είχαν εκείνη την περίοδο απεργία. Στα πανό που κρατούσαν διαμαρτύρονταν ότι «φεύγουν οι επιμελητές και οι καλλιτέχνες, και έρχονται οι γραφειοκράτες». Αυτό με σόκαρε. Φυσικά έχω δει και αμερικανικά μουσεία και έχω μελετήσει τα μουσεία της Βρετανίας: είναι όμως αλήθεια ότι τα τελευταία είκοσι χρόνια διοικούν τα μουσεία κυρίως οι άνθρωποι του μάρκετινγκ παρά οι επιμελητές.

Ρόζα Μαρτίνεζ

• *Τι περιμένετε από ένα Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Κωνσταντινούπολη;*

— Νομίζω πως ο θεσμός της Μπιενάλε

έχει συμβάλει αρκετά ώστε να δημιουργηθεί ένα κοινό, μία σύγχρονη σκηνή για τη μοντέρνα τέχνη στην Τουρκία. Έπειτα, ένα μουσείο δεν είναι ένα εφήμερο γεγονός όπως η Μπιενάλε αλλά ένας χώρος που συμβάλλει μόνιμα στην τέχνη. Νομίζω ότι θα μπορέσουμε να ικανοποιήσουμε τις προσδοκίες που υπήρχαν εδώ και χρόνια. Χρειαζόταν ένα μουσείο που θα φιλοξενήσει εκφράσεις της σύγχρονης τέχνης, με ντόπιους καλλιτέχνες αλλά και με διεθνείς εκθέσεις.

• *Νομίζετε πως θα έχει θετική ανταπόκριση;*

— Ναι, γιατί κάναμε εκτεταμένη διαφήμιση: επιπλέον, ήταν κάτι που έλειπε. Ελπίζω πως εκτός από τους φοιτητές της Ακαδημίας Καλών Τεχνών θα έρχεται και το ευρύ κοινό.

• *Με την Ελλάδα θέλετε να κάνετε συνεργασίες;*

— Το ελπίζω· ωστόσο τα μουσεία αυτού του είδους στην Ελλάδα είναι σε δύσκολη κατάσταση. Μόλις έχουν ανοίξει. Εκτιμώ πολύ την κυρία Καφέτση αλλά είναι ακόμη στο ξεκίνημα: έχει ένα κτήριο που χρειάζεται επισκευή... Πάντως μελλοντικά φυσικά μπορεί να γίνουν συνεργασίες. Αυτό που μου άρεσε πολύ είναι το Μουσείο Μπενάκη στη οδό Πειραιώς.

ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Στον πρώτο όροφο παρουσιάζονται οι

νέες τάσεις στη ζωγραφική του 20ού αιώνα, με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτυπωθούν οι εικόνες της εποχής στους επισκέπτες της έκθεσης. Οι αίθουσες φιλοξενούν τη μόνιμη συλλογή, με έργα κυρίως τούρκων ζωγράφων, μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα.

Στο ισόγειο, η έκθεση με θέμα «Φτιάχνοντας το Istanbul Modern» είναι η πρώτη από μία σειρά περιοδικών εκθέσεων.

Στο τμήμα των φωτογραφιών εκτίθενται φωτογραφίες με θέμα «Μία επιλογή της τουρκικής φωτογραφίας από την ίδρυση της Δημοκρατίας» με έργα 35 φωτογράφων.

Στην είσοδο η video art αντιπροσωπεύεται με έργα νέων τούρκων καλλιτεχνών.

Η εμφανής απουσία ξένων καλλιτεχνών –πλην ελαχίστων εξαιρέσεων– οφείλεται στην επίσχευση των εγκαινίων. Όπως όμως μας είπε η Ρόζα Μαρτίνεζ, μελλοντικά θα υπάρχουν διεθνείς εκθέσεις καθώς πολλοί δημιουργοί θα ήθελαν οπωσδήποτε να εκθέσουν στο Istanbul Modern.

ΝΙΚΗ ΤΣΙΛΙΓΚΙΡΟΓΛΟΥ

Ώρες λειτουργίας:

Από Τρίτη μέχρι Κυριακή 10.00-18.00, τις Πέμπτες μέχρι τις 20.00.

Istanbul Modern,
Meclis-i Mebusan cad.,
Liman Sahasi,
Antrepo 4, Karaköy.
τηλ.: 0090 212 3347300.

Ποιος είπε ότι ο κινηματογράφος των ημερών μας στέρεψε ως τρόπος, ως μέσον δημιουργικής έκφρασης, ότι, τάχατες, τον υποκατέστησε η «θυγατέρα» του η τηλεόραση; Παραμύδια. Χάρη στις αένιας ανάγκες που η δυναμική της ζωής δημιουργεί, η κινηματογραφική τέχνη (πάντοτε, όταν είναι τέχνη) παραμένει ένα «ευλύγιστο» εργαλείο αποτύπωσης ιδεών, συναισθημάτων, καταγγελίας, και όχι σπάνια κοινωνικού ριζοσπαστισμού. Αν συμβαίνει –και πράγματι συμβαίνει– σπουδαίες ταινίες (έργα υψηλής εικαστικής αισθητικής και «λογοτεχνικών» αξιών) να μην βρίσκουν ανταπόκριση σε μεγάλο αριθμό θεατών, ας όψεται το αναπόφευκτο «μούχιμα» από το «τσουνάμι» κινούμενων εικόνων που εκχύνονται από τις «γυάλινες οθόνες» του σαλονιού, της κρεβατοκάμαρας και της κουζίνας, αν όχι και του WC...

Από την (καλή) ψυχαγωγία, στην πραγματική ζωή

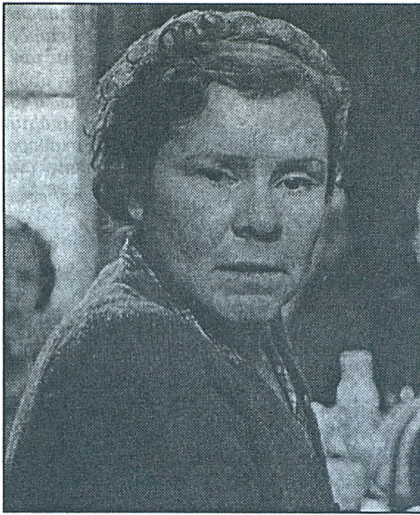

Ο Ερνέστο Γκεβέρα, ο Αλμπέρτο Γρανάδο και η μοτοσικλέτα τους καθ' οδόν στο ταξίδι μύησης.

Η φετινή κινηματογραφική χρονιά μπήκε όχι μόνο με το «δεξί» αλλά αποδεικνύεται και μια από τις πιο ενδιαφέρουσες των τελευταίων χρόνων. Γι' αυτό λοιπόν, δείτε φέτος όσο μπορείτε περισσότερο (ξένο) κινηματογράφο. Όπου τον βρίσκετε, ακόμα και σε περιφερειακές αίθουσες. Δείτε το απίστευτης εικαστικής ομορφιάς αριστούργημα *2046* του **Γουονγκ Καρ Γουάι** (από το **Χονγκ Κονγκ**). Οριακές στην ευρηματικότητά

τους λήψεις και κινήσεις του φακού. Οι εκπληκτικές κινέζες καλλονές **Ζανγκ Ζιγί, Μάγκι Τσενγκ, Γκονγκ Λι**, μεγάλης υποκριτικής ευαισθησίας ηθοποιοί. Εμβληματική ερωτική ταινία. Δείτε το εφιαλτικό αλλά και αποκαλυπτικό θρίλερ πολιτικής συνωμοσίας *Ο άνθρωπος της Μαντζουρίας* (ρημέικ της κλασικής ταινίας του Τζων Φρακενχάιμερ *The Manchurian Candidate*, ελληνικός τίτλος *Κάτω από έναν άλλο ήλιο*, 1962). Τώρα ο **Τζόναθαν Ντέμι** (*Η σιωπή των*

αμνών, Φιλαδέλφεια, κ.ά.) στην πιο ώριμη ώρα του παραπέμπει την ταινία του στον «Πόλεμο του Κόλπου» (1990) και τον πατέρα Μπους, αλλά τα αφηγηματικά της σημειώματα εξυπακούουν την τρομολαγνία που «εγκαταστάθηκε» στον αμερικανικό λαό μετά την 11η Σεπτεμβρίου και τη δεύτερη εισβολή στο Ιράκ. Η ταινία ψάχνει απαντήσεις στην ένοχη σιωπή (της επίσημης Αμερικής) για τους καθημερινούς σωρούς πτωμάτων αμερικανών στρατιωτών, τη στιγμή που οι πανίσχυρες πολυεθνικές εταιρείες πραγματοποιούν απ' αυτούς ακριβώς τους πολέμους αμύθητα κέρδη, ενώ ταυτόχρονα εκπρόσωποί τους κατέχουν σημαντικά υπουργεία στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Η ταινία, υπόδειγμα φιλελεύθερης καλλιτεχνικής αντίληψης, θέλοντας να υπονοήσει τη σιωπηλή σύγκλιση των δύο μεγάλων κομμάτων, δεν ονομάζει ούτε χρεώνει συγκεκριμένα κανένα από αυτά. Δείτε, οπωσδήποτε, τα *Ημερολόγια μοτοσικλέτας* του πιο σημαντικού σήμερα σκηνοθέτη της Βραζιλίας, **Βάλτερ Σάλες**. Το σενάριο της ταινίας βασίστηκε σε μια σειρά «επιστολές προς τη μητέρα του» σε μορφή ημερολογίου που ο 23χρονος τότε φοιτητής της ιατρικής **Ερνέστο Γκεβέρα**, ο κατοπινός Τσε, έγραψε το 1952 στη διάρκεια ενός οκτάμηνου ταξιδιού, όταν με τον 29χρονο φίλο του βιοχημικό Αλμπέρτο Γρανάδο διασχίσανε, καβάλα σε μια μοτοσικλέτα σακαράκα, «κατάσαρκα» τη Λατινική Αμερική. Τα ημερολόγια βρέθηκαν μετά το θάνατό του από την κόρη του Τσε και δημοσιεύτηκαν το 1993. Από την αστική, ταξικά, μεριά και οι δυο συνταξιδιώτες, ανέμελοι, απερίσκεπτοι, ανιχνεύουν, ανακαλύπτουν την ομορφιά της φύσης, τις αφιλόξενες στιγμές της, βιώνουν, σε διαφορετικό βαθμό πρόσληψης και (κοινωνικής) κατανόησης, τις ανθρώπινες καταστάσεις που συναντούν. Πληθωρικός, ανέμελος και με προτεραιότητα στους ερωτικούς ύμερους της ηλικίας του ο Γρανάδος· με ευαισθητη γυεία ο Ερνέστο (πάσχει από άσθμα) επικεντρώνει σταδιακά το ενδιαφέρον του στους εξαθλιωμένους ιθαγενείς λαούς της νότιας Αμερικής. Το πλήθος των προβλημάτων τους ωριμάζει μέσα του, σιγά αλλά σταθερά, αυτό που αύριο θα τον μεταβάλει στον με-

Η **Ιμέλντα Στάντον** (τι άλλο από Αγγλίδα;) ερμηνεύει με τρόπο συνταρακτικό το ρόλο της **Βέρα Ντρέικ** στην ομώνυμη ταινία του **Μάικ Λη**.

γάλο κοινωνικό αγωνιστή. Όχι βέβαια αυτόν που βλέπουμε στάμπα, με το μαύρο μπεντέ, στα t-shirt που φοράνε οι κολεγιοπαιδες και διάφοροι δήθεν αναρχικοί. Ταινία υπέροχα τρυφερή, ανθρωπιστική και υπόδειγμα, έμμεσα, πολιτικής. Επιτέλους, ο λατινοαμερικάνικος κινηματογράφος δίνει παρόν.

Και βέβαια δεν είναι λόγος οι πολιτικές ταινίες για να μη δείτε το από κάθε άποψη άψογο μιούζικαλ **Το φάντασμα της όπερας**. Μεταφορά στην οθόνη από τον **Τζόελ Σουμάχερ** του διάσημου επί εικοσαετία (από σκηνής) θριάμβου με την πασίγνωστη μουσική του σπουδαίου **Άντριου Λόιντ Γουέμπερ**, ο οποίος άλλωστε είναι και ο σεναριογράφος, μαζί με τον Σουμάχερ, της ταινίας. Φαίνεται ότι η επιτυχία (καλλιτεχνική και εμπορική) που σημείωσε η μεταφορά του **Σικάγο**, του αλησμόνητου Μπόμπι Φος, οδήγησε και σε τούτη την αστραφτερή και περίτεχνα κινηματογραφημένη εκδοχή, όπου το λαμπρό ταλέντο της νεαρής **Έμν Ρόσαμ** εντυπωσιάζει.

Και όμως, να που η hightech μπορεί να συνδράμει τη σκηνοθετική ευφυΐα του **Ζαν Γιμού** και να αποκαταστήσει την (δικαίως) συκοφαντημένη έννοια του «ψυχαγωγικού» κινηματογράφου. Μιλάμε για την υψηλής αισθητικής βιρτουοζιτέ των **Ιπτάμενων σιλέτων**. Ονειρική αφήγηση, ζωγραφική, χορός, μουσική, πολεμικές τέχνες, όλα γίνονται μια σύνθεση ονειρικής παραμυθίας που αφήνει άφωνο τον θεατή. Η σκηνή της (τυφλής στην ταινία) πανέμορφης **Ζανγκ Ζιγί**

Ο **Χαβιέ Μπαρδέμ** στο ρόλο του τετραπληγικού συγγραφέα **Ραμόν Σαμπρέδο** στην ταινία του **Αλεχάντρο Αμενάμπαρ** **Η θάλασσα μέσα μου**.

και η μάχη με τα μπαμπού δικαιούνται καταχώρησης στις «σελίδες» χρυσής φιλμογραφίας. Μπροστά τους μοιάζουν καραγκιοζιλίκια τα κάθε είδους «Matrix» και τα «Δαχτυλίδια». Ο κινέζικος κινηματογράφος και ο κορεατικός είναι σήμερα οι «κύριοι του παιχνιδιού» παγκοσμίως.

Τον **Αλεχάντρο Αμενάμπαρ** πολλοί τον γνώρισαν από τις εντυπωσιακές ταινίες του **Οι άλλοι** και **Άνοιξε τα μάτια**. Και δεν είναι λίγοι αυτοί που τον θεωρούν πιο ουσιαστικό, πιο «σοβαρό» από τον συμπατριώτη του, **Αλμοδοβάρ**.

Με την καινούργια του ταινία, **Η θάλασσα μέσα μου**, βασισμένη στην αληθινή ιστορία του παράλυτου επί 30 χρόνων από ατύχημα στη θάλασσα Ισπανού συγγραφέα **Ραμόν Σαμπρέδο**, πραγματεύεται το σπουδαίο υπαρξιακό θέμα: το δικαίωμα να επιλέγεις τον τρόπο της ζωής σου, του τέλους της. Ο κατάκοιτος, και ήδη 50 χρόνων στην ταινία, **Ραμόν** καταφεύγει στη δικαιοσύνη και ζητάει άδεια για ευθανασία. Το δικαστήριο του την αρνείται. Το σημαντικό είναι ότι τα 30 αυτά χρόνια της απόλυτης αναπηρίας δεν τα πέρασε δίνοντας την εικόνα παραιτημένου. Αντίθετα ήταν αυτός που ενθάρρυνε τους δικούς του. Εσωτερικά ακμαίος, με χιούμορ αλλά και με αντοχές που ο ίδιος έχει το δικαίωμα να καθορίζει το τέλος τους. Σπουδαίο ψυχογράφημα. Τελετή ζωής και όχι θανάτου, έστω και αν αυτός είναι το αίτημα. Πολύ μεγάλη η ερμηνεία του σπουδαίου Ισπανού ηθοποιού **Χαβιέ Μπαρντεμ**. Ταινία κεντημένη σε πλήθος στιγμές, σε συναισθηματικές φορτίσεις, σε συλλογιστικές διεργασίες και πνευματικές πτήσεις.

Όμως, όταν ο Άγγλος **Μάικ Λη** πα-

ρουσιάζει ταινία του, τα μέτρα και τα σταθμά αλλάζουν άρδην. Εδώ παραμερίζουν και η ψυχαγωγία (με ή χωρίς εισαγωγικά), παραμερίζει το θέαμα, τα υπαρξιακά (συνήθως των χορτάτων) η πολιτική (και εδώ με ή χωρίς εισαγωγικά) και εγκαθίσταται η χρησιμότητα. Η τέχνη εργαλείο κοινωνικό, καθαρτήριο. Ο καθημερινός άνθρωπος – ο μόνος αληθινός, στη συνθλιπτική μέγγενη που λέγεται μίζερα, αδιαπραγμάτευτη, αναπόφευκτη πραγματικότητα. Στο **Μυστικό της Vera Drake** αυτό είναι το σκηνικό. Λονδίνο, 1950. Πέντε μόλις χρόνια μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Η μεσήλικη **Βέρα** ξενοδολεύει σε σπίτια. Ο άντρας της στο σουεδικό του αδελφού του. Ένας γιος, πρώην στρατιώτης και μια κόρη άχαρη. Όλοι συνεισφέρουν στη φτώχη αλλά ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή. Η **Βέρα**, επιπροσθέτως και χωρίς κανένα οικονομικό όφελος, αλλά και χωρίς να γνωρίζει τίποτα κανένας στην οικογένειά της, «βοηθάει» διάφορες, συνήθως νέες γυναίκες να «απαλλαγούν» από ανεπιθύμητο κυοφορούμενο «καρπό» της κοιλιάς τους. Ένα «ατύχημα» και η **Βέρα**, έκπληκτη, θα αντιμετωπίσει τις συνέπειες. Ο θεατής επίσης θα αντιμετωπίσει, αναπόφευκτα, το σοκ της αφύπνισής του. Εδώ οι ψευδαισθήσεις εξαφανίζονται. Ο μεγεθυντικός φακός του «εντομολόγου» **Μάικ Λη** ανιχνεύει απίστευτες λεπτομέρειες της μόνης, της αληθινής ζωής. Εδώ η κριτική καταθέτει τα συχνά υπερφίαλα μολύβια της. Πρόκειται όχι μόνο για σπουδαία ταινία αλλά και για απόλυτη προτίμηση. Πρώτα η ζωή και μετά η διασκέδαση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Στο Γυάλινο Μουσικό Θέατρο, που μετά από επτά χρόνια παραστάσεων μετατράπηκε σε dinner theater, εγκαινιάζοντας ένα νέο για την Ελλάδα είδος διασκέδασης, παρουσιάζεται, ήδη από τις 21 Δεκεμβρίου και έως τις 30 Ιανουαρίου, μία από τις πιο διάσημες παραστάσεις impersonators.

Αστέρια που λάμπουν στη σκιά

Η δημιουργία ενός show στο οποίο θα συμμετείχαν τα μεγαλύτερα αστέρια της τέχνης του θεάματος του 20ού αιώνα υπήρξε η αρχική ιδέα για τη δημιουργία αυτής της παράστασης πριν από επτά χρόνια. Το *Stars in Concert* ξεκίνησε στο Λας Βέγκας, παρουσιάστηκε λίγο αργότερα στο Βερολίνο, ενώ σήμερα υπολογίζεται ότι έχουν παρακολουθήσει την παράσταση πάνω από 2.000.000 άνθρωποι. Σε σχήματα και συνδυασμούς που εναλλάσσονται και ανανεώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα μετέχουν τουλάχιστον 100 impersonators που περιοδεύουν σε ολόκληρο τον κόσμο.

Τέτοιου είδους παραστάσεις θέτουν σημαντικά ερωτήματα για την τέχνη του «Σωσία». Πόσο οδυνηρό είναι για την ευαίσθητη φύση του καλλιτέχνη να απαρνείται τον εαυτό του και να λειτουργεί ως κάποιος άλλος; Αποτελεί η δίχως άλλο επίπονη εργασία του προσφορά στον χώρο της τέχνης; Δικαιώνεται ο ίδιος ο καλλιτέχνης;

Η μίμηση, πηγή μάθησης, γνώσης και ευχαρίστησης ταυτόχρονα, αποτελεί τον πυρήνα της υποκριτικής τέχνης. Οι σωσίες δεν περιορίζονται στο ξεπατίκιωμα και την αντιγραφή επιφανειακών και γενικών χαρακτηριστικών αλλά προσαρμόζουν όλη τους την καλλιτεχνική δημιουργία πάνω στον σταρ-πρότυπο. Η ύπαρξη του σταρ-προτύπου δεν κάνει πιο εύκολη τη διαδρομή τους. Αντιθέτως αποτελεί ένα εξιδανικευμένο μέτρο σύγκρισης με το οποίο πρέπει συνεχώς να αναμετρούνται. Οι άνθρωποι αυτοί καλούνται να μελετήσουν επισταμένα το αντικείμενο της μίμησής τους, να το «σπουδάσουν» και να συνεχίσουν να ασκούνται και να εξετάζονται σ' αυτό εφ' όρου ζωής, έτσι ώστε πάνω στη σκηνή να μην είναι μία καρικατούρα του αλλά πραγματικοί ενσαρκωτές του. Η μί-

μηση της φωνής, της κίνησης και της εμφάνισής του αποτελεί ένα νέο χώρο δημιουργίας, έναν ιδιαίτερο χώρο δράσης. Μία εργασία άδικη σε μεγάλο βαθμό, αφού οι καλλιτέχνες αυτοί, ιδιαίτερα ικανοί και ταλαντούχοι, κοπιάζουν σε όλη τους τη ζωή χωρίς ποτέ να αποκτήσουν καλλιτεχνική αυτοτέλεια. Αυτό ισχύει όχι τόσο για όσους εργάζονται ως μίμοι προσώπων της επικαιρότητας αλλά κυρίως για τους καλλιτέχνες-σωσίες που αφιερώνονται στην τελειοποίηση ενός και μόνο σταρ. Ενός σταρ με τον οποίο καλούνται τελικά να μοιραστούν όλη τους τη ζωή θέτοντας τον εαυτό τους στη σκιά του.

Η παράσταση *Stars in Concert* είναι ένα show με καλλιτεχνική αξία και αμιγώς θεατρικό χαρακτήρα. Οι σωσίες είναι περφόρμερ που παρουσιάζουν εκπληκτική ομοιότητα με τους αυθεντικούς σταρ και στην εμφάνιση. Ερμηνεύουν ζωντανά (κάτι που τις περισσότερες φορές, επαναπαυμένοι στα playback, ούτε οι αυθεντικοί σταρ δεν κάνουν πια) τα πιο χαρακτηριστικά και αγαπημένα τραγούδια τους, χορεύουν ή παίζουν μουσικά όργανα, κινούνται και μιλούν σαν αυτούς. Υποδύονται άριστα τους ρόλους τους και εντυπωσιάζουν με την ομοιότητά τους. Σύμμαχοί τους βέβαια στη δημιουργία της απόλυτης ψευδαίσθησης είναι το μακιγιάζ και κυρίως ο φωτισμός.

Παράλληλα με την επί σκηνής παράσταση, στο βάθος, σε μια τεράστια οθόνη, προβάλλονται πολύ προσεκτικά σχεδιασμένα βίντεο των αυθεντικών καλλιτεχνών με αποσπάσματα από συνεντεύξεις, συναυλίες και τηλεοπτικές εμφανίσεις τους που δίνουν την ευκαιρία για μία επιτόπου σύγκριση. Σύγκριση που καθόλου δεν μειώνει τους περφόρμερ. Η παράσταση κλείνει σε εορταστικό κλίμα, ανάλογο με τη διάθεση των ημερών, με

ένα κεφάλαιο πρόγραμμα χριστουγεννιάτικων τραγουδιών.

Στον πρώτο κύκλο παραστάσεων (21 Δεκεμβρίου-10 Ιανουαρίου) είχαμε την ευκαιρία να απολαύσουμε τον Milton L. Jordan ως Louis Armstrong, τον Marko Sciefer ως Joe Cocker, τον Garry Moore ως Little Richard, τον Frank Chiarelli ως Ray Charles, την Marilee Brash ως Marilyn Monroe και την Cindy Harrelson ως Barbara Streisand. Τραγούδια θρυλικά, όπως το Tutti Frutti και το Good Golly Miss Molly του Little Richard, το Wonderful World του Louis Armstrong, το You Can Leave Your Hat On του Joe Cocker από την ταινία «9 ½ εβδομάδες», το Unchain My Heart και το Hit The Road Jack του Ray Charles, το Happy Birthday της Marilyn Monroe και μεγάλες κινηματογραφικές της επιτυχίες ή το Woman In Love της Barbara Streisand, είχαμε την ευκαιρία να απολαύσουμε σε πραγματικά εξαιρετικές εκτελέσεις. Ειδικότερα η Cindy Harrelson μας χάρισε ιδιαίτερες στιγμές με την εντυπωσιακή σκηνηκή παρουσία της και με τις λεπτές και αισθησιακές αποχρώσεις της φωνής της.

Από τις 12 Ιανουαρίου και ως το τέλος του μήνα θα ακολουθήσει ένας άλλος συνδυασμός με τους Louis Armstrong (Milton L. Jordan), Joe Cocker (Marko Sciefer), Elvis Presley (Graham Patrick Doyle), Frank Sinatra (Brian Duprey), Blues Brothers (Tim Stamper & Kenny Barret), Tina Turner και Whitney Houston (Dorothea Fletcher).

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η Ελεάννα του Μάμετ έχει ήδη στο θέατρό μας μια λαμπρή πορεία. Φαίνεται πως το ελληνικό κοινό τρέφει μια ιδιαίτερη αδυναμία για το αμερικανικό κοινωνικό θέατρο – όχι και άδικα δηλαδή, αν σκεφτεί κανείς ότι ακριβώς με αυτό το θέατρο μεγάλωσαν γενιές θεατρόφιλων στη χώρα μας. Ούτε λοιπόν η μεγάλη επιτυχία του «Απλού Θεάτρου» στο έργο του Μάμετ, ούτε και η επαναληπτική παρουσίαση του συγγραφέα από τη σκηνή του θεάτρου «Πορεία», σταμάτησαν τον Δημήτρη Τάρλοου από το να ανεβάσει κι αυτός την «συμφωνία για δύο όργανα» της Ελεάννας.

το έργο του Μάμετ την κεντρική του «θέση», στο όνομα μάλιστα μιας πολιτικής ορθότητας ίσων αποστάσεων που το ίδιο καταγγέλλει!

Περίφημη η παράσταση του θεάτρου «Πορεία». Με έντονα μπρεχτικές διαθέσεις, ο σκηνοθέτης Δημήτρης Τάρλοου μείωσε όσο το δυνατόν το σκηνικό χώρο στις διαστάσεις ενός ρινγκ και του έδωσε έναν εναργή «διδασκικό» χαρακτήρα. Η έντεχνη μάλιστα «αλλαγή οπτικής» στο δεύτερο μέρος, με την απλή αλλαγή της γωνίας θέασης του δωματίου, ήταν ιδιαίτερα ευφυής. Η παράσταση του έργου στηρίχθηκε στη συνεχή αύξηση του ρυθμού του, που στο τέλος φτάνει σε ένα εκκωφαντικό κρεσέντο θριάμβου, όταν η ανοιχτή άσκηση βίας από τον καθηγητή αποτελεί ταυτόχρονα την πλήρη παραδοχή της ήττας του.

Ο Αλέξανδρος Μυλωνάς επικράτησε όχι μόνο του ρόλου του, αλλά της ίδιας της γλώσσας του κειμένου. Μιας γλώσσας ελλειπτικής, νατουραλιστικής, βίαιης και υποψιασμένης. Ο σπουδαίος ηθοποιός έπαιξε πολλαπλά είδωλα και μιλούσε πολλές γλώσσες πάνω στη σκηνή. Δίπλα του η νέα ηθοποιός Γιάννα Παπαγεωργίου, που κι άλλες φορές έχουμε διαπιστώσει την αξία της, σε ένα ρόλο ιδιαίτερα απαιτητικό: Στα δίπολα του έργου καθηγητής-φοιτήτρια, άνδρας-γυναίκα, θύτης-θύμα, η Παπαγεωργίου αποτέλεσε όχι μόνο τον έτερο κάθε φορά πόλο, αλλά και αυτή που μεταβάλλει το πλέγμα των σχέσεων των δύο προσώπων. Η νέα ηθοποιός ακολούθησε μια πορεία σταδιακής εξάπλωσης του ζωτικού της χώρου και της επιβολής της, μέχρι την τελική της επικράτηση στο τέλος.

Μαθήματα εξουσίας

Δεν πρόκειται βέβαια για τυχαίο έργο. Γνήσιος απόγονος του Άρθουρ Μίλλερ, ο νεότερος αμερικανός συγγραφέας γράφει το έργο του με νυστέρη. Είναι παράδοση εξάλλου της αμερικανικής δραματουργίας να γίνεται πάντα ενοχλητική, να ξεσηκώνει αντιδράσεις, να ερεθίζει ερωτήματα «επικίνδυνα» για τον συνεκτικό ιστό της κοινωνίας. Ακόμη και αν το ίδιο το κεντρικό θέμα του ακουσγεται στις μέρες μας ξεπερασμένο, η ίδια η «στάση» του συγγραφέα του παραμένει σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ άλλοτε: είναι η στάση του ανυπότακτου διανοούμενου, του συνειδητοποιημένου ταραξία, του διατεταγμένου «εχθρού του λαού».

Η υπόθεση μιας φοιτήτριας που εκβιάζει τον καθηγητή της στο όνομα της υποτιθέμενης σεξουαλικής της παρενόχλησης, αποτελεί ένα ασφαλώς ενδιαφέρον θέμα. Είναι όμως ένα θέμα εξαιρετικά «στενό» για το αμερικανικό θέατρο. Το σημαντικότερο στο έργο του Μάμετ είναι ο τρόπος με τον οποίο το αρχικό θέμα οδηγεί στην αποκάλυψη των δομών εξουσίας. Στην εξουσία βρίσκεται, λέει ο Μάμετ, κάθε φορά αυτός που εξουσιάζει όχι μόνο τις λέξεις αλλά το νόημά τους, τη σημασία τους. Αυτός που κάθε φορά αποκωδικοποιεί τα επικοινωνιακά σήματα προς χάριν και στο όνομα της κοινωνίας.

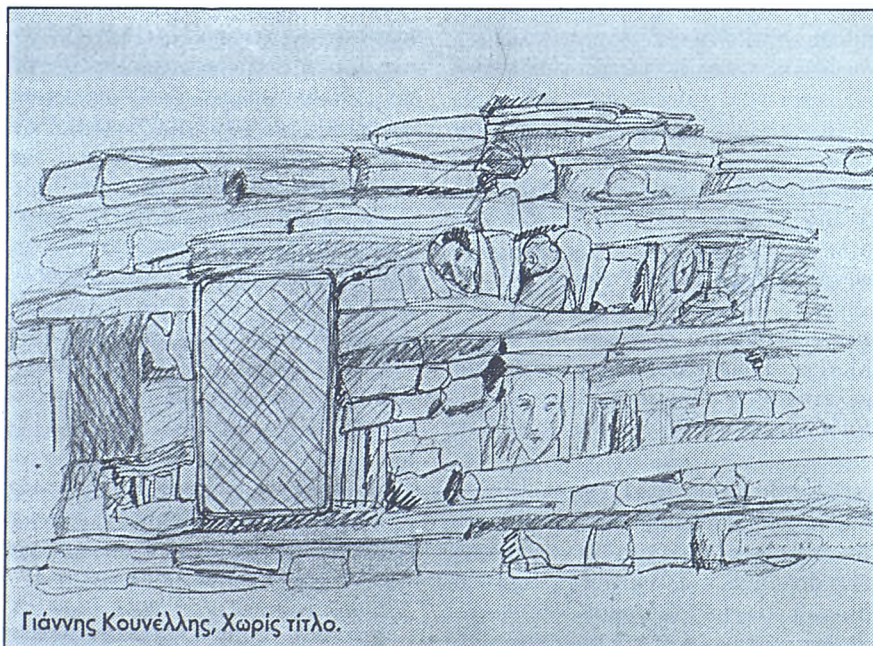
Ο Μάμετ ωστόσο προχωρεί ακόμη παραπέρα. Διακρίνει στην πάλη για εξουσία, στη διαμάχη των γενεών για την κα-

τάκτηση του νοήματος των λέξεων και των πράξεων, ένα «κενό», ένα χάσμα βίαιης «επανομηματοδότησης», στο οποίο στηρίζεται η ανάρρηση της νέας γενιάς. Η αλλαγή στην εξουσία των λέξεων δεν είναι ομαλή, αλλά απότομη, βίαιη: ξεκινά με το «δεν καταλαβαίνω τίποτα» που επαναλαμβάνει στην αρχή η φοιτήτρια, για να καταλήξει σε μια ολόκληρη εκμέρους της εξαιρετικά εύγλωπτη ανάλυση ενός νέου κώδικα συμπεριφοράς, ηθικής, δύναμης, απέναντι σε έναν άναυδο καθηγητή που, αυτός τώρα, δεν «καταλαβαίνει τίποτα».

Για τον Μάμετ όμως δεν αρκεί η διαπίστωση ότι η εξουσία της νοηματοδότησης αλλάζει κάποτε χέρια – το ζήτημα είναι και σε τι χέρια καταλήγει. Γνωρίζω ότι έχουν ακουστεί πολλά για την «ισορροπία ευθύνης» ανάμεσα στον καθηγητή και στη φοιτήτρια, για το ότι και οι δύο έχουν κατά κάποιο τρόπο δίκιο. Μου φαίνεται υπερβολικό: δεν γνωρίζω κανέναν που, αυθόρμητα έστω, δεν θα συμπαθούσε τον καθηγητή στο πάθημά του, κανέναν που θα έπαιρνε αυθόρμητα το μέρος της φοιτήτριας στην επίθεσή της. Αντίθετα, γνωρίζω πολλές αντιδράσεις από φεμινιστικές οργανώσεις που κατήγγειλαν την προκατειλημμένη στάση του Μάμετ απέναντι στη φοιτήτρια. Για πολλά μπορούμε να κατηγορήσουμε τον καθηγητή – όχι όμως για κακοήθεια. Η στάση, αντίθετα, της φοιτήτριας είναι στάση ανοιχτού εκβιασμού. Και σίγουρα δεν είναι σωστό να αφαιρούμε από

Ο Hans Haacke (1936), ο σημαντικότερος πολιτικός καλλιτέχνης της εποχής μας, δήλωνε ήδη από τη δεκαετία του '60: «Επί πολλά χρόνια η αυθεντία του Greenberg μάς είχε κάνει να πιστέψουμε ότι το έργο τέχνης ξεπερνάει δέκα μέτρα πάνω απ' τη γη και δεν σχετίζεται διόλου με τις ιστορικές συνθήκες στις οποίες αναπτύσσεται. Υποτίθεται ότι είναι αυτοαναφερόμενο και αὐταρκές. Ο μόνος του δεσμός με την ιστορία είναι ο στυλιστικός...». Ο ίδιος καλλιτέχνης μαζί με τον Car Andre και τη Lucy Lippard ιδρύουν την ομάδα Art Workers' Coalition (AWC), Συμμαχία Εργατών Τέχνης, το 1969, από την οποία απορρέει αργότερα η ομάδα WAR (Women Artists in Revolution), Καλλιτέχνιδες σε Εξέγερση. Στην αρχική ομάδα AWC μετέχει και ο πρωτεργάτης της κινητικής τέχνης και της τηλε-γλυπτικής Takis (1925). Το 1972 στο Ινστιτούτο Goethe της Αθήνας παρουσιάζεται η ομάδα «Νέοι Ρεαλιστές» αποτελούμενη από τους Κυριάκο Κατζουράκη, Γιάννη Ψυχοπαίδη, Κλεοπάτρα Δίγκα, Χρόνη Μπότσογλου και Γιάννη Βαλαβανίδη. Την πεντάδα ιδεολογικά συμπληρώνουν η Ηρώ Κανακάκη, ο Λευτέρης Ρόρρος και ο Δήμος Σκουλάκης. Το κείμενο υπογράφει ο Θανάσης Βαλτινός. Μετά την άκρως πολιτική έκθεση του Κανιάρη στη Νέα Γκαλερί το 1969, οι «Νέοι Ρεαλιστές», συνεχιστές κατά κάποιον τρόπο του γερμανικού κριτικού ρεαλισμού και της παράδοσης του Otto Dix, αλλά και ενήμεροι της έρευνας του Ηλία Δεκουλάκου, παρουσιάζουν πίνακες οι οποίοι έμμεσα ή άμεσα χλευάζουν τον «απολιτικό» κανιβαλισμό της εποχής και εγκαινιάζουν συμβολικά τη δεκαετία του '70.

Σημειώσεις για τη δεκαετία του '60

Γιάννης Κουνέλλης, Χωρίς τίτλο.

Alles Schaffen ist ein Schöpfen.

Heidegger

Δεν είναι όλοι παρόντες μέσα στον παρόντα χρόνο.

Ernst Bloch

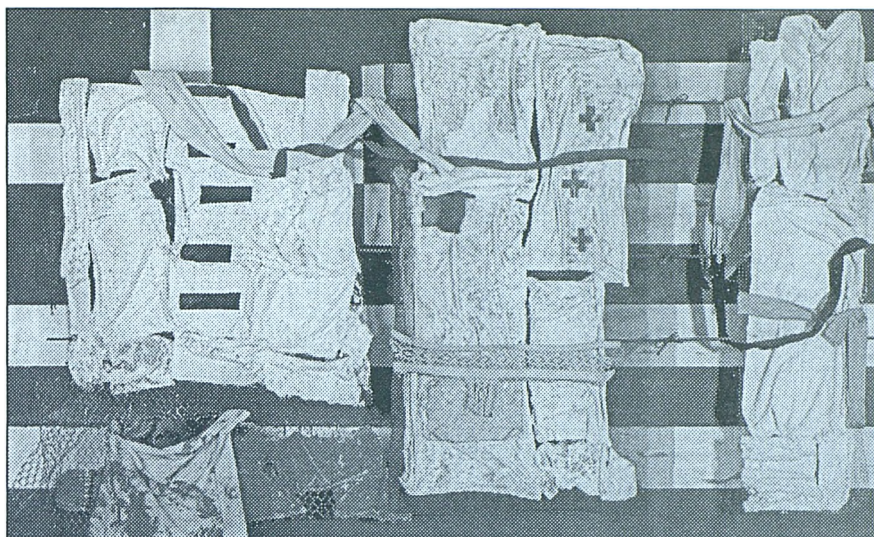
Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Δεν υπάρχει πιο απατηλή έννοια στην Ιστορία της Τέχνης από εκείνη του «καινούργιου», κυρίως γιατί αυτό συναίρειται σε ποικίλες κοινωνιολογικές παραμέτρους και γίνεται σύμβολο των εκάστοτε συρμών. Και στη δεκαετία του '60 έγιναν –καλύτερα, ξανάγιναν– πολλά «καινούργια» πράγματα. Κατ' αρχάς η pop art και η αποθέωση του καταναλωτικού αντικειμένου, δηλαδή η τέχνη μιας κοινωνίας που υπάρχει μόνον όταν ξεδεύει κι όταν ξεδεύεται. Επιφανειακά, η pop (ήθελε να) είναι η αναβίωση του Dada· στην πράξη όμως συνιστούσε μιαν «ενθουσιώδη επικύρωση των μειλίχιων κοινοτοπιών της καθημερινής εμπορικής γλώσσας του κάθε ανθρώπου» (Alfred Neumeyer).

Η pop art δημιουργεί μεγεθυμένες εικόνες έτσι ώστε οι ίδιες να σχολιάσουν ή να εκθέσουν τον εαυτό τους. Μια νεοκλασική επίσης πραγματικότητα εκφράζει και η ευρωπαϊκή απάντηση στη φαντασμαγορία της αμερικάνικης pop, δηλαδή ο εννοιολογικότερος Nouveau Réalisme του Restany. Πρόκειται για κίνημα που ενστερνίζεται βαθιά την –χεγκελιανή– άποψη του Herbert Marcuse, όπως διατυπώνεται στο μελέτημά του *Aesthetic dimension*: «Η αληθινή πραγματικότητα μπορεί να βρεθεί πέρα από την αμεσότητα των αισθήσεων και των εξωτερικών αντικειμένων». Κατ' ουσίαν εδώ ο Marcuse συμπληρώνει τον Hegel όταν θέλει το έργο τέχνης αφενός ν' αντανάκλα την πραγματικότητα κι αφετέρου να την ελέγχει. Δεν είναι άσχετη προς αυτόν τον προβληματισμό η *Negative Dialektik* του Adorno που δημοσιεύθηκε το 1966. Μόλις ένα χρόνο πριν είχαν εμφανιστεί στις ΗΠΑ τα οξυδερκή, παρά τον φορμαλισμό τους, δοκίμια του Clement Greenberg *Art and Culture* από την Beacon Press (στα ελληνικά κυκλοφορεί ένα απ' αυτά με τίτλο *Η πρωτοπορία και το κίτς στην τέχνη του 20ού αιώνα*, μτφρ. Κατερίνα Μωραϊτή, εκδ. Καθρέφτης). Το 1967 ο Barthes, όσο πιο

κομπά μπορούσε, ανακοίνωσε τον θάνατο του συγγραφέα, εννοώντας ότι οι αναγνώστες συγκροτούν δικά τους νοήματα από ένα δεδομένο κείμενο παραμερίζοντας το επώνυμο που τα πιστώνεται. Επιπλέον οι ασταθείς ερμηνείες είναι αναπόφευκτες, μιας και η γραφή τείνει στον «βαθμό μηδέν» του νοήματος. Καλύτερα, εφόσον η λογική με την υπεροψία της οδηγεί σε μαζικές φρικαλεότητες και είναι αδιάφορη προς το έτερο και ξένη προς το διαφορετικό (Derrida). Ο ίδιος στοχαστής εμπιστεύεται την απο-δόμηση για ν' ανακαλύψει υποστροφάματα νοημάτων που συμπιέζονται σ' ένα δεδομένο κείμενο. Κι ο Foucault πάλι, την ίδια πάνω-κάτω εποχή, υποστηρίζει ότι τα κριτήρια των επιστημών μπορούν να ορισθούν μέσα από αυτά που απορρίπτουν ή αποκλείουν. Η εξουσία/γνώση είχε αποκτήσει την «αρχαιολογία» της και το μεταμοντέρνο τον πιο διεισδυτικό αναλυτή του τέλους μιας ολόκληρης εποχής' της εποποιίας του μοντέρνου.

Τι είναι λοιπόν η δεκαετία του '60; Αρχή του τέλους ή αρχή μιας νέας αρχής; Ασφαλώς η εικονοκλαστική, απομυθοποιητική, αμφισβητούσα αρχή της ανατροπής και της αμφιβολίας κυριαρχεί. Όπως και η αρχή της μελαγχολίας επίσης, σαν αντίδοτο στον άκρατο οπτιμισμό της νεωτερικότητας και των διαφωτιστικών της συμπαρομαρτούντων. Η τέχνη πλέον και η φιλοσοφία δεν αποτελούν συνταγές ευτυχίας αλλά παυσίπονα της υπαρξιακής μας λύπης, παυσίλυπα για τον ένδον εφιάλτη. Παράλληλα συνιστούν τρόπους για να γνωρίσουμε έναν άλλο κόσμο που τον αποκορύπτει επιμελώς η δυτική αντίληψη περί ανώτερων και υποδεέστερων πολιτισμών. Τα ωραιότερα έργα τέχνης της δεκαετίας του '60 ήταν η Άνοιξη της Πράγας και ο γαλλικός Μάης. Ο ταξικός χαρακτήρας της δημιουργίας και η κοινωνική λειτουργία της έκφρασης επαναβεβαιώνονται, έστω και από διαφορετικούς δρόμους. Ο υπαρκτός ανύπαρκτος, η βιωμένη του εμπειρία με το τείχος του Βερολίνου ως σύμβολο επιβάλλει στις θεωρίες να συμβιβαστούν με την πραγματικότητα – αλλιώς να αυτοδιαλυθούν σαν τα δισκία Alka Selzer για τη χώνευση ή τα μυστικά μικροόπλα

Βλάσης Κανιάρης, Χωρίς τίτλο.

του James Bond. Αμφότερα της μόδας εκείνη την περίοδο.

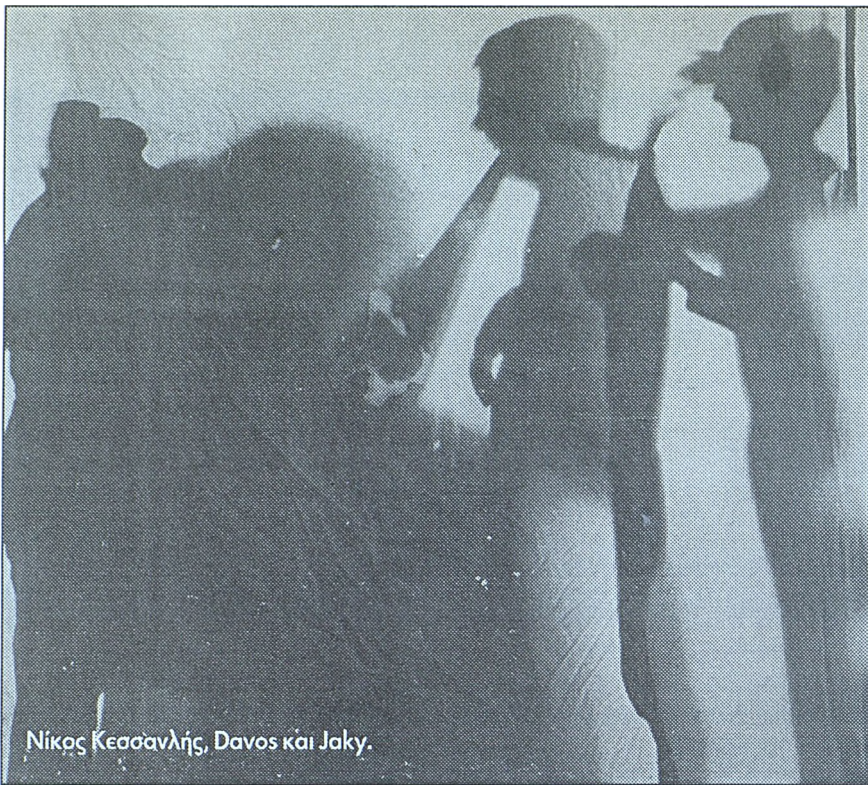
• Η τέχνη δεν είναι επιβολή μιας μορφής στην ύλη ούτε μίμηση, αλλά μάλλον αποκάλυψη - συμπύκνωση της σχέσης ανάμεσα στην γη και τον κόσμο, όπως θα 'λεγε ο γερο-Heidegger και όπως θα κατεδείκνυε με τον ποιητικό στοχασμό του ο φαινομενολόγος Merleau-Ponty. Εξάλλου στα γερμανικά *Dichtung* σημαίνει και ποίηση και συμπύκνωση. Το πρωταίο απονέμεται για αμφότερες τις περιπτώσεις στη γλώσσα, το πρωταρχικό ποίημα που αποκαλύπτει τον κόσμο (Michel Haar, *Το έργο Τέχνης, Δοκίμιο για την οντολογία των έργων*, εκδ. Scripta 1998, μτφρ. Παντ. Ανδρικόπουλος). Για το έργο τέχνης, ο λόγος είναι η χρυσή «φυλακή» αλλά και τα φτερά που το απογειώνουν. Και το άρρητο ακόμη, το άφραστο, το Unausprechliches στοιχείο του, μέσα από μια λέξη επισκοπεί την άβυσσό του. Η γλώσσα είναι ο οίκος του, θα υποστηρίξει ο Heidegger στην περίφημη επιστολή του για τον Ανθρωπισμό, η οποία θα μεταφραστεί στις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες τη δεκαετία του '60. Η τέχνη πρωτίτως αποκαλύπτει τη φανταστική υφή του πραγματικού, την απόσταση ανάμεσα στο σώμα μας και τα πράγματα. [Η περίφημη «σωματικότητα» του Merleau-Ponty όπως διατυπώνεται στη μελέτη του *Le doute de Cézanne* (1965). Εκδόθηκε στα ελληνικά το 1991 από τη «Νεφέλη» με τίτλο *Η Αμφιβολία του Σεζάν. Το Μάτι και το Πνεύμα*, μτφρ. Αλέκα Μουρίκη.] Υπάρχουν άνθρωποι που μας είναι τελείως αδιάφοροι όταν ζούνε. Ξεχασμένοι φίλοι, παλιές αγάπες, βαρετοί συγγενείς, γνωστοί λησμονημένοι. Κι όμως γίνονται οδυνηρά από-

ντες όταν πεθαίνουν και η ανυπαρξία τους μας βαραίνει δυσανάλογα σε σχέση με τη φυσική παρουσία τους. Έτσι και με το έργο τέχνης, η ανάγκη του ή η σημασία του δεν καθορίζονται από εξωτερικές βεβαιότητες ή συναισθηματικές εξαρτήσεις, γιατί και το έργο τέχνης ως σαρκωμένη αίσθηση αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο του θανάτου (του). Η δεκαετία του '60 συνόψισε τις ηρωικές αφηγήσεις, ξεπροβόδισε τους μεγάλους παίκτες και υποδέχτηκε μερικούς καινούργιους, όπως ο Beuys, ο Κουνέλλης, ο Merz, ο Bacon. Υπό μία έννοια το έργο τέχνης κατέστη μια σχεδόν αυτονόητη υπόθεση. Τουλάχιστον αυτό επεδίωξαν η αγορά και οι θεωρητικοί της κεκρακτες. Η αμφισβησία ή το γλωσσολογικό αίνιγμα του έργου δεν προϋποθέτουν την απώλεια της μαγείας του ούτε την αναισθησία της «σάρκας» του. Το έργο τέχνης που αντέχει στον χρόνο είναι πάντα μια ερωτική μορφή που θ' αποκαλύπτει έναν κόσμο στη γένεσή του.

Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΕΑΤΣΙΟΥ

Εύχομαι ο εραστής της τέχνης να την αγαπά όπως αγαπά ο φετιχιστής ένα παπούτσι.
G. Bataille

Υπάρχουν και στην Ελλάδα συλλέκτες που επιδιώκουν να είναι πιο γνωστά και φωτογραφημένα τα έργα τους παρά το πρόσωπό τους. Που υποστηρίζουν με φανατισμό μιαν άποψη και προσπαθούν να την τεκμηριώσουν κατά το δυνατόν περισσότερο. Που καταθέτουν έργο συχνά αρτιότερο και πληρέστερο από εκείνο των κρατικών θεσμών, προσφέροντας τρόπους ανάγνωσης και τρόπιδα

Νίκος Κεσσάνλης, Davos και Jaky.

πλεύσης τόσο στο κοινό όσο και στους δημιουργούς ή τους θεωρητικούς. Που έχουν, τέλος, το σθένος να επικεντρώνονται σ' επιλογές και επικοινωνιακά δύσκολες και οικονομικά ασύμφορες, μη υπακούοντας στους νόμους της αγοράς αλλά στο ένστικτο και τη γνώση τους. Ο Λεωνίδα Μπέλτσιος είναι ένας απ' αυτούς και έχει καταφέρει να συγκροτήσει την επαρκέστερη, κατά τη γνώμη μου, εικαστική συλλογή της γενιάς του '60, προβαίνοντας συχνά σε επώδυνους αποκλεισμούς ώστε να διατηρήσει στο ακέραιο την καθαρότητα της πρόθεσής του. Πρόκειται για μια συλλογή που βελτιώνεται τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά με τη πάροδο του χρόνου και που εμπλέκεται στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτιστικό μας γίνεσθαι με διακριτικότητα και κύρος. Το γεγονός μάλιστα ότι η έδρα της συλλογής είναι μια επαρχιακή πόλη, τα Τρίκαλα, καθιστά το εγχείρημα ακόμη πιο αξιοπρόσεκτο. Γνωρίζω τον Λεωνίδα Μπέλτσιο περισσότερο από μια δεκαετία, από το ξεκίνημά του δηλαδή, και έχω ιδίαν γνώση της πνευματικής του εξέλιξης. Άρα με δεδομένο αυτή την εμπειρία μπορώ να πω ότι σήμερα η συλλογή του έχοντας μιαν άρτια θεωρητική υποστήριξη και τεκμηρίωση βρίσκεται στην καλύτερή της στιγμή. Διαφωνίες μπορεί να υπάρχουν και παραλείψεις ενδεχομένως να παρατηρηθούν. Όμως κανείς δεν θ' αμφισβητούσε στα σοβαρά το υψηλότατο επίπεδο της προσπάθειας.

Ήταν λοιπόν επόμενο, θέλοντας να σύρω κάποιες σημειώσεις αναφορικά

με τη δεκαετία του '60, να ζητήσω την αρωγή του φίλου Λεωνίδα. Το αποτέλεσμα της νέας μας, τρίτης κατά σειράν, συνεργασίας θα το κρίνετε εσείς. Βλέποντας όμως πάλι το παλαιό και το καινούργιο υλικό, τα έργα του Ακριθάκη, του Περδικίδη, του Κεσσάνλη, του Κανιάρη, του Παύλου, της Ρωμανού και συστοιχίζοντάς τα με τους κορυφαίους της Διασποράς μας, τον Κουνέλλη, τον Σαμαρά, τη Χρύσα, τον Αντωνάκο ή τους Γιαννάκους, δεν μπορώ παρά να προβώ σε κάποια συμπεράσματα: Νομίζω λοιπόν πως η Συλλογή Μπέλτσιου ιστορικά αναδεικνύεται πρωτοπόρα στον τόπο, γιατί εικονοποιεί παραδειγματικά το μεταίχμιο ανάμεσα στην ύστερη νεωτερικότητα και τη στυλιστική διάχυση του μεταμοντέρνου, την κρίση ανάμεσα στα τελευταία ρομαντικά αιτήματα του '60 και την αναδυόμενη κυριαρχία της αγοράς και των επικοινωνιακών πρακτικών της. Ήδη αυτή η συνύπαρξη καλλιτεχνών που προέρχονται και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού –παρά την κοινή τους ρίζα– δημιουργεί αντιθέσεις που υπερβαίνουν το αισθητικό πεδίο. Οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της συλλογής, ο Κουνέλλης ή ο Κανιάρης, έχοντας θέσει ήδη από πολύ νωρίς το πρόβλημα των άκρων, όπως θα 'λεγε και ο E. Hobsbawm, και της καταστροφής του παρελθόντος, δηλαδή της ιστορικής συνείδησης μέσα από μια διαδικασία διευρυνμένου υπαρξιακού ζάπινγκ, είναι δύο μοντέρνοι αναπόφευκτα για να καταστούν μεταμοντέρνοι (η άλλη επιλογή θα ήταν να γίνουν προβλέψιμοι· δηλαδή μουσει-

ακοί). Στη δεκαετία του '60 οι αισιόδοξες τελεολογίες και οι μεγάλες αφηγήσεις σταδιακά ακυρώνονται, με αποτέλεσμα η νεωτερικότητα χωρίς όπλα πλέον ν' αντιμάχεται τον ίδιο τον εαυτό της. Το μεταμοντέρνο είχε ήδη αποκτήσει έναν χώρο για να σταθεί και οι καλλιτέχνες μια δυνατότητα για να εκφράσουν την σοβούσα αντίθεση. Τα εκτιθέμενα έργα της συλλογής Μπέλτσιου είναι φορείς αυτής της αμφίσημης δωρεάς, κι αυτό κατά την άποψή μου είναι πολύ σημαντικό. Ανάλογα έδρασε ο *Μονοδιάστατος Άνθρωπος* του H. Marcuse, που κυκλοφόρησε το 1964. Ένας ιστορικός εκπρόσωπος της κριτικής θεωρίας κι ένας από τους τελευταίους εκπροσώπους της Σχολής της Φρανκφούρτης περιέγραφε εκεί τον εκπρόσωπο της νέας εποχής συνδυάζοντας τον μαρξισμό με την ψυχανάλυση και αναλύοντας με οξυδέρκεια τον μαζικό (βιομηχανικό) πολιτισμό. Κινούμενος σε καθαρά κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, ο Νίκος Πουλαντζάς δημοσιεύει το 1969 τη μελέτη του *Πολιτική Εξουσία και Κοινωνικές Τάξεις*, αναθεωρώντας την άποψη του Marx ότι το προλεταριάτο είναι ο βασικός παράγων χειραφέτησης για την ανθρωπότητα (στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*, 1848).

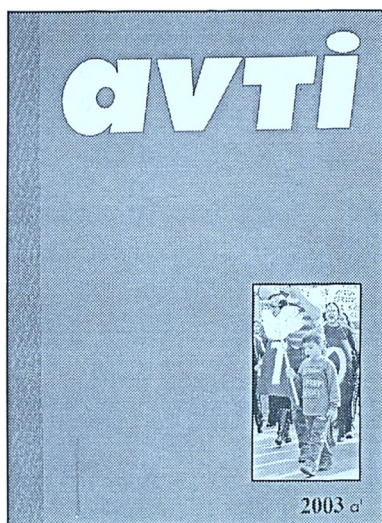
Μοντέρνοι λοιπόν ή μεταμοντέρνοι οι Έλληνες πρωτοπόροι που εμφανίζονται για πρώτη φορά το '60; Μεταμοντέρνοι σαφώς εφόσον ανήκουν στην εποχή της πολιτιστικής λογικής του ύστερου καπιταλισμού αλλά και ρομαντικοί διαχειριστές των τελευταίων ψηγμάτων μιας πολύτιμης φλέβας χρυσού την οποία στέρεψε η υπεράντληση. Ενώ η φλέβα της μνήμης που γειώνεται με θάνατο για να λειτουργήσει, και από θανάτους πάλι στομώνει και σταματά. Τα επόμενα χρόνια η μνήμη θα καταστεί μια χαρούμενη προσομοίωση, σαν την αρχιτεκτονική του Venturi που ζηλεύει τη Ντίσνεϊλάντ και προτείνει τον Μίκυ Μάους ως δάσκαλο των νέων αρχιτεκτόνων. Η δεκαετία του '60 όμως, παρά τις αντιφάσεις της, διατήρησε στο ακέραιο την αρχή της ελπίδας. Γιαν αρχή-ελπίδα μας και για σήμερα. Ο Goethe το είχε καλά: *Γκρίζα είναι κάθε ανάμνηση αλλά το δέντρο της ζωής πάντα πράσινο.*

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Οι τόμοι του ANTI

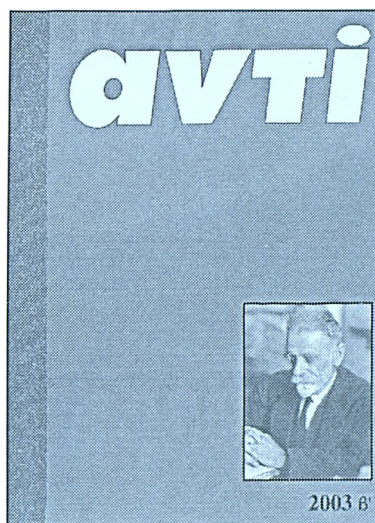
ένας πολύτιμος σύμβουλος

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2003)

A' εξάμηνο 2003

Είναι έτοιμοι και
διατίθενται
δύο ακόμα τόμοι
του ANTI που
περιλαμβάνουν
τα τεύχη:
779 έως και 791
(τόμος ΝΗ),
792 έως και 803
(τόμος ΝΘ).

B' εξάμηνο 2003

Στα γραφεία του περιοδικού
θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών.

- *Το ANTI ήταν πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.*
- *Το ANTI είναι και σήμερα μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτιστική μας ζωή.*
- *Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία τριάντα χρόνια είναι αποτυπωμένο στις σελίδες του ANTI.*
- *Η σειρά των τόμων του ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.*

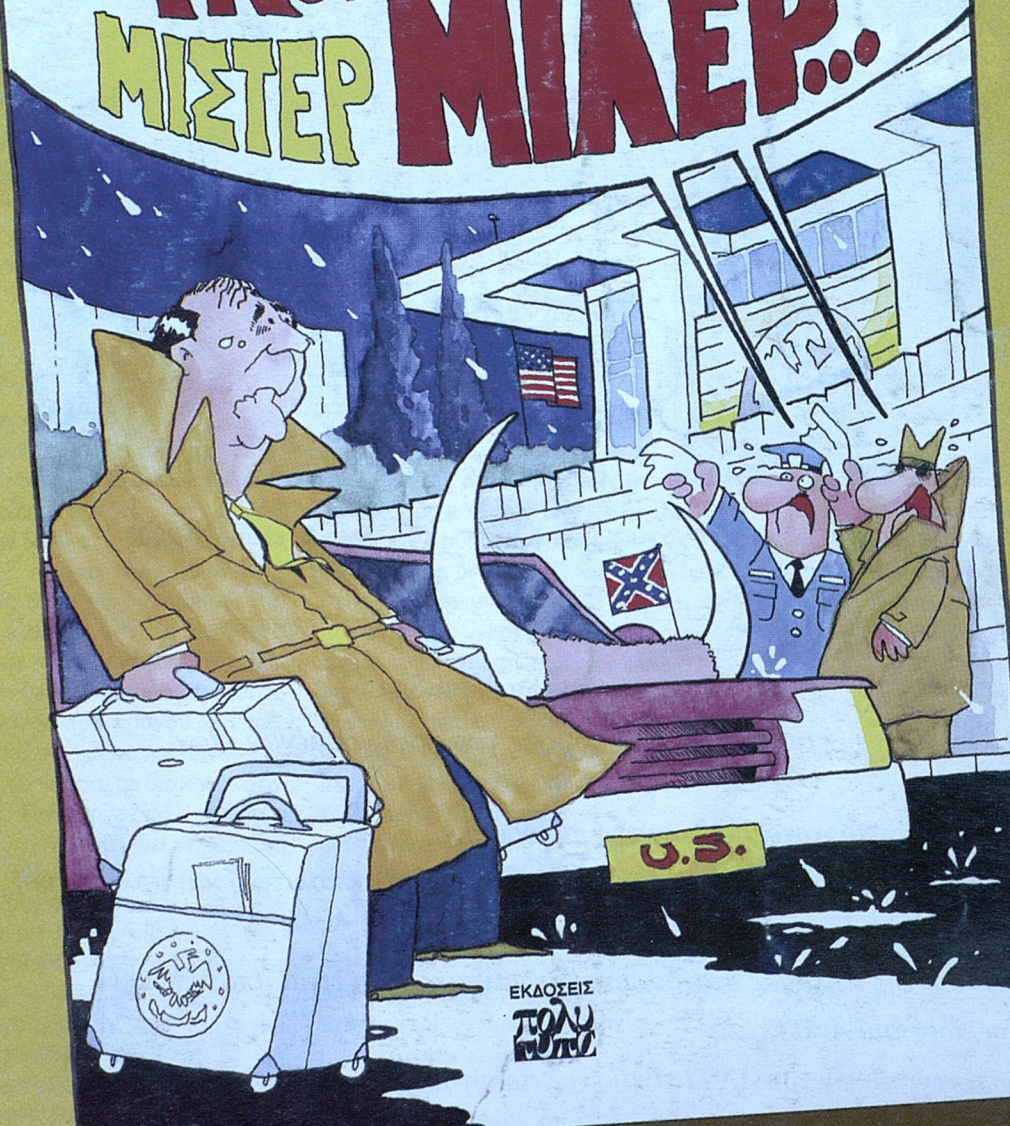
Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού:
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα. Τηλ: 210-72.32.713 και 210-72.32.819,
fax: 210-72.26.107, e-mail: chparou@otenet.gr

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ 2003 - 2004

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥ
ΤΥΠΟ

ΤΑΣΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΚΟΥΝΤΜΠΑΪ,
ΜΙΣΤΕΡ ΜΙΛΕΡ..

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 60, Τ.Κ. 115 21
ΤΗΛ.: 210.72.32.713, 210.72.32.819, Fax: 210.72.26.107, e-mail: chrapou@otenet.gr